

School of Theology at Claremont

1001 1336030

ERKLARING
DER HEILIGE SCHRIFT
MET NIEUWE VERTALING

M A R K U S

DOOR

DR J. A. C. VAN LEEUWEN

BS
2584
D8
1928

The Library
SCHOOL OF THEOLOGY
AT CLAREMONT

WEST FOOTHILL AT COLLEGE AVENUE
CLAREMONT, CALIFORNIA

KORTE VERKLARING
DER HEILIGE SCHRIFT

HET EVANGELIE
NAAR MARKUS

KORTE VERKLARING DER HEILIGE SCHRIFT

MET NIEUWE VERTALING

BEWERKT DOOR

Prof. Dr G. CH. AALDERS
Prof. Dr C. VAN GELDEREN
Prof. Dr S. GREIJ DANUS
Prof. Dr F. W. GROSHEIDE
Prof. Dr A. NOORDT ZIJ
Prof. Dr J. RIDDERBOS EN
ANDERE GERE F. THEOLOGEN

MARKUS

DOOR

Dr J. A. C. VAN LEEUWEN

58
1928

HET EVANGELIE NAAR MARKUS

OPNIEUW UIT DEN GRONDTEKST
VERTAALD EN VERKLAARD

DOOR

Dr J. A. C. VAN LEEUWEN

Hoogleraar aan de Rijks-Universiteit te Utrecht

J. H. KOK — 1928 — KAMPEN

Theology Library

SCHOOL OF THEOLOGY
AT CLAREMONT
California

INLEIDING.

---

§ 1. Kerk en gepredikt evangelie.

Het gepredikte evangelie is ouder dan het op schrift gebrachte.

De prediking van het Woord is onafscheidelijk van het bestaan van Christus' Kerk en van wezenlijke beteekenis voor haar leven. Na het Pinksterfeest leefde de Kerk aanvankelijk bij de H. Schrift van het Oude Testament en de prediking der apostelen.

Middelpunt dezer prediking was het getuigenis aangaande Jezus als den Christus, als Dengene, in Wien alle beloften van het Oude Verbond waren in vervulling gegaan.

De Christus zelf was reeds rondgegaan „predikend het evangelie des Koninkrijks”, Matth. 4 : 23, een evangelie, dat evangelie was niet slechts door hetgeen Hij leerde en verkondigde, maar bovenal door wat Hij was : de Messias, de Zoon des Vaders, en doordat in en met hem het koninkrijk Gods gekomen was, Matth. 12 : 28.

En toen Zijn kerk na de uitstorting van den H. Geest het woord des evangelies hoorde, was het een evangelie, dat den Gekruisigde en Verrezene bracht als dengene, „die tot een Heere en Christus gemaakt is.” Hand. 2 : 36.

Daarom is de verkondiging, waarvan Lukas in Handel. telkens spreekt, altijd een *evangelie*-verkondiging. In de St. Vert. komt het niet uit, dat het Grieksche woord, door „verkondigen” weergegeven, óók is afgeleid van het woord „evangelie”, zoodat men zou kunnen vertalen, bijv. 5 : 42, „Jezus als een evangelie te verkondigen”, vgl. ook Hand. 8 : 4, 12, 15, 35; 17 : 18, 14 : 7, 16 : 10.

---

§ 2. Gepredikt en geschreven evangelie.

Het woord „evangelie” voor de boodschap van het in Christus verschenen heil is op de prediking eerder toegepast dan op het geschreven „evangelie”.

De apostel Paulus bijv. gebruikt het herhaaldelijk, niet minder dan 60 malen. En ook Lukas, in Handel. spreekt telkens van „het evangelie-verkondigen” (zie § 1).

Eerst later is het woord „evangelie” overgegaan op de schriftelijke opteekening van de boodschap des heils en toegepast op de eerste vier boeken van het N. Test., die gezamenlijk „het evangelie” heeten en eenmaal deel uitmakende van een verzameling boeken, onderscheiden werden als „naar Mattheus, naar Markus” enz. Men kan dus nooit aan aard en inhoud van het geschreven evangelie recht laten wedervaren, wanneer men het verband ervan met wat in de oude kerk het (gepredikte) evangelie was, uit het oog verliest.

De kerk van Christus had aan een geschreven evangelie geen behoefte, zoolang de oor- en ooggetuigen in haar midden leefden, en zij het levende woord had der apostelen, door Christus verkozen, en door den H. Geest in al de waarheid geleid.

Zeër wel mogelijk is, dat de apostelen en eerste evangelisten zelf behoefte hebben gevoeld aan schriftelijke notities, en hiervan voor hun prediking zich bedienden.

Het is zelfs zeer waarschijnlijk, dat met dit doel allerlei voorvallen uit het leven des Heeren, allerlei gegevens uit Zijne prediking, in geschrifte werden vastgelegd.

In het leven der eerste Christenen deden allerlei vragen zich voor, waarvoor in de prediking des Heeren een antwoord was. De Palestijnsche Christenen kwamen in aanraking, menigmaal in dispuut, met de Joden en konden hun tegenwerpingen weerleggen met een beroep op menig antwoord, waarmede de Christus zelf zijn tegenstanders had afgewezen en terechtgewezen.

Naarmate de eerste generatie verdween, die Hem had gezien en gehoord, werd vanzelf de behoefte grooter aan een blijvender vorm van het evangelie, waarbij en waarvan de Kerk des Heeren het leven heeft.

En ook toen buiten het Joodsche land gemeenten ontstonden, en in de heidenwereld de kerk werd geboren en groeide, was de kennis van hetgeen „Jezus begonnen was te doen en te leeren”, Hand. 1 : 1, onontbeerlijk.

Het is zelfs zeer aannemelijk, dat in de verschillende deelen der kerk één geschreven evangelie zijn ontstaan heeft : Mattheus in Palestina, Markus te Rome, Lukas in Syrië (Antiochië) of Griekenland, en Johannes in Klein-Azië (Efeze).

Het is echter niet noodig, op deze vraag in de inleiding op een korte verklaring van Markus dieper in te gaan.

De gemaakte opmerkingen dienen slechts om den nadruk te leggen op de noodzakelijkheid, 'het verband van het geschreven evangelie met de prediking van het evangelie niet uit het oog te verliezen. Dit verband tusschen inhoud en vorm is van wezenlijke beteekenis.

En zoo behoeft het niet te verwonderen, dat men de evangeliën tevergeefs getracht heeft onder te brengen in eenig litteratuur-genre; naar hun *vorm*, als litteratuur, vallen zij onder geen rubriek met andere geschriften, dit is vanwege hun *inhoud*, die den vorm bepaalt.

Zooals Jezus Christus eenig is in de historie der menschheid, eenig in zijn wezen en verschijning, eenig in zijn werk der verlossing en als Hoofd zijner kerk, is ook het geschreven evangelie eenig in zijn soort in de geheele wereldlitteratuur.

Als geschreven evangelie nemen de vier evangeliën, beter nog zouden wij met Irenaeus kunnen zeggen: het viervoudig evangelie, een eigen plaats in de H. Schrift van het N. Test.; in dit geheel hebben zij voor Christus' kerk hun eigen waarde en beteekenis. Slechts daar, waar de belijdenis leeft aangaande den Christus, zooals het evangelie hem brengt, kunnen de evangeliën hun juiste waardeering vinden.

§ 3. Plaats van het evangelie naar Markus in den kanon.

Onder het viertal boeken, die in den kanon tezamen het evangelie vormen, neemt „Markus” zijn eigen plaats in.

Zijn beteekenis komt reeds uit in den aanhef: begin van het evangelie van Jezus Christus, 1 : 1¹⁾.

Reeds hierdoor is het overduidelijk, dat ook dit geschrift geheel buiten het kader der biografie valt. Het wil „evangelie” zijn, en Jezus Christus, den Zoon Gods, schetsen in zijn optreden, om te doen zien, hoe het evangelie begonnen is.

De aanhef 1 : 1, geeft het thema aan, dat in het verloop van het boek wordt uitgewerkt.

Deze Christus, de Zoon Gods, bewijst zijn macht, toont zijn bevoegdheid, in de genezingen, die Hij verricht, in de wonderen, waarvan de schrijver bericht, in de macht tot zondenvergeving, waarop Hij aanspraak maakt, 2 : 10,

Als de Christus wordt Hij beleden bij monde van Petrus door de Zijnen, die Hij om Zich heeft vergaderd, 8 : 29, en die Hij opleidt om het woord aangaande Hem in de wereld in te dragen.

¹⁾ Zie de verklaring.

Als „Gods-Zoon” wordt Hij in Zijn sterven erkend door den heidenschen officier op het oogenblik, dat heel Zijn volk met hun leiders Hem hebben verworpen, dat Zijn leerlingen Hem hebben verlaten en slechts uit de verte enkele vrouwen met ontzetting Zijn ondergang hebben aanschouwd, 15 : 39 v.v.

De keerzijde, die Markus duidelijk laat zien van 't triomfante en welverzekerde : Hij is de Christus, de Zoon Gods, is nl. deze : Hij moet lijden en sterven, Hij moet ten ondergaan.

Telkens zinspeelt Hij hierop, herhaaldelijk geeft Hij dit min of meer duidelijk te verstaan, totdat Hij in ronde woorden er van spreekt, na de belijdenis van Caesarea-Filippi, maar ook nu zonder dat zijn discipelen het vatten.

Duidelijk komt bij Markus deze twee-heid uit : Jezus is de Zoon Gods, en „de Knecht des Heeren”, die den arbeid zijner ziel ten koste legt aan de redding van zijn volk.

Hij geeft zich, onverpoosd, zonder ophouden, in rusteloos arbeiden. Juist het korte bestek, de schetslijnen, waarmede Markus dit alles aangeeft, doen deze gedachte zoo duidelijk spreken.

Slechts weinig geeft de tweede evangelist van woorden des Heeren, zooveel te meer daden.

Als in snelle film volgen de tafereelen elkander op ; het eene verdringt haast het andere. Karakteristiek komt dit uit in het woordje „terstond”, dat bij Markus zeer dikwijls staat, in hfdst. 1 en 2 dertien malen, in het geheele evangelie 42 maal.

Markus schetst zóó, dat in zijn werk de energie duidelijk is, die werkt in de aardse verschijning en het optreden des Heeren, een energie, die dóórwerkt wanneer na zijn sterven en opstanding het evangelie de wereld wordt ingedragen en de wereld overovert ; een energie van een anderen aard dan de macht van het Romeinsche Keizerrijk, dat zijn legioenen uitzendt over heel de oude wereld en overal zijn veldteeken plant, de energie van den Zoon Gods, die verteert van liefde voor zijn kerk, die zich geeft tot een losprijs en de wereld aan zich onderwerpt door de macht van zijn Woord en Geest, waarmede Hij zijne apostelen uitzendt, 16 : 20.

De gedachte aan den gang van het evangelie door de wereld, die den schrijver zoo duidelijk voor oogen stond, moet niet uit het oog worden verloren bij de vraag naar de beteekenis van zijn evangelie in den kanon.

Opmerkelijk is, dat het woord „evangelie” bij Markus méér voorkomt dan bij Matth., die het 4 : 23, 9 : 35, 24 : 14 en 26 : 13 heeft (4 ×), terwijl Luk. het in zijn evangelie niet heeft in Handelingen slechts twee maal, nl. 15 : 7 en 20 : 24. Daarentegen vinden wij het bij Mark. 8 maal, en wel 1 : 1, 14, 15, 8 : 35, 10 : 29, 13 : 10, 14 : 9, 16 : 15.

Bij Mark. wordt de blik vooruitgeslagen ; hij aanschouwt den zegenvierenden loop van het evangelie des Koninkrijks, dat in de dagen, waarin hij schreef, reeds een aanmerkelijk deel der Romein-

sche wereld had veroverd. Om dezen zegevierenden gang te verklaren, laat hij zien, hoe het evangelie begonnen is: de kracht, die aan den aanvang openbaar was, verklaart de macht, waarmee het evangelie voortwerkte.

Kenmerkend zijn hiervoor de aanhef en het besluit, 1 : 1 en 16 : 20: tusschen deze twee woorden, gevat als in een lijst, komt de schets, die zij omsluiten te sprekender uit.

Het geheim der macht, die de schrijver heeft zien werken in de wereld, is het geheim van de bron, waaraan zij ontspringt, en waarbij hij ons brengt: het begin van het evangelie van Jezus Christus, die is „de Zoon Gods”, die dit bewijst in zijn optreden, en die „de gestaltenis van een slaaf heeft aangenomen”, Fil. 2 : 7.

§ 4. Inhoud van het evangelie naar Markus.

Bij de poging, een overzicht van den inhoud van het tweede boek van het N. Test. te geven, moet het volgende worden in het oog gehouden: vooreerst, dat de bedoeling niet is, een *biografie* te geven; wie het uit dit oogpunt leest of bestudeert, kan er geen recht aan doen en legt een verkeerden maatstaf aan.

Dit wil natuurlijk niet zeggen, dat niet hier en daar de volgorde der berichten ook de volgorde der verhaalde gebeurtenissen zou zijn; zonder twijfel is dat op meer dan één plaats in Mark. het geval, met name in de korte periode tusschen den intocht in Jeruzalem en de kruisiging. Doch deze volgorde is geen doel, maar is voor den schrijver geheel bijkomstig.

Bovendien moet hier ook rekening gehouden met de gegevens, die hem ten dienste gestaan hebben, en waaruit voor een aanzienlijk gedeelte zijn evangelie is opgebouwd ¹⁾.

De schrijver wil „het begin van het evangelie” teekenen.

Hierbij moeten, door heel zijn werk heen, deze twee lijnen worden opgemerkt: 1o. Jezus Christus is de Zoon Gods, en de arbeidende, lijdende Knecht de Heeren; 2o. Hij gaat ten onder, maar vergadert zijne apostelen om zich heen, die Hij onderricht en toebereidt voor hun toekomstige roeping: het evangelie te prediken in de wereld. Inderdaad valt het niet moeilijk, deze lijnen te zien loopen.

Eerste hoofddeel is 1 : 2—9 : 50, waar de Christus wordt geteekend in zijn arbeiden.

Tweede hoofddeel is 10 : 1—16 : 20, waar Hij wordt aanschouwd op weg naar Jeruzalem, om daar te worden verworpen

1) Vgl. §§ 5 en 6.

en gekruisigd, en door de opstanding geproclameerd te worden als de Zoon Gods.

1 : 2—9 : 50.

Op een korte *inleiding*, die spreekt van Johannes den Dooper en Jezus' doop en verzoeking, 1 : 2—13, volgt een :

schets van zijn *arbeid tot de roeping van de twaalf*, 1 : 14—3 : 6.

Hierin wordt een aantal *genezingen* verhaald, 1 : 14—45, een reeks van ontmoetingen, waarin de vijandschap aan den dag komt, en die aanleiding worden tot conflicten met de leiders van het volk, 2 : 1—3 : 6.

Hfdst. 3 : 7—6 : 6 schetst den *arbeid tot de uitzending van de twaalf*. Hierbij wordt de toenemende vervreemding openbaar waarin 's Heeren omgeving, ook zijn naaste verwanten, tegenover hem staan, en waardoor Hij genoopt wordt, de twaalf, die Hij tot zich heeft geroepen, voor te bereiden tot de taak, van Hem te getuigen.

Binnen dit kader valt ook het hfdst. met *gelijkenissen*, hfdst. 4, met hfdst. 13 de eenige langere rede bij Mark., en bij hem gezien uit het oogpunt van de opleiding der discipelen.

Hfdst. 6 : 7—8 : 26 begint met de *uitzending van de twaalf*, 6 : 7—13, verhaalt hun terugkeer, 6 : 30—33, en besluit met een waarschuwing aan de twaalf tegen het „zuurdeesem der Farizeën”, 8 : 14—21.

In hfdst. 8 : 27—9 : 50 staat de *gedachte aan het lijden* op den voorgrond; hiervan spreekt Jezus onomwonden na de belijdenis van Caesarea Filippi, 8 : 27—33, evenals van hetgeen voor zijn belijders voortvloeit uit het volgen van een lijdenden Messias, 8 : 34—9 : 1.

Ook op de verheerlijking op den berg, 9 : 2—8, volgt een hernieuwde aankondiging van het lijden.

10 : 6—16 : 20.

Op de *reis naar Jeruzalem* hebben een reeks van ontmoetingen en gesprekken plaats, 10 : 1—52.

De *laatste week*, van „Palm-Zondag” tot 14 Nisan, wordt geschetst in 11 : 1—14:10.

Hierin valt de intocht in Jeruzalem, 11 : 1—11, een reeks van *conflicten* met de geestelijke leiders van het volk, waarbij telkens 's Heeren *Messiaansche waardigheid* in het geding is.

De *lijdensgeschiedenis* wordt verhaald 14 : 12—15 : 47, terwijl hfdst. 16, dat de *opstanding* bericht, eindigt met het triomfante perspectief van het alom gepredikte evangelie.

§ 5. De overlevering omtrent het evangelie van Markus.

In het opschrift, dat het tweede boek van het N. Test. in het complex van het „viervoudig evangelie” aanduidt en onderscheidt als „naar Markus”, spiegelt zich een wijd verbreide overlevering af, die aan dit geschrift den naam van Markus verbindt.

Bij *Papias* van Hierapolis, $\pm$ 135, vindt men het getuigenis van den presbyter Johannes (of: den ouden Johannes), die van Markus verklaarde: „Markus, als tolk van Petrus heeft nauwkeurig op schrift gesteld al wat hij zich herinnerde, doch niet in volgorde, de woorden en daden des Heeren”.

Dat de presbyter Markus „vertolker van Petrus” noemt, wordt verschillend verstaan. Sommigen denken aan Petrus als predikende in het Arameesch, terwijl Markus dan diens prediking in de taal zijner hoorders zou hebben overgebracht. Waarschijnlijker echter is de opvatting, dat Markus door het op schrift brengen van de prediking van Petrus diens tolk werd.

Hoe het zij, *Papias* geeft een door hem uit Johannes’ mond herhaaldelijk vernomen verklaring weer, volgens welke Markus een geschrift had opgesteld, bevattende „woorden en daden des Heeren”.

Justinus Martyr, $\pm$ 150, gewaagt van de evangeliën als „gedenkschriften der apostelen en van hun volgers” en noemt wel niet den naam van Markus, maar schijnt wel van een rapport tusschen Petrus en het tweede evangelie te weten. Althans in een verband, waar hij den aan Jacobus en Johannes gegeven naam Boanerges noemt, wat alleen in Mark. 3 : 16v. voorkomt, spreekt hij over het evangelie als over „zijn” (d. i. Petrus’) gedenkschriften.

Ook *Irenaeus*, $\pm$ 180, noemt Markus als schrijver van het tweede evangelie, en kent hem als „leerling en vertolker van Petrus”.

Bovendien verbindt *Irenaeus* het evangelie van Markus met Rome: Mattheus, zoo zegt hij, predikte en schreef onder de Hebreëen, Lukas bracht Paulus’ prediking op schrift, Johannes vertoefde te Efeze, waar hij ook zijn evangelie publiceerde, Markus te Rome. Terwijl *Irenaeus* ieder der evangeliën in een bepaald hoofd-district der oude kerk localiseert, is dit voor Markus: Rome.

Het gaat niet aan, hier breder nog andere getuigen op te roepen, die evenals de genoemden, een verband leggen tusschen Markus’ evangelie en Petrus’ prediking, en van het ontstaan van „Markus” te Rome gewag maken.

Het noemen van de namen van *Tertullianus*, $\pm$ 220, *Clemens*

van Alexandrië, $\pm$ 220, zij genoeg om in het licht te stellen, hoe wijd verbreed de overlevering is, die Markus noemt als schrijver van ons evangelie, zijn geschrift in nauw verband brengt met den apostel Petrus en met Rome.

§ 6. Markus—Petrus—Rome.

De gegevens, die het N. Test. verschaft, zijn van dien aard, dat de juistheid van deze overlevering zeer waarschijnlijk wordt.

Een persoon van den naam *Markus* komt in Handelingen eenige malen voor; zijn Joodsche naam is *Johannes*, bovendien had hij, naar de gewoonte dier dagen, ook een Romeinschen naam *Markus*.

Hij behoorde tot de Jeruzalemsche eerste gemeente; ten huize van zijne moeder Maria waren vele christenen vergaderd in den nacht omtrent het Paaschfeest van het jaar 44, toen Herodes den apostel Jacobus had laten onthoofden en van plan was, Petrus hetzelfde lot te doen ondergaan.

Petrus echter wordt in den nacht door een engel bevrijd, en begeeft zich naar het huis van Maria, de moeder van Johannes, bijgenaamd Markus, Hand. 12 : 12.

Dit bewijst de nauwe betrekking, die er tusschen Petrus en het huisgezin van deze Maria bestond. Daar slechts zij, en niet haar man wordt vermeld, is zeer waarschijnlijk, dat zij toentertijd weduwe was.

Uit de omstandigheid, dat omstreeks den Paaschtijd zoovele christenen in haar huis samenkwamen, heeft men wel afgeleid, dat in haar woning de Paaschmaaltijd was gehouden en het Avondmaal ingesteld, Mark. 14 : 12 v.v.

De „huisheer”, Mark. 14 : 14 zou in dat geval Maria's echtgenoot zijn geweest.

Met zekerheid kan hier niet gesproken worden. Mogelijk, zoo niet waarschijnlijk, is deze opvatting ongetwijfeld.

Later wordt Markus genoemd bij het vertrek van Barnabas en Saulus uit Jeruzalem, Handel. 12 : 25, bij welke gelegenheid zij Johannes genaamd Markus medenamen.

Met deze beiden gaat hij als „helper” mede, wanneer zij door de gemeente van Antiochië uitgezonden worden voor den arbeid onder de heidenen, Hand. 13 : 5.

In dit verband wordt hij slechts terloops genoemd, wat erop wijst, dat hij een betrekkelijk ondergeschikte positie had.

Van welken aard zijn „hulp” was, wordt niet gezegd. Aan persoonlijke diensten, aan Barnabas en Paulus bewezen, zal wel niet moeten gedacht worden.

Waarschijnlijker is, dat hij diensten bewees bij de prediking van het evangelie, waarmede steeds een begin werd gemaakt in de synagogen.

Afkomstig uit Jeruzalem, lid van het gezin van Maria, die tot de eerste Christenen behoorde en vele broeders in haar huis ontving, kan hij van het leven, de werken, de prediking des Heeren velerlei hebben gehoord; zeer waarschijnlijk leerling van Petrus, door dezen gedoopt (zie bl. 14), kan hij bij de prediking van Barnabas en Paulus in de synagogen allerlei gegevens verschaft hebben, dienstig om toe te lichten, dat Jezus blijkens zijn woord en werk, de Messias was. Zijn diensten heeft Markus echter op deze eerste reis niet ver uitgestrekt. Na het vertrek van Cyprus is hij naar Jeruzalem teruggekeerd, Hand. 13 : 13. Lukas bericht dit zonder iets te melden van de reden die hiertoe hebben geleid.

Deze terugkeer gaf moeilijkheden, toen Paulus en Barnabas andermaal zouden uitgaan. Barnabas wilde toen zijn neef (vgl. Col. 4 : 10) weer meenemen, Paulus was van hem niet meer gediend. Het gevolg was, dat Barnabas zich afscheidde van Paulus, en met Markus naar Cyprus ging, terwijl Paulus met Silas als helper en reisgezelschap de reis naar Klein-Azië ondernam, Hand. 15 : 37—40.

Ook de bij dit bericht gebezigde uitdrukkingen ten opzichte van Markus, dien Barnabas wil „mede-nemen”, wijzen op een min of meer ondergeschikte positie van Markus.

Verder verliezen wij in Handel. Markus uit het oog. Lukas noemt dan zijn naam niet meer.

Wel komt hij een enkele maal in eenige brieven van Paulus voor. In Col. 4 : 10 v. en Filem. 24 wordt hij genoemd; dan is hij in Paulus' gezelschap, die te Rome gevangen is. Klaarblijkelijk is de ontstemming geweken, en heeft de „verbittering”, Hand. 15 : 37, geen blijvende verwijdering veroorzaakt.

Paulus schrijvende aan de gemeente van Colosse, stelt hun in uitzicht, dat Markus, de neef van Barnabas, naar Klein-Azië zal komen, en geeft hun instructies, hoe zij hem moeten ontvangen. In Paulus' tweede gevangenschap gevoelt hij behoefte aan de tegenwoordigheid van Markus; aan Timotheus schrijft hij: breng Markus mede, want hij kan mij uitnemende diensten bewijzen, 2 Tim. 4 : 11.

Ook hier wordt niet gezegd, van welken aard de „dienst” was, waarop Paulus van Markus hoopt. De onderstelling is gewettigd, dat deze niet beperkt zal zijn gebleven tot persoonlijke bediening van Paulus, maar ook bestaan hebben in hulp bij den arbeid in het evangelie, dien Paulus ook in zijn gevangenschap niet liet rusten, 2 Tim. 2 : 9b.

Bleek uit Handelingen een nauwe betrekking tusschen Markus en Petrus te bestaan, ongezoekt wordt dit bevestigd door de wijze, waarop in zijn eersten brief Petrus over Markus schrijft:

1 Petr. 5 : 10 noemt hij Markus zijn „zoon”. Wil dit — wat zeer mogelijk, maar niet volstrekt zeker is — al niet zeggen, dat Markus middellijkerwijs aan Petrus zijn bekeering dankte, en door Petrus is gedoopt, zonder twijfel wijst dit op een nauwe geestelijke verwantschap tusschen Petrus en Markus, waarbij Petrus de oudere is, en degene, die geeft : door Petrus onderwezen, hoorder van Petrus' prediking, had Markus aan hem zijn kennis van en zijn inzicht in de beteekenis van Christus te danken. Indien — wat, gegeven de figuurlijke spreekwijze in het geheele vers, zeer waarschijnlijk is — in 1 Petr. 5 : 10 onder „Babylon” Rome moet worden verstaan, vgl. Openb. 17 : 5, 18 : 2, 10, 21, wordt ook uit dezen brief van Petrus de betrekking van Markus tot Rome duidelijk.

De overlevering weet van een nauwe relatie van Markus tot Petrus, en van Markus met Rome, waar zijn evangelie zou geschreven zijn. Afgeleid uit de gegevens der H. Schrift is deze overlevering zeer zeker niet : had de traditie uit de gegevens van Handelingen en de brieven conclusies getrokken dan zou veel meer dan een combinatie Petrus-Markus een verband tusschen Paulus en Markus voor de hand hebben gelegen.

Veilig mag dus de slotsom getrokken, dat de overlevering in dit opzicht op zelfstandige en juiste kennis van de gegevens berust, en de historische waarheid getrouw heeft bewaard. Afgeleid uit de gegevens van het N. Test. is zij niet ; hiermede in overeenstemming is zij echter wel.

Ook in het evangelie zelf van Markus zijn verschillende opmerkelijke bijzonderheden, die sterk pleiten voor de juistheid der traditie, die Markus, Petrus en Rome verbindt.

Wat het eerste betreft, Markus' evangelie en Petrus' prediking, zij op het volgende gewezen :

De naam van Petrus komt bij Markus méér voor dan bij Mattheus en Lukas, in aanmerking genomen den zooveel grooteren omvang van Mattheus en Lukas ; de verhouding is : Mattheus 23 maal, Lukas 20 maal, Markus 19 maal ; onder den naam Simon komt hij bij Markus 5 maal voor in hfdst. 1 ; Mattheus noemt Petrus nooit *Simon* ; wel wordt hij bij Matth. door Jezus als Simon aangesproken, 17 : 25, 16 : 17 ; Simon Petrus heeft Matth. 4 : 18, 10 : 2, 16 : 16. Zeer opmerkelijk is voorts, dat bij Markus verschillende voorvallen niet vermeld worden, die Petrus tot eer strekken of hem in een bijzonder licht stellen, terwijl Markus niet verzwijgt, wat Petrus doet uitkomen in zijn zelfoverschatting en verblinding.

Zoo heeft Mark. 6 : 45—52 een met Matth. 24 : 22—27 overeenkomend bericht omtrent het wandelen des Heeren op het water, na de wonderbare spijziging. Doch van hetgeen Matth. 14 : 28 v.v. verhaalt over Petrus, heeft Markus niets.

Evenzeer als Matth. 16 : 16 heeft Mark. 8 : 27 v.v. de belijdenis van Petrus in het gebied van Caesarea Filippi ; maar

Markus vermeldt niets van wat wel Mattheus heeft, 16 : 17 v.v. : hoe Petrus om deze belijdenis door Jezus wordt gelukkig geprezen.

Petrus' dwaasheid, dat hij Jezus waagt te bestraffen, wordt door Markus niet verzwegen, 8 : 31 v.v., evenmin zijn zelfverheffing boven de andere discipelen, 14 : 29 en zijn verloochening, 14 : 54 v.v.

Een en ander vindt zijn gereede verklaring, wanneer inderdaad achter Markus' berichten de prediking staat van Petrus, die allicht zal gezwezen hebben van hetgeen op eigen roem zou gelijken, maar niet zal geschroomd hebben, van eigen tekortkoming en gebrek aan inzicht te gewagen.

Verder is opmerkelijk, dat Markus hier en daar den naam van Petrus noemt, waar het parallel bericht bij Mattheus dien niet heeft; men vergelijke bijv. 5 : 37, 11 : 21 met Matth. 9 : 19 en 21 : 20; Markus noemt daar namen, o.a. van Petrus, Mattheus spreekt in het algemeen van „de discipelen”; evenzoo Mark. 13 : 3 vergeleken met Matth. 24 : 3.

Zeer teekenachtig en veelzeggend is ook Mark. 16 : 7; dat bij Mattheus geen parallel heeft.

Behalve dergelijke bijzonderheden, waarbij het den persoon van Petrus betreft, zijn er ook in het algemeen in Markus' teekening kleine trekjes die buitengewoon teekenachtig zijn, en de aanschouwelijkheid van het bericht verhoogen, zonder dat zij overigens voor het geschetste voorval van wezenlijke beteekenis zijn; zoo o.a. de „daglooners”, 1 : 20b; voorts 1 : 30, 36, enz. Bij de verklaring wordt hierop de aandacht gevestigd.

Een en ander zou op zichzelf niemand op de gedachte brengen, dat hier de schrijver juist de prediking van Petrus schriftelijk reproduceert; maar omgekeerd, gegeven de ook uit anderen hoofde waarschijnlijke overlevering van een nauwe betrekking tusschen Petrus' prediking en Markus' evangelie, heeft men recht, de sporen hiervan óók terug te vinden in de bedoelde teekenachtige details.

Hetzelfde geldt van de overlevering, die spreekt van Markus' evangelie als te Rome en voor Romeinsche christenen geschreven.

In dit opzicht is zeer opmerkelijk, dat de schrijver een enkele maal een *Grieksch* woord verklaart door een *Latijnsch*, bijv. 12 : 42, waar het Grieksche *lepton* wordt toegelicht door het Latijnsche *quadrans*, en 15 : 16 het Grieksche woord dat „hof” of „binnenplein” of „paleis” beteekent, door het Latijnsche *praetorium*.

Op Rome kan ook zeer goed de breede verhandeling over rein en onrein wijzen, hfdst. 7; in ieder geval was de vraag naar al of niet verplichte onthouding van sommige spijsen en dranken in de gemeente van Rome aan de orde, zooals blijkt uit hetgeen Paulus hierover schrijft in Rom. 14.

In dit verband kan tenslotte ook gewezen worden op 15 : 21,

waar Simon van Cyrene wordt genoemd „de vader van Alexander en Rufus”.

Voor een en ander zij overigens naar de verklaring verwezen.

Deze gegevens op zichzelf zouden niet licht tot de conclusie leiden, dat Markus te Rome, althans voor Latijn-sprekende christenen heeft geschreven.

Wel echter kunnen zij achterna strekken, om de juistheid der traditie in dit opzicht waarschijnlijker te maken.

§ 7. Verdere overlevering aangaande Markus.

In de oud-christelijke litteratuur komt een enkele maal de kwalificatie voor van Markus als „de man met korten of verminkten vinger”.

Wat hiervan de bedoeling is, wordt verschillend verklaard, blijkens in de oudheid hiervan te vinden opvattingen.

De één denkt aan een aangeboren lichaamsgebrek: zijn vingers zouden, naar verhouding van zijn overige lichaamsafmetingen te kort zijn geweest.

Elders wordt de volgende verklaring gegeven: Markus, van het geslacht van Levi, zou, na zijn bekeering, om verder ongeschikt te zijn om als priester of leviet dienst te doen, zich den duim hebben vermist.

Dat Markus een leviet van geboorte was, is zeer goed mogelijk: ook zijn neef Barnabas, vgl. Col. 4: 10, was een „leviet, geboortig van Cyprus”, Hand. 4: 36.

Overigens valt de juistheid evenmin als de oorsprong van deze overlevering na te gaan.

Even onzeker is de bewering, dat Markus naar Alexandrië zou zijn gereisd, daar gepredikt en gemeenten gesticht hebben en de eerste bisschop van Alexandrië zou zijn geweest.

Latere overlevering maakt ook Markus tot Martelaar, en stelt zijn dood als bisschop van Alexandrië onder de regeering van Trajanus, 98—117.

§ 8 De schrijver en zijn evangelie.

Gelijk uit §§ 5—7 blijkt, is er goede reden, de traditie als juist te aanvaarden, die Markus noemt als schrijver van het tweede evangelie, verband legt tusschen zijn geschrift en de

prediking van Petrus, en het geschreven acht voor christenen te Rome.

Ware deze traditie onjuist, dan zou het ontstaan ervan een onoplosbaar raadsel zijn. En zij, die deze overlevering verwerpen, staan dan ook voor de zeker niet gemakkelijke, maar onafwijsbare taak, een antwoord te geven op de vraag: hoe is men er toe gekomen, aan het tweede evangelie den naam juist van *Markus* te verbinden?

Dat Markus in de oude kerk een op den voorgrond tredende persoon is geweest, kan men niet zeggen. Een enkele maal slechts wordt zijn naam genoemd en dan nog slechts als van iemand, die een ondergeschikte positie inneemt. Een leidende figuur, een man van invloed en beteekenis schijnt hij niet te zijn geweest.

Zijn naam is dus aan het evangelie zeer zeker *niet* verbonden uit de zucht, dit geschrift te dekken met de autoriteit van een aanzienlijk of invloedrijk christen uit de oudste kerk. Als zoodanig zou de naam van Petrus of Jakobus, van Filippus of Paulus mogelijk in aanmerking zijn gekomen; maar niet die van Markus.

Het is dan ook vrij wat gemakkelijker, de juistheid der traditie in dit geval te ontkennen dan een verklaring te vinden voor haar ontstaan.

Meermalen heeft men gemeend, dat achter het evangelie van Markus in zijn tegenwoordigen vorm een geschrift zou liggen, dat dan „Ur-Markus” of „proto-Markus” wordt genoemd; in zijn tegenwoordigen vorm werd Markus dan gehouden voor een samenstelling van Ur-Markus met een of meer andere bronnen.

Deze hypothese hangt nauw samen met de vraag naar de onderlinge betrekking der zg. „synoptische” evangeliën, d. i. Mattheus, Markus en Lukas, een vraag, waarvan de behandeling ligt buiten het bestek dezer korte verklaring, waarvoor zij trouwens niet noodig is.

Wij kunnen er hier mede volstaan, vast te stellen, dat allengs de hypothese van een „Ur-Markus” meer wordt prijsgegeven. Steeds meer wordt de overtuiging uitgesproken, dat Markus, zoo als het in den kanon voorkomt, van ééne hand is, en niet een uit verschillende bronnen samengesteld geschrift.

Allerlei gegevens, de taal, het woordgebruik, stijl-eigenaardigheden enz. geven het volste recht, Markus als een eenheid te beschouwen.

Wat de *dateering* van Markus' evangelie betreft, deze kan gesteld worden tusschen de jaren 64—67 n. Chr. Omstreeks dien tijd valt Paulus' gevangenschap te Rome, en Petrus' marteldood aldaar.

Is Lukas' evangelie en Handelingen vóór 70, den val van Jeruzalem geschreven, wat op goede gronden verdedigd is, dan moet in ieder geval, daar Lukas het evangelie van Markus heeft gekend, Markus vóór dien datum, uiterlijk 68/69 worden gesteld.

OPSCHRIFT.

---

1 : 1 Begin van het evangelie van Jezus Christus, Gods Zoon.

Een evangelie, *het* evangelie, de blijde boodschap van heil en genade, van herstelde gemeenschap en vrede met God is in deze wereld ingebracht.

Zelf was Markus getuige geweest van den loop van dit evangelie; als helper van Paulus, in gezelschap van Petrus, had hij den voortgang ervan aanschouwd tot in de wereldhoofdstad, tot in Rome toe (zie blz. 12 v.v.).

Het was „het evangelie van Jezus Christus”, d. w. z. waarvan Jezus Christus inhoud en middelpunt is.

Enkele handschriften, waaronder een der oudste en belangrijkste, lezen 1 : 1 „van Jezus Christus”, zonder de toevoeging, die in zeer vele andere handschriften voorkomt: „den Zoon van God”.

Hiertegenover staat echter het getuigenis der overige handschriften, dat ons noopt, deze woorden, die Nestle weglaat, voor oorspronkelijk te houden.

Wat het *begin van het evangelie* van Jezus Christus is geweest m. a. w. hoe en waar het is aangevangen, teekent de evangelist in zijn geschrift, waarvan vs 1 als de titel of het opschrift of de korte inhoudsopgave moet worden beschouwd.

De prediking en de arbeid van Jezus in Galilea en Jeruzalem, zijn optreden te midden van Zijn volk, Zijn wonderen en machtige daden, Zijn lijden en sterven en opstanding, dat alles is het begin geweest.

Bij de vraag naar de beteekenis van 1 : 1 moeten wij dus niet denken aan den zin, dien het woord „evangelie” voor ons heeft verkregen. Wij denken allereerst aan de schriftelijke op-teekening, die aan de kerk in de vier evangeliën is geschonken.

Deze beteekenis echter had het woord „evangelie” in den N.-Testamentischen tijd nog niet. Hier wordt het nog gebezigd van den inhoud en de mondelinge verkondiging der blijde boodschap des heils, dat in Christus is, vgl. voor Markus : 1 : 14, 15, 8 : 35. 18 : 29, 13 : 10 (zie bl. 6 v.).

I. DE VOORBEREIDING.

HOOFDSTUK 1 : 2—13.

---

1. Johannes de Dooper, 1 : 2—8.

1 : ² Gelijk geschreven staat bij den profeet Jesaja: „Zie, ik zend mijn bode voor u uit, die Uw weg bereiden zal; ³ de stem van één die roept in de woestijn: maakt den weg des Heeren gereed, maakt zijn paden recht”, ⁴ zoo predikte Johannes de Dooper in de woestijn den bekeeringsdoop tot vergeving van zonden. ⁵ En heel het Judeesche land ging tot hem uit en alle Jeruzalemmers, en zij werden door hem gedoopt in de rivier de Jordaan, onder belijdenis van hun zonden. ⁶ En Johannes was gekleed met (een kleed van) kameelhaar en een lederen gordel om zijn lenden en hij voedde zich met sprinkhanen en wilden honig. ⁷ En zijn prediking was van dezen inhoud: „een sterkere dan ik komt na mij, wien ik niet waardig ben gebukt de riem van zijn sandalen los te maken. ⁸ Ik heb u met water gedoopt, maar hij zal u met den Heiligen Geest doopen.

Zeer kort, zoo beknopt mogelijk, verhaalt de evangelist in 1 : 2—14 hetgeen aan het openbaar optreden des Heeren Jezus voorafging. Het is als haast hij zich om daartoe te komen; „het evangelie”, zooals Hij het heeft verkondigd en waarvan Hijzelf de inhoud is, dat is de hoofdzak.

² In enkele woorden wordt gewag gemaakt van Johannes den Dooper. Ook hier, zij het veel minder uitvoerig dan bij Mattheus, ontbreekt toch het verband met en de verwijzing naar de Oud-Testamentische openbaring niet.

Met een aanhaling uit „Jesaja den profeet” — zoo lezen de beste handschriften — wordt Johannes' optreden als voorlooper van den Christus geteekend als vervulling van het profetisch woord.

Eigenlijk hebben wij een dubbele aanhaling; vs 2 nl. is aan

Mal. 3 : 1 ontleend in een vorm, die afwijkt van de Grieksche vertaling van het Oude Test., doch overeenstemt met den Hebreeuwschen tekst, met deze wijziging, dat dáár de Heere, sprekend van „den dag Zijner toekomst” en van wat ter voorbereiding hiervan strekken zal, zegt: „zie, Ik zend *mijnen* engel, die voor *mijn* aangezicht den weg bereiden zal”; de aanhaling bij Markus luidt: „zie, Ik zend mijn engel voor *uw* aangezicht, die *uwen* weg bereiden zal”.

Hier is het de Messias, die toegesproken wordt. In dezen vorm stemt de aanhaling geheel overeen met Matth. 11 : 10, waar Jezus zelf zegt, dat in den Dooper dit profetisch woord zijn vervulling heeft gevonden.

Hoe nu moet het verklaard, dat Markus spreekt van *Jesaja*? Men heeft gemeend, dat hij gebruik zou hebben gemaakt van een bundel of verzameling, „bewijsplaatsen”, die reeds in de alleroudste tijden der christelijke kerk zou bestaan hebben en dienst deed om de Joden met beroep op het Oude Test. duidelijk te maken, dat Jezus waarlijk de Christus was. De beide aanhalingen van vs 2 en 3 zouden in dezen bundel vlak bij elkaar hebben gestaan, misschien wel onder het hoofd „Jesaja”.

Aannemelijker komt het ons voor, vs 2 te lezen als tusschen haakjes, en vs 3 te beschouwen als het citaat, waarom het eigenlijk te doen is; hierop valt inderdaad alle nadruk, en de aanhaling vs 2 is een inleiding tot het volgende. De stijl van Markus levert talrijke voorbeelden van dergelijke parentheses (tusschenkomende gedachten), bijv. 7 : 2, 3, 4; 2 : 15, 26b; 7 : 25 enz.

3 De profetie van Jes. 40, waarvan het 3e vs. wordt aangehaald, spreekt van het komen Gods om Zijn volk te verlossen; het wordt aangekondigd door de „stem van één die roept”. Dit is, naar des Doopers eigen verklaring, Joh. 1 : 23, zijn beteekenis en opdracht; hij is heraut; hij vraagt aandacht niet voor zichzelf, maar voor den Komende. Hij is „een stem”, niet meer en niet anders.

Om duidelijk te maken, dat hij deze „stem” verstaat van en toepast op een *persoon*, moest er wel iets anders voorafgaan; vandaar het tusschen ( ) geplaatste citaat vs 2 dat van een *bode* Gods gewaagt.

De heraut, die de komst des Heeren aankondigt, wil ook den weg voor Hem gebaad zien; wat aan Zijn komst in den weg staat, moet weggeruimd, alle hindernis worden weggenomen.

Daartoe strekt de „stem” zelve, door hetgeen zij roept.

4 Van den inhoud dezer prediking geeft de evangelist niet meer dan een korte aanduiding. Eerst nu zegt hij, op wien hij doelt: „Johannes de Dooper predikte in de woestijn”; wie Johannes was, van zijn herkomst en zijn roeping tot het profetisch werk hooren wij niets; „de Dooper” wordt hij genoemd als iemand, die aan de lezers bekend is.

De gansche inhoud zijner prediking wordt samengevat in het enkele: „hij predikte den bekeeringsdoop tot vergeving van zonden”. Ook dit onderstelt, dat de lezers, uit de mondelinge prediking ongetwijfeld, er meer van wisten. Zonder dit zou het hun moeilijk verstaanbaar zijn geweest.

Bij den doop, waartoe hij riep, behoorde de bekeering, algeheele verandering van zin. Want deze doop ging gepaard met de gerichtsprediking, vgl. Matth. 3; wie tot den doop van Johannes kwam, was opgeschrikt uit zijn valsche gerustheid van tot het volk Gods te behooren, was tot het besef gebracht, dat zijn eigengerechtigheid zou versmelten in het vlammend gericht van den komende Koning, en had zijn ziel zien opengaan voor de belofte van zondenvergeving, die met de verschijning van den Komende zou gepaard gaan.

Dit alles is echter meer aangeduid dan gezegd in de enkele woorden, waarin Johannes' optreden wordt geschetst.

De „woestijn”, waar zijn roepstem weerklonk, was — wat voor den Jeruzalemmër Markus vanzelf sprak — het Jordaandal in de nabijheid van Jericho, aan den benedenloop van den Jordaan. Aan het woord „woestijn” is voor ons een andere voorstelling verbonden dan voor den Oosterling, den bewoner van Palestina; ook de Jordaanstreek wordt zoo genoemd, bijv. Joz. 15 : 61 v., als een onbewoonde, verlaten streek; de gedachte aan onvruchtbaarheid en woestenij is er niet noodzakelijk aan vast.

5 Ook wat de indruk en uitwerking van Johannes' prediking is, wordt slechts met een enkel woord geschetst: van „het Judeesche land”, d.w.z. Judea, vgl. 3 : 7, 10 : 1, wordt nog afzonderlijk Jeruzalem vermeld, naast de provincie de stad; uit Jeruzalem komen er van allerlei, d.i. de verschillende groepen der bevolking — volgens Mattheüs en Lukas Schriftgeleerden en Farizeën zoowel als de „schare” — tot Johannes.

Werden zij gedoopt, dan was het met belijdenis van hun zonden. Het zondebesef moet bij hen gewekt zijn door Johannes' woorden; de zelfgenoegzaamheid verdween, het licht ging op over hun waren staat; in het afdalen in de wateren van den Jordaan lag de bekentenis opgesloten: reiniging is noodzakelijk; het oude werd in den dood gegeven, zooals het lichaam werd ondergedompeld in den stroom: „onder belijdenis van hun zonden”.

6 Ook vs. 5, dat den indruk van Johannes' optreden aangeeft, is als een parenthese; over vs. 5 heen sluit vs. 6 aan bij vs. 4, met de teekening van zijn voorkomen en levenswijs. Dit is meer dan louter een mededeeling. Eenerzijds teekent het hem als den prediker van het gericht, wiens uiterlijk overeenstemde met dat van den boetprofeet Elia, vgl. 2 Kon. 1 : 8, anderzijds als den man, die zich stelde tegenover de weelde, de verfijning en de daarmee zoo licht gepaard gaande zelfvoldaanheid van de „cultuur”-mensen.

Onder het kameelhaar, waarmee Johannes zich kleeedde, moet verstaan worden niet een kameelhuid, maar een grof gewaad, geweven van kameelhaar.

Sprinkhanen, volgens Lev. 11 : 22 v. geoorloofd als spijs, werden gekookt in zout water, of gedroogd en geroosterd op een kolenvuur, gegeten.

Het voorkomen van honig van wilde zwermen bijen was in het land, „vloeiende van melk en honig”, in het geheel geen zeldzaamheid, vgl. Deut. 32 : 12, 1 Sam. 14 : 25, 29, 43, Ps. 81 : 17 enz. Ook in de Jordaanstreek, die Flavius Josephus rijk aan honig noemt.

Op de beschrijving van zijn uiterlijk, waarin Johannes 7 uitkomt als de boetgezent, volgt in korte samenvatting de prediking, die den diepsten grond vormde voor den roep tot bekeering: de aankondiging van den Komende. Zoo vormt vs. 7 den overgang tot hetgeen vs. 9—14 van Jezus wordt verhaald.

Wat Johannes is en brengt, valt in het niet tegenover den Sterkere, die hem volgt; diens meerderheid boven hem drukt Johannes uit in echt Oostersch beeld: de slaaf bukt zich om zijn meester de stoffige sandalen los te gespen, wanneer hij thuis komt. Voor zulk een slavendienst is Johannes tegenover den Komende nog te gering; zóó ver staat de Komende boven hem.

8 Om zijn persoon en, wat daarmee samenhangt, om de roeping, die Hij zal hebben te vervullen. De waterdoop van Johannes heeft zin als heenwijzing naar den doop, dien de Komende brengen zal, den doop met den H. Geest; deze zal verzegelen, wat de waterdoop afbeeldt: de zondenvergeving.

2. Jezus als Messias gewijd en op de proef gesteld, 1 : 9—13.

1 : 9 En het gebeurde in die dagen, dat Jezus kwam van Nazaret in Galilea en gedoopt werd in den Jordaan door Johannes.

10 En terstond terwijl hij uit het water kwam zag hij de hemelen zich splijten en den Geest op hem nederkomen als een duif.

11 En een stem uit den hemel: gij zijt Mijn geliefde Zoon, op U heb ik mijn welbehagen doen rusten.

12 En terstond dreef de Geest hem uit naar de woestijn. 13 En Hij vertoefde in de woestijn veertig dagen en werd verzocht door den Satan, en Hij was bij het gedierte en de engelen bedienden hem.

9 Zonder eenige inleiding wordt hier Jezus genoemd, geheel op dezelfde wijze als vs. 4 Johannes de Dooper werd vermeld. De schrijver verhaalt geen geboortegeschiedenis, noemt noch Maria noch Jozef; hij heeft geen lezers, die vol-

strekt niets van Jezus weten, en bedoelt niet een volledige levensgeschiedenis te geven; het is er hem om te doen, te teekenen, hoe het evangelie begonnen is. Begonnen is het met en door Jezus Christus, den Zoon Gods. Naar zijn optreden haast zich de evangelist.

Wat hij vs. 9—13 in enkele groote trekken schetst, gaat er aan vooraf, en behoort toch ook erbij.

„In die dagen”, d.w.z. terwijl Johannes predikte, kwam Jezus van Nazaret. Dat hij daar zich gevestigd had, dat hij daar zijn woonplaats had tot dit oogenblik, wordt door Markus niet verteld. Het eenige, dat hij ter verduidelijking voor zijn lezers erbij voegt is, dat Nazaret in Galilea was gelegen.

Jezus komt, en wordt gedoopt door Johannes. Een kort en toch veelzeggend bericht. Markus heeft hem toch genoemd „den Zoon Gods”, vs. 1. En dan deze doop, een bekeeringsdoop tot zondenvergeving? Was hij zich dan bewust bekeering van noode te hebben? Of vergiffenis van zonden te behoeven? Uit niets in het verdere leven des Heeren blijkt ook maar een spoor van het één of het ander.

Geen zweem van een breuk tusschen het oude en het nieuwe leven, van een conflict in het innerlijk bestaan; geen oogenblik van verstoorde harmonie, geen spoor van besef van tekortkoming of misgreep. Zóó heeft ook de oudste Kerk hem niet gezien, maar hem geëerd als „dien, die geen zonde gekend heeft”, 2 Cor. 5 : 21, „die geen zonde gedaan heeft”, 1 Petr. 2 : 22.

Wat dreef dan Dezen uit de verborgenheid naar den boetprofeet aan den Jordaan? Kort gezegd: Messiaansch bewustzijn, ontloken in de eenzaamheid, verhelderd door de H. Schrift, waarin Hij het beeld van den Messias geteekend vond, en zichzelf herkende.

En nu de roep van den heraut, die getuigt van den Komende! Jezus stelt zich aan de zijde van Zijn volk, maakt zich één met hen; Hij gaat in hun dood en gericht in. Hij „wordt gedoopt in den Jordaan door Johannes”.

Het is een sanctionneeren van Johannes' optreden en prediking; door zich te laten doopen erkent Jezus hem als profeet; en tevens is het de drijving van het innerlijk besef, dat hem zich stellen doet aan de zijde van de Zijnen.

10 Het is niet volkomen zeker, wie het onderwerp is in den zin van vs. 10; waarschijnlijk Johannes; tegelijk met Jezus uit het water opkomend, ziet hij de hemelen zich splijten; een blik in de wereld Gods, waaruit een openbaring op de aarde komt, wordt hem geschonken. Dat het Johannes is, die den hemel open ziet, sluit niet uit, maar veeleer in, dat ook Jezus hetzelfde aanschouwt: de gedaante van een duif, waarin God de tegenwoordigheid van Zijn Geest betoont. Voor Johannes is dit het teeken, dat hij hier te doen heeft met den-gene, wiens heraut hij was, en wiens komst hij aankondigde

vgl. Joh. 1 : 33 v.; voor Jezus het bewijs, dat Zijn besef onbedriegelijk was, waardoor Hij naar den Jordaan was gedreven: thans wordt Hij door den H. Geest gezalfd en gewijd tot Zijn Messias-ambt. Het is een bekrachtiging van zijn eerste openlijke daad, waarin Hij zich stelt aan de zijde van en één maakt met Zijn volk.

11 Een andere bezegeling komt hierbij in de stem uit den hemel, die tot Jezus-zelf is gericht, en dus in de eerste plaats voor hem beteekenis heeft. Het woord „geliefde” heeft dezelfde kracht en waarde als het „eengeborene” van Joh. 1 : 18. In de Grieksche vertaling van het Oude Test. staat het meermalen voor het Hebreeuwsche woord, dat „eenige” beteekent, bijv. Gen. 22 : 12, 16, Am. 8 : 10 enz.

Op het oogenblik dat Jezus het werk van den Messias aanvaardt, en het ondergaan in het water van den Jordaan als de profetie is van het kruis, klinkt de verzekering van Godswege: gij zijt mijn geliefde Zoon.

En deze weg, dien Hij gaat, van doop en ondergang, het is Gods weg. De Vader zelf betuigt hem, op dit moment, bij deze eerste schrede: op U heb ik mijn welgevallen doen rusten.

12 Over de verzoeking geeft Markus slechts een zeer kort samengedrongen bericht. De Geest, die Hem wijdde tot het Messias-ambt, dreef Hem uit naar de woestijn; welke, wordt niet nader aangeduid. Hoofdzaak is de eenzaamheid, de afzondering, de concentratie, de afwezigheid van alle tegenwoordigheid en stoornis van menschen.

13 In een 40-daagsche afzondering, een gelijke periode als aan Mozes en Elia tot voorbereiding diende voor hun profetische werkzaamheid, vgl. Ex. 34 : 28, 1 Kon. 19 : 8, valt de verzoeking door den Satan. Dezen vindt de Messias tegenover zich, om een geconcentreerden aanval op hem te richten. Markus verhaalt er verder niets van. Uit de berichten bij Mattheus en Lukas blijkt, dat de Messiaansche waardigheid en roeping en dus ook het heil der Kerk in het geding waren.

Eigenaardig is de alleen bij Markus voorkomende opmerking, dat Hij bij het gedierte was; dit doelt niet, gelijk sommigen meenen, op een verzwaring van de verzoeking, daar, zooals tot steun van deze opvatting wordt aangevoerd, in den Oosterschen gedachtengang het wild gedierte en demonen nauw verbonden zijn, doch het is — en dit past geheel in het kader van Markus' schets van Christus' figuur — een aanwijzing van zijn Messiaansche heerschappij over de dieren. vgl. Job. 5 : 23, Jes. 11 : 6 v.v.

Bij deze opvatting sluit zich ook het volgende met „en” verbonden zinnetje goed aan bij het voorafgaande, waarmede het niet een tegenstelling vormt, doch op ééne lijn staat: en de engelen bedienden hem, d. w. z. voorzagen hem van spijs; vgl. voor deze beteekenis van „bedienen”, vs. 31, Matth. 8 : 15 enz.

Begrijpelijk wordt dit zeer kort bericht, wanneer men erkent,

dat de evangelist een breeder relaas verkort weergeeft, hetzij men denken wil aan Matth. 4 : 1—11, hetzij aan de mondelinge prediking, bijv. die van Petrus.

Met het bericht van het vasten des Heeren en de eerste verzoeking, die Mattheus verhaalt, als achtergrond, wordt deze engelen-dienst geheel begrijpelijk.

Geheel het bericht van Markus in vs. 2—13 maakt den indruk dat hij bekort; in grooten omtrek, in slechts even aangegeven schetslijn geeft hij slechts zóóveel als onmisbaar is voor het verstaan van datgene, waarom het hem te doen is, en waarheen hij zich haast: het optreden van den Christus.

A. DE ARBEID TOT DE ROEPING VAN DE TWAALF.

HOOFDSTUK 1 : 14—3 : 6.

---

a. Rustelooze arbeid, 1 : 14—45.

Algemeene karakteristiek van Jezus' prediking, 1 : 14, 15.

1 : ¹⁴ En nadat Johannes overgeleverd was, kwam Jezus in Galilea en predikte het evangelie (van het Koninkrijk) Gods aldus : ¹⁵ de tijd is vervuld, dat het Koninkrijk Gods nabij is gekomen ; bekeert u en hebt vertrouwen op het evangelie.

¹⁴ Omdat het den schrijver te doen is om het volle licht en alle licht te doen vallen op Jezus Christus, begint hij thans met het moment, dat deze geheel los is van den heraut ; dezen is de mond gestopt doordat hij is overgeleverd. Wat mogelijk vóór dit oogenblik ligt — want Johannes zal wel niet terstond na Jezus' doop zijn gevangen gezet, en Jezus, die de Messiaansche taak aanvaard had, zal toch wel niet geheel in de verborgenheid en tot werkeloosheid zich teruggetrokken hebben — het heeft voor dezen evangelist geen belang, ervan te spreken ; vgl. Joh. 3 : 22—30, 4 : 1 v.v., waar van een arbeid van Jezus vóórdát Johannes' werkzaamheid afgebroken werd, melding wordt gemaakt.

Ook wat dit „overgeleverd worden” van Johannes was, hooren wij van Markus niet. Hij onderstelt bij zijn lezers bekendheid met de historie, en vertelt eerst hfdst. 6 : 17 v.v. in een ander verband, wat er geschied was. Thans is het deze gedachte : de stem van den heraut is verstomd ; nu treedt de Koning zelf op den voorgrond.

Vanwaar komt Jezus ? De schrijver zegt het niet. Wij vinden een antwoord in Joh. 3 : 22 vv. Hij komt naar Galilea met de prediking van het evangelie [van het Koninkrijk] Gods. De tusschen [ ] geplaatste woorden, in sommige zeer oude handschriften ontbrekend, houden wij met het getuigenis van andere handschriften voor oorspronkelijk.

15 Jezus' prediking, die rijk van inhoud en van groote verscheidenheid was, wat zelfs bij Markus, die er toch maar weinig van mededeelt, in het oog springt, wordt hier in een paar korte zinnen samengevat en gekarakteriseerd.

Het „en”, waarmede de eerste twee in den grondtekst verbonden zijn, „de tijd is vervuld en het kon. God is nabij”, gaven wij in de vertaling weer door „dat”, omdat er, naar Semietisch taaleigen — en Markus was Jood van geboorte — tusschen deze twee zinnen meer verband is dan door „en” zou worden uitgedrukt.

„De tijd is vol geworden”; niet slechts de tijd van rijpen en wachten voor dezen prediker-zelve, maar ook de tijd van voorbereiding en wachten voor het volk des Heeren. Hoe vaak spreekt de H. Schrift van het O. Testament, die ook voor den Messias het geestelijk voedsel was, van een heil, dat „in het laatst der dagen” zou aanlichten. Hoe vol is de openbaring onder Israël van *beloften*. Hoe sterk waren de stillen in den lande „wachtende de vertroosting Israëls”. Zij wachtten op den tijd dat Israëls God zich als Koning zou openbaren,

Omdat er belofte was, was er hoop, verliep de tijd niet in een troosteloze en hopeloze reeks van dagen vol van smaad en vernedering, maar rijpte hij tot een volheid, die naar Gods raad en belofte komen moest.

„De tijdsmaat is vol geworden”. Nu kan hierop dan ook niet anders volgen, want dit beteekent de volheid, dan: het Koninkrijk Gods is nabij gekomen. Dat God Zijn Koninklijke heerschappij over Zijn volk betoont, dat is de vervulde belofte.

Wat behoort hier nu bij? „Bekeert u”. Komt God als Koning, dan smelt alle eigengerechtigheid weg, dan valt alle inbeelding, het zelf te kunnen, te doen of te verdienen, ineen; dan blijft er niets dan de verootmoediging en het te verwachten van God zelf.

„En hebt vertrouwen op het evangelie”. Want als het Koninkrijk komt, is het in de aanbieding van het evangelie, de boodschap van heil, van den Heilige, die genadig, een God des Verbonds is, die de tijdsmaat en daarmede de belofte vol maakt.

Geloof vraagt Jezus; want wat voor oogen is, laat het niet zien, dat de tijd vol is; in Zijn optreden is niets, dat beantwoordt aan de voorstellingen van den Messiaanschen tijd, van Gods heerschappij over Zijn volk. Door Zijn Woord regeert Hij over wie het met Zijn Woord durven wagen.

De roeping der eerste apostelen. 1 : 16—20.

¹⁶ En terwijl Hij langs de zee van Galilea ging, zag Hij Simon en Andreas, Simons broeder bezig (het net) uit te werpen in de zee; want zij waren visschers. ¹⁷ En Jezus zeide tot hen: Komt

hier, in mijn gevolg, dan zal ik maken, dat gij menschenvischers wordt. ¹⁸ En terstond hun netten in den steek latend, gingen zij hem volgen.

¹⁹ En een weinig voortgegaan zag Hij Jakobus den zoon van Zebedeus en Johannes, zijn broeder, eveneens in het schip, bezig de netten gereed te maken. ²⁰ En terstond riep Hij hen; en hun vader Zebedeus op het schip latend met de daglooners gingen zij heen, hem achterna.

16—20 Dit eerste tafereel is een illustratie van Jezus' arbeid in het evangelie. Niet toevallig of zonder reden gaat de roeping dezer eerste vier voorop in Markus' verhaal, en wel met de toezegging van Jezus tot het eerste broederpaar, die ook de beide anderen geldt: ik zal maken, dat gij menschenvischers wordt.

Aanstonds doet de schrijver uitkomen, hoe Jezus zorgt voor den loop van het evangelie: Hij roept er tot zich, die dit begin 1 : 1 zullen voortzetten, vgl. 16 : 20.

Dat Markus deze roeping allereerst vertelt, mag dan ook niet leiden tot de onjuiste meening: hiermede is Jezus' optreden begonnen. Ook het „en'', waarmede vs. 16 aan het voorafgaande verbonden is, geeft tot deze opvatting geen aanleiding. In vs. 14 en 15 toch wordt niet de prediking van één bepaalden dag of één bepaald oogenblik weergegeven, doch getypeerd, in een samenvattend woord, hoe in het algemeen 's Heeren prediking was.

Wat vs. 16 hierop volgt, kan dus niet bedoeld en mag niet verstaan worden als in *tijdsorde* zich bij het voorafgaande aansluitend; het heeft een andere bedoeling.

Op zichzelf is het niet ondenkbaar, dat op deze vier mannen, ook al zouden zij Jezus nooit gezien hebben, zijn bevel zulk een macht uitoefende, dat zij hem op het eerste woord volgden, met achterlating van alles.

Het bericht echter van vs. 16—20 wint veel aan duidelijkheid in het licht van Joh. 1 : 35—44.

Al wat achter deze roeping ligt, gaat Markus stilzwijgend voorbij: in het kader van zijn geschrift past het, voorop te zetten, hoe voor de voortzetting van den door Jezus begonnen arbeid van den aanvang af zorg wordt gedragen.

Hoe aanschouwelijk het verhaal in sommige bijzonderheden moge zijn, toch ontbreken allerlei aanwijzingen, die voor den schrijver van geen belang zijn, of hem zóó vertrouwd, dat hij ze niet eens vermeldt.

Zoo zegt hij niet, wáár Jezus aan het meer van Galilea Simon en de drie anderen vindt; eerst vs. 21 blijkt, dat het in de nabijheid van Kapernaum is.

De namen Simon, Jakobus en Johannes zijn Hebreeuwsche namen, in het O. Test. in den vorm Simeon (vgl. ook 2 Petr. 1 : 1, Hand. 15 : 14), Jakob en Jochanan voorkomend; Andreas is een Grieksche naam, met Filippus de eenige onder de apostelnamen.

Terwijl Simon en Andreas aan het visschen waren, zijn Jakobus en Johannes bezig, hun netten voor de vangst in gereedheid te brengen; het Grieksche woord, aldus door ons vertaald, kan ook beteekenen : herstellen.

Teekenachtig is de bijzonderheid, die onder de evangelisten alleen Markus vermeldt, dat de zoons van Zebedeus hun vader op het schip achterlieten „met de daglooners”. Dit wijst op eenige welgesteldheid. Vgl. ook bl. 15.

In Kapernaüm ; genezing van een bezetene. 1 : 21—28.

²¹ En zij gingen naar Kapernaüm; en weldra op den Sabbat ging Hij in de Synagoge en leerde. ²² En zij stonden versteld over hetgeen Hij leerde; want Hij leerde hen als één die gezag heeft, en niet als de Schriftgeleerden. ²³ En mèt was er in hun synagoge iemand met een onreinen geest, en deze begon te roepen: ²⁴ „Wat hebben wij met u van doen, Nazarener Jezus? Gij zijt gekomen om ons in het verderf te storten. Ik weet van u, wie gij zijt, Heilige Gods. ²⁵ En Jezus bestrafte hem: houd u stil, en ga uit hem weg.

²⁶ En de onreine geest deed hem in stuiptrekkingen vallen en ging luidkeels schreeuwend uit hem weg. ²⁷ En allen waren ontzet, zoodat zij erover praatten en zeiden: wat is dit? Een nieuwe leer, met gezag; zelfs de onreine geesten gebiedt hij en zij zijn hem gehoorzaam.

²⁸ En de mare van hem verbreidde zich terstond overal heen in den geheelen omtrek van Galilea.

²¹ De evangelist noemt eerst thans de plaats, in welker nabijheid de roeping van het viertal was geschied, en waar zij, d.i. Jezus met deze vier volgelingen, thans aankomen: Kapernaüm aan de N. W. kust van de Galileesche zee gelegen, ongeveer een uur gaans van de uitmonding van den Jordaan in het meer. Overblijfsels van Kapernaüm zijn blootgelegd bij het Beduinen-dorpje Tell-Hoem.

Jezus volgt de gewoonte der Rabbijnen, die in de Synagogen onderricht gaven, dat zich meestal bewoog om uitlegging van de Mozaïsche wetten en de hieraan allengs vastgeknoopte bepalingen en voorschriften.

22 Onderricht geeft ook Hij. Dat is het eerste en voornaamste bestanddeel van Zijn profetisch ambt. Doch Hij doet het op een wijze, die geheel verschilt van die der Schriftgeleerden. Hij leert als een die gezag heeft; Hij spreekt als een gevolmachtigde, als een, die van God komt, die zelf het inzicht heeft.

23 Waar Hij komt en spreekt, is het Koninkrijk, en wordt de onreinheid, zonde en duivel als geprikkeld zich te openbaren. Tusschen de uitbanning van den demon, vs. 23—26 en zijn onderricht is verband. Jezus is meer dan een wonderdoener en iets anders dan een duivelbezweerder.

Dat blijkt uit de vrees, waarvan de man getuigenis geeft, die onder de macht is van een „onreinen geest”, zóózeer, dat men eigenlijk niet zeggen kan, wie spreekt; de demon bezit en gebruikt den ongelukkige; hij spreekt in het meervoud: wat hebben *wij* met U van doen? Gansch de wereld der gevallen geesten gevoelt zich bedreigd in haar bestaan door Jezus' tegenwoordigheid.

24 „Nazarener” noemt hij Jezus, als 10 : 47, 14 : 67 enz. „Heilige Gods” vertaalden wij als aanspraak, niet als bijstelling.

25 Jezus bant dezen demon; onder geen beding wil Hij van booze geesten het getuigenis van Zijn Messiaschap ontvangen.

26 De demon vaart uit, zijn laatste kracht betoonend aan den ongelukkige, over wien hij de macht verliest.

27 Begrijpelijk is de ontzetting over deze gebeurtenis. Ook de omstanders beseffen het verband tusschen de Goddelijke volmacht, die openbaar wordt in Jezus' nooit gehoord onderricht en zijn macht over de demonen.

Genezingen in Kapernaüm, 1 : 29—34.

1 : 29 En terstond gingen zij uit de Synagoge en kwamen in het huis van Simon en Andreas met Jakobus en Johannes. 30 Simon's schoonmoeder nu lag met koorts te bed, en terstond vertelde men hem over haar. 31 En Hij kwam er bij en deed haar opstaan, haar hand aanvallend: en de koorts verliet haar, en zij bediende hen.

32 En in den avond, toen de zon onder was, bracht men tot hem allen die er slecht aan toe waren en door demonen bezeten; 33 en de geheele stad was samengeloopen bij de deur. 34 En Hij genas er velen die leden aan verschillende ziekten, en Hij dreef vele demonen uit, en Hij liet de demonen niet toe te spreken, omdat zij hem kenden.

29—31 Jezus' werkzaamheid bleef niet beperkt tot de Synagoge.

Eerst deelt de evangelist de genezing mede van Simon's schoonmoeder. Eigenaardig is de formuleering van vs. 29, dat zij kwamen in het huis van Simon en Andreas met Jakobus en Johannes. Is hier misschien een omzetting van een bericht van Petrus zelve, die dit voorval met voorliefde moet hebben verteld : „Wij kwamen in ons huis, met Jakobus en Johannes” ? Ook de verdere beschrijving van de genezing is in kleine details breeder en aanschouwelijker dan bij Mattheus, die niet heeft : men vertelde hem van haar, en hij kwam er bij, vs. 30.

Deze machtsopenbaring van Jezus moet Petrus' schoonmoeder begrijpelijker hebben gemaakt, dat Petrus zijn huis en gezin en arbeid in den steek liet, om Jezus te volgen.

29 Een reeks van genezingen volgt; doch eerst moet de Sabbat voorbij zijn; dan bewijst hij zijn macht aan de velen, van allen kant tot hem gebracht, lijders aan allerlei kwaal, ook die onder de macht van demonen waren.

Hier voor het eerst spreekt Markus van Jezus' verbod aan de demonen, hem bekend te maken, vgl. vs. 24; niet op grond van zulk een getuigenis wil Hij als Messias door de menigte geëerd worden.

De eenzaamheid gezocht ; de kring van arbeiden wijder, 1 : 35—39.

1 : ³⁵ En vroeg, nog diep in den nacht, opgestaan ging Hij uit en ging heen naar een eenzame plek, en daar bad Hij, ³⁶ En Simon en zijn makkers gingen hem snel achterna, ³⁷ en vonden hem en zeiden tot hem : zij zoeken U allen. ³⁸ En Hij zeide tot hen : laat ons elders heengaan naar de aangrenzende dorpen, dat ik ook daar predik, want hiertoe ben ik uitgegaan. ³⁹ En Hij kwam en predikte in hun Synagogen door geheel Galilea en dreef de demonen uit.

35 Lang is de rust na dezen Sabbat en den ingespannen avond niet. Nog diep in den nacht zoekt Jezus ergens de eenzaamheid; in het gebed tot en het verkeer met den Vader moeten de krachten vernieuwd; dieper dan enig mensch zich denken kan, moet hem de aanraking met de ellende en ziekte hebben getroffen, en zwaarder dan iemand uit de verte kan vermoeden, moet het hem hebben geschokt, te staan tegenover de machten der hel, en den strijd ermede aan te binden.

36 Alras wordt Hij echter gevonden door „Simon en zijn makkers”, die meenen hem te moeten terugroepen tot de menigte, welke hem zoekt.

Dat Hij de eenzaamheid zoekt, om te ontvangen wat hem ziele spijs en kracht tot arbeiden geeft, zij vatten het niet. En

evenmin, dat zijn roeping veel breeder is dan de schare te Kapernaum.

38 Tot dit besef worden zij gewekt; en als getuigen van zijn prediking en weldaden worden zij met Hem omgeleid door heel Galilea, waar Hij van plaats tot plaats in de Synagoge zijn prediking brengt.

Een melaatsche genezen. 1 : 40—45.

1 : 40 En een melaatsche kwam tot hem, die hem smeekend te voet viel en tot hem zeide: wanneer gij wilt, kunt gij mij reinigen. 41 En Hij vol deernis de hand uitstreckende raakte hem aan en zeide: Ik wil het, word rein! 42 En terstond week de melaatschheid van hem, en hij werd rein. 43 En Hij sprak hem streng toe en joeg hem terstond weg en zeide tot hem: 44 pas op dat gij niemand iets zegt, maar ga heen, vertoon u den priester en offer voor uw reiniging hetgeen Mozes verordend heeft, hun tot een getuigenis. 45 Hij echter ging weg en begon druk de zaak te verkondigen en ruchtbaar te maken, zoodat Hij niet meer openlijk in een stad kon komen; maar Hij was buiten op eenzame plaatsen; en van alle kanten kwam men tot Hem.

40 Zonder eenige plaats- of tijdsaanduiding geeft de evangelist hier een concreet voorbeeld van Jezus' vs. 39 omschreven werkzaamheid; en wel in de teekening van de genezing van een melaatsche, wiens komen tot Jezus onderstelt, dat hij van hem en zijn wondermacht gehoord heeft, en wiens roep om hulp bewijst, dat hij in deze macht gelooft.

41 Enkele zeer belangrijke getuigen lezen in plaats van het niet ongebruikelijke „vol deernis” (St.-vert.: „met innerlijke ontferming bewogen”) vgl. 6 : 34, 8 : 2, 9 : 22, ook bij Mattheus en Lukas, een ander woord nl. „toornig geworden”. Deze lezing komt ernstig als de oorspronkelijke in aanmerking; het zou een afschrijver, die „met deernis bewogen” vond, niet licht in de gedachte komen, hiervoor „toornig geworden” in de plaats te zetten. Het omgekeerde is echter gemakkelijk verklaarbaar: het bevreedende van „toornig geworden” werd vervangen door het hier ook zeer goed passende „met deernis”.

Wat moeten wij dan aannemen dat Jezus' toorn opwekte? Vermoedelijk de stoutmoedigheid van den melaatsche, die in strijd met de voorschriften der wet, niet op een afstand bleef, en zijn nabijheid kenbaar maakte door te roepen: „onrein”, maar zich onder de menigte begaf.

42 Dit weerhoudt echter Jezus niet, den ongelukkige te genezen, door de aanraking met zijn hand, iets waarvoor Hij voor zich niet bevreesd is, en door de macht van zijn woord.

⁴³ Dat Jezus hem met een kras woord wegjaagt, vindt niet onwaarschijnlijk zijn aanleiding in de omstandigheid, dat de man, volkomen overtuigd van zijn genezing, het overbodig acht, naar voorschrift der Mozaïsche wet, Lev. 13 : 49, 14 : 2 vv., zich door den priester rein te laten verklaren, en dus ook verzuimd zou hebben, de vereischte reinigingsoffers te brengen.

Had Jezus dit gedoogd, het zou voet gegeven hebben aan de beschuldiging zijner vijanden, die vooral onder de Farizeën en de Overpriesters te vinden waren, dat Hij het met de Mozaïsche wet niet al te nauw nam. Zoo is ook verklaard, wat Hij eraan toevoegt : hun, d. i. den Jeruzalemschen autoriteiten, tot een getuigenis, eenerzijds van mijn goddelijke macht, anderzijds van mijn onderwerping aan de wet Gods.

Van zijn reiniging mag de genezene dan ook nog niet spreken, vóórdát hij aan Jezus' bevel heeft voldaan.

⁴⁵ Hij echter kan niet zwijgen. Ook al vermijdt Jezus daarom de stad, en zoekt Hij eenzame plaatsen op, de toeloop wordt steeds grooter.

b. De vijandschap openbaart zich. 2 : 1—3 : 6.

Dit gedeelte teekent een reeks van conflicten, ontstaan uit het optreden des Heeren, dat de goedkeuring der Farizeën niet wegdraagt en hun critiek uitlokt. Het laatste in de reeks doet het conflict reeds in zulk een scherp vorm zien, dat er sprake is van een voornemen, Jezus uit den weg te ruimen.

Een verlamde genezen. 2 : 1—12.

1 : ¹ En toen Hij na verloop van tijd weer te Kapernaüm kwam, werd het ruchtbaar, dat Hij in huis was. ² En velen verzamelden zich, zoodat er zelfs om de deur geen plaats meer was, en Hij sprak tot hen het Woord. ³ En er kwamen er, die een verlamde bij hem brachten, door vier (man) gedragen. ⁴ En daar zij hem niet bij (hem) konden brengen vanwege de schare, namen zij de dakbedekking weg (boven de plek) waar Hij was, en maakten een opening en lieten het bed neer, waarop de verlamde lag. ⁵ En Jezus hun geloof ziende, zeide tot den verlamde : man, uw zonden worden vergeven. ⁶ Er waren nu enkele schriftgeleerden die zaten daar en overlegden in hun hart : wat spreekt deze op deze manier ? Het is Godslastering. ⁷ Wie kan zonden vergeven dan God alleen ? ⁸ En terstond bemerkte Jezus in zijn geest dat zij zoo bij zichzelf overlegden en zeide tot hen : wat overlegt gij dit in uw hart ? ⁹ Wat is gemakkelijker,

tot den verlamde te zeggen : uw zonden worden vergeven, of te zeggen : sta op en neem uw bed op en wandel ? ¹⁰ Doch opdat gij weet, dat de Zoon des menschen macht heeft zonden te vergeven op aarde — zeide Hij tot den verlamde : ¹¹ Tot u zeg ik : sta op, neem uw bed op en ga heen naar uw huis ! ¹² En hij stond op, en terstond nam hij zijn bed en ging heen voor aller oog, zoodat allen versteld stonden en God prezen, zeggende : zoo iets hebben wij nog nooit gezien.

1, 2 Ook thans staat als Jezus' voornaamste arbeid dit genoemd : Hij sprak tot hen het Woord ; voor deze absolute beteekenis en dit gebruik van „het Woord” zie ook 4 : 14 v.v., 33 enz. Zijn daden en wonderen mogen nimmer losgemaakt van zijn prediking ; zij hangen onverbrekkelijk samen. De prediking van het Koninkrijk, die niet kan losgemaakt van zijn persoon, draagt de wonderdaden, verklaart ze, en verleent er hun beteekenis aan.

3 Dit wordt echter niet beseft door de schare, die in hem den wonderdoener en helper ziet, die aanziet wat voor oogen is, en niet beseft, dat ook zijn krachten en wonderen een appèl zijn aan het geloof.

Voor leniging van aardsche ellende wordt veel van hem verwacht. Aanschouwelijk, en, wat bij Markus niet het gewone is, met meer bijzonderheden dan Mattheus en Lukas, wordt dit geteekend in het bericht der genezing van den verlamde. Markus verhaalt van de vier mannen, die den zieke dragen, is ook uitvoeriger dan Lukas — Mattheus heeft niets van deze bijzonderheden — in de teekening van de wijze, waarop zij in weerwil van het schijnbaar onmogelijke, toch Jezus weten te bereiken. Naar het dak leidde, gelijk nog wel in het Oosten, een trap aan de buitenzijde van het huis ; het was afgedekt met tegels, waaronder puin of gruis ; boven de plaats waar Jezus zich bevindt, verwijderden zij de tegels, daarna graven zij het puin weg, totdat zij het bed vóór hem kunnen neerlaten.

5 Het geloof in zijn macht, dat hieruit spreekt, erkent Jezus. De wijze waarop Hij den verlamde aanspreekt, letterlijk : „Kind”, is een uiting van zijn deernis ; en in de verzekering : de zonden worden u vergeven, raakt Hij den diepsten grond van 's mans ellende. Dat er tusschen zijn ziekte en een zondig leven rechtstreeksch verband bestond, wordt niet gezegd. Wel spreekt uit deze toezegging het besef, dat hier dieper ellende is dan de lichamelijke, wellicht lag den man de innerlijke onrust en angst op het gezicht.

7, 8 De Farizeën kunnen zich hierover niet verblijden ; zij hebben slechts ergernis, en spreken van Gods slastering : deze matigt zich aan, wat alleen aan God toekomt.

Jezus echter doet van zijn aanspraak op bevoegdheid geen afstand. Uit zijn woord-alleen, dat van zondenvergeving spreekt, is zijn bevoegdheid niet te controleeren. Doch wanneer Hij een woord spreekt, waarvan, aan de uitwerking, zijn bevoegdheid wél te controleeren is, zullen zij de bevoegdheid, zonden te vergeven, hem niet kunnen ontzeggen.

10 Voor het eerst bij Markus noemt Jezus zich hier „de Zoon des menschen”. Veel is over de beteekenis van deze uitdrukking, die met een geringe uitzondering alleen in de evangeliën en uitsluitend in den mond van Jezus-zelve voorkomt, getwist.

Dat zij, gelijk ook wel beweerd is, niet eenvoudig beteekent : de mensch, of : een mensch, is in dit verband zeer duidelijk : tegenover de schampere opmerking der Farizeën (vs. 7) zou dit woord in *dezen* zin geen kracht van bewijs hebben bevat.

Zal het iets beteekenen, dan moet het hem boven het gewoon-menschelijke uitheffen en a. h. w. aan de zijde Gods stellen.

Dit ligt inderdaad in deze uitdrukking „de Zoon des menschen”. Steeds meer wordt weer erkend, dat Jezus zichzelf ermede heeft aangeduid als den Messias, dat de uitdrukking teruggaat op en verklaard moet worden uit Dan. 7 : 13, en den hemelschen oorsprong van den Messias in zich besluit.

Door zich de Zoon des menschen te noemen handhaaft Hij zijn bevoegdheid, te spreken zooals Hij tot den verlamde gesproken had.

Dat Hij zegt, dat de Zoon des menschen bevoegdheid heeft, de zonden te vergeven *op aarde*, beteekent dit : nu is de hemel geopend, het door de vromen in Israël verwachte, het aan Gods volk beloofde, in Israël afgebeelde en afgeschaduwde gekomen : op de aarde vergeeft Hij de zonden. In zijn persoon en door zijn Woord is de vergiffenis niet meer een woord van verre, doch nabij, ons als voor de oogen getoond.

12 Dit woord van zondenvergiffenis is in Jezus' mond niet ijdel ; dit bewijst Hij door het woord te spreken, waaruit zijn Goddelijke macht openbaar wordt, en dat den verlamde geneest, ten aanschouwe van allen.

Al zullen velen der toeschouwers meer oog gehad hebben voor dit wonder der genezing, de evangelist stelt duidelijk in het licht, dat er tusschen de geestelijke goederen en de tijdelijke weldaden van den Messias een onafscheidelijk verband bestaat.

Roeping van Levi ; de schriftgeleerden ergeren zich. 2 : 13—17.

2 : 13 En Hij ging weer naar buiten, langs de zee ; en de geheele schare kwam tot hem, en Hij onderrichtte hen.

14 En in het voorbijgaan zag Hij Levi, den zoon van Alphaeus,

bij het tolkantoor zitten, en Hij zeide tot hem : volg mij. En hij stond op en ging hem volgen.

¹⁵ En het gebeurde dat Hij aan tafel was in zijn huis, en vele tollenaars en zondaars zaten aan met Jezus en zijn leerlingen — want er waren er vele, die zijn volgelingen waren.

¹⁶ En Schriftgeleerden uit de Farizeën, die zagen dat Hij at met de zondaars en tollenaars, zeiden tot zijn leerlingen : waarom eet Hij met de tollenaars en zondaars ? ¹⁷ En Jezus, die het hoorde, zeide : gezonden hebben geen geneesheer noodig, maar zieken ; ik ben niet gekomen om rechtvaardigen te roepen, maar zondaars.

¹³ Evenals 1 : 22, 23—28 gaat hier in vs. 13 een algemeene karakteristiek voorop, geïllustreerd in vs. 14 v.v. door één bepaald voorval, in dit geval één, dat de Schriftgeleerden tot tegenspraak uitlokt.

¹⁴ Het tolkantoor, waar Levi zit, was waarschijnlijk niet ver van de zee. Kapernaüm was gelegen aan den grooten handelsweg van Mesopotamië en Syrië naar Fenicië en Egypte, en bezat een Romeinsch tolkantoor ; van hier uit zal ook wel toezicht gehouden zijn op het handelsverkeer over het meer.

¹⁵ Het is uit den tekst niet volkomen zeker, maar wel hoogst waarschijnlijk, dat de maaltijd, dien volgens Luk. 5 : 29 Levi aanrichtte, gehouden werd in Levi's huis ; mogelijk is echter ook de opvatting, dat het in Jezus' huis was, terwijl Levi degene was, die voor alles zorg droeg, doch van Jezus niet vragen wilde, dat Hij in het huis van een tollenaar zou komen om te maaltijden.

De gasten zijn vele : Levi had zijn vrienden en collega's uitgenoodigd om van zijn vreugde te laten blijken en hen erin te laten deelen, over de eer, dat Jezus hem tot volgen had geroepen. „Tollenaars en zondaars”, steeds in één adem genoemd, en eigenlijk synoniemen, en nu in Jezus' gezelschap !

Bovendien zijn ook gast aan tafel Jezus' discipelen ; het is voor het eerst, dat de schrijver dit woord gebruikt en mededeelt, dat er méêr waren dan het viertal, waarvan hij de roeping had bericht. Vandaar dat hij in een zin, dien wij het best tusschen haakjes plaatsen, bij het vermelden van „discipelen” zegt : want het waren er veel, die hem volgden. Dit kan niet zien op het onderwerp van den zin : vele tollenaars en zondaren.

¹⁶ Schriftgeleerden uit de partij der Farizeën vinden onverklaarbaar, dat Jezus zich met zulk gezelschap ophoudt. Bij het verlaten van de woning, waar de maaltijd gehouden was, worden Jezus' leerlingen hierover geïnterpelleerd — met hemzelve durven zij wellicht zich niet in twistgesprek begeven — en om opheldering gevraagd.

Is het gezelschap der vromen niet beter? Houdt iemand, die hoog staat, zich niet beter aan de mannen, die trouw zijn aan de wet? „Waarom eet Hij met de tollenaars en zondaars?” Waarom? Mogelijk zou het antwoord hun nog zwaar zijn gevallen.

17 Jezus echter is hun voor en antwoordt met een parabel: met ironie rangschikt Hij de vragers onder de sterke, gezonde menschen — wat zij in eigen oog waren — die een dokter niet noodig hebben. Tot hèn behoeft Hij niet te gaan; wèl tot de zieken, tot hen, die immers in de schatting dezer braven zoo diep gezonken waren. En dan zonder beeldspraak: Zijn roeping is juist aan zondaars, niet aan rechtvaardigen.

Zoolang de Schriftgeleerden nog behooren tot de menschen, die precies weten, hoe het moet, en zich inbeelden, dat zij het ongeveer ook wel volbrengen, verstaan zij Jezus' taak en roeping niet.

Hij is gekomen om „te roepen”, te noodigen. Waartoe? Zijn taak is méér dan die van een leeraar, dan van een profeet; zijns is het recht, te noodigen tot de vreugde en de gemeenschap van het Koninkrijk, dat Hij brengt, zooals God Israël had „geroepen” Jes. 41 : 9, 42 : 6, 45 : 3, 4 enz., en afgezonderd als Zijn volk.

Over het vasten. 2 : 18—22.

¹⁸ En de leerlingen van Johannes en de Farizeën vastten. En men kwam en zeide tot hem: waarom vasten de leerlingen van Johannes en de leerlingen der Farizeën, maar uw leerlingen niet? ¹⁹ En Jezus zeide tot hen: de bruiloftskinderen kunnen toch niet vasten terwijl de bruidegom bij hen is? Zoolang zij den bruidegom bij zich hebben, kunnen zij niet vasten. ²⁰ Doch er zullen dagen komen, wanneer de bruidegom van hen weggenomen is, en dan, in dien tijd, zullen zij vasten.

²¹ Niemand naait een stuk nieuw goed op een oud kleedingstuk; anders neemt het ingezette stuk hiervan (nog) mede, — het nieuwe van het oude — en er komt een erger scheur.

²² En niemand doet jongen wijn in oude zakken, — anders zal de wijn de zakken doen bersten, en dan gaat de wijn te loor en de zakken — maar jongen wijn in versche zakken.

18 Er is verschil mogelijk, of vs. 18 wil zeggen, dat Johannes' leerlingen en de Farizeën een vastentijd hadden, waaraan Jezus en zijn leerlingen zich niet hielden, dan wel een algemeene uitspraak geeft over de gewoonte der leerlingen van Johannes om te vasten.

De Grieksche tekst laat beide opvattingen toe. Om de inkleeding van de vraag der Farizeën, vs. 18*b*, kiezen wij voor de laatste.

Ook na Johannes' gevangenzetting hielden zijn leerlingen zich aan de sobere levenswijze van hun meester; voor vasten was er nog te meer reden, nu zij van hem beroofd waren.

De Farizeën vastten herhaaldelijk, sommige hadden wekelijks twee vastendagen, vgl. Luk. 18 : 12; het gold als verdienstelijk, had oorspronkelijk den zin van een rouwbedrijf over den toestand en boetedoening voor de zonden van Israël. Wetsvoorschrift was het niet, behalve voor den grooten verzoendag. Van wets-overtreding wordt Jezus dan ook niet beticht.

Maar zou het vasten der vromen den tijd niet verhaasten van Israëls bevrijding en van de komst van den Messias? En laat nu Jezus, dien zij wel van het komende Koninkrijk hebben hooren spreken, zijn leerlingen niet eens vasten?

De blinden! De vastentijd is al voorbij. De bruiloftstijd is daar, want de Bruidegom is gekomen. Een beeldspraak, die den Joden vertrouwd en verstaanbaar moest zijn uit het O. Test.; hier wordt Gods verhouding tot Zijn volk zoo dikwijls voorgesteld onder het beeld van een huwelijk, vgl. Jes. 50 : 1, Jer. 3 : 1*b*, enz. enz., en Zijn genadig terugkeeren tot het overspelig volk als een „ondertrouw”, vgl. o.a. Hos. 2 : 1, 18 v.

Zoo duidelijk mogelijk spreekt hieruit het bewustzijn van Zijn Messiaansche roeping, die anders is en verder reikt dan Johannes' zending, een verschil, dat tot in de levenshouding en levenspraktijk van den heraut en den Gekomene zich uitsprak: vasten en niet-vasten, vgl. Matth. 11 : 18 v.

De groote, feestelijke maaltijd, door Levi aangericht, en waaraan de strenge Farizeën aanstoot namen, Jezus heeft met zijn leerlingen eraan deelgenomen met een blij hart en een verheugden zin: Levi en zijn kornuiten, de zondaren, met Hem, den Messias, aan één tafel, is het niet een voorspel en profetie van den maaltijd der bruiloft des Lams, waar genade heerschappij zal hebben, en eeuwige blijdschap zal wonen?

Als de Bruidegom is Hij aangewezen door Johannes, vgl. Joh. 3 : 29 v.; reden te meer, om de beeldspraak verstaanbaar te achten.

20 De vreugde zal echter niet blijven; voor de leerlingen smartelijk worden verstoord: als de bruidegom van hen zal weggenomen zijn, letterlijk „weggerukt”, met geweld, dan zullen zij vasten.

Aan den Messias, die leefde bij de H. Schrift van het O. Test., kan de gedachte van een lijdenden en stervenden Knecht des Heeren niet vreemd zijn geweest, vgl. Jes. 53 : 8.

Ook nu stuit Hij op een hooghartige critiek, een koud en eigengerechtig niet-begrijpen, treedt de vijandschap der leiders Hem tegen. En de consequenties, de verwerping, Hij ziet er het voorspel van.

Voor de „bruiloftsgasten” kon dit woord als een waarschuwing gelden; maar zij ging aan hen voorbij.

21—22 Een dubbele beeldspraak stelt in het licht, dat iets nieuws komende is, omdat Hij en met hem het Koninkrijk gekomen is. Dit past niet meer in de oude vormen, waaraan de Farizeën hun ziel verpand hebben, evenmin als een lap nieuw goed kan gezet in een oud kleedingstuk; door het krimpen scheurt het de randen van het oude in, en er ontstaat een nog erger scheur.

Jonge wijn, die moet gisten, moet bewaard in zakken, van versche dierhuiden gemaakt; oude zakken zijn hard en stug, rekken niet meer uit; de jonge wijn zou ze doen scheuren, en beide wijn en zakken zouden te loor gaan.

Beide parabels herhalen niet een geheel gelijke gedachte: in de eerste ligt de nadruk op het oude, dat schade zou lijden, en waarvan het verdwijnen zou verhaast worden, indien de levensvorm van het nieuwe eraan werd verbonden; in de tweede staat meer op den voorgrond het gevaar voor het nieuwe, werd het opgesloten binnen de vormen van het oude.

Ook hier zij er met nadruk op gewezen, hoe dergelijke parabels alleen verstaanbaar zijn tegen den achtergrond van 's Heeren Messiaansch bewustzijn. Hij is niet maar een leeraar met een nieuwe leer, ook niet een profeet met een prediking als de Oudtestamentische profeten, of met een boodschap — ten tweeden male — als de Dooper.

Hij is de Komende; Brenger van een nieuwen toestand.

Over den Sabbat. 2 : 23—27.

²³ En het gebeurde dat Hij op Sabbat door de graan-akkers ging en zijne leerlingen plukten onder het gaan de aren af.

²⁴ En de Farizeën zeiden tot hem: zie eens, waarom doen zij wat op een Sabbat niet mag? ²⁵ En Hij zeide tot hen: hebt gij nog nooit gelezen wat David deed, toen hij gebrek leed, en honger had, hij en zijn metgezellen? ²⁶ Hoe hij in het huis Gods ging ten tijde van den hooge priester Abjathar en de toonbrooden at, die het verboden is te eten behalve aan de priesters, en (hoe) hij ze ook aan zijn metgezellen gaf?

²⁷ En Hij zeide tot hen: de Sabbat is er gekomen om den mensch, en niet de mensch om den Sabbat.

²⁸ Dus heer ook over den Sabbat is de Zoon des menschen.

23 Ook hier is een conflict, op een Sabbat, over den Sabbat. Jezus gaat met zijn leerlingen tusschen de rijpende korenvelden door. Het moet dus omstreeks het Paaschfeest zijn geweest, wanneer het tarwevelden waren, kort na

Paschen, vgl. Luk. 6 : 1, hier ligt dus een ander Paaschfeest dan het lijdens-Pascha van hfdst. 14, klaar bewijs dat Jezus' openbare werkzaamheid ook volgens Markus, Mattheus, Lukas langer dan één jaar heeft in beslag genomen.

Het aren-plukken was geoorloofd volgens de wet, vgl. Deut. 23 : 26; de aanmerking der Farizeën gold het feit, dat het op een Sabbat geschiedde. De Farizeesche casuïstiek nl., die tal van bepalingen opstelde, in den loop der tijden steeds zich uitbreidend, om het 4e gebod gestreng na te leven, rekende het aren plukken als een ondergeschikten arbeid van den oogst, en deze was als „grootte arbeid” op Sabbat verboden.

25 Jezus gaat op de vraag, wat al of niet mag op Sabbat, niet in; evenmin denkt Hij een oogenblik er aan, de rechtskracht van het Sabbatsgebod aan te tasten.

Hij verwijst de vragers naar de H. Schrift, naar het voorbeeld van David, 1 Sam. 21 : 1—6, wiens daad uit nood bedreven, geen van hen zal willen afkeuren, laat staan dat zij David erom zouden willen wraken als den grooten Vorst van Israël.

Latere rabbinistische litteratuur levert voorbeelden van de pogingen, door de Joodsche exegese bij 1 Sam. 21 v.v. gedaan ter rechtvaardiging van Davids gedrag.

1 Sam. 21 spreekt van Achimelech, Markus van Abjathar als hoogepriester; Mattheus en Lukas noemen geen naam; sommige handschriften hebben ook in Markus den naam niet.

Een vergelijking van handschriften van het Oude Testament toont aan, dat reeds in den Hebreeuwschen tekst van 1 Sam. 22 : 20, 1 Kron. 24 : 6, 1 Sam. 21 : 1 v.v., zoowel als in den Griekschen, verwarring is ontstaan in de namen Achimelech en Abjathar.

Te Nob overtrad David het gebod, dat de toonbrooden uit het heiligdom aan het gebruik ontzegde, behalve voor de priesters, Lev. 24 : 9.

Wat de Heere Jezus met dit voorbeeld bedoelt, is niet de kracht te toonen van den banalen regel „nood breekt wet”, maar de onoprechtheid en vijandschap te signaleeren der Farizeën, die Koning David gaarne vrijpleiten, doch op Davids Zoon loeren en vitten, en uit de afwijking van hünne tradities de vrijheid zouden nemen, hem als Messias af te wijzen. Hier is een onoprecht meten met twee maten.

27 Bij een aanwijzen van de onoprechtheid der Farizeën laat Jezus het echter niet. Hij zou achter de onzuiverheid van hün motieven niet willen wegschuielen om de rechtmatigheid van eigen doen onverdedigd te laten.

Positief eischt Hij zijn recht op, te doen gelijk Hij deed, en tevens wijst Hij op het verkeerde van de wetsuitleggingen der Farizeën. „De Sabbat is er gekomen om den mensch”; een herinnering aan de scheppingsorde, en aan den rustdag als ge-

grond in het levensrythme der aardsche schepping. De Sabbat is ingesteld om den mensch; om hem de gelegenheid te geven, te rusten, zich te verlustigen in zijn God.

„En niet de mensch om den Sabbat”; de Farizeën behandel- den het Sabbatsgebod, als had de Sabbat een doel in zichzelf, los van de beteekenis die hij behoort te hebben voor den mensch. Door tallooze gevallen te bedenken, eindelooze bepalingen van hetgeen „mag” en „niet mag”, doen zij de beteekenis van den Sabbat te loor gaan; alle aandacht concentreert zich op de vraag naar het geoorloofde en verbodene, in plaats dat de Sabbat strekt om een voorsmaak te geven van de Sabbats-rust, waarin Gods volk zich in de volmaaktheid zal verheugen in zijn God.

28 Niet dat Jezus de kracht van het vierde gebod zou willen breken. Hij plaatst niet den *mensch* boven den Sabbat, maar zegt, dat de *Zoon des menschen* heer is, ook over den Sabbat. Wat Hij zijn discipelen heeft toegestaan, is zijn Koninklijk recht. Hij doelt met „Zoon des menschen” op zichzelf.

Over de beteekenis van deze uitdrukking is veel getwist. Onbevangen oordeel komt allengs weer terug tot de juiste opvatting, dat Jezus zichzelf ermede heeft aangeduid; dat zij ontleend is aan Dan. 7 : 13, en een Messiaansche zelf-aanduiding des Heeren is.

Opmerkelijk is, dat zij alleen in den mond des Heeren, en met uitzondering van Hand. 7 : 56, uitsluitend in de evangeliën voorkomt. Anderen noemen Jezus niet „Zoon des menschen”, behalve als weerslag op dezen naam, juist te voren door Hem-zelve gebruikt.

Dit wettigt de slotsom, dat zij als aanduiding van den Messias eigenlijk alleen paste voor den tijd Zijner omwandeling op aarde. In dien staat is Hij „de Zoon des menschen”, die in tegenstelling met de vier dieren in Dan. 7, welke uit de zee opkwamen, komt met „de wolken des hemels”, d.i. uit den hemel, van God, en in menschenlijke gestalte verschijnt. Na 's Heeren opstanding en verheerlijking verdwijnt de benaming „Zoon des menschen”, om plaats te maken voor andere namen, die bij den staat zijner verhooging passen, om weer terug te keeren in het visioen, dat aan Johannes wordt gegend, Openb. 1 : 13.

In 's Heeren mond was Zoon des menschen een zelfaanduiding, waarin Hij zich als Messias beleed, echter door den vorm dien zij in het Arameesch, de taal der Joden van Jezus' dagen, had, op bedekte wijze. Haar beteekenis ging aan hen, die hem hoorden voorbij, zoodat Jezus vermeed, de nationalistische en politieke Messiasverwachtingen der Joden in spanning te brengen.

De Zoon des menschen is heer, ook over den Sabbat. Hij is bevoegd, aan zijn leerlingen toe te staan, wat de Farizeën als Sabbatschennis veroordeelen en wat in hun oogen te kort deed aan de heiligheid van den Sabbat.

Genezing op een Sabbat in een synagoge, 3 : 1—6.

3 : ¹ En Hij ging weer in een synagoge, en daar was iemand met een verschrompelde hand ; ² en zij loerden op hem of hij op Sabbat hem zou genezen, om hem te kunnen aanklagen. ³ En Hij zeide tot den man met de verschrompelde hand : Kom hier in het midden staan. ⁴ En Hij zeide tot hen : mag men op Sabbat eer wel dan kwaad doen, eer iemand genezen dan dooden ? Doch zij bewaarden het stilzwijgen.

⁵ En Jezus zag met toorn hen in 't rond aan, tegelijk bedroefd over de hardheid van hun harten, en zeide tot den man : steek uw hand uit. En hij stak haar uit, en zijn hand werd hersteld. ⁶ En terstond gingen de Farizeën weg en namen met de Herodianen een besluit tegen hem, hem om te brengen.

¹ In de tafereelen, waarin de evangelist den tegenstand tegen Jezus, die vooral van de Farizeën en Schriftgeleerden uitgaat, schetst, is een climax ; het laatste in de reeks is een genezing op een Sabbat in een synagoge. En het slot van deze ontmoeting is een door de vijanden beraamd plan, Jezus om te brengen.

Ook thans is de vraag naar tijdsorde van geheel ondergeschikt belang ; evenmin in welke synagoge als op welken tijd deze genezing geschiedt, wordt verteld. Alleen blijkt, dat het Sabbat is. In de synagoge bevindt zich een man met een hand of arm die „verdord” is, d.i. geatrofieerd, in zijn groei door de een of andere oorzaak achtergebleven of teruggegaan, vgl. 1 Kon. 13 : 4, Zach. 11 : 17.

Dat Jezus' macht hier zou kunnen helpen, daarvan zijn de aanwezige Farizeën overtuigd. Of Hij er ditmaal gebruik van zal maken, boezemt hun bijzondere belangstelling in ; niet echter om den deerniswekkenden toestand van den man, die niet in staat is, voor eigen levensonderhoud te zorgen ; maar omdat het Sabbat is. Verricht Jezus op Sabbat een genezing, dan kunnen zij hem aanklagen bij het Sanhedrin. Een geneesheer mocht, naar hunne overlevering, alleen bij dreigend doodsgevaar ontboden worden op den Sabbat.

Het vooruitzicht, stof te zullen hebben voor een aanklacht vervult hun zielen meer dan de gedachte, dat een ongelukkige zal worden geholpen.

³ Jezus zelf doet de spanning toenemen. Hij laat den man opstaan en zich zoo plaatsen, dat hij goed in het oog loopt.

Dáár zal men het hebben ! Zóózeer hangen de Farizeën aan het uitwendige, van zóóveel gewicht achten zij het „gebod op gebod, regel op regel”, door henzelve opgesteld, dat van een

aanbidding der macht Gods, die in Jezus toch zoo klaar blijkt, bij hen geen sprake is.

4 Zij worden echter ontwapend. Jezus legt hun een vraag voor; zij weten immers in zoo talloos vele „gevallen” een beslissing! De vorm, waarin Hij het doet, geeft recht te vertalen, gelijk wij deden: wat mag eerder, wat is méér geoorloofd op Sabbat? Het dilemma is: iemand een weldaad bewijzen of schaden? Jezus doorziet, hoe ze tegen hem gezind zijn, dat zij er niet voor zullen terugdeinzen, met geweld tegen hem op te treden. Misschien nog eerder dan zijzelve, beseft Hij, waartoe het straks, op dezen zelfden Sabbat nog komen zal. Wat deze Farizeën straks zonder bezwaar zullen gaan doen, vs. 6, dit schemert door in de toelichting van de eerste vraag door de tweede: iemand (lett. een ziel) te genezen of te dooden? Zijn roeping is te behouden, te genezen. Waarbij denkt Hij, als Hij van „dooden” spreekt? Dat kan niet zijn: een ongelukkige zonder hulp en genezing laten; met dooden zou dit veel te sterk zijn uitgedrukt.

Zij zullen hiervoor niet terugschrikken; het besluit, hem om te brengen, mag, om de gezindheid, den haat, die eruit spreekt, wel met doodslag worden gelijk gesteld. Zoo wil Hij hen nog in het geweten grijpen. Maar zij zijn verbitterd en hardnekkig. Zij doen er het zwijgen toe. Hem gelijk geven, willen zij niet.

5 Van den een naar den ander gaat zijn blik. De één voor, de ander na, wordt er door gemaand tot bekeering. Oog in oog, een persoonlijke oproep. Enkel hardheid, verbitterde gezichten.

In heiligen toorn ontstoken, en tegelijk bedroefd over zulke verharding, wendt Hij zich van hen af, tot den man met de verschrompelde hand.

Op Jezus' bevel strekt hij de hand uit. En hij wordt terstond genezen. Heeft Jezus nu den Sabbat geschonden? Heeft hij iets anders dan het bevel doen hooren: strek uwe hand uit?

Niets verder. Niet eens een woord als 1 : 41, 2 : 11. Strikt genomen, naar hun eigen spitsvondigheid zou hier niet eens kunnen gezegd worden, dat Jezus een genezing verricht had.

Maar zij letten er niet op.

6 Zij gaan terstond naar de Herodianen, die ook 12 : 13 en Matth. 22 : 16 voorkomen, partijgangers van Herodes Antipas. Om bij het Sanhedrin een klacht te kunnen inbrengen tegen iemand, die binnen Herodes' gebied woonde, zal hunne medewerking noodig zijn geweest.

B. VAN DE ROEPING DER TWAALF TOT HUN UITZENDING.

HOOFDSTUK 3 : 7—6 : 6a.

De toeloop der scharen. 3 : 7—12.

⁷ En Jezus trok zich met zijn leerlingen terug naar de zee ; en een groote menigte uit Galilea volgde ; ook uit Judea ⁸ en uit Jeruzalem en uit Idumea en van over den Jordaan en de omstreken van Tyrus en Sidon kwam een groote menigte tot hem, hoorende hoeveel Hij deed. ⁹ En Hij zeide tot zijne leerlingen dat een scheepje in zijn nabijheid gereed zou blijven om de schare, dat men hem niet in het gedrang zou brengen ; ¹⁰ want velen genas Hij, zoodat allen die kwalen hadden zich op hem wierpen om hem aan te raken.

¹¹ Ook de onreine geesten, wanneer zij hem zagen, vielen voor hem neer en riepen : gij zijt de Zoon Gods. ¹² En Hij zeide hun zeer streng aan, dat zij hem niet bekend zouden maken.

Met 3 : 7 keert de schrijver zich weer af van de conflicten, om opnieuw de aandacht te vragen voor den loop van het evangelie en de werking, die er van uitging. Hiervoor vormt vs. 7—12 eigenlijk een inleiding, die uitloopt op wat van meer beteekenis is in het kader van dit geschrift : dat Jezus een kring van medearbeiders vormt, die met hem de taak zullen hebben, het evangelie te brengen.

De indruk wordt gewekt, dat vs. 7a zich onmiddellijk aan het voorafgaande aansluit : na het conflict in de synagoge, dat zulk een scherp vorm aannam en leidde tot het plan zijner vijanden, hem om te brengen, ontwijkt Jezus de aanraking met hen.

Daarentegen is het volstrekt niet zeker, eer vrij onwaarschijnlijk, dat vs. 7b in tijdsorde terstond bij vs. 7a aansluit ; vs. 7b—8 teekent den toeloop van groote scharen, die zich om hem verdringen. Maar dit geschiedde niet op den Sabbat, waarvan

vs. 1—6 verhaalt; het is niet aan te nemen, dat op dien eigen Sabbat de menigte naar hem toestroomde van al de oorden en streken, die vs. 7b en 8 worden opgenoemd. Wij hebben hier weer te doen met een algemeene teekening, die wat den tijd betreft, niet nader te bepalen is, en de aanstelling van de twaalf, vs. 13 v.v., begrijpelijk moet maken.

8 Van heinde en ver komen zij aan: naast Galilea wordt Judea genoemd, en hieruit weer afzonderlijk Jeruzalem; naar het Zuiden wordt de kring nog wijder getrokken met Idumea, ten Zuiden van Judea, een gebied, welks bewoners reeds door Johannes Hyrcanus aan de besnijdenis waren onderworpen en gejudaiseerd; naar het Oosten heen wordt het Oost-jordaanland, naar het Noorden de omstreken van Tyrus en Sidon genoemd: overal heen verbreidde zich het gerucht, dat vooral sprak van zijn daden, van de genezingen, door hem verricht.

9 Al is het niet mogelijk, een tijd vast te stellen, waarin dit alles valt, wel is het ontwijfelbaar, dat het zich afspeelt in Galilea, aan den oever van het meer, bij Kaper-naum: op Jezus' bevel moet er een scheepje gereed gehouden, waarin Hij kan ontkomen aan het gedrang, wanneer het te sterk mocht worden.

10 Een beeld hiervan verkrijgen wij uit de sobere schets van vs. 10; de aandrang en opwinding der menigte moet geweldig groot zijn geweest, velen waren tevreden, wanneer zij er maar in slagen mochten, hem aan te raken.

11 Met velen, die door onreine geesten, vgl. 1 : 24 bezeten waren, komt Hij in aanraking. Zoodra zij hem zien, schreeuwen zij het uit, gij zijt de Zoon Gods. Niet op deze wijze echter wil Hij bekend, niet op het getuigenis van demonen erkend worden. Dit moet geschieden langs anderen weg.

Roeping van het twaalfstal. 3 : 13—19.

¹³ En Hij ging naar het bergland, en ontbood die Hijzelf wilde, en zij gingen naar hem toe. ¹⁴ En Hij stelde er twaalf aan om met hem te zijn, ¹⁵ en die Hij wilde uitzenden om te prediken en volmacht te hebben tot het uitdrijven van demonen. ¹⁶ En Hij stelde de twaalf aan, en aan Simon gaf Hij den naam Petrus; ¹⁷ en Jakobus, den zoon van Zebedeus en Johannes, den broeder van Jakobus, en hun gaf Hij den naam Boanerges, dat is donderzonen; ¹⁸ en Andreas en Filippus en Bartholomeus en Mattheus en Thomas en Jakobus den zoon van Alpheus ¹⁹ en Thaddeus en Simon Kananeus en Judas Ischkarioth, die hem ook heeft overgeleverd.

13 „De berg” of het bergland, waar de roeping van het twaalfstal plaats heeft, is waarschijnlijk het bergplateau aan de N.-zijde van het meer van Galilea.

Daar houdt Jezus een schifting. De menigte verdringt zich om hem, en zoekt zijn hulp, maar hem waarlijk toegedaan zijn er maar weinigen; zeer velen zullen vroeg of laat teleurgesteld van hem teruggaan. Hij echter kent de zijnen, en kiest ze uit. Hij ontbiedt bij zich, die Hijzelf wenschte. Wien Hij bij zich heeft en daarvoor uitzendt, wordt niet vermeld. Wellicht één van het vijftal, dien Hij reeds eerder in zijn gevolg had geroepen, 1 : 16 v.v., 2 : 14 v.; mogelijk Petrus?

Zij die ontboden zijn, gehoorzamen.

14 De twaalf, die Hij aanstelt, die in zijn omgeving een bijzondere plaats zullen hebben, worden met een driedledige bedoeling afgezonderd: 1°. om met hem te zijn; door zijn bijzijn en onderricht moeten zij voorbereid voor hun taak; 2°. straks zullen zij worden uitgezonden om te „prediken”; het hiervoor gebezigde woord sluit de gedachte in van een opdracht: niet uit eigen aandrif, in zelfgekozen taak zullen zij gaan, maar als herauten, op last en met de boodschap van hun zender; 3°. daarbij behoort de volmacht, die hun zal verleend worden tot het uitbannen van demonen; dit vergezelt hun prediking, zooals ook in Jezus' eigen optreden naast de verkondiging van het Koninkrijk de teekenen van zijne komst worden gezien, vgl. 1 : 14, 38.

Terwijl de leiders zich aangorden tot den strijd tegen den Christus, is ook Hij op de toekomst bedacht. Hij roept ze tot zich, die met en voor hem zullen strijden, doch met het zwaard des Geestes, d. i. het woord, en die voor hem het geestelijk Israëel zullen oproepen, dat zal bukken onder den scepter van zijn Messias. Naar het getal der stammen Israëls is hun aantal.

Berekend voor hun taak zijn zij nog in geen deele. Zij moeten worden voorbereid, en de geheimenissen van het Koninkrijk leeren verstaan (hfdst. 4).

16 In den vorm is vs. 16 zeer eigenaardig; de eigenlijke opsomming, zooals die vs. 17 wordt voortgezet, zou luiden: ten eerste Simon, wien Hij enz.; inplaats hiervan is het: en aan Simon gaf Hij den naam Petrus. Ook hier kan men een bevestiging vinden (zie de Inl.) van de overlevering, dat Markus' geschrift nauw in betrekking staat tot de mondelinge prediking van Petrus. Het is alsof een bericht, dat in den 1en persoon gestaan heeft, in den 3en persoon is overgezet.

Naast den naam van Simon, tot dusver uitsluitend voorgekomen, 1 : 16, 29, wordt thans ook zijn andere, Petrus, vermeld. De analogie met talrijke voorbeelden van naamgeving of naams-wijziging in het O. Test. maakt uiterst waarschijnlijk, dat er een bijzondere aanleiding is geweest om aan Simon juist dezen toenaam te geven. Markus evenwel spreekt hiervan niet, ook niet 8 : 29 (zie ald.)

17 Jakobus en Johannes, met Petrus de meest met Jezus vertrouwden uit den kring, worden hier vermeld met den bijnaam Boanerges, waarvan als vertaling wordt gegeven : donderzonen. De afleiding van den Semitischen naam, die in het Grieksch Boanerges wordt, is niet zeker, evenmin waarom zijn beteekenis „donderzonen” zou zijn. De werkwoordstam, die in het tweede deel van Boanerges schuilt, heeft den zin van „geraas maken”.

Verschillende verklaringen en afleidingen zijn beproefd. Men is gewoon, den naam in verband te brengen met het bericht Luk. 9 : 51—56. De oude exegese doet dat niet ; velen dachten aan de taak, hun opgelegd, om te prediken, en brengen den naam in verband met het geluid der prediking, dat alom zou gehoord worden, gelijk het geluid van den donder wijd en zijd weerklinkt.

18 Andreas en Filippus zijn Grieksche namen, zie 1 : 29, Bartholomeus, d. i. zoon van Tholomeus, wordt, waarschijnlijk terecht, vereenzelvigd met Nathanaël, Joh. 1 : 45 v.v., Tholmai (Hebr. voor het Gr. Tholomeus) Num. 13 : 22, 2 Sam. 3 : 3, 13 : 37.

Voor den naam Alphaeus zie 2 : 14 ; Mattheus = 't Hebr. Matthai ; Thomas bet. tweeling, vgl. Joh. 21 : 2 ; de naam Thaddeus is waarschijnlijk hetzelfde als Theudas.

Simon Kananeus wil niet zeggen Simon van Kana, ook niet : de Kanaäniet, maar bet. „de ijveraar” ; Simon zal oorspronkelijk tot de partij der Zeloten (= ijveraars) hebben behoord, vgl. Luk. 6 : 15.

Van den naam Ischkarioth wordt geen verklaring gegeven ; hij dient om dezen Judas, „die hem ook overgeleverd heeft” te onderscheiden van anderen, dragers van denzelfden naam, vgl. 6 : 3, Joh. 14 : 22 enz, Ischkarioth bet. man van Karioth of Kerijoth, een plaats in het Z. van Juda, vgl. Joz. 15 : 25 en Joh. 6 : 71, korte verklaring van Dr C. Douma.

Jezus' verwanten, lastering van de Jeruzalemsche schriftgeleerden. 3 : 20—30.

²⁰ En Hij kwam in een huis ; en wederom kwam er een schare bijeen, zóó, dat zij zelfs geen maaltijd konden nemen.

²¹ En zijn verwanten hoorden het en gingen uit om hem mede te nemen, want zij zeiden : Hij is van zijn verstand geraakt.

²² En de Schriftgeleerden, die van Jeruzalem waren gekomen, zeiden : hij heeft Beëlzebul in en door den vorst der demonen drijft hij demonen uit.

²³ En Hij liet hen bij zich komen en sprak hun in gelijkenissen toe : hoe kan Satan den Satan uitdrijven ? ²⁴ En wanneer een rijk innerlijk verdeeld is geraakt, zal dat rijk niet in stand

kunnen blijven; ²⁵ en wanneer een huis (gezin) innerlijk verdeeld geraakt, zal dat huis(gezin) niet staande kunnen blijven. ²⁶ En indien de Satan tegen zichzelf opstaat en in strijd komt, kan hij niet staande blijven, maar het is met hem gedaan.

²⁷ Maar niemand kan in het huis van den Sterke binnengekomen zijn huisraad weghalen, wanneer hij niet eerst den Sterke heeft gebonden, en dan kan hij zijn huis plunderen.

²⁸ Voorwaar ik zeg U, alle zonden zullen den menschen kinderen vergeven worden, ook de lasteringen, hoeveel zij ook gelasterd hebben. ²⁹ Doch wie gelasterd heeft tegen den Heiligen Geest, heeft in eeuwigheid geen vergiffenis, maar staat schuldig aan eeuwige zonde. ³⁰ Zij zeiden namelijk: Hij heeft een onreinen geest,

²⁰ Dit gedeelte, evenals vs. 31—35 laat zien, hoe Jezus niet begrepen, miskend wordt van verschillende zijden. Zoo vormen zij den overgang naar hfdst. 4, waar van ondericht bepaald aan de discipelen wordt verhaald.

Thans is Jezus in een niet nader aangeduid huis, zóó bezet met de zorg voor de saamgestroomde schare, dat zelfs de maaltijd er bij inschoot. Letterlijk staat er: zij konden zelfs geen brood eten, een semitische uitdrukking voor „een maal nemen”, vgl. Gen. 43:25, 1 Sam. 20:24 enz. Jezus’ verwanten, vgl. Joh. 2:15, hooren hiervan, en willen hem medenemen, letterl. „grijpen”. In goede bedoeling, maar in algeheele miskenning van wat hem beweegt. De opwindung en geestdrift der menigte zal geweldig zijn geweest; ook de spanning, waarin Jezus verkeerde bij de aanraking met zoo velerlei ellende, en bij den strijd tegen al wat aan macht der zonde zich aan hem ver-toonde, kan niet anders dan zeer sterk zijn geweest. Zij houden het voor overspanning, en trachten hem mee te krijgen.

²² Kwaadaardiger en gruwelijk is het oordeel van Schriftgeleerden, uit Jeruzalem gekomen, misschien op het gerucht van Jezus’ optreden en den aanhang, dien Hij verwierf, om zich op de hoogte te stellen ter plaatse.

Een dubbele lastering spreken zij uit: zij zeggen, dat Hij Beëlzebul inheeft, en dat Hij door Beëlzebul de demonen uitdrijft.

Afleiding en beteekenis van den verschillend geschreven naam Beelzebul (Beezebul, Beelzebub) zijn niet zeker. Wel is waarschijnlijk, dat niet moet gedacht aan Baal-zebub, den afgod van Ekron, 2 Kon. 1:2: het is niet in te zien, waarom juist deze Filistijnsche afgod zou vereenzelvigd zijn met den „Overste der demonen”, vs. 22. De een denkt aan een woordspeling, gelijk bij de Rabbijnen niet zeldzaam is: door een zeer geringe verandering zou van den stam *zbch*, die „offeren” bet. *zbl* zijn

gemaakt, = mesten. Baalzebul zou dan zijn „mestgod” als een benaming voor dengene, wien de geheele heidensche offerdienst betrof, vgl. 1 Cor. 10 : 20,

Een andere, misschien de waarschijnlijkste, verklaring, is, dat Beel-Zebul beteekent „heer des huizes” en den Satan als gebiedster over het rijk der duisternis bedoelt.

In dit geval ligt er in Jezus' antwoord, vs. 25 en 27 een woordspeling, in aansluiting en als terugslag op het lasteren der Schriftgeleerden.

26 Zij hebben niet rechtstreeks tot hem, maar tot de menigte over hem zoo lasterlijk gesproken. Jezus' antwoord is aan hen direct ; Hij laat ze bij zich roepen ; in beeldspraak, die duidelijk genoeg is, toont Hij het ongerijmd van hun boosaardig woord aan : hadden zij gelijk, dat Hij Beelzebul in had, dan zou de Satan zijn eigen rijk te gronde richten, strijden tegen zichzelf.

27 De zaak staat echter anders ; opnieuw stelt Jezus dit in het licht in een parabel : er is een strijd ; den „sterke”, d.i. Satan, wordt zijn macht betwist, zijn prooi ontnomen, getuige de demonen-uitbanningen, die onmiskenbaar zijn. Wie zich tot dien strijd aangordt, en slaagt, moet eerst den Sterke onschadelijk gemaakt hebben, zich de Sterkere van den Sterke hebben betoond. Dat is dus „eerst” geschied. Hoogstwaarschijnlijk denkt Jezus aan de afgewezen verzoeking in de woestijn : daar bleek Hij de Sterkste, en moest de Satan van hem aflaten.

28-30 Voor het eerst komt hier bij Markus het plechtige „voorwaar, ik zeg u” voor, waarmede de ernstige waarschuwing over de onvergeeflijke zonde wordt ingeleid.

Aan het einde, vs. 30b, wordt het uitspreken van deze waarschuwing verklaard ; zij vindt haar aanleiding in de opmerking der Schriftgeleerden „Hij heeft een onreinen geest in.”

Hieruit moet ook verklaard worden, wat de zonde tegen den Heiligen Geest is. Velen zijn gefolterd door den angst, dat zij deze zonde zouden bedreven hebben, en beschuldigden zichzelf, de onvergeeflijke zonde te hebben begaan. Zij hadden immers volhard in het kwade tegen beter weten in, en zich niet bekeerd, hoewel hun conscientie getuigenis gaf aan de roepstemmen Gods ; de waarheid weerstaan, ofschoon innerlijk overtuigd, dat het de waarheid Gods was.

Van dit alles spreekt Christus echter niet als van de onvergeeflijke zonde, het lasteren tegen den H. Geest.

Dit is een welbewust en tegen beter weten in toeschrijven aan den duivel wat men erkend heeft als een werk Gods. Den Schriftgeleerden had Jezus onder het oog gebracht, hoe ongerijmd hun beschuldiging was ; het moest hun nu duidelijk zijn, dat geen satanische macht, door de kracht Gods in Jezus werkte. Blevén zij volharden bij hun lasterlijke verklaring, dan zou er voor hun zonde geen vergiffenis zijn.

Jezus' broeders en zusters. 3 : 31—35.

³¹ En zijn moeder en zijn broeders kwamen, en buiten staande lieten zij hem roepen. ³² En er zat een schare om hem heen, en men zeide tot hem: zie, uw moeder en uw broeders en uw zusters daar buiten zoeken u. ³³ En Hij antwoordde hun: wie is mijn moeder en mijn broeders? ³⁴ En Hij liet het oog gaan over degenen, die rond hem zaten en zeide: zie mijn moeder en mijn broeders. ³⁵ Wie den wil Gods doet, deze is mij een broeder en zuster en moeder.

Bij vs. 20 en 21 sluit vs. 31 goed aan. De situatie is nog dezelfde als vs. 20 v.; alleen is er een verschil in formulering: waren het vs. 20 „zijn verwanten”, die trachten zich van hem meester te maken, thans zijn het „zijn moeder en broeders”, die hem zoeken. Misschien hebben zij niet tot Jezus kunnen doordringen, om hem aan te grijpen en met zachten drang mede te nemen, en komen thans terug met Jezus' moeder, in de hoop, dat zij invloed zal hebben, en Hij op haar bevel wel terstond zal gehoorzamen.

³³ Jezus echter doet door de vraag „wie is mijn moeder en mijn broeders” uitkomen, dat voor hem, in het volbrengen van zijn roeping, deze betrekking niet het zwaarst weegt. En Hij doet bovendien gevoelen, dat Hij door zijn woord en werk bezig is, een kring te vormen, die in anderen, hooger en zin „zijn verwanten” kunnen heeten. Met welk een blijdschap moeten zij vervuld zijn, die tot zich konden gezegd achten: zie mijn moeder en mijn broeders.

Sterker en van meer gewicht dan de vleeschelijke afstamming is de geestelijke eenheid, die niet afhangt van bloedverwantschap, doch door den H. Geest is gewerkt.

³⁵ Kenmerk hiervoor is: het doen van den wil Gods, vgl. Joh. 6:40. Bedoeld is hier niet een wettische gehoorzaamheid of een werkgerechtigheid, maar het „beginsel der (geloofs)gehoorzaamheid”, dat den Christus erkent voor wat Hij wil zijn, en lust heeft in Gods geboden.

Zoo zien wij den kring zich vormen, die Jezus toebehoort; terwijl het volk in zijn geheel hem nimmer zal volgen of erkennen, terwijl ook die hem het naast zijn, hem niet verstaan, wordt het geestelijk Israël om hem heen vergaderd.

En onder hen zal Hij zijn onderwijs doen hooren „door gelijkenissen”.

Door gelijkenissen. 4 : 1—34.

⁴ ¹ En Hij begon opnieuw te leeren bij de zee, en er verzamelde zich een zeer groote menigte bij hem, zoodat Hij in

een schip ging en boven het water zat, en heel de menigte was tot bij de zee op het land. ² En Hij onderrichtte hen veel in gelijkenissen.

^{1—2a} De eerste beide verzen teekenen de situatie: Jezus leerende aan het meer, in de nabijheid van Kapernaüm; een zoo groote toeloop van hoorders, dat noodig wordt, wat bij een andere gelegenheid was voorzien, 3 : 9: van een scheepje af spreekt Hij de aan het strand vergaderde menigte toe. Uit vs. 2 blijkt, dat het een lange rede was, waarin ook vele parabels voorkwamen.

Het is niet gezegd, dat alle gelijkenissen, door Jezus uitgesproken bij deze gelegenheid, door Markus zijn vermeld; ook ligt in zijn woorden niet opgesloten, dat uitsluitend in parabels, de ééne onmiddellijk aansluitende bij de andere, werd gesproken, zie vs. 33b.

De zaaier. 4 : 2b—9.

² En Hij zeide tot hen in zijn onderwijs: hoort toe. ³ Zie, een zaaier ging uit zaaien. ⁴ En bij het zaaien viel een deel bij den weg en de vogels kwamen en aten het op. ⁵ En een ander deel viel op steenachtigen grond, waar het niet veel aarde had, en terstond kwam het op, omdat het niet diep in den grond lag; ⁶ en toen de zon opging, werd het verschroeid, en omdat het geen wortel had, verdorde het. ⁷ En een ander deel viel tusschen de doornen, en ook de doornen kwamen op en verstikten het, en het leverde geen vrucht op. ⁸ En andere (korrels) vielen in goeden grond, en het gaf vrucht die opkwam en groeide, dertig- en zestig- en honderd-voudig. ⁹ En Hij zeide: wie ooren heeft om te hooren, hoore.

^{2b} Met de vermaning: hoort toe, roept Jezus de aandacht op dergenen, die Hij voor zich ziet. Hij wil er opmerkzaam op maken, dat de zin van zijn woorden niet voor het grijpen, niet aan de oppervlakte ligt. De vorm is klaar en doorzichtig en van een onnavolgbaren eenvoud; maar de inhoud schuilt dieper weg.

^{4—9} De hoorders moeten in het vruchtbare land om Kapernaüm meermalen een zaaier aan zijn arbeid hebben gezien. Zij kenden het pad tusschen de akkers, hard en platgetreden, waar de zaadkorrels bovenop bleven liggen tot de vogels het wegpikten; zij wisten hoe in den akker, tegen de heuvelglooïng, plekken waren, waar de vruchtbare aarde slechts in een dunne laag den steenachtigen ondergrond bedekte; zij

kenden de wortelstokken der dorens, die bij het weghakken of afbranden in den grond waren blijven zitten, en straks met het zaad opkomen.

In het spreken van honderdvoudige opbrengst is geen overdrijving; de voorbeelden zijn er, dat in één aar 100 en meer korrels werden gevonden.

De gelijkenis sluit met een opnieuw oproepen van de aandacht voor den dieperen zin, die in dit alledaagsche schuilt.

„Wie ooren heeft om te hooren, hoore”, vgl. vs. 23, Luk. 14 : 35, Openb. 2 : 7, 11, 17, 29, 3 : 6, 13, 22 en 13 : 9, telkens, behalve Openb. 13 : 9 in den mond van den Christus.

Bedoeling van het spreken in gelijkenissen; de eerste uitgelegd. 4 : 10—20.

¹⁰ En toen Hij alleen was, vraagde hem zijne omgeving met de twaalf naar de gelijkenissen. ¹¹ En Hij zeide tot hen: U is de verborgenheid gegeven van het Koninkrijk Gods; maar tot hen, de buitenstaanders, komt het alles in gelijkenissen, ¹² opdat

zij met open oogen zien en toch niet ontwaren

en duidelijk hooren en toch niet verstaan,

opdat zij zich niet soms bekeeren en hun vergiffenis worde geschonken.

¹³ En Hij zeide tot hen: weet gij deze gelijkenis niet, en hoe zult gij (dan) alle gelijkenissen begrijpen?

¹⁴ De „zaaier” is zaaier van het Woord. En dit zijn „die bij den weg”, waar het Woord wordt gezaaid ¹⁵ en wanneer zij het gehoord hebben, komt terstond de Satan, en neemt het Woord weg, dat in hen gezaaid is. ¹⁶ En evenzoo zijn dit „die op het steenachtige deel bezaaid zijn”: die wanneer zij het Woord gehoord hebben, het terstond met vreugde aannemen, ¹⁷ en geen wortel in zich hebben, maar zijn (mensen) van het oogenblik; en dan wanneer er verdrukking of vervolging om het Woord komt, worden zij terstond ten val gebracht. ¹⁸ En anderen zijn „die tusschen de doornen bezaaid zijn”: dit zijn zij, die het Woord hooren ¹⁹ en de zorgen van den tijd en de verleiding van den rijkdom en de begeerten naar het overige sluipen in en verstikken het Woord, dat zonder vrucht blijft. ²⁰ En dat zijn „die in goede aarde bezaaid zijn”: die het Woord hooren en in zich opnemen en vrucht dragen, dertig-, zestig- en honderdvoudig.

10 De vermaning „wie ooren heeft om te hooren, die hoore”, is niet zonder vrucht gebleven. Dit blijkt uit de vraag van sommigen uit Jezus' omgeving; de meesten van de groote schare zijn heengegaan; maar een deel is met de twaalf begeerig naar nader onderricht.

Dit geldt niet de ééne gelijkenis, die aan vs. 10 voorafgaat, maar: de gelijkenissen. Zij wachten de gelegenheid af, dat Jezus alleen is, de schare heeft laten gaan. Naar tijds-orde valt dus vs. 10—20 *nà* de groote parabel-rede. De evangelist voegt het echter hier in, omdat het past in het kader van zijn geschrift: het antwoord des Heeren, vs. 11 markeert duidelijk de uitwerking van het „evangelie”; er wordt een scheiding voltrokken tusschen hen, die hooren, en de anderen aan wie het gehoorde onbegrepen voorbijgaat, vgl. 2 Cor. 2 : 16.

Uit het volk, dat hem straks gaat verwerpen, is de Messias bezig, zich het geestelijk Israel te vergaderen, dat zijn Koning zal erkennen.

11 In Jezus' antwoord komt dit duidelijk uit. Er is een scheiding; deze komt aan den dag tegenover de parabels; zij behelzen een verborgenheid, die op het Koninkrijk Gods betrekking heeft. Onbegrepen blijft zij voor hen, die buiten zijn; de diepte en rijkdom ervan wordt ontsloten voor hen, die er naar leerden vragen.

12 Nadrukkelijk wordt door Jezus gewezen op deze bedoeling van den parabel-vorm; het is een gericht over de verharding en het onverstand der onbevattelijken. Hetgeen Jezus doet en spreekt en is, het lokt hen aan, het brengt hulp in tijdelijke ellende, het houdt gevoel en verbeelding bezig; doch dat in dit alles het Koninkrijk Gods tot hen komt, ontgaat hun; nu gaat de diepe en zalige verborgenheid, die óók in de parabels ligt, aan hen voorbij zonder dat zij er naar grijpen of het vermoeden.

Deze bedoeling van het spreken in gelijkenissen geeft Jezus weer met een woord uit Jes. 6 : 9 v.v., niet letterlijk aangehaald, maar in zijn hoofdedachte kort samengevat. In de roeping van Jesaja, hoofdstuk 6, wordt gezegd, dat zij op de prediking van den profeet geen acht zullen slaan, ja, dat deze hun verharding nog zal doen toenemen. Zoo spreekt Jezus in parabels, en het volk hoort het, maar kan het niet vatten.

13 Vóórdát Hij aan de vragers een uitlegging geeft, spreekt Hij verwijtend over hun onverstand. Zij vermoeden wel een dieperen zin in het gesprokene, maar welke beteekenis er in ligt, is hun nog duister. Wanneer zij deze eene parabel niet begrijpen, hoe zal het dan in het vervolg gaan? Hun aandacht wordt gescherpt en hun gebrekkig inzicht verhelderd door de uitlegging welke zij ontvangen.

14—20 Uit de verklaring, die op zichzelf duidelijk is, heeft men wel de slotsom getrokken, dat de gelijkenis ten onrechte die van den Zaaier heet; zij zou, om haar hoofd-inhoud

moeten heeten : van den vierderlei akkergrond of iets dergelijks.

Toch is deze conclusie niet juist. Wel valt er veel nadruk op het zaad, het verschil in het lot van het zaad; en hierdoor verkrijgt de gelijkenis haar algemeen karakter. Maar men mag toch den aanhef niet over het hoofd zien : „de Zaaier is zaaier van het Woord”. Dit geldt toch ongetwijfeld in eerster instantie Hem, die de gelijkenis uitsprak, en die niet in koude zakelijkheid, in onbewogen objectiviteit in beeld voorstelde, hoe verschillend het gepredikte Woord wordt ontvangen; maar die daarbij vóór zich de schare zag, en wist van de vluchtige aandacht der meesten, van de spoedige afkeering van velen, van het teruggaan der talrijken, die teleurgesteld van zijn woord zich zouden afwenden. Weenen zal Hij over den akker, die geen vrucht voortbrengt, over zijn volk, waaronder Hij tevergeefs heeft gezaaid.

„Zij, die bij den weg” : de ongevoeligen, wier hart niet meer een akker is, doch een pad geworden is, waarover alles inkomt, wat leven en wereld aan indrukken opleveren; en voor de dingen van het Koninkrijk is er geen toegang. Het Woord blijft een oogenblik er bovenop liggen, en snel is het weg.

„Die op het steenachtige deel bezaaid zijn” : de oppervlakkigen, met enkele indrukken, vluchtig bewogen; met een tijdgeloof, dat echter tegen moeite en verdrukking niet bestand is.

„Die tusschen de doornen bezaaid zijn” : de verdeelden van hart; het Woord slaat wel in, maar heeft geen ruimte temidden van het vele, dat achterblijft en de ziel in beslag neemt.

„Die in goede aarde gezaaid zijn” : zij, die hooren en verstaan en gehoorzamen; wier oor is geopend, wier hart is aangeraakt en levendgemaakt, die een oogst van genade opleveren voor het eeuwig Koninkrijk.

De roeping der leerlingen ten aanzien van Jezus' woord, 4:21—25.

4 : ²¹ En Hij zeide tot hen : een lamp komt toch niet om onder het schepel gezet te worden of onder het bed? Is het niet om op den lichter gezet te worden?

²² Want er is niets verborgen dan om openbaar gemaakt te worden; en niets bedekt, dan om aan den dag te komen. ²³ Indien iemand ooren heeft om te hooren, hij hoore.

²⁴ En Hij zeide tot hen : let op, wat gij hoort. Met de maat, waarmede gij meet, zal u toegemeten worden, en gij zult nog een toegift hebben. ²⁵ Want wie heeft, hem zal gegeven worden, en wie niet heeft, ook wat hij heeft zal hem ontnomen worden.

^{21—25} De spreuken, hier bij elkander staande, komen bij Mattheus en Lukas in geheel ander verband, verspreid voor, vs. 21 in Matth. 5 : 15, Lukas 8 : 16; vs. 22 in Matth.

10 : 26, Lukas 12 : 2; vs. 24 in Matth. 7 : 2, Lukas 6 : 38 en vs. 25 in Matth. 13 : 12.

De aanhef bij Markus : „en Hij zeide tot hen”, vs. 21—24, is ook een duidelijke aanwijzing, dat hier uitspraken des Heeren zijn samengevat, bij verschillende gelegenheden gedaan, en zonder dat de evangelist met de tijdsorde rekening heeft gehouden. Het is niet begonnen om een kroniek of levensbeschrijving, maar om het evangelie, en hiertoe behoort ook, wat de hoogste Profeet heeft verkondigd.

Het zijn spreken, voor de discipelen bestemd, en die hen kunnen onderrichten over aard en einddoel der prediking van het evangelie; de parabel van de lamp is duidelijk: zij wordt binnengebracht om het vertrek te verlichten en niet, om onder het schepel gezet te worden.

Zoo is ook thans door het spreken in gelijkenissen de verborgenheid van het Koninkrijk Gods wel verborgen, maar aan de discipelen wordt zij onthuld, opdat zij straks in staat zullen zijn, hun taak te vervullen en van het Koninkrijk te prediken.

23 Een prikkel te meer voor hen, om hun aandacht gescherpt te houden.

24 En acht te geven op hetgeen zij hooren; de maatstaf, dien zij bij anderen aanleggen, zal ook voor hen dienen; veroordeelen zij anderen, „die buiten zijn”, om hun onbevattelijkheid, zal soms niet henzelf het verwijt moeten treffen, dat zij de verborgenheid niet verstaan? In de woorden: „en gij zult een toegift hebben”, ligt mogelijk eenige ironie: nog meer zult gij hooren, maar zonder het te verstaan.

Over vs. 24 heen grijpt vs. 25 terug naar de vermaning: let op, wat gij hoort. Wie hoort en verstaat, zal toenemen in kennis en inzicht; wie „niet heeft”, d.i. hoort zonder te verstaan, zal zich de gelegenheid en den lust ontnomen zien om de verborgenheden van het Koninkrijk Gods te leeren kennen.

Het opwassend graan. 4 : 26—29.

²⁶ En Hij zeide: zóó is het Koninkrijk Gods, alsof een mensch het zaad op het land strooit, ²⁷ en slaapt en opstaat nacht en dag, en het zaad ontkiemt en komt op, hoe weet hij zelf niet. ²⁸ Vanzelf brengt de aarde vrucht voort, eerst de halm, dan de aar, dan volle tarwe in de aar. ²⁹ En wanneer de vrucht het toelaat, zendt hij terstond de sikkel, omdat de oogsttijd is gekomen.

26 Ook in deze gelijkenis blijkt van hoe wezenlijke be-
teekenis in de komst van het Koninkrijk Gods het zaad is, d. i. het Woord, en de zaaier, d. i. hij, die het woord brengt, de Christus-zelf in de eerste plaats.

Alleen Markus heeft deze gelijkenis; bij Mattheus en Lukas

is er geen parallel. Zij teekent de houding en de gesteldheid van den zaaier, die de krachten des Koninkrijks kent: hij doet zijn werk, d. i. hij zaait. Daar ligt de grens van zijn macht en van zijn verantwoordelijkheid. Hij kan slapen en opstaan — naar Oostersche wijze van zeggen gaat de nacht voorop: nacht en dag — in de rustige zekerheid van de levenskracht van het uitgestrooide zaad.

Hij moet niet ongeduldig controleeren, kleingeloovig willen naspeuren, zonder te kunnen afwachten opeens vrucht willen zien. Hij behoeft er de hand niet in te hebben: vanzelf, d. i. zonder zijn toedoen, kiemt het zaad, en groeit de halm, en rijpt de vrucht.

Als het zaad maar levend is, dan is er de akker, de regen, de zonneschijn, en in dit alles werkt de macht van Hem, die alle dingen draagt door zijn machtig spreken.

29 De zaaier, die geduld en geloof heeft, en rustig wacht, is daarom niet onverschillig; hij slaat den wasdom gade, en weet, dat er een oogsttijd komt. Dan zal men de sikkel slaan in het koren.

Uit het perspectief van den oogsttijd, waarvan gesproken wordt in woorden, die sterk herinneren aan Joël 4:13, blijkt, dat allereerst bij den „Zaaier” aan den Christus-zelve moet worden gedacht.

Hij doet zijn werk, vervult zijn roeping op de aarde; in rust kan Hij zijn taak verrichten, al schijnt alles te sluimeren. De vrucht rijpt, en de oogst komt, als het tijd, als de raad Gods volvoerd is.

Laten de discipelen het zich voor gezegd houden!

Het mosterdzaad. 4:30—32.

30 En Hij zeide: hoe zullen wij het Koninkrijk Gods vergelijken, of in wat voor gelijkenis zullen wij het voorstellen?

31 Als een mosterdzaad, dat, wanneer het in de aarde gezaaid wordt, het kleinste is van alle zaden die op de aarde liggen,

32 en toch wanneer het gezaaid is, komt het op en wordt grooter dan alle groente, en maakt groote takken, zoodat de vogelen des hemels onder zijn schaduw kunnen schuilen.

30 Jezus overlegt met zichzelf, overweegt, welk beeld Hij zal gebruiken, vgl. Matth. 11:16, Lukas. 7:31, 13:20. Zulk een oratorische vraag is niet een uiting van verlegenheid, maar strekt om de aandacht te scherpen voor hetgeen volgen gaat. Gelijk een vorm van onderwijs als Jezus in de parabels bezigt, bij de Rabbijnen niets ongewoons is, komen er ook bij de Rabbijnsche gelijkenissen telkens soortgelijke formules voor om een spreuk of parabel in te leiden, vgl. ook Jes. 40:18,

In deze gelijkenis wordt gewezen op de tegenstelling tusschen het nietige, onaanzienlijke begin en de uitbreiding aan het einde. De levenskracht van het kleine mosterdzaad is zoo groot, en de levenskiem, die het in zich besluit, bergt naar zijn aard, zulke mogelijkheden, dat het snel wordt tot een hoogopschietende plant met forsche stengels waarin de vogels schuilen.

Niet de gestadige langzame groei uit een onaanzienlijken aanvang is hier het punt van vergelijking, want een mosterdplant groeit snel op; maar het contrast tusschen het zeer geringe, niet opgemerkte, dat er nu is, nu Jezus als de Christus te midden van zijn volk vertoeft, en den geweldigen omvang, dien het Koninkrijk Gods spoedig zal hebben. Bij de vogels, die schuilplaats vinden, mag zeker wel aan de toebrengring der heidenen worden gedacht, vgl. Jes. 2 : 2 v.v.

De Heere Jezus, die deze gelijkenis uitsprak, heeft dus aan de toekomst van Gods Koninkrijk niet kunnen twijfelen. En Markus, de reisgezel van Petrus, de helper van Paulus, die ook in Rome bij hem is, heeft de waarheid van deze parabel treffend bevestigd gezien. Nauwelijks 30 jaren na Jezus' kruisdood was het evangelie gebracht in alle cultuur-centra van het Romeinsche rijk, van Jeruzalem tot Rome waren kerken gesticht, ook in de heidenwereld, en werden er gevonden, die den naam van Christus beleden.

Welk een vreugde moet er gewoond hebben in het hart van den evangelist, wanneer hij deze gelijkenis mocht opteekenen.

Over het spreken in gelijkenissen. 4 : 33, 34.

³³ En in vele dergelijke gelijkenissen sprak Hij tot hen het woord, naar dat zij in staat waren, het te hooren; ³⁴ en zonder gelijkenis sprak Hij niet tot hen, maar, alleen, legde Hij aan zijn eigen discipelen alles uit.

^{33—34} Evenals 2 : 2, 4 : 14 blijkt ook hier een voornaam deel van Jezus' werkzaamheid het „spreken van het woord”. De evangelist komt niet met zichzelf in tegenspraak, vgl. vs. 10—12, wanneer hij hier zegt, dat Jezus in gelijkenissen sprak, „naar dat zij in staat waren het te hooren”; want dit wil niet zeggen: naar hun bevattning, zooveel als zij de gelijkenissen konden verstaan; maar: zooveel als de-onbegrepen-gelijkenissen in staat waren, de aandacht der schare te boeien.

Hiermede is tevens gezegd, dat vs. 34 niet zóó moet worden verstaan, alsof naar de meening van Markus Jezus niet anders dan in den parabelvorm meer tot de schare sprak, maar zoo, dat er geen rede en toespraak van Jezus was, of er kwam ook een parabel in voor.

Dat was dan voor de discipelen een aanleiding om, wanneer zij met hem alleen waren, de uitlegging te vragen.

Op deze wijze worden zij opgevoed en onderricht voor hun toekomstige taak, de gedachte waaraan in dit gedeelte, 3:7—4:34, telkens zich opdringt.

Machtige daden. 4:35—5:43.

Wind en zee gehoorzamen hem. 4:35—41.

³⁵ En Hij zeide op dien dag tot hen, toen de avond gevallen was: laat ons overvaren naar de overzijde. ³⁶ En nadat zij de menigte hadden laten gaan, namen zij hem mede zoo als Hij in het schip was, en andere schepen begeleidden hem. ³⁷ En er kwam een hevige windvlaag en de golven sloegen over het schip, zoodat het schip al water in-kreeg. ³⁸ En Hij lag in het achterschip te slapen op de bank; en zij maakten hem wakker, en zeiden tot hem: Meester, trekt gij het U niet aan, dat wij vergaan? ³⁹ En Hij stond op en bestrafte den wind, en zeide tot de zee: zwijg, wees kalm. En de wind ging liggen, en er kwam geheele windstilte. ⁴⁰ En Hij zeide tot hen: waarom zijt gij bang? Hebt gij nog geen geloof? ⁴¹ En zij werden zeer bevreesd, en zeiden tot elkander: wie is deze toch, dat zelfs de wind en de zee hem gehoorzaamt?

³⁵ Naar de voorstelling van Markus viel de overtocht op den avond van denzelfden dag, waarop de parabelrede was uitgesproken. Bij Mattheüs vindt de vraag naar de volgorde der gebeurtenissen, 8:23 geen duidelijk antwoord, terwijl bij Luk. 8:22 de tijdsaanduiding zeer onbepaald is. In den regel bekommert de evangelist Markus zich niet om de tijdsorde; bij hem staat, door de leiding des H. Geestes, een geheel andere gedachte dan de historische en chronologische orde op den voorgrond.

De zeer duidelijke bepaling van vs. 35: aan den avond van dien dag mag dan ook wel hieraan toegeschreven worden, dat de parabelrede en de „storm op zee” reeds in Petrus’ prediking verbonden waren; deze gedenkwaardige dag der parabels, en deze wondere machtsbetooning in den avond van dienzelfden dag hebben een onuitwischbaren indruk op hem gemaakt; hij kon van het ééne niet spreken zonder ook het andere te vertellen. Zulk een besluit van zulk een dag!

Jezus geeft het verlangen te kennen, over te varen. Geen oogenblik van rust, geen terugkeer naar huis; zelfs niet een rustpoos aan het strand; de discipelen zenden de schare heen, waarschijnlijk zijn zij hiervoor aan den oever gegaan; terug aan boord, nemen zij Jezus, „zooals Hij in het schip is”, mede.

Dat andere schepen hem vergezelden — een bijzonderheid, die Mattheüs en Lukas niet hebben — is een mededeeling, die teruggaat op Petrus, en bewijst, hoe alles voor Petrus belangrijk was op dezen gedenkwaardigen dag, en iedere kleinigheid zich in zijn herinnering heeft vastgezet.

37 Levendig en aanschouwelijk is de beschrijving van den plotseling opstekenden storm. Kenners van het meer van Gennesareth en zijn omgeving weten te verhalen, hoe de wind uit het N. en N.O. van de hoogten als geperst kan worden in smalle kloven en engten, die aan het meer uitmonden, daar met enorme kracht soms uitschieten over het water, soms bij volkomen helderen hemel, en daar onverhoeds een geweldigen golfslag veroorzaken.

Het schip der discipelen schijnt in gevaar, het krijgt veel water in. Zij vreezen, te zullen vergaan.

38 Een scherp contrast hiermede vormt de rust, die Jezus geniet. In den achtersteven ligt Hij te slapen op „het hoofdkussen”, of, wat het woord ook beteekenen kan, „het kussen”, d.i. de bank met lederen, opgevulde zitting. In de scheepjes op het meer is de plaats voor den geëerden gast of vreemdeling in den achtersteven, waar men een kleedje en kussens neerlegde.

Zoomin de storm als de golfslag storen zijn slaap; Hij rust, vermoeid van de dagtaak, rust in den wil des Vaders, zoodat zoo min de afkeurigheid van het volk als de onbevattelijkheid der schare, die hem toch gesmart moeten hebben in de ziel, den slaap van zijn oogen kan weren.

39 De discipelen zijn er ver van af, dit te verstaan; zij denken allereerst in hun angst aan zichzelf en het gevaar, dat zij schijnen te loopen; zijn rust begrijpen zij niet, keuren zij nauwelijks goed: in hun vraag: „trekt gij er U niets van aan, dat wij vergaan?” ligt verbazing, zoo niet een zachte afkeuring.

Tegelijk echter ligt in het feit, dat zij hem wekken, de stille hoop, dat Hij het gevaar zal kunnen afwenden.

Jezus' antwoord op de angstige klacht is een woord met macht tot den storm en de golven.

40 Eerst daarna, als de discipelen zijn gerustgesteld, volgt een verwijt aan hen om hun bangheid; met sommige handschriften volgen wij de lezing, waaruit met een geringe afwijking, de lezing ook van de Staten-vertaling is ontstaan: waarom zijt gij bang? Hebt gij nog geen geloof? M.a.w. hadden zij nog niet genoeg gezien van zijn macht en gehoord van zijn woord, om te weten, met Wien zij te doen hadden, en zich veilig te gevoelen in zijn tegenwoordigheid?

41 In een echt Semitische uitdrukking „zij vreesden met groote vrees” wordt de indruk weergegeven, die deze openbaring van Goddelijke wondermacht op hen maakt. Zij kunnen zijn grootheid niet bevatten, de diepte van zijn wonderwezen niet peilen.

In het gebied der Gergesenen. 5 : 1—20.

¹ En zij kwamen aan de overzijde van het meer in het land der Gergesenen. ² En toen Hij van boord was gegaan kwam hem eensklaps tusschen de grafspelonken uit een man tegemoet met een onreinen geest, ³ die verblijf hield in de graven, en zelfs met een handboei had niemand hem nog ooit kunnen boeien, ⁴ want dikwijls was hij geboeid geweest met voetboeien en handboeien, en de handboeien waren door hem stukgetrokken en de voetboeien verbroken, en niemand was in staat hem te overmeesteren; ⁵ en steeds was hij bij nacht en overdag in de grafspelonken en in het bergland, schreeuwende en zich met steenen beukende. ⁶ En toen hij uit de verte Jezus in het oog kreeg, kwam hij aanloopen en viel hem te voet, en luidkeels roepende zeide hij: ⁷ wat heb ik met U te maken, Jezus, Zoon van God, den Allerhoogste? Ik bezweer U bij God, folter mij niet. ⁸ Jezus had namelijk tot hem gezegd: gij onreine geest, ga uit dien mensch. ⁹ En Hij ondervraagde hem: wat is uw naam? En hij zeide tot hem: „legio” is mijn naam, want wij zijn talrijk. ¹⁰ En hij smeekte hem met aandrang, dat Hij ze niet zou wegzenden buiten de streek. ¹¹ Nu was daar tegen den berg aan een groote kudde zwijnen aan het weiden; ¹² en zij verzochten hem: zend ons in de zwijnen, laat ons daar invaren. ¹³ En Hij stond het hun toe. En de onreine geesten gingen uit en voeren in de zwijnen, en de kudde stormde van de helling af in de zee, ongeveer tweeduizend, en zij verdronken in de zee. ¹⁴ En de hoeders vluchtten en brachten het bericht in de stad en op het land; en men ging zien wat er gebeurd was. ¹⁵ En zij kwamen bij Jezus, en zagen den bezetene zitten, gekleed en bij zijn verstand, den man, die het legioen had gehad, en zij werden bevreesd. ¹⁶ En die het gezien hadden vertelden hun, wat er met den bezetene gebeurd was, en van de zwijnen. ¹⁷ En men verzocht hem om uit hun gebied te vertrekken.

¹⁸ En toen Hij op het schip ging, verzocht de vroegere bezetene hem, bij hem te mogen blijven. ¹⁹ En Hij stond het hem niet toe, maar zeide tot hem: ga naar huis, naar uw familie, en bericht hun al wat de Heere u gedaan heeft, zich over u ontfermend.

²⁰ En hij ging heen, en begon te verkoningen in Dekapolis al wat Jezus aan hem gedaan had, en allen verwonderden zich.

1 De naam van de landstreek, waarheen Jezus overstak, verschilt in de handschriften; zij heet het land der Gadarenen, der Gerasenen of der Gergesenen. Het eerste: Gadarenen, is waarschijnlijk aan Matth. 8 : 28 ontleend, waar dit de juiste lezing is; Gerasa lag ongeveer twee dagreizen van het meer verwijderd, dus zal aan de streek tot aan het meer toe niet licht zijn naam geleend hebben; Gergesa wordt door velen gezocht in *Kursi*, een kleine plaats, welker ruïnen zijn gevonden dicht bij den O.-oever van het meer. Markus noemt de streek dan naar de minder bekende plaats, Mattheus naar het aanzienlijker Gadara, dat weliswaar ongeveer 2 uur ten Z. van het meer lag, maar zijn invloedssfeer zeer wel tot aan het meer kan hebben uitgestrekt, wat o.a. hieruit blijkt, dat er onderscheiden munten van Gadara zijn gevonden, waarop een schip voorkomt.

2 De eenzaamheid en de rust, die Jezus door het oversteken naar den O.-oever zal hebben willen zoeken, vindt hij ook daar niet. De man met een „onreinen geest”, vgl. 1 : 23, dien bij het aan land gaan Jezus ontmoet, komt „uit de graven”, blijkens vs. 5 huisde hij daar des nachts; overdag vertoonde hij zich op het gebergte, waarvan de kloven en holen als grafplaatsen werden gebruikt.

3 Wat de discipelen eerst achterna, toen hij genezen was, aangaande den toestand van den rampzalige hebben vernomen, wordt reeds hier medegedeeld; het verklaart, dat men hem aan zijn lot overliet en zelfs als gevaarlijk meed; in zijn razernij was hij volslagen onbedwingbaar; ook voor zichzelf was hij gevaarlijk; vaak beukte hij zichzelf met steenen.

6 Evenals 1 : 23 is ook hier een besef bij den onreinen geest van de Goddelijke grootheid van Jezus, wiens tegenwoordigheid hij vreest, omdat hij gevoelt, voor 's Heeren macht te moeten wijken.

7 De intuïtie en het inzicht is hier veel directer en fijner dan bij menig normalen mensch; het uit zich in een luidkeels uitgeroepen kreet van afweer en angst, waarbij Jezus wordt aangesproken als „Zoon des Allerhoogsten”. God werd ook buiten het gebied der bijzondere openbaring als de „Allerhoogste” aangeroepen; hier, in het land der Gergesenen, een heidensch gebied, hebben wij waarschijnlijk ook met een niet-Israëliet te doen.

De folteringën, die de onreine geest vreest, en van zich hoopt te weren, als hij Jezus aanroept, doelen op een verwezen worden naar de hel.

Gevraagd naar zijn naam, zegt de man „legio” te heeten, niet één, maar onderscheiden demonen hadden hem in hunne macht.

10 Toch, hoe sterk ook in getal, hoe geweldig in hun schrikkelijke macht, tegenover Jezus is hun kracht gebroken. Als een gunst vragen zij, binnen het gebied te mogen

blijven, waar zij vertoeven; meenen zij, dat daarbuiten hun invloed zal zijn teniet gedaan?

Hoe naar de voorstelling van den evangelist het hun vergaat, nu zij in de kudde zwijnen varen, die in de zee verdrinken, zegt hij niet; zijn bedoeling zal wel zijn, dat hiermede aan de uitoefening van hun helsche macht op aarde een eind is gemaakt.

14 Evenwel, beschouwingen hierover treffen wij niet aan; wel een teekening van den indruk, door dit voorval gewekt, dat door de ontstelde zwijnenhoeders wijd en zijd werd bekend gemaakt.

15 Onweersprekelijk is het getuigenis van Jezus' macht in den genezen bezetene. Zóó sterk is het contrast met den toestand, waarin men hem had gekend, dat men bevreesd wordt voor de majesteit Gods, die hier blinkt.

Doch het werkt niets anders uit dan den angst, dat hun in stoffelijk opzicht nog meer schade zal worden gedaan. Zij wenschen Jezus' tegenwoordigheid niet langer, en verzoeken hem, uit hun gebied te vertrekken.

„Ook zij waren verstrooid als schapen; hier is een herder die verzamelt, ja, God strekt door Zijn Zoon de armen uit, om hen te omvatten en in den hemel op te trekken, die gestort waren in de donkerheden des doods. Zij willen liever van het aangeboden heil beroofd zijn, dan langer de tegenwoordigheid van Christus verdragen”. (Calvijn).

18 De Christus dringt zich niet op; Hij gaat weer heen; de eenige uit dit land die hem volgen wil, is de genezene. Voor hem echter heeft Jezus een andere taak: hij moet in het heidensche land een levend getuige zijn van de macht en ontferming des Heeren.

20 Het Dekapolis, waarin de verkondiging van Jezus' weldaad door den genezene wordt uitgeroepen, is een „tien-stedengebied” (dit is n.l. de beteekenis van den naam) ten O. van de Galileesche Zee, waarvan de grenzen niet ten allen tijde gelijk worden aangegeven. Onder de belangrijke steden worden o.a. genoemd Damascus, Pella, Gadara, Scythopolis; het gebied strekte zich dus ver naar het N. en naar het Z. uit.

In dit geval is er niet, als in andere gevallen, aanleiding voor Jezus, het zwijgen op te leggen aan den genezene; hier, in het heidensche land, bestond niet het gevaar, in Galilea en Judea wél aanwezig, dat Jezus voor een Messias zou worden gehouden, die aan de nationale en particularistische verwachtingen van het volk zou voldoen.

Een doode opgewekt. een lijdende genezen, 5 : 21—43.

5 : 21 En toen Jezus in het schip weer was overgevaren naar de overzijde, verzamelde zich een groote menigte om hem, die

bij de zee was. ²² En er kwam een overste der synagoge, Jairus geheeten, en Jezus ziende viel hij voor zijn voeten ²³ en smeekte hem dringend, zeggende : mijn dochttertje ligt op sterven, kom en leg haar de handen op, dat zij beter worde. ²⁴ En Hij ging met hem. En een groote menigte volgde hem, en er was gedrang om hem heen.

²⁵ En een vrouw, die twaalf jaren bloedvloeïng had ²⁶ en veel uitgestaan had van veel dokters, en al haar bezit er aan had ten koste gelegd, en in het geheel geen baat had gevonden, maar eer erger was geworden, ²⁷ had van Jezus gehoord, kwam onder de menigte en raakte van achteren zijn kleed aan ; ²⁸ want zij zeide : al raak ik ook maar zijn kleederen aan, dan zal ik beter worden. ²⁹ En terstond werd het bloeden gestelpt en zij bemerkte aan haar lichaam, dat zij van de kwaal genezen was.

³⁰ En terstond werd Jezus aan zichzelf gewaar, dat kracht van hem was uitgegaan, keerde zich om in de menigte en zeide : ³¹ wie heeft mij aangeraakt ? En zijne discipelen zeiden tot hem : gij ziet hoe de schare u dringt, en gij zegt : wie heeft mij aangeraakt ? ³² En hij bleef om zich heen zien om degene in het oog te krijgen, die dit gedaan had. ³³ De vrouw nu, bevreesd geworden, en bevend, daar zij wist wat er met haar gebeurd was, kwam en viel hem te voet en zeide hem de geheele waarheid. ³⁴ En hij zeide tot haar : dochter, uw geloof is uw behoud geweest ; ga heen in vrede en wees genezen van uw kwaal.

³⁵ Terwijl Hij nog sprak kwamen er van den overste der synagoge met de boodschap : uw dochter is overleden ; wat valt gij den Meester nog lastig ? ³⁶ Doch Jezus, op dit woord dat gezegd werd geen acht slaand, zeide tot den overste der synagoge : Vrees niet, maar blijf gelooven. ³⁷ En Hij liet niemand toe, met hem mede te gaan, dan Petrus en Jakobus en Johannes, den broeder van Jakobus. ³⁸ En zij gingen het huis van den overste der synagoge binnen, en Hij zag het rumoer, en menschen die weenden en luid weeklaagden, en binnengekomen zeide Hij tot hen : ³⁹ Wat maakt gij misbaar en weent ? Het kind is niet gestorven, maar slaapt. En zij lachten hem uit. ⁴⁰ En Hij verwijderde allen, en nam den vader en de moeder van het kind mede en die bij hem waren, en ging binnen (in het vertrek) waar het kind was. ⁴¹ En het kind bij de hand vattend zeide

Hij tot haar: talitha koum, wat in vertaling is: meisje, ik beveel u, word wakker. ⁴² En dadelijk stond het meisje op en liep heen en weer; zij was nl. 14 jaar. En zij ontstelden terstond zeer hevig. ⁴³ En Hij beval hun streng, dat niemand het zou vernemen, en zeide, dat men haar te eten zou geven.

21 Dat de terugtocht naar den overkant plaats vindt „in het schip” is een bijna overbodige opmerking, in sommige handschriften niet voorkomend, doch die de belangstelling bewijst van den evangelist, of ook van Petrus, wiens prediking hij vertolkte, voor „het schip”, misschien de boot van Petrus, waarover de Heere de beschikking had.

22 Temidden van de groote menigte, die zich opnieuw om Jezus verzamelt, terwijl Hij aan den oever is, bevindt zich ook een „overste der synagoge.” De naam Jairus komt in den Hebreeuwschen vorm reeds in het O. Test. voor, o.a. Num. 32 : 41. Esth. 2 : 5, en is ook in later tijd bekend, bijv. door een bekenden Rabbi Pinehas ben Jaïr, 200 n. Chr.; Jaïr bet. „de Heere verlicht”.

23 Hij moet Jezus gekend hebben, die op meer dan één Sabbat had gepredikt in de synagoge, waarvan hij de geestelijke leiding had. Thans drijft hem de nood tot Jezus, de angst voor het zieke kind, dat op sterven ligt. Hij had genoeg over, waarschijnlijk ook wel van den Christus gehoord en gezien om van hem thans iets te verwachten; eerst thans, nu het doodsgevaar dreigt, komt Hij op de gedachte, zijn hulp in te roepen.

24 Zonder dralen gaat Jezus met hem. Begrijpelijk dat de menigte, op wonderteekenen belust, mede deint op den weg, aan alle zijden dringend om hem heen.

25 Zoo ontstaat er nog een oponthoud op weg naar Jaïrus' huis: een vrouw, die ten einde raad is, zoekt het bij Jezus, van wiens macht zij heeft gehoord, en in wiens macht zij heeft leeren gelooven. Haar toestand en al wat zij reeds 12 jaren doorstaan had, wordt door Markus uitvoerig beschreven, meer gedetailleerd dan bij Mattheus. De aard van haar kwaal moet haar hebben weerhouden, ten aanhooren van iedereen Jezus om hulp aan te roepen. Haar geloof in zijne macht is zoo sterk, dat zij een aanraking louter van 's Heeren kleed voldoende acht voor haar genezing.

Zij slaagt erin, achter Jezus te komen, en met haar hand zijn mantel aan te raken; ongemerkt, naar zij meent. Doch niet vruchteloos. Zij gevoelt terstond, dat zij van haar kwaal genezen was.

Suggestie? Auto-suggestie?

Zeër zeker niet. Doch de kracht, die van den Christus uit-

gaat, omdat Hij haar bezit, en omdat God haar werken doet voor wie gelooft.

30 Onopgemerkt blijft zij echter niet. Jezus bemerkt aan zichzelf, dat er kracht van Hem is uitgegaan.

Magische voorstelling? Mechanische werking? Ons dunkt van niet. Als de tweede Adam is Hij de Hersteller en Vernieuwer; in Hem is het Koninkrijk Gods gekomen; deze wederoprichting van het Koninkrijk brengt met zich en bergt in zich de overwinning op alle krachten van zonde en dood.

Nu behoort het tot de ontleding — Fil. 2 : 7 — van den Zoon Gods, dat Hij, in menschengedaante verschenen, in alles, volkomen, den Vader ter beschikking is, opdat door hem de krachten des Koninkrijks in de menschenwereld worden ingedragen.

Door het gerucht, van Hem uitgegaan, is hier in een ellendige het geloof gewekt in zijn macht. En God de Vader, die door Zijn Geest in haar hart dit vertrouwen heeft gelegd, maakt voor haar, die geloofde, de krachten des levens dienstbaar, in dezen Gezalfde verschenen, dienstbaar, ook zonder dat zij hem heeft aangeroepen.

Doch niet, zonder dat Hij het merkt. Zijn relatie tot den Vader is volkomen en ongebroken; zijn gevoel volmaakt zuiver en door niets afgestompt; onmiddellijk dringt iedere levensbeweging, die zich in hem roert, tot zijn bewustzijn door; Hij speurt, wat de Vader door hem heeft gewerkt, en wordt gewaar, dat er kracht van hem is uitgegaan.

31 De discipelen begrijpen uit Jezus' vraag niet de bedoeling, waarmede Hij haar stelde. Wat is, zoo zeggen zij, natuurlijker, dan dat in zulk een gedrang Jezus van alle zijden wordt geduwd en gestooten? Jezus echter meent iets

33 anders. En als Hij blijft rondzien komt de vrouw voor den dag. Zij zegt hem de geheele waarheid, onder vreezen en beven, omdat zij weet, dat háár aanraking den Heere tot zijn vraag had bewogen.

In haar geloof is dus ook nog vrees gemengd. Van de *macht* van Jezus was zij overtuigd; van zijn *goedheid* en *gunst* voor die gelooven dacht zij nog te gering.

34 Zijn antwoord heeft ook haar vrees weggenomen, haar geloof gereinigt van de vrees; reeds de wijze, waarop Hij haar toesprekt, is bemoedigend: dochter. En zijn toezegging is rijk, en strekt ver: „uw geloof is uw behoud geweest”. Dit „behoud”, deze „redding”, geldt hier de kwaal, die op den duur doodelijk zou zijn geworden. Zijn woord is een verzekering en een toezegging: op het oogenblik, maar ook voor goed — dit ligt in den hier gebezigden werkwoordsvorm — is haar kwaal weggenomen. Voor terugkeer behoeft zij niet te vreezen, en zal zij ook niet vreezen, voor zoover zij gelooft, d.i. aan het woord des Heeren ook voor haar toekomst zich vast-

houdt: „wees genezen uwe kwaal”. Door zijn machtswoord bevestigt Hij de machts-werking, die van Hem is uitgegaan.

Wat hier gezegd wordt van het geloof dezer vrouw, is de aard van het zaligmakend geloof in het algemeen: het grijpt de belofte aan van het heil, dat in Christus is, volkomen en in eeuwigheid; het waagt het voor alle toekomst met Zijne toezegging.

35—36 Het door deze vrouw veroorzaakte oponthoud schijnt oorzaak te zullen worden, dat bij Jairus Jezus te laat komt. Met welk een spanning en angst moet Jairus de oogenblikken hebben zien verlopen, en voor verder uitstel gevreesd!

Daar wordt hem reeds de tijding gebracht: het kind is gestorven. Hij behoeft „den Meester” niet meer lastig te vallen.

Jezus „vangt dit woord op”, of „doet alsof het niet gesproken is”, slaat er geen acht op. Het in het oorspronkelijke gebruikte werkwoord kan zoowel het één als het ander beteekenen. Men kan zich dus voorstellen, dat de mannen van Jairus' huis, die hem de doodstijding brachten, het tot Jairus zeiden, die op eenigen afstand van Jezus was geraakt, en Jezus het woord opving; of wel, dat het in zijn onmiddellijke nabijheid werd gezegd, met de bedoeling, dat Hij het zou hooren; doch Jezus, zich bewust van Zijne macht, en wetend, wat Hij doen gaat, slaat geen acht op dit woord, houdt er geen rekening mede. En tot Jairus zegt Hij: vrees niet, maar blijf gelooven. Al scheen alles verloren, al pleitte alles ertegen, dat hier nog iets te doen zou zijn, Jezus wil den man aan zich binden door het geloof, en wekt hem door zijn woord op, zich op hem te verlaten. Hij geeft hem te verstaan, dat het mogelijk nog niet te laat zou zijn.

„Men behoeft niet te vreezen”, teekent Calvijn hierbij aan, „dat zijn geloof verder zal reiken dan de onmetelijke kracht Gods. En zoo is het ongetwijfeld gelegen met ons allen; want God zou veel milder met ons handelen, als wij niet zoo benauwd waren; maar onze benauwdheid belet, dat Hij Zijne gaven overvloediger in ons uitstort. In 't kort onderricht ons deze plaats, dat wij met gelooven niet buiten de maat kunnen gaan, omdat ons geloof, hoe wijd ook, nimmer het honderdste deel van de Goddelijke goedheid zal kunnen bevatten.”

Het geloof kan natuurlijk nooit verder gaan dan de *belofte*. Hier echter ligt in Jezus' woord voor Jairus de belofte, dat hij zich op zijne macht kan verlaten, en dat het nog niet te laat is. Met dit woord, met de toezegging, hierin besloten, moet hij het doen. En de uitkomst bewijst, dat hij het ermede kan doen.

37—38 De menigte, die ook het doodsbericht heeft gehoord, heeft zich reeds grootendeels verspreid; nu viel er niets meer te beleven. De enkelen, die nog bleven dralen, worden heengezonden. Zelfs van de twaalf mogen slechts de drie volgen, die Jezus telkens het naast blijken te staan, en in zijne nabijheid

bij de teederste en hoogste machtsopenbaringen en ervaringen worden toegelaten : Petrus Jakobus en Johannes.

In Jairus' huis is het luidruchtige Oostersch rouwmisbaar reeds in vollen gang. Een doode moest zeer snel begraven worden. Dat Jairus er op uit is, om Jezus te hulp te roepen, is men vergeten ; zij komen te laat. De fluitspelers en klaagvrouwen zijn geroepen. Zelfs de armste kon niet nalaten, tenminste twee fluitspelers en enkele klaagvrouwen te huren ; de fluitspelers lieten zich hooren op weg naar de grafplaats, de vrouwen zongen ook in huis haar klaagliederen in beurtzang, vgl. ook Gen. 50 : 10, Pred. 12 : 5, Ez. 27 : 37.

Temidden van dit rouwmisbaar spreekt Jezus zijn woord : het kind is niet gestorven, maar slaapt. Voor hem is de dood niet meer dan een slaap, waaruit Hij de macht heeft, op te wekken. Zij verstaan evenmin deze beeldspraak als zijne kracht, vatten zijn woord letterlijk op, en, omdat zij immers wel beter weten, lachen hem uit.

40 Zulk onverstand kan hier niet geduld. Allen verwijdt Jezus uit Jairus' woning. Alleen met de ouders en de drie discipelen begeeft Hij zich naar het vertrek, waar het doode kind was neergelegd.

41 Daar vat Hij het bij de hand, en spreekt als de Vorst des levens het woord, dat de doode in het leven terugroept. Alleen Markus heeft den Arameeschen vorm, waarin Jezus dit sprak, overgeleverd. In het algemeen is zijn schildering hier uitvoeriger en gedetailleerder dan die van Mattheüs.

43 Het schijnt haast ondoenlijk, dat het verbod aan de ouders om van dit wonder te spreken, iets zou uitwerken ; hoe zou het kunnen verborgen blijven, wat hier was geschied ? En hoe zouden de ouders van deze wondere weldaad kunnen zwijgen ? Toch verhaalt Markus niet, als 1 : 44 v., dat Jezus' verbod in den wind geslagen werd. Aanvankelijk kon dit wonder ongetwijfeld wel stil blijven, lang genoeg om Jezus gelegenheid te geven zich te onttrekken aan de schare, wier geestdrift en nationale hartstochten zeer zeker zouden zijn opgevlamd, hadden zij hem, na dit wonder, als Messias kunnen begroeten.

Met deze dooden-opwekking, die het hoogtepunt vormt in den climax, wordt de reeks machtige daden, 4 : 35—5 : 43 gesloten.

In zijn vaderstad miskend. 6 : 1—6.

¹ En Hij vertrok vandaar, en kwam in zijn vaderstad, en zijn leerlingen volgden hem. ² En toen het Sabbat was, ging Hij leeren in de synagoge ; en de talrijke hoorders stonden versteld, en zeiden : vanwaar heeft deze dit, en wat voor wijsheid is dezen geschonken ? en zulke krachten door hem verricht ? ³ Is

dit niet de timmerman, de zoon van Maria, en een broeder van Jakobus en Joses en Judas en Simon, en zijn niet zijne zusters hier bij ons? En zij namen aanstoot aan hem. ⁴ En Jezus zeide tot hen: een profeet is alleen in zijn vaderland niet in eere, en onder zijn verwanten en in zijn gezin. ⁵ En Hij kon daar geen enkele kracht doen; slechts enkele zieken genas Hij door handoplegging. En Hij verwonderde zich over hun ongeloof.

Markus noemt den naam van Jezus' vaderstad niet; ¹ na 1: 9, 24 is dit ook overbodig; de lezers wisten, dat het Nazaret was. De opzettelijke vermelding van de discipelen, die hem volgden, stelt in het licht, dat het niet een bezoek aan familie-leden was, particulier, maar een komen óók hier als Rabbi, dus met zijne leerlingen die hem vergezelden.

² Veel haast om hem te hooren, veel verlangen naar zijne hulp is er niet. Het wordt Sabbat, eer Hij gelegenheid vindt, onder hen zijn werk te doen.

Talrijk is dan het gehoor; onmiskenbaar de indruk, dien zijn spreken maakt. In de onverholen verbazing, die zich uit, ligt een getuigenis aan het ongewone, het oorspronkelijke en ongehoorde van hetgeen Hij heeft te brengen.

Doch hierbij houdt men zich niet op. Men kent hem te goed; weet te veel van hem af, en kan niet verdragen, dat Hij ontegenzeggelijk zoo hoog staat. Bovendien: is Hij niet een leerling uit één der Rabbijnenscholen; waaraan ontleent Hij dan het recht, om te spreken als Hij doet? Ook van de „krachten, door hem verricht” heeft men blijkbaar gehoord, vs. 2b.

³ „Is Hij niet de timmerman” of „architect”? Geen minachting ligt hierin, want de arbeid was in Israël, ook in het latere Jodendom, in hooge eer. Men wil er slechts mede zeggen: dat Hij geen Rabbi is, weten wij maar al te goed.

In de volgende kwalificatie „de zoon van Maria” kan eerder een smaad liggen. Het is nl. in Israël geen gewoonte, iemand te noemen naar zijn moeder, ook al was zijn vader gestorven. Dat Jozef waarschijnlijk reeds lang overleden was, is dus geen bevredigende verklaring voor dit „zoon van Maria”. Dat de bewoners het zouden bedoeld hebben in den zin, waarin de kerk van Christus het heeft beleden, vgl. Luk. 1 en 2, is in dit verband uiterst onwaarschijnlijk. Er ligt iets in van minachting, als een schaduw van den laster aangaande Jezus' geboorte, die onder de Joden in hun strijd tegen de jonge kerk reeds spoedig werd vernomen, dat hij nl. uit overspel zou geboren zijn.

Hoe goed men van Jezus' omstandigheden op de hoogte is moet het noemen van de namen van vier zijner broeders bewijzen; van twee is iets meer bekend: Jakobus was in de kerk

van Jeruzalem later een figuur van beteekenis, vgl. Gal. 1 : 19, 2 : 9; Hand. 15 : 13; zie ook 1 Cor. 15 : 7; Jak. 1 : 1; Judas vs. 1. Judas noemt zich Jud. vs. 1 als broeder van Jakobus.

Terwijl van deze vier broeders de namen worden genoemd, wordt van Jezus' zusters gezegd : zij zijn immers hier bij ons ? Hieruit zou men opmaken, dat zij — misschien gehuwd ? — te Nazaret woonden, terwijl de broeders hunne woonplaats elders hadden.

Aanvankelijk was dus de indruk van Jezus' optreden groot, doch voor de bewoners van Nazaret was zijn persoon, waren zijn familieomstandigheden te gemeenzaam om zijn Goddelijke zending te erkennen.

4 Van hun afwerende houding hebben zij duidelijk blijk gegeven. Althans Jezus antwoordt met een spreekwoord, dat toont, hoe Hij hun gezindheid opneemt. De algemeene regel, dat een profeet geen eer heeft in eigen omgeving, gaat ook in dit geval op.

Gemeenzaamheid, onmiddellijke nabijheid en intiem verkeer zijn in het algemeen dikwijls belemmeringen om iemands grootheid en bijzondere roeping te erkennen, tenzij er het vermogen is van echte waardeering van het groote, en de gave der bewondering grooter dan afgunst en zucht tot critiek.

In dit geval, waar Nazaret „aanstoot nam” aan Jezus, ontbrak het geloof; spot en minachting waren in de plaats van het geloofsinzicht, dat het rechte antwoord zou hebben geweten op de vraag, die in den mond der Nazareners een klank van schampere critiek verkreeg : vanwaar heeft Hij dit, en wat voor wijsheid is dezen geschonken ?

5 Daarmede heeft men met Jezus afgedaan. Zelfs naar de uitwendige zegeningen, waarover Hij beschikt, vragen zij niet. Men gaat aan hem voorbij; Hij wordt genegeerd, doodgezwegen. Een smadelijke, bitter pijnlijke bejegening voor Jezus. En voor hen een angstwekkend bewijs van verstorvenheid.

Overall elder werden de zieken tot hem gebracht, werd bij hem genezing gezocht. Hier was er slechts een enkele, sporadisch, voor wien men het hem bij zocht. Met deze enkele uitzondering „kon Hij geen enkele kracht doen”. De weg was hem gesloten. Niet omdat zijn macht te gering was. Maar omdat Hij zich niet opdringt.

„En Hij verwonderde zich over hun ongeloof”. Van verwondering bij Jezus spreken de evangeliën slechts hier en 8 : 10. Juist hier, te Nazaret kon men de zekerheid hebben, dat de wijsheid, die Hij bezat, niet aangeleerd was in de scholen der Rabbijnen; juist voor hen was evident, en moest de conclusie zijn : van God geleerd en van God gezonden. En juist hier laat men, in ongeloof, hem links liggen.

Een ervaring des Heeren, die zijn discipelen zich zullen te

binnen brengen, wanneer zij straks worden uitgezonden, en op tegenstand zullen stuiten.

Een bejegening van Jezus, die ook den evangelist Markus iets te zeggen had. Hij was er getuige van, hoe het evangelie in zijn voorspoedigen loop tot in Rome toch door Israël verworpen was. „Zij zijn gestruikeld over den steen des aanstoots”, Rom. 9 : 32.

Wat aan Jezus zelve overkwam in zijn vaderstad is profetie en symbool van hetgeen het evangelie en die het brachten, zou ontmoeten in zijn verderen loop.

C. VAN DE UITZENDING DER TWAALF TOT HET VERTREK NAAR CAESAREA FILIPPI.

HOOFDSTUK 6 : 7—8 : 26.

Op den voorgrond staat hier de voorbereiding der apostelen voor hun toekomstige taak. Met het vertrek naar Caesarea Filippi en de belijdenis van Petrus begint een nieuw gedeelte.

In de vorming van de twaalf bekleedt ook het telkens zich voordoend conflict met de Farizeën, 7 : 1—23, 8 : 11—21, een aanzienlijke plaats.

Uitzending van de twaalf, 6 : 7—13.

6 : 7 En Hij trok de omliggende dorpen door en leerde.

En Hij riep de twaalf tot zich, en zond hen twee aan twee uit, en gaf hun volmacht over de onreine geesten ⁸ en beval hun, dat zij niets mede zouden nemen op reis dan alleen een staf, geen brood, geen bedelzak, geen kopergeld in den gordel, ⁹ maar met sandalen aan; en doet geen twee onderkleederen aan.

¹⁰ en Hij zeide tot hen: waar gij binnentrekt,* vertoeft daar in een huis totdat gij vandaar vertrekt. ¹¹ En zoo een plaats u niet ontvangt en men naar u niet hoort, schudt bij uw vertrek vandaar het stof af dat onder aan uw voetzolen is, hun tot een getuigenis.

¹² En zij gingen heen en predikten, dat men zich bekeeren moest, en ¹³ vele demonen dreven zij uit, en zij zalfden vele zieken met olie en genazen hen.

Het 7e vs. wordt door sommigen bij vs. 1—6 gevoegd, als slotsond, die volgt uit de bejegening, die Jezus te Nazaret ondervond. Het vormt echter den schakel tusschen 1—6 en 8—13 en kan met meer recht bij vs. 8—13 worden genomen: de

werkkring breidt zich steeds verder uit, en het geheele arbeidsveld kan Hij alleen niet bewerken.

Hoever de kring zich uitstreckte, zegt Markus niet. Maar ook daarbuiten, verder in Galilea, lag de akker wachtend op het zaad.

Zoo wordt de uitzending van de twaalf begrijpelijk, die vs. 8—13 verhalen. De twaalf hebben in Jezus' omgeving vertoefd, zijn onderwezen in de verborgenheden van het Koninkrijk; thans wacht hen een nieuwe taak. Jezus roept hen tot zich, als 3 : 14; zij zullen begrepen hebben dat een bepaalde opdracht hun zal ten deel vallen.

Uitgezonden worden zij, twee aan twee, om steun te hebben aan elkander, opdat de gaven van den één zouden zijn ter aanvulling van hetgeen den ander was geschonken.

Wat de bedoeling van dit „uitzenden” was, wordt niet uitdrukkelijk gezegd. Het ligt in het woord zelf, en behoefde na 3 : 14 niet nog eens opzettelijk uitgesproken. Zij worden uitgezonden om te *prediken*. Dit is de hoofdzaak, wat ten overvloede ook blijkt uit vs. 11: „zoo men u niet hoort”, en met zooveel woorden wordt gezegd vs. 12.

Bij het prediken behoort, aan hun prediking zal kracht bijgezet worden door de volmacht, die hun wordt verleend over „onreine geesten”, vgl. 1 : 23, 3 : 11 enz.

8 Hun uitrusting moet zeer sober en beperkt zijn. Zij behoeven zich niets aan te schaffen voor de reis; geen leeftocht of reiszak (een bedelzak, zooals talrijke in de Hellenistische wereld rondtrekkende Cynici en Stoïci, die hunne filosofie in populairen vorm aan den man brachten, en al bedelend in hun onderhoud voorzagen) meenemen, ook geen reisgeld, dat in den gordel bewaard werd; slechts sandalen onder de voeten, en ook geen twee stel onderkleederen.

Geheel uit Gods hand moeten ze leven. Gezonden worden zij met een Koninklijke opdracht. Hij, die hen uitzendt, zal door het Woord dat zij te brengen hebben, er wel voor zijn Koninkrijk winnen, die beseffen, waarop zijn gezanten aanspraak hebben.

Dat zal Gods zorg zijn voor Zijne dienstknechten. Iets anders is dit dan hetgeen een Grieksche inscriptie uit den Romeinschen keizertijd, in Syrië ontdekt, vermeldt aangaande een slaaf der Syrische godin Atargate: deze bedeltocht leverde hem 70 bedelzakken op. Hier wordt hetzelfde Grieksche woord gebruikt, als in Markus en Matth.; bij de vertaling „bedelzak” heeft men een tegenstelling, die zeer sprekend is. Deissmann (Licht vom Osten, ⁴ S. 87) geeft het aldus weer: „door het Syrische land trekt in den tijd van het jonge christendom de bedelmonnik der inheemsche godin; van dorp tot dorp neemt het getal der lastdieren toe, die zijn vromen buit naar het heiligdom torschen en de godin zal haar slaaf niet vergeten. In hetzelfde land en in denzelfden tijd heeft er Een, die niets bezat, „waar Hij zijn hoofd kon neerleggen”, zijne boden uitgezonden.”

Het is duidelijk dat deze regel, aan de discipelen door Jezus voorgeschreven, slechts van kracht was voor deze bepaalde zending. Zoodra, na het Pinksterfeest, de kerk van Christus werd geordend, rustte van plaats tot plaats op haar de plicht, te zorgen voor degenen, die het evangelie verkondigen.

Reeds de apostel Paulus, al heeft hij zelf van zijn recht in dezen dikwijls geen gebruik gemaakt, vgl. o.a. 1 Thess. 2, wijst met nadruk op de roeping der gemeenten, te voorzien in het onderhoud van hen, die in den dienst des evangelies arbeiden, vgl. o.a. 1 Cor. 9.

10 Iedere schijn van te willen profiteeren van de omstandigheden, iedere zweem ook van ongestadigheid moet worden vermeden. Zoo moeten zij in één plaats slechts in één huis gastvrijheid zoeken, en niet van gastheer trachten te veranderen. Lang moeten zij dan ook op eene plaats zich niet ophouden.

11 Weigert een stad of dorp, hen te ontvangen, om de boodschap, die zij hebben te brengen, dan moet alle gemeenschap met zulk een plaats worden afgesneden. Symbolische uitdrukking hiervoor is, dat zij „het stof dat onder hun voetzolen is, afschudden”; een symboliek, die berust op de gedachte, dat voor den Israëliet het heidensche land onrein is; een plaats, die hen niet wilde ontvangen, zij voor de apostelen als het land der heidenen.

En het zal zijn „tot een getuigenis tegen hen”. De prediking van het Koninkrijk hebben zij verworpen; de afgezanten van Christus geweigerd te ontvangen. Van de zegeningen van het Koninkrijk zullen zij verstoken zijn. Want „in Gods oogen is er geen zwaarder belediging dan het verachten van Zijn Woord”, Calvin.

12, 13 Met een enkel woord slechts wordt aangegeven, dat de apostelen hun opdracht vervulden. Hier (vgl. vs. 7) wordt gesproken van de *prediking*, en wel der bekeering, vgl. Jezus' eigen oproep 1 : 14 v.

Daarnevens wordt het bannen van demonen vermeld, en voorts, waarin Markus alleen staat, en wat alleen in Jak. 5 : 14 zijn parallel heeft, dat zij vele zieken zalfden met olie.

Aan het in het Oosten niet zeldzaam gebruik van olie als geneesmiddel, vgl. Jes. 1 : 6, Luk. 10 : 34, moet hier niet worden gedacht. De apostelen ontvingen de „gave der gezondmaking”, welke de Heere Jezus zelf ook bezat. Een geneesmiddel was hierbij niet noodig; eerder kan de olie beschouwd worden als een zichtbaar teeken der geestelijke krachten en genade, hun toebetrouwd. Als beeld en zinnebeeld der zalving met den H. Geest is ook onder het Oude Verbond de olie bekend en gebruikt.

**Herodes over Jezus ; de dood van Johannes den Dooper verhaald.
6 : 14—29.**

¹⁴ En koning Herodes hoorde ervan, want zijn naam werd bekend, en men zeide : Johannes de Dooper is opgewekt uit de dooden, en daarom zijn die krachten werkzaam door hem.

¹⁵ En anderen zeiden : het is Elia ; en anderen : een of ander profeet. ¹⁶ En Herodes, ervan hoorende, zeide : Johannes, dien ik heb laten onthoofden, die is opgestaan.

¹⁷ Want Herodes had Johannes laten gevangennemen en in de gevangenis in boeien geslagen om Herodias, de vrouw van zijn' broeder Filippus, daar hij haar had gehuwd ; ¹⁸ Johannes nl. zeide (telkens) tot Herodes : het staat u niet vrij, de vrouw van uw broeder te hebben.

¹⁹ Herodias nu had het op hem voorzien en wilde hem dooden, en kon niet. ²⁰ Want Herodes was bang voor Johannes, daar hij hem kende als een rechtvaardig en heilig man, en bewaarde hem, en terwijl hij hem dikwijls hoorde, was hij in verlegenheid, en toch hoorde hij hem gaarne.

²¹ En er kwam een geschikte dag, toen Herodes op zijn verjaardag een maaltijd aanrichtte voor zijn rijksgrooten en bevelhebbers en de aanzienlijksten van Galilea ; ²² en de dochter van Herodias kwam binnen en voerde dansen uit, en het viel in den smaak bij Herodes en de tafelgasten.

En de Koning zeide tot het meisje : vraag mij wat gij maar wilt, dan zal ik het u geven ; ²³ en hij deed er een eed op : wat gij mij ook vraagt zal ik u geven, tot de helft van mijn rijk.

²⁴ En zij ging weg en zeide tot haar moeder : wat zou ik vragen ? En deze zeide : het hoofd van Johannes den Dooper.

²⁵ En zij ging terstond naar binnen, haastig op den Koning af en vroeg : ik wensch dat gij mij dadelijk op een schotel het hoofd geeft van Johannes den Dooper. ²⁶ En de Koning hoewel zeer bedroefd geworden, wilde om de eeden en de gasten haar zijn woord niet breken. ²⁷ En terstond zond de Koning een scherprechter en gaf bevel, zijn hoofd te brengen. En deze ging en onthoofdde hem in de gevangenis, ²⁸ en bracht zijn hoofd op een schotel en gaf het aan het meisje, en het meisje gaf het aan haar moeder.

²⁹ En toen zijn leerlingen het hoorden, kwamen zij en namen zijn lijk mede en legden het in een graf.

Al is de volgorde der gebeurtenissen ook voor den evangelist geen hoofdzaak, maar van zeer ondergeschikt belang, uithoofde van het karakter van zijn geschrift, daarmede is niet gezegd, dat hij niet in sommige gevallen in tijdsorde bericht.

Zeer waarschijnlijk is dit het geval met vs. 14—16, waar de indruk wordt weergegeven, bij Herodes gewekt door den steeds toenemenden roep, die van Jezus uitging.

Is dit — en er is alle reden, om het aan te nemen — juist, dan volgt hieruit, dat Jezus' werkzaamheid ook tijdens de afwezigheid der uitgezonden twaalf niet is opgehouden; ook alleen zette Hij zijn prediking voort. Het rondtrekken der twaalf heeft er eveneens toe bijgedragen, dat er overal van Jezus werd gesproken, dat men zich bezig hield met de vraag, wie Hij wel mocht zijn. Wat de twaalf brachten op hun rondreis, in de prediking der bekeering (vs. 12) moet dus duidelijk heengewezen hebben naar hem, en zijn bijzondere beteekenis hebben doen uitkomen.

14 Hoe langer hoe meer wordt er over Jezus en zijn optreden gesproken, zoo dat de geruchten ook tot het hof en den troon van Herodes doordringen.

Markus noemt hem „Koning”, ofschoon hem slechts de titel van tetrarch of viervorst toekwam. Als zoodanig was aan dezen Herodes Antipas, een zoon van Herodes den Groote, die bij testament hem Galilea en Perea had toegewezen, het bewind over dit gebied verleend.

Doch het verdient de aandacht, dat ook Mattheus, die 14 : 1 hem tetrarch noemt, in hetzelfde verband, 14 : 9 over hem als „Koning” spreekt. Niet onwaarschijnlijk liet hij zich, al verleenden de Romeinen hem slechts den titel van tetrarch, door zijn hofhouding gaarne als Koning betitelen.

Het verwondert niet, dat ook Herodes van Jezus hoorde. De evangelist deelt een en ander mede van de gissingen en vermoedens, door de publieke opinie ten beste gegeven : men (een andere, minder waarschijnlijke lezing, die een verschil van slechts één letter oplevert, luidt : hij) zeide : het is Johannes de Dooper; van zijn dood wist men, doch men hield hem voor tot het leven teruggekeerd, en juist daarom een geschikt instrument voor de werking van bovenaardsche krachten.

15 Anderen dachten aan Elia. De prediking des Heeren, ook die van Johannes, had de verwachting wakker geroepen van den „dag des Heeren”, de periode van „het laatst der dagen”, van den Messiaanschen heilstijd. En daaraan zou, naar de belofte van Mal. 4 : 5, en volgens de voorstellingen der Joden van Jezus' dagen de komst van den profeet Elia voorafgaan, vgl. 9 : 11, Matth. 11 : 14.

Weer anderen, die wel zagen, dat Jezus niet paste in het gewone kader der schrift- en wetgeleerden, hielden hem voor „een of ander profeet”.

16 Temidden van deze geruchten, die ook tot Herodes doordringen, heeft deze zijn eigen overwegingen, waarin eigen doen ten nauwste betrokken is, en eigen geweten pijnlijk wordt gewond: ook hij denkt aan een tot het leven teruggekeerden Johannes, en dat wil voor Herodes zeggen: dat zou Johannes zijn, dien ik heb laten onthoofden.

17—29 Om deze uiting begrijpelijk te maken, lascht de evangelist hier het bericht in van Johannes' dood, die reeds eenigen tijd terug lag. Zijn gevangenneming heeft Markus reeds met een enkel woord vermeld, 1 : 14, zonder echter op de redenen, die hiertoe leidden, verder in te gaan. Thans wordt dit uitvoeriger verhaald.

Herodes had Johannes laten gevangen zetten. Volgens Flavius Josephus in de grensvesting Machaerus, in het Z. van Perea, ten O. van de Doode Zee.

Het was geweest, om Johannes den mond te stoppen, en ontslagen te zijn van de bestraffing van dezen profeet, die ook dezen vorst niet ontzag. Herodes nl. had de vrouw tot zich genomen van één zijner broeders, na zijn vrouw, een dochter van Aretas, den Koning van Arabië, verstooten te hebben.

Markus noemt dezen halfbroeder van Herodes Antipas met den naam *Filippus*; Flavius Josephus spreekt van Herodias als de vrouw van Antipas' halfbroeder *Herodes*, terwijl volgens hem de dochter van Herodias gehuwd was met den tetrarch Filippus.

Schijnbaar stemmen deze berichten niet overeen. Het is echter niet waarschijnlijk, dat de Filippus, dien Markus noemt, de tetrarch zal zijn geweest; deze waardigheid zou Markus niet onvermeld hebben gelaten. De Herodes, door Josephus bedoeld, een zoon van Herodes den Groote, maar niet van dezelfde moeder als de tetrarch Filippus, kan zeer wel óók den naam Filippus hebben gedragen.

Herodias kon Johannes niet vergeven, dat hij van haar overspelig leven met Herodes afkeurend sprak. Zij was op hem gebeten, en zou hem hebben laten ombrengen, had zij kans gezien. Maar de zwakke en halfhartige Herodes, die bang was voor Johannes, beschermde hem tegen haar lagen, wat te gemakkelijker kon, nu Johannes gevangen zat.

Telkens liet hij hem voor zich komen, wanneer hij Machaerus bezocht; en telkens beefde hij voor het woord van dezen profeet. Innerlijk geeft hij den man gelijk, die hem om zijn zonde bestraft; zelfs beveiligt hij hem tegen de aanslagen van Herodias; zijn geweten is geraakt; maar tot een breken met zijn zonde komt hij niet.

Herodias wacht haar kans af; deze doet zich voor bij een feestelijken maaltijd, door Herodes gegeven bij gelegenheid van zijn verjaardag.

Ten aanschouwe van de gasten voert Herodias' dochter, volgens Josephus Salomé geheeten, een dans uit. Van beroeps-

danseressen mocht men dit gewoon zijn, voor een meisje van vorstelijken huize was het een onbeschaamde onbehoorlijkheid; vgl. Esth. 1 : 12.

Salomé weet het gezelschap te bekoren; ook Herodes is met de vertooning van zijn stiefdochter ingenomen; hij belooft haar alles te zullen geven wat zij wenschen zal; wel heeft hij over een „koninkrijk” geen beschikking, evenmin was hij bevoegd, zijn gebied weg te schenken, Doch met de woorden van den opgewonden vorst moet het niet al te nauw genomen; bovendien schijnt de uitdrukking haast spreekwoordelijk, vgl. 1 Kon. 13 : 8, Esth. 7 : 2, ook Num. 22 : 18.

Het schijnt wel, alsof Salomé aan Herodes' woord alleen niet genoeg heeft, vs. 22, zoodat hij zijn belofte nog bevestigt met een al te lichtvaardigen eed.

Na raadpleging met Herodias komt Salomé terug in de feestzaal; zonder aarzelen, met aandrang, eischt zij het offer van haar moeders wraakzucht. Werd ooit gruwelijker wensch uit den mond van een meisje gehoord?

Herodes wordt ook nu een oogenblik geslingerd tusschen zijn geweten en wat zijn Konings-eer schijnt te zijn: het gestand doen van een lichtvaardigen eed. Doch maar al te gemakkelijk wordt het geweten op den mond geslagen. De ééne zonde brengt de andere voort; hij wordt voortgestuwd op het hellend vlak.

En Herodias verkrijgt haar wensch. Een dienaar des Konings wordt naar den kerker gezonden; het hoofd van Johannes aan Salomé gebracht. De mond is gesloten, die Herodias' ongerechtigheid had bestraft; gedooft is het vuur in die oogen, die fonkelden van ijver voor de eer des Heeren, en Herodes deden beven, maar tevergeefs, voor het gericht Gods.

Herodes volgt de traditie van Edom; van het geslacht der Herodessen, die als Idumeërs, afstammelingen van Edom, zich vijanden betoonden van het volk Gods en de zaak des Heeren. Herodes de Groote, zijn vader, tracht door den kindermoord van Bethlehem den „geboren Koning der Joden” uit den weg te ruimen; Herodes Antipas, de zoon, maakt zich schuldig aan den moord op den Dooper, onder den invloed van een overspelige vrouw, wier haat en wraakzucht niet rusten eer de lastige profeet is gevallen. Herodes Agrippa I, zijn zoon, is de man die ten gevalle van de Joden den apostel Jakobus laat onthoofden, Hand. 12 : 1, en de kleinzoon, Herodes Agrippa II is behulpzaam bij de verwoesting van Jeruzalem.

29 Johannes' leerlingen nemen het lijk van hun meester weg, zonder vrees, als zijne vrienden bekend te worden.

Terugkeer der twaalf; de eenzaamheid gezocht. 6 : 30—33.

³⁰ En de apostelen kwamen samen bij Jezus en berichtten hem al wat zij gedaan en geleerd hadden. ³¹ En Hij zeide tot hen :

komt gij alleen mede naar een eenzame plaats en rust wat uit. Want er waren er velen, die kwamen en gingen, en zij hadden zelfs geen tijd, om te eten.

³² En zij vertrokken in het schip naar een eenzame plek, alleen. ³³ En men zag hen heengaan, en velen bemerkten hen, en te voet liepen zij van alle steden daarheen samen, en waren hem voor.

³⁰ Het bericht van den terugkeer der apostelen grijpt over vs. 14—29 terug naar vs. 7—13. Zij doen verslag van hun arbeid; alles wat zij „gedaan en geleerd hadden” berichten zij. De prediking, het „leeren” blijkt ook uit deze formuleering een integreerend bestanddeel van hun roeping te zijn, vgl. vs. 7, 12, Hand. 1 : 1.

³¹ De inspanning van den zendings-tocht maakt een rustpoos noodzakelijk, die hier, aan den oever van het meer, vs. 32, waar van alle zijden men af en aanloopt om Jezus te vinden, niet mogelijk is. Zelfs een oogenblik om een maaltijd te houden was hun op deze wijze niet gegund. Daarom wil Jezus hen medenemen naar een rustige plek.

^{32, 33} Het gelukt hun echter niet, de eenzaamheid te vinden. Hun schip wordt opgemerkt, terwijl het oversteekt; punt van uitgang is ook nu hoogstwaarschijnlijk Kapernaum; en zoodra men hem in het oog heeft gekregen, en uit den koers van het schip kan gissen, waar Hij aan land zal gaan, snelt men van verschillende plaatsen langs de kust, om hem op te wachten.

En als Hij uit het schip komt, is daar reeds weer een groote schare, die verlangt hem te zien en zijn woord te hooren.

Dat zij te voet den toch langeren weg langs de kust sneller kunnen afleggen dan het schip den rechten koers over de zee, behoeft niet te verwonderen.

Het schip toch was afhankelijk van een gunstigen wind voor een eenigszins vluggen overtocht. Anders moest men laveeren of roeien om aan het punt aan te komen, dat men wilde bereiken.

Ook is zeer goed mogelijk, dat opzettelijk de overtocht vertraagd werd, om op die wijze den discipelen althans eenige rust te verschaffen, waarvan te voorzien was, dat zij aan de overzijde niet zouden kunnen genieten. In deze rustpoos konden zij verslag doen van hun bevindingen en nader door hem worden onderricht.

Uit Joh. 6 : 2 is te zien, dat wij ons omstreeks het Paascheest bevinden; dit maakt zooveel te begrijpelijker het groot getal der menschen, die zich langs de kust haasten, om Jezus op te wachten. De pelgrims die het Paascheest te Jeruzalem wilden gaan vieren, waren reeds op weg gegaan. En ook onder

hen bewoog zich het gerucht omtrent den wonderbaren Rabbi. Indien Jezus van Kapernaum naar Bethsaïda overstak, eene voorstelling, waartoe Luk. 9 : 10 aanleiding geeft, moesten degenen, die langs de kust deze plaats wilden bereiken, in het N. de Jordaan overtrekken, die daar in het meer Gennésareth uitmondt. Dit was echter zonder veel moeite mogelijk, daar er talrijke ondiepe plaatsen in de omgeving der uitmonding zijn, die gemakkelijk doorwaad kunnen worden.

Spijziging der vijfduizend. 6 : 34—44.

6 : ³⁴ En aan land gaande zag Hij een talrijke menigte, en werd met innerlijke ontferming over hen vervuld, omdat zij waren als schapen zonder herder, en Hij onderwees hen een langen tijd.

³⁵ En toen het reeds laat op den dag was geworden, kwamen zijne leerlingen tot hem en zeiden : de plaats is onbewoond, en het is reeds laat ; ³⁶ zend hen heen, dat zij in de plaatsen en dorpen in de omgeving zich iets kunnen gaan koopen om te eten. ³⁷ Doch Hij antwoordde hun : Geeft gij hun te eten. En zij zeiden tot hem : moeten wij voor 200 denariën brood gaan koopen, en zullen wij hun dan te eten geven ? ³⁸ Hij echter zeide tot hen : hoeveel brooden hebt gij ? Gaat eens zien. En toen zij het hadden nagezien, zeiden zij : vijf en twee visschen.

³⁹ En Hij gaf hun order, dat allen in groepen als aan tafel moesten gaan zitten op het groene gras. ⁴⁰ En zij zetten zich neer in afdeelingen, bij honderd en bij vijftig.

⁴¹ En Hij nam de vijf brooden en de twee visschen, zag op naar den hemel, sprak den zegen uit en brak de brooden en gaf ze aan de discipelen, dat zij het hun zouden voorzetten, en de twee visschen deelde Hij onder allen uit. ⁴² En allen aten en kregen genoeg. ⁴³ En zij namen twaalf korven vol met brokken op, en visschen.

⁴⁴ En het waren 5000 man, die de brooden gegeten hadden.

³⁴ Een weinig rust mag aan de discipelen tijdens den overtocht gegund zijn, bij het aan land gaan is er reeds weer een talrijke menigte, die aan haar lot niet kan worden overgelaten.

Hun aanblik vervult Jezus met deernis ; Hij ziet in hen een verstrooide, stuurlooze kudde, schapen zonder herder, vgl. Num. 27 : 17, 1 Kon. 22 : 17, 2 Kron. 18 : 16, Ezech. 34 : 5.

Zijn eenheid en samenbinding zou Israel hebben in den

herder-vorst, van Godswege hun geschonken, Zonder herder is het niet een kudde, geweid door zijn staf, maar een troep, een menigte, waarin ieder het zijne zoekt, den ander verdringt en vertreedt, en omloopt her- en derwaarts, gelokt door iedere stem, die iets goed belooft.

De eenheid, de samenbinding komt, waar zij zich scharen om den eenigen Herder, Vorst Messias.

Hoe zou Hij de zoekende menigte kunnen overlaten aan zichzelf?

35—36 Opnieuw onderwijst Hij hen geruimen tijd. Zoólang, dat de discipelen, als de avond reeds begint te vallen, Jezus den raad geven, nu de menigte te laten gaan; zij bevinden zich in een verlaten streek, en zullen dus eenigen tijd noodig hebben om zich van mondkost te voorzien.

Met zijn antwoord „geeft gij hun te eten”, heeft Jezus waarschijnlijk aanstonds iets anders bedoeld dan zij er onder verstaan. Zij vatten zijn woord letterlijk op, en doen in hun wederwoord duidelijk doorschemeren, dat het onmogelijk zal zijn, wat Hij verlangt. Hoe zouden zij een bedrag van 200 denariën, pl.m. f 100.—, bij elkander krijgen? In hun gemeenschappelijke kas zou dit zeker niet aanwezig zijn.

38 Eten koopen behoeft niet; Jezus vraagt hen, te gaan zien, welken voorraad zij nog hebben, in het schip. Immers veel te weinig voor zulk een menigte!

39 Toch wordt de schare op zijn bevel geordend als voor een maaltijd; op „het groene gras” — het moet dus omstreeks het Paaschfeest zijn — moeten zij zich nederzetten, zoó, dat er regelmaat is in de schikking, en iedere groep gemakkelijk te overzien.

De maaltijd begint. Als de huisvader in een Joodsch gezin spreekt Jezus de dankzegging uit, en breekt het brood, dat Hij geeft aan de discipelen om uit te deelen; ook de paar vischjes worden verdeeld.

Het blijkt niet of in Jezus' handen het brood vermeerderde, zoodat Hij zooveel uitdeelde, dat er voor allen meer dan genoeg was, dan wel of het weinige, dat er was, door hem aan de discipelen gegeven, onder hun handen vermenigdvuldigd werd. Hoe het zij, het was zijn wondermacht waardoor toch geschiedde, wat Hij kort te voren had gezegd: geeft gij hun te eten.

42—44 De evangelist verhaalt hoe er niet slechts genoeg, doch ook overschot was, voor de schare, die 5000 mannen telde.

Hoe dikwijls zullen later de apostelen, wanneer zij het evangelie te prediken hadden, zich dit voorval herinnerd hebben.

Nog meer dan daar aan het meer staan zij telkens voor een schare, voor wie zij in zichzelf niets hebben dan een schamel beetje; doch mèt hen is de macht en de Geest van hem, die met dit weinige zichzelf weet te verheerlijken, en wonderbaar

het weinige weet te maken tot zooveel, dat er voor ieder genoeg, ja dat er overvloed is.

Dit wonder der brooden heeft zijn bijzonder karakter. Sterker dan bijv. in de genezings-wonderen spreekt hier de Messiaansche macht en beteekenis van den Christus.

Men zou dit wonder een tegenhanger kunnen noemen van hetgeen in de verzoeking in de woestijn de Satan van hem verlangde, en toen door hem werd afgewezen : „indien gij Gods Zoon zijt, zeg dat deze steenen brood worden”.

Toen weigerde Hij : niet voor zichzelf, ten eigen bate wilde Hij over zijne wondermacht beschikken ; slechts ten goede van de zijnen ; Hij kan het leven houden ook zonder spijze, daar Hij, met of zonder de spijze, leeft bij het Woord, het bevel Gods, dat zijn leven in stand houdt.

En nu, als loon en bekroning van deze volkomen onderwerping en deze volmaakte gehoorzaamheid, waarin Hij niets zoekt voor zichzelf, om alles te verwerven voor de zijnen, toont Hij te beschikken over de macht, hen te spijzigen, ook al is er gebrek, al is er zoo goed als niets.

Wat Hij in de woestijn niet had gewild, geschiedt hier : Hij bewijst, de Zoon Gods te zijn, hier niet voor zichzelf, maar ten goede van de verloren schapen van het huis Israels, over wie Hij zich ontfermt, daar ze zijn als schapen zonder herder.

Ook voor hun voedsel zorgt Hij hier, in de onbewoonde streek, waar zij door zijn woord zijn geboeid en opgehouden. Alles is hem overgegeven van den Vader, en ook de spijzen die wij genieten, komen voort uit zijne genade.

Jezus wandelt op het water. 6 : 45—52.

6 : ⁴⁵ En terstond dwong Hij zijn leerlingen aan boord te gaan en vooruit te varen naar de andere zijde op Bethsaïda aan, terwijl Hij de schare liet weggaan. ⁴⁶ En toen Hij hen heengezonden had, ging Hij naar den berg om te bidden.

⁴⁷ En in den avond was het schip midden op het meer, en Hij alleen aan land. ⁴⁸ En Hij zag hen zich afbeulen met roeien, want de wind was hun tegen, en kwam omtrent de vierde nachtwake op hen toe, wandelend over de zee ; en Hij wilde hen voorbij gaan.

⁴⁹ Maar toen zij hem over de zee zagen wandelen, meenden zij, dat het een geestverschijning was en begonnen luid te schreeuwen ; ⁵⁰ want allen zagen zij hem en werden verschrikt. Doch Hij begon terstond tegen hen te spreken en zeide tot hen : vat moed, ik ben het, weest niet bang.

⁵¹ En toen Hij bij hen kwam in het schip ging de wind liggen.

En nog veel erger waren zij bij zichzelf ontzet; ⁵² want zij hadden niet begrepen bij de brooden, maar hun hart was verhard.

45 Na het wonder der brooden wil Jezus onmiddellijk zijn discipelen weg hebben, hen scheiden van de schare. Had Hij niet geweten, dat, zooals de evangelist vs. 52 verklaart, ook dit wonder hun nog geen inzicht had gegeven, Hij zou niet noodig gehad hebben, zooveel haast te maken. En zij zouden zonder tegenstribbelen gehoorzaamd hebben. Dat dit niet het geval was, kan afgeleid worden uit de omstandigheid, dat Jezus hen *dwong*, scheep te gaan. Zij waren niet geneigd, op dit oogenblik te vertrekken.

Uit Joh. 6 : 15 blijkt, hoe de geestdrift der schare zich uitte na het wonder der brooden: men wilde hem met geweld tot Messias proclameeren. Aan het gevaar, met dit enthousiasme besmet te worden, wil Hij zijn discipelen onttrekken. Er is geen tijd, eerst de menigte weg te zenden, zij moeten terstond, zonder hem, oversteken; Hij zal wel volgen.

Bethsaida wordt als doel aangewezen, gelegen aan de uitmonding van den Jordaan, aan den O. oever der rivier, in het gebied van den viervorst Filippus, die bij de ruïnen van het oude Bethsaïda een nieuwe en vergrootte stad had gebouwd, waaraan hij ter eere van Julia, Augustus' dochter, den naam Bethsaida Julias gaf.

Hierheen kon Jezus gemakkelijk te voet komen; en de discipelen, die zonder hem afvoeren, zijn in de verwachting geweest, dat Hij hen daar weer zou vinden.

Intusschen dreef een sterke wind het schip uit zijn koers; om verder te komen, moeten zij met inspanning van alle krachten roeien.

46 Na de schare te hebben weggezonden, zoekt Jezus de eenzaamheid, voor het gebed. Levensbehoefte was voor hem het ongestoord gebedsverkeer met den Vader. Met name op dit oogenblik: opnieuw was de verzoeking tot hem gekomen; de Messias-kroon zonder het lijden en den ondergang lag binnen zijn bereik, want het volk moest weerhouden, toen zij in een vlaag van geestdrift hem als Messias hadden willen uitroepen.

De verzoeking heeft ook nu geen vat op hem; zij is teruggewezen. Maar zijne ziel is geschokt; en in de gemeenschap met den Vader wordt de kracht hernieuwd.

47, 48 Tegen den avond is het schip reeds een eindweegs van den vasten wal, „midden op het water;” tegen de vierde nachtwake, d. i. in den morgen tusschen 3 en 6 u. ziet Jezus, in welke moeilijkheden de discipelen verkeerden. De wind drijft hen uit hun koers, en om nog eenigszins richting te houden, moeten zij met inspanning van alle krachten roeien.

Jezus ziet het, In de kracht zijner Goddelijke majesteit is het water zijn pad. Hij gaat op het schip af, en wil hen voorbijgaan. Waarom? Markus zegt er niets van.

Misschien is het louter zijne bedoeling, hen te vinden op de plaats, waar zij aan land zouden gaan. Mogelijk ook, om hun een nieuw getuigenis te geven van zijn macht en grootheid.

49 Doch het heeft op de discipelen geen vat. Zij meenen een geestverschijning te zien, en schreeuwen het uit. Wellicht hebben zij de gedaante wel herkend, en gemeend, dat Jezus iets overkomen was; hoe licht kon de geestdrift der schare zijn omgeslagen in haar tegendeel, en zich tegen Jezus hebben gekeerd, toen Hij ongeneigd bleek, zich als Messias te laten uitroepen.

51 Jezus' woord stelt hen gerust. En met hem keert ook de rust; de bezwaren, waarmede zij worstelden, verdwijnen, nu de wind gaat liggen.

52 Nog te meer komen zij in opgetogenheid. Het klinkt als een zelfbeschuldiging van den verhaler (Petrus?) als erbij wordt gevoegd: want zij waren nog niet tot inzicht gekomen bij de brooden. Dit wonder had hen toch wel moeten doordringen van het besef, met wien zij te doen hadden. Maar hun hart was verhard; zij merkten niet op, en zullen telkens opnieuw beschaamd hebben gestaan.

Genezingen in de streek van Gennesaret. 6 : 53—56.

53 En zij voeren over en kwamen aan land in Gennesaret en legden aan. 54 En toen zij uit het schip waren gegaan, herkende men hem alras 55 en men liep haastig door die gansche streek om, en zij begonnen op de rustbedden de zieken om te dragen, waar men hoorde dat Hij was. 56 En waar Hij binnenging in dorp of stad of gehucht legden zij op het marktplein de zieken neer, en men smeekte hem, ook maar den kwast van zijn kleed te mogen aanraken; en zoovelen hem aanraakten werden beter.

53 De overtocht brengt hen thans niet naar Bethsaïda, vs. 45: het was niet meer noodig, daarheen te varen, waar zij Jezus zouden hebben moeten afwachten; bovendien waren zij door den wind uit hun koers gedreven. Zij landen nu aan in Gennesaret, een uiterst vruchtbare vlakte aan den W.-oever ten Z. van Kapernaüm.

54 De blijdschap en verrassing van de menschen, die bij het aan land komen van het gezelschap Jezus herkennen, spiegelt zich af in het bericht van Markus: men haast zich om het bericht rond te brengen. En van alle kanten worden zieken aangedragen, voor wie men zijn hulp begeert.

56 Jezus blijft niet op eenzelfde plaats — het blijkt, dat Markus hier de werkzaamheid niet van één dag, maar van een ietwat langere periode samenvat en karakteriseert — en waar Hij komt, brengt men zwakken en zieken. Dezen verlangen niet anders, dan den kwast van zijn kleed — vgl. Num. 15 : 38 — te mogen aanraken. En reeds dit brengt hun genezing.

In dit verlangen ligt misschien wel een element van bijgeloof gemengd, en leeft mogelijk ook de gedachte aan een magische werking.

Was het geloof der hulpzoekenden op een hooger peil, zuiverder geestelijk geweest, zij zouden een aanraking niet noodig geacht hebben, en met zijn woord, dat genezing kon bevelen en brengen, tevreden zijn geweest.

„De zwakheid werd voor het oogenblik verdragen van hen, die Christus als God niet kennende, dicht tot hem wenschen te naderen. Nu echter, nu Hij met den geur zijner genade hemel en aarde vervult, behooren wij in het geloof, niet met handen of oogen de genade te omvatten, die Hij uit den hemel aanbiedt,” Calvijn.

Over rein en onrein. 7 : 1—23.

¹ En om hem verzamelden zich de Farizeëen en eenige uit Jeruzalem gekomen Schriftgeleerden. ² En toen zij zagen dat sommige van zijn leerlingen met „onreine”, d. i. met ongewasschen handen hun brood aten — ³ want de Farizeëen en de Joden in het algemeen eten niet, of zij wasschen zich eerst duchtig (?) de handen, ⁴ zich houdende aan de overleveringen der ouden, en na de markt eten zij niet zonder zich afgewasschen te hebben; en er zijn vele andere dingen, die het hun overgeleverd is in acht te nemen, het wasschen van bekens en kannen en koperen vaatwerk —

⁵ en de Farizeëen en de Schriftgeleerden ondervraagden hem : waarom leven uwe leerlingen niet volgens de overlevering der ouden, maar eten hun brood met onreine handen ?

⁶ Hij nu zeide tot hen : zeer goed heeft Jesaja over u, huichelaars, geprofeteerd, zooals geschreven staat :

7 „Dit volk eert mij met de lippen

Maar hun hart is ver van mij ;

Vergeefs is hun vereering van mij,

Daar zij leeringen leeren, die menschegeboden zijn.”

⁸ Terwijl gij het gebod Gods loslaat houdt gij u aan menschenoverlevering.

⁹ En Hij zeide tot hen : prachtig zet gij het gebod Gods opzij om uwe overlevering te houden.

¹⁰ Mozes immers heeft gezegd :

„Eer uw vader en uwe moeder” en :

„wie vader of moeder vloekt, zal den dood sterven ;”

¹¹ Maar gij zegt : wanneer iemand tot zijn vader of moeder zegt „korbān”, d.i. (tempel)gave (is) datgene wat u van mij zou kunnen ten goede komen, ¹² dan staat gij hem toe, niets meer te doen voor vader of moeder ; ¹³ zoo stelt gij het woord Gods buiten werking door de overlevering, die gij hebt doorgegeven ; en vele dergelijke dingen doet gij.

¹⁴ En wederom riep Hij de schare tot zich en zeide tot hen : hoort allen naar mij en begrijpt het. ¹⁵ Niets dat van buiten den mensch in hem komt, kan hem onrein maken ; maar wat uit den mensch uitgaat is hetgeen hem onrein maakt.

¹⁷ En toen Hij, weg van de schare, in huis kwam, vraagden hem zijne leerlingen naar deze spreuk. ¹⁸ En Hij zeide tot hen : zóózeer zijt ook gij onbevattelijk ? Begrijpt gij niet, dat niets dat van buiten af in den mensch komt hem kan onrein maken ; ¹⁹ want het komt niet in zijn hart maar in zijn buik, en in de afzondering gaat het eruit — zoo verklaarde Hij alle spijzen rein.

²⁰ En Hij zeide : hetgeen uit den mensch uitgaat, dat maakt den mensch onrein. ²¹ Want van binnen, uit het hart des menschen gaan de slechte gedachten uit, ²² hoererij, diefstal, moord, echtbreuk, hebzucht, boosheid, list, onmatigheid, een booze blik, lastering, hoovaardij, onverstand ; ²³ al dit verkeerde komt van binnen uit en maakt den mensch onrein.

In hfdst. 7 : 1—23 wordt een nieuw conflict geteekend, thans met de leiders van het volk. Ook zij verstaan, zoomin als de schare, wie Hij is en wat Hij wil.

Thans zijn het de Farizeën, die zich om Jezus verzamelen ; bedoeld zijn de Farizeën uit de plaats, waar dit gesprek plaats vindt, waarschijnlijk Kapernaüm, althans wanneer in tijds-orde vs. 1—23 moet geplaatst tusschen 6 : 53 en 7 : 54, wat zeer wel mogelijk is ; dan nl. is Hij op weg van Gennesaret naar Tyrus, waarbij de weg over Kapernaum leidde.

De evangelist echter duidt met geen enkel woord de plaats dezer ontmoeting aan.

De Farizeën zijn ditmaal versterkt met eenige Schriftgeleerden, uit Jeruzalem gekomen. Jezus' doen en leeren zal nauwkeurig worden nagegaan ; de autoriteiten te Jeruzalem willen weten,

wat zij te denken hebben van Dezen, die zooveel aanhang verwerft, die zich zoo weinig laat gelegen liggen aan hun opvattingen, en naar hun goedkeuring of gunst in het geheel niet vraagt.

Zij hebben niet lang noodig om iets op te merken, dat aanleiding geeft tot het stellen van een vraag, die afkeuring in zich bergt: zij zien, dat zijn discipelen met onreine handen een maaltijd gebruiken.

De evangelist gebruikt voor „onrein” een woord, dat in de ooren van niet uit het Jodendom stammende lezers moest klinken als „gemeenschappelijk”, wat het bijv. Hand. 2 : 44, 4 : 32 beteekent, waar de St. Vert. „gemeen” heeft. De beteekenis „onrein”, als tegenstelling met „rein” komt in de evangeliën alleen hier voor, en o.a. Hand. 10 : 14, 28; zij schijnt van specifiek-Joodschen oorsprong, en is ook aan de Grieksche vertaling van het O. Test. vreemd.

Wat in vs. 3 en 4 volgt, moet als een tusschenzin worden beschouwd, die een toelichting bevat voor de lezers van Markus, en hen in kennis stelt van de door de Joden op voorschrift van de Farizeëen in acht genomen reinigings-ceremonieën.

Het woord, in de vertaling van vs. 3 met een ? voorzien, nl. „duchtig”, is onzeker. De lezing wisselt in de handschriften tusschen een woord dat door „dikwijls” kan worden vertaald, en gelijkt op het woord, dat in andere handschriften voorkomt, doch zal zijn vervangen, omdat men de beteekenis ervan niet verstond.

Het kan opgevat worden als „met de vuist”, wat dan bedoelen zou „duchtig”; dit is echter niet waarschijnlijk, daar de rabbijnsche voorschriften niet spreken van een afwrijven van de binnenzijde der hand met de vuist, vóór het eten. Daarom heeft men gedacht aan „een handvol”, d.w.z. met een in de holle hand geschepte hoeveelheid water. Mogelijk is dit wel, doch wel wat ver gezocht.

De vraag is, of men bij dit „met de vuist” niet denken mag aan de moeilijkheid, telkens en overal water te vinden voor het afwasschen der handen, zoodat ook een droog afwrijven toegestaan zou zijn om aan den eisch van ceremonieele reinheid te voldoen. Op dezelfde wijze kan de Arabier bij gebrek aan water tot het wasschen der handen vóór het gebed volstaan met het over zijn handen laten loopen van een hoeveelheid zand.

In dit geval moet dan „wasschen” vs. 3 niet al te letterlijk worden genomen.

Het in acht nemen van deze ceremonie vóór den maaltijd is, zooals Markus erbij voegt, krachtens „de overlevering der ouden”; wat de Joden zoo angstvallig waarnemen, berust niet op de wetten van Mozes, maar op de uitlegging en toepassingen, uit de scholen der Rabbijnen afkomstig.

Ook andere reinigings-gebruiken deelt de schrijver mede: als de Joden van de straat komen, gaan zij niet aan tafel zonder

zich de handen in het water gedompeld te hebben; niet uit hygienische of zindelijkheids-overwegingen, maar met de gedachte, dat zij met een heiden in aanraking konden gekomen zijn, en daardoor onrein geworden.

Op soortgelijke gedachte berust het afspoelen van bekers en kannen en koperen vaatwerk: „onreinheid” in den zin der Mozaïsche wetten moest hierdoor voorkomen worden. Een beker of kruik bijv. van aardewerk, die „onrein” was geworden, moest stukgebroken worden. Markus denkt hier dus aan metalen of houten voorwerpen.

De Farizeën en Schriftgeleerden interpelleerden Jezus over de veronachtzaming van huns inziens heilige gebruiken, die zij bij zijne discipelen opmerken. Zij, de Farizeën, vermengen het gebod Gods met de „overlevering der ouden”.

Wat hiervan afwijkt, is in hun oogen zonder nader onderzoek veroordeeld.

Jezus' antwoord is een beroep op de H. Schrift; Hij verklaart op hen van toepassing het profetisch woord van Jes. 29 : 13, waar het uitwendig, vormelijk dienen van God wordt veroordeeld, dat plaats heeft zonder dat het hart erbij is, ja, terwijl het hart van Hem vervreemd is.

Jezus noemt hen „huichelaars”, wat zij misschien niet opzettelijk en bewust, maar toch metterdaad zijn: aan hun uiterlijk doen, aan hun vorm van vroomheid, beantwoordt niet hun innerlijke gesteldheid.

Het menschegebod wordt beschouwd als maatstaf voor de vreeze des Heeren.

Jezus komt dus niet in hun gedachtengang, gaat niet zijn discipelen verdedigen, maar geeft zijn ondervragers te verstaan, waarin zij zelf zondigen, bij al hun hechten aan de traditie. Deze handhaven zij ten koste van Gods gebod.

Hij illustreert dit met een sprekend voorbeeld, en stelt tegenover het 5e gebod hun practijk, tegenover hetgeen Mozes heeft bevolen Ex. 20 : 12 en de straf, tegen overtreding hiervan gedreigd, Ex. 21 : 17, hetgeen zij zeggen.

Hij doelt op de door overlevering geijkte en door de Farizeën hooggehouden gewoonte, iets voor een tempelgave te bestemmen, aan God te wijden, door het woord *korbān*, d.i. gave, uit te spreken. Daarmede was het aan iedere andere bestemming onttrokken, ongeacht de vraag, of het werkelijk in den tempel als gave werd gebracht.

Zegt nu een zoon, op wien de plicht rust, vader of moeder te steunen, dat is alles wat zij van hem zouden kunnen ontvangen, *korbān* is, dan is het buiten het bereik der ouders; en de Farizeën keuren zulke practijken goed! Hiermede stellen zij, terwille van hun tradities, het gebod Gods buiten werking.

Inplaats van een verantwoording over zijn discipelen een bestraffing van hun formalisme en schijn-heiligheid.

Met zijn critici heeft Hij voor het oogenblik afgedaan. Hij keert zich thans tot de schare, wie Hij met nadruk een raadselspreuk voorhoudt over hetgeen al en niet onrein maakt, vs. 14, 15.

Zelfs de discipelen verstaan dit woord niet, en vragen uitleg.

Daarom wijst Jezus er op, dat religieuze onreinheid niet te maken heeft met de spijs of drank, die men gebruikt, daar dit het hart niet raakt.

Het slot van vs. 17 luidt, letterlijk vertaald : „reinigende al de spijzen”; volgens de lezing, ook door de St. Vert. gevolgd, behoort dit bij het onderwerp van den zin „het komt niet in zijn hart”, enz., en zou dan zien op de „reiniging van alle spijzen” door middel van de spijsvertering en den natuurlijke afvoer. Een zonderlinge gedachte, die ook zeer zonderling zou zijn geformuleerd.

Een andere lezing, die slechts in één letter van deze verschilt, maakt het deelwoord „reinigend” mannelijk, zoodat het behoort bij de woorden : en Hij zeide tot hen, vs. 18.

Door hetgeen Jezus vs. 18, 19a zegt, is dan de bedoeling, reinigde Jezus alle spijzen, d.w.z. Hij verklaarde ze voor rein; voor deze beteekenis van reinigen = rein verklaren zie Hand. 10 : 15.

Alle spijsverbod is dus, naar Jezus' verzekering, zonder beteekenis. En de evangelist vestigt hierop bijzonder de aandacht door zijn opmerking : zoo verklaarde Hij, nl. Jezus, alle spijzen voor rein.

Voor de eerste lezers te Rome was dit van veel beteekenis, daar er blijkens Rom. 14 onder hen waren, die aan dergelijke ceremonieele voorschriften hechtten, vgl. vs. 17, 20.

Begrijpelijk is, dat juist in dit punt Markus, die over het geheel veel beknopter is dan Mattheus een veel uitvoeriger bericht heeft dan de 1e evangelist.

20 Ook hier blijft het niet bij het negatieve : spijs en drank maken voor God niet onrein, het positieve wordt eraan toegevoegd : wat uit het hart komt, maakt onrein; hier, in het hart, is de onzuivere bron der zondige gezindheid en neiging, waaruit alle ongerechtigheden opwellen, die vs. 22 worden opgesomd, zonden die zoowel het innerlijk leven betreffen als naar buiten komen in woord en daad.

23 Alles samenvattend in „al dit verkeerde” zegt Jezus ervan : „het komt van binnen uit, en maakt den mensch onrein.

Niet de aanraking met een heiden, niet het eten met ongewasschen handen is het gevaar; maar wat in het hart huist.

Van het uiterlijke, formeele, ceremonieele, wordt het zwaartepunt verlegd naar het levens-centrum; aandacht wordt gevraagd in plaats van voor de zoo gemakkelijk te vermijden ceremonieele onreinheid voor de ongerechtigheid, die in het hart woont.

De Syrophoenicische vrouw. 7 : 24—30.

²⁴ En Hij brak vandaar op en vertrok naar het gebied van Tyrus. En in een huis binnengegaan wilde Hij, dat niemand het zou vernemen, en Hij kon toch niet onopgemerkt blijven ; ²⁵ maar zoodra een vrouw over hem hoorde, wier dochtertje een onreinen geest had, kwam zij, en wierp zich voor zijn voeten neer ; ²⁶ de vrouw nu was een Grieksch(sprekend)e, Syrophoenicische van geboorte ; en zij vroeg hem, dat Hij den demon uit haar dochter zou uitdrijven.

²⁷ En Hij zeide tot haar : laat eerst de kinderen verzadigd worden ; want het is niet mooi, het brood der kinderen te nemen en aan de hondjes toe te werpen. ²⁸ Zij nu antwoordde en zeide tot hem : ja, Heere, ook de hondjes onder de tafel eten van de kruimels der kinderen. ²⁹ En Hij zeide tot haar : ga, om dit woord ; de demon is uitgevaren uit uw dochter. ³⁰ En naar huis gegaan vond zij het kind te bed liggen en den demon uitgevaren.

²⁴ Sluit in tijdsorde vs. 24—30 onmiddellijk bij het voorafgaande aan, — wat zeer wel mogelijk is — dan kan de ontmoeting 7 : 23 hebben plaats gevonden te Kapernaüm, waarheen Jezus gegaan was uit de vlakte Gennesaret. 6 : 53 v.v., en wordt de reis thans voortgezet naar het gebied van Tyrus.

Jezus komt dus nu in heidensch land, en bewijst ook daar een weldaad. Zijn bedoeling was in alle stilte en onopgemerkt met zijn discipelen alleen te zijn, onttrokken aan den aandrang der schare.

Het gebied van Tyrus grensde aan de Noordzijde van Galilea ; de bevolking van deze streek was den Joden zeer vijandig gezind.

Toch vindt Hij een onderdak, een vreemdeling werd met Oostersche gastvrijheid ook hier ontvangen. En in het huis van een heiden te gaan, daarin heeft Jezus, die over de ceremonieele reinheid oordeelde als 7 : 1—23 is gebleken, geen bezwaar.

Verborgen blijven, zooals zijn wensch was, kan Hij echter niet ; ook over de grenzen was het gerucht aangaande hem uitgegaan, vgl. 3 : 8. En ook hier is het de nood, die tot hem uitdrijft.

Een Syrophoenicische vrouw, (Syrophoenicië, het bij Syrië behoorend gebied, waarin de steden Tyrus en Sidon lagen, te onderscheiden van Lybophoenicië, aan de N.-kust van Afrika.) d. w. z. uit dit gebied geboortig en door den schrijver een „Grieksche” genoemd, wat op haar religie of op haar taal kan zien, komt tot Jezus, om hulp te smeeken voor haar door een demon bezeten dochtertje.

27 'Jezus' antwoord, in parabelvorm, schijnt niet veel hoop te geven. Het spreekt van den voorrang, dien de kinderen, d. i. Israël, hebben; en van de „hondjes, d. i. de heidenen, die geen enkele aanspraak hebben op zijn weldaden. In den mond der Joden was de qualificatie „hond” voor „heiden” gebruikelijk; Jezus verzacht dit, door het verkleinwoord te gebruiken. Maar niettemin geeft Hij haar duidelijk te verstaan, dat zij niet aan de beurt is, en naar recht van hem niets heeft verwachten. Eerst moet de roeping aan Israël ten volle zijn vervuld; en wanneer zij verwerpen, wat hun als levensbrood wordt aangeboden, zal het evangelie tot de heidenen komen.

28 Het antwoord der vrouw getuigt van scherp inzicht en een sterk geloof. Zij blijkt de door Jezus gebruikte parabel te vatten en houdt in haar antwoord de beeldspraak vast. En zij geeft Jezus volkomen gelijk: „ja Heere”; aanspraak heeft zij volstrekt niet; en toch, zij wanhoopt niet; haar geloof in Jezus' macht en haar vertrouwen op zijn goedheid spreken zich uit in haar antwoord: zou er voor haar niet een kruimeltje afvallen? En zou dit niet voldoende zijn, om haar kind te genezen?

29 Haar geloof wordt niet beschaamd; zij wint het pleit, nu zij zulk een vast en onbeperkt vertrouwen betoont. En ook verder kan zij niet anders, dan in geloof het wagen met Jezus' woord, die niet anders doet dan haar verzekeren, dat haar wensch is vervuld; geen handoplegging, geen aanraken van het zieke kind, geen woord van bevel tot den demon, dat als een bezwering kon gelden.

30 De vrouw gaat heen; en achterna wordt haar geloof bevestigd door de ervaring, die haar wordt gegund: het kind blijkt genezen te zijn; en zij ziet te meer, dat Jezus' woord een woord is met macht, dat Hij enkel spreekt wat waarheid is.

Het zou te veel gezegd zijn, dat men in deze genezing een bewijs kan zien van 's Heeren bedoeling, het evangelie ook aan de heidenen te brengen. Van een prediking van Jezus in het heidensch gebied is geen sprake.

Wel heeft èn voor de discipelen, die er getuigen van waren, en later onder de heidenen zouden prediken, èn voor de oude kerk, aan wie dit evangelie van Markus geschonken werd, deze genezing groote beteekenis: hier is de eersteling uit de heidenwereld, die van de macht en de weldaden van den Messias geniet, en toch ten volle de praerogatieven van Israël erkent.

Een doove genezen. 7 : 31—37.

31 En Hij vertrok weer uit het gebied van Tyrus en kwam door Sidon naar de zee van Galilea midden in het gebied van Decapolis.

³² En men bracht een doove bij hem, die haast niet spreken kon, en men verzocht hem, dat Hij hem de hand zou opleggen.

³³ En Hij nam hem mede van de menigte, apart, en stopte hem zijn vingers in de ooren, spuwde, raakte zijn tong aan,

³⁴ en opziende naar den hemel zuchtte Hij en zeide tot hem : effatha, d.i. word geopend. ³⁵ En zijn ooren gingen open en terstond werd de band zijner tong losgemaakt, en hij sprak recht.

³⁶ En Hij beval hun, dat zij het niemand zouden zeggen ; hoezeer Hij echter het hun gebod, zij verkondigden het nog des te meer. ³⁷ En men stond buitengewoon versteld, en zeide : Hij heeft alles wèl gemaakt. Hij maakt dat zelfs dooven hooren en stommen spreken.

De reis naar het gebied van Decapolis in de richting van de zee van Galilea geschiedt met een grooten omweg : eerst een eind N.-waarts, naar het gebied van Sidon, vandaar O.-waarts over den Libanon, dan weer naar het Z., om zoo het midden van Decapolis, het 10-stedenland, vgl. 5 : 20, te bereiken.

De bedoeling is waarschijnlijk, het gebied van Herodes en Galilea te vermijden, en met zijn discipelen ongestoord te kunnen samenzijn.

Als men een doove tot hem brengt — waar het is, deelt de schrijver niet mede — die een belemmering had in zijn spraak, neemt Jezus hem mede, apart, en zondert hem af van de nieuwsgierige en op sensatie beluste menigte.

Mogelijk is het niet of nauwelijks tot den man zelf gedrongen, waarom hij tot Jezus is gebracht. Het initiatief is meer van de omgeving dan van hem uitgegaan.

Het is er Jezus niet om te doen, den indruk van een wonderdoener te maken, die door handoplegging of magische spreuken genezingen bewerkstelligt. Bij den ongelukkige zelf moet eenig besef althans gewekt worden van hetgeen er met hem gebeuren gaat. Daarom volstaat Jezus niet met het woord zijner macht, dat ongetwijfeld voldoende zou zijn geweest. Aan zijn machtswoord gaan eenige handelingen vooraf, geschikt om de aandacht van den doofstomme te bepalen bij Jezus. Hij steekt de vingers in zijn ooren, en raakt zijn tong aan met de vingers, die Hij met speeksel heeft bevochtigd.

Vooral dit laatste zal de gedachte aan genezing hebben kunnen wekken, daar in het algemeen aan speeksel genezende kracht werd toegekend. Talrijk zijn de voorbeelden hiervan ook in de rabbinistische litteratuur.

Toch wordt niet hierdoor den doofstomme het gehoor en de spraak teruggegeven, maar door Jezus' woord, dat door Markus wordt bewaard in den Arameeschen vorm, waarin het werd gesproken.

Jezus zelf is diep bewogen met de ellende, die Hij aanschouwt, Hij zuchtte, vgl. 6 : 4, terwijl Hij de oogen opheft naar den hemel om van den Vader te ontvangen wat deze hem beveelt te doen.

De uitdrukking, dat den doofstomme „de band zijner tong” werd losgemaakt, wijst volgens sommigen op de voorstelling, dat hij geboeid was geweest door demonische macht, die thans van hem werd verwijderd.

Het verbod, om van dit wonder te spreken, wordt niet opgevolgd. De bewondering en opgetogenheid der menigte was te groot. En overal waar het ruchtbaar werd, stond men versteld, en prees dezen weldoener.

Dat Hij maakte, dat dooven hoorden en stommen spraken, moest de lezers van het evangelie te binnen brengen, waarvan ook bij de discipelen bij het aanschouwen van dit wonder een besef moet zijn ontwaakt, dat volgens de profetie het aanbreken van den Messiaanschen tijd van dergelijke wonderen zou vergezeld gaan, vgl. Jes. 35 : 6, Matth. 11 : 4 v.

En ook kan het voor de predikers van het evangelie een symbool zijn geweest van de „gehoorzaamheid des geloofs”, waartoe ook de heidenen zouden komen, vgl. Rom. 1 : 5, 10 : 17.

Spijziging der vierduizend. 8 : 1—9.

¹ Toen er in die dagen weer een groote menigte was, en zij niets te eten hadden, riep Hij zijne leerlingen tot zich en zeide tot hen : ² Ik heb deernis met de menigte, want reeds drie dagen vertoeven zij bij mij en zij hebben niets te eten. ³ En wanneer ik hen nuchter naar hun huis laat gaan, zullen zij onderweg bezwijken, en sommigen van hen komen van verre.

⁴ En zijn leerlingen antwoordden hem : waarvandaan zou men dezen hier met brood kunnen verzadigen in een onbewoond oord ? ⁵ En Hij vraagde hun : hoeveel brooden hebt gij ? Zij zeiden : zeven. ⁶ En Hij beval de menigte (voor een maaltijd) op den grond te gaan zitten ; en Hij nam de zeven brooden, dankte, brak ze en gaf ze aan de leerlingen om ze (hun) voor te zetten, en zij zetten ze aan de menigte voor. ⁷ En zij hadden een paar vischjes. En na ze gezegend te hebben zeide Hij, ook deze op te dienen. ⁸ En men at en werd verzadigd, en zij namen het overschot der brokken op, zeven korven. ⁹ Er waren er ongeveer vierduizend, en Hij liet hen gaan.

De bij Markus ongebruikelijke uitdrukking „in die dagen”, vgl. 1 : 9, is zeer onbepaald. Ook de plaats waar de hier ver-

haalde spijziging geschiedt, wordt niet aangegeven. Waarschijnlijk is het aan de O.-zijde van het meer, vgl. vs. 10, te eer, wanneer deze spijziging valt in de periode, gedurende welke Jezus Galilea en het gebied van Herodes mijdt.

Al wordt van een prediking noch van een genezende werkzaamheid gewag gemaakt, ongetwijfeld waren deze toch wel de oorzaak, dat de schare drie dagen aanéén in Jezus' omgeving blijft. De evangelist gaat dit echter stilzwijgend voorbij, daar het hem te doen is om de spijziging, die hij bericht.

Om de groote overeenkomst met 6 : 34—44 heeft men wel gemeend, hier met een zgn. „doublette” te doen te hebben, d.w.z. hetzelfde voorval zou tweemaal bericht zijn, door den schrijver uit twee verschillende bronnen overgenomen. Dat de schrijver zelf het niet als zoodanig heeft verstaan of bedoeld, is duidelijk, al was het slechts uit vs. 19 en 20.

En door de beide berichten te herleiden tot één, wordt voor hen die dit doen, het verhaalde niet geloofwaardig; immers het wonder wordt verworpen, en wat men overhoudt als „historische kern” van het wonder-bericht heeft niet alleen met dit bericht zoo goed als niets gemeen, maar tast zoowel de hoogheid en eere van den Christus aan als de waarheid van het Woord des Heeren.

In de teekening der bijzonderheden is er overigens tusschen 6 : 34—44 en 8 : 1—9 allerlei onderscheid; niet alleen in het getal der brooden, in het eerst later vermelden van de visschen, enz., maar ook in de voorbereiding der gansche gebeurtenis.

Hier gaat het initiatief van Jezus uit; de bezwaren, die Hij uit tegen het heenzenden van de schare in de gegeven omstandigheden geven a.h.w. aan zijn discipelen in den mond, thans een beroep te doen op zijn macht.

Weliswaar doen zij dit niet. Maar terwijl er in hun antwoord 6 : 37 een zekere ironie ligt, is iets dergelijks thans geheel afwezig; ja zelfs, de vraag rijst, of in hun antwoord thans, vs. 4, niet op uiterst voorzichtige wijze een gedachte is *aangeduid*, die bij hen leeft, doch die zij niet rechtstreeks durven uitspreken: zou Hij nu niet kunnen helpen?

Doch niet aan hen, maar aan Hem is het, hiervan te spreken, of dit te doen.

En andermaal toont Hij zijn macht, door de schare uit zijne hand te voorzien van brood; wanneer zij gespijzigd zijn, zendt Hij ze naar huis.

De Farizeën vragen een teeken. 8 : 10—13.

¹⁰ En terstond scheep gegaan met zijn leerlingen kwam Hij in het gebied van Dalmanutha.

¹¹ En de Farizeën gingen uit en begonnen met hem een dispuut,

verlangende van hem een teeken uit den hemel, om hem op de proef te stellen.

¹² En Hij zuchtte diep in zichzelf en zeide : waarom verlangt dit volk een teeken ? Voorwaar zeg ik u, als dit volk een teeken zal gegeven worden ! ¹³ En Hij liet hen staan, ging weer scheep en vertrok naar de overzijde.

¹⁰ De overtocht, die terstond na de spijziging wordt aanvaard, brengt hen in het gebied van Dalmanutha. Waar dit lag, is niet bekend. Verschillende gissingen zijn gedaan over dezen tot dusver niet van elders bekenden naam, die misschien een vervorming is van Magdel-Nuna, vgl. Matth. 15 : 39, waar Magadan = Magadal, Magdala ? wordt gevonden.

In ieder geval moet de plaats aan de W.-kust van het meer worden gezocht, indien nl. de tweede spijziging evenals de eerste aan de O.-zijde plaats vond, vgl. 7 : 31.

¹¹ Zoodra Jezus weer op Galileesch gebied komt, vallen de Farizeën hem weer lastig ; zij beginnen met hem te redetwisten ; in het gesprek zal gehandeld zijn over zijn optreden, dat de Farizeën niet goedkeurden. Het moet hun gebleken zijn, dat Jezus hun autoriteit niet begeerde of noodig had, maar met ander gezag optrad.

Om zich te legitimeeren zal Hij, zoo is hun vraag, een „teeken uit den hemel” moeten geven. Zij willen een zichtbaar, tastbaar bewijs, rechtstreeks uit den hemel, dat Hij van God gezonden is, dan zullen zij hem erkennen en in hem gelooven.

Zij vragen dit, „om hem op de proef te stellen”. Van de voorwaarde, die zij stellen, maken zij hun geloof afhankelijk. Dat is altijd de methode en de weg van het ongeloof.

Hij-zelf is het teeken uit den hemel. Naar hem hebben zij te hooren, aan zijn woord zich te onderwerpen, door hem en zijn woord zich te laten toetsen.

Inplaats hiervan willen zij hem toetsen, zij stellen zich als rechters boven hem, en leggen hem den maatstaf aan van hun critiek. Hun eigengerechtigheid en eigenwaan heeft Hij aangetast. Nu meenen zij, een verweer hiertegen te hebben, door een legitimatie-bewijs van hem te eischen.

¹² Jezus zuchtte diep bij zichzelf. Hij is vol van smart over deze verblinding en dit zelfbedrog. „Waarom verlangt dit volk een teeken ?” Hadden zij niet genoeg gezien van zijn macht en grootheid ? niet genoeg gehoord van zijn prediking, om te erkennen wie Hij was. „Dit volk”, vgl. vs. 38, 9 : 19, 13 : 30, Ps. 94 : 10, Jer. 2 : 31, dit volk was wel het laatste, dat een schijn van recht had, nog een teeken te vragen.

Het antwoord, dat Jezus geeft, is in den vorm van een ellips, d. w. z. een zin waarvan een deel wordt weggelaten ; in het

Hebreeuwsch komt dit meermalen voor, en dient dit „indien”, waarop geen „dan” volgt, om een sterke ontkenning uit te drukken, die soms met een eedsformule gelijk staat, vgl. Ps. 95 : 11, Gen. 14 : 23, Deut. 1 : 35 enz.

Zoo sterk mogelijk ontkent Jezus, dat aan hun wensch zal voldaan worden. Een teeken, zooals zij het begeeren, vgl. 1 Cor. 1 : 22a, strijdt dan ook met den aard van het geloof. Het geloof wordt niet gewekt door „teekenen”, steunt niet op een teeken, maar is geestelijk van aard, en waagt het, in gehoorzaamheid, met hetgeen God door zijn Woord verzekert.

En achterna, om het geloof te bevestigen, geeft God de teekenen, die Hij zelf heeft verordend.

13 De Farizeën wilden de orde omkeeren. Jezus wijst hen zonder voorbehoud af, het is een streng vonnis over zijn bedillers.

Dan laat Hij hen staan, en vertrekt naar de overzijde.

[Mattheus 16 : 4 spreekt van „het teeken van Jona”, dat hun zal gegeven worden. Doch ook dit is een teeken slechts voor het *geloof*, en niet een teeken, waarvan het geloof afhankelijk kan worden gesteld.]

Het zuurdeeg der Farizeën. 8 : 14—21.

14 En zij hadden vergeten, brood mede te nemen, en zoo hadden zij niet meer dan één brood bij zich in het schip.

15 En Hij waarschuwde hen en zeide : let op, en wacht u voor het zuurdeeg der Farizeën en het zuurdeeg van Herodes.

16 En zij bespraken onder elkander, dat zij geen brood hadden.

17 En toen Jezus het bemerkte, zeide Hij tot hen : wat spreekt gij erover, dat gij geen brood hebt ?

Begrijpt gij nog niet en verstaat gij nog niet ? Hebt gij een hart dat verhard is ? 18 Terwijl gij oogen hebt, ziet gij niet, en ooren hebt, hoort gij niet ? 19 En denkt gij er niet aan, toen ik de vijf brooden brak voor de vijfduizend, hoeveel korven vol brokken gij hebt opgenomen ? Zij zeiden tot hem : twaalf. 20 Toen ik de zeven (brak) voor de vierduizend, hoeveel manden, gevuld met brokken gij hebt opgenomen ? 21 En zij zeiden : zeven. En Hij zeide tot hen : begrijpt gij nog niet ?

14 Daar de terugkeer naar de overzijde onverwacht geschiedde vergat men, proviand mede te nemen. Jezus waarschuwt zijn discipelen tegen „het zuurdeeg der Farizeën en het zuurdeeg van Herodes”, waarvan zij aanvankelijk niet verstaan, dat het beeldspraak is.

Dit onverstand geeft hem aanleiding, hun de hardheid hunner

harten te verwijten. Zóó lang waren zij met hem geweest, zoo-
veel bewijzen van zijn macht hadden zij gezien. En zijn zij nog
niet verder dan de Farizeën, die „een teeken uit den hemel”
verlangen?

Zijn hun gedachten zoozeer in beslag genomen door de ont-
dekking dat zij geen leeftocht bij zich hadden, dat zij hiervoor
zijn waarschuwing terstond vergeten?

Deze gezindheid berokkent hun de bestraffing, het verwijt,
dat zij nog niets begrijpen.

Is hetgeen zij hadden aanschouwd en mede beleefd voor hen
nog niet van zóóveel beteekenis geworden, dat het voor hen
symbool en waarborg werd van de geestelijke schatten des
Koninkrijks? En als Hij hen waarschuwt voor de gevaren, die
hen bedreigen, geveinsdheid en formalisme, als Hij hun aandacht
vraagt voor den zuiveren rijkdom van het geestelijk goed, zijn
zij dan onmiddellijk weer verstrikt in de zorg om het tijdelijke?

Een blinde genezen, 8 : 22—26.

²² En zij kwamen te Bethsaïdan. En men bracht hem een blinde,
en verzocht hem, dat Hij hem zou aanraken. ²³ En Hij vatte den
blinde bij de hand, leidde hem buiten het dorp, spuwde hem
in de oogen, legde hem de handen op en vroegde hem : ziet gij
iets? ²⁴ En hij zag op en zeide : Ik zie de menschen, want iets
als boomen zie ik rondwandelen. ²⁵ Vervolgens legde Hij wederom
de handen op zijn oogen, en hij begon goed te zien en was
genezen en zag (voortaan) alles duidelijk. ²⁶ En Hij zond hem
naar zijn huis met de woorden : ga naar uw huis en zeg het
niemand in het dorp.

²² Evenals de genezing van den doofstomme, waarmede
zij in meer dan een opzicht parallel is, komt de hier
verhaalde genezing van een blinde alleen bij Markus voor. Ook
zij heeft plaats op heidensch grondgebied : te Bethsaïdan of,
volgens een andere schrijfwijze Bethsaïda, waarmede bedoeld is
Bethsaïda-Julias, aan de uitmonding van den Jordaan in het
meer van Galilea. Herbouwd en vernieuwd door Herodes werd
de plaats tot den rang van stad verheven. Markus noemt het,
naar den ouden toestand, nog een „dorp”, vs. 23, 26.

Het verzoek om genezing schijnt, evenals 7 : 31 v.v., meer
van de omgeving van den blinde dan van dezen zelf uit te
gaan; en ook hier verricht Jezus de genezing met gebruikmaking
van speeksel, en niet in eens, maar trapsgewijs, in twee fasen.

²³ De blinde wordt door Jezus buiten het dorp geleid;
hier kan, beter dan temidden van een nieuwsgierige
menigte, zijn aandacht geconcentreerd worden op wat er met

hem gaat gebeuren, en op Hem, met wien hij hier te doen krijgt.

De dubbele handeling, het spuwen op zijn oogen, en de oplegging der handen, gaat vergezeld van de vraag, of hij iets zag.

Uit zijn antwoord, vs. 24, blijkt dat zijn gezichtsvermogen begint terug te keeren.

25 Na een tweede aanraking van Jezus' hand is hij volkomen genezen.

26 Jezus laat hem gaan met het bevel, naar huis te gaan, en er niemand in het dorp iets van te zeggen. Zoo is n.l., met een geringe wijziging van de gebruikelijke lezing, de waarschijnlijk oorspronkelijke tekst in sommige handschriften.

Dit bevel om te zwijgen van het aan hem verrichte wonder is op dit oogenblik zeer goed verklaarbaar: Jezus bevindt zich op heidensch gebied, niet om hier het evangelie te prediken, nog minder om door het doen van wonderen zich hier een naam te maken, maar is op een reis met de twaalf, die hem gelegenheid geeft, hen voor te bereiden en op te leiden tot de taak, die hen wacht.

Ook uit deze genezing kunnen zij hebben geleerd. Zij kan hun een zinnebeeld geworden zijn van den Christus, vgl. Jes. 35 : 5, dien zij zouden te prediken hebben, als een licht „tot verlichting der heidenen”. En gelijk door een herhaalde aanraking van des Heeren hand de blinde duidelijker gaat zien, moeten zij van stap tot stap ingeleid, onder zijn leiding, in de kennis van den Christus.

Dit valt hun dan ook te beurt. De reis wordt voortgezet; en nieuw licht wordt hun ontstoken over de beteekenis en den weg van hem, die hen aan zich heeft verbonden.

D. DE LIJDENSWEG VAN DEN MESSIAS AAN DE DISCIPELEN GEWEZEN.

HOOFDSTUK 8 : 27—9 : 50.

De belijdenis te Caesarea-Filippi; aankondiging van het lijden,
8 : 27—33.

²⁷ En Jezus vertrok met zijn leerlingen naar de dorpen van Caesarea-Filippi; en onderweg vraagde Hij zijn leerlingen en zeide tot hen: Wie zeggen de menschen dat ik ben? ²⁸ Zij nu zeiden tot hem: Johannes de Dooper, en anderen: Elia en weer anderen: een of ander profeet.

²⁹ En Hij vraagde hen: maar gij, wie zegt gij dat ik ben? En Petrus antwoordde en zeide tot hem: gij zijt de Christus.

³⁰ En Hij zeide hun streng aan, dat zij niemand over hem zouden spreken.

³¹ En Hij begon hen te onderrichten: de Zoon des menschen moet veel lijden, en verworpen worden door de oudsten en de overpriesters en schriftgeleerden en gedood worden en na drie dagen opstaan; en onomwonden sprak Hij dit woord.

³² En Petrus nam hem terzijde en begon hem te bestraffen.
³³ Hij echter keerde zich om en toen Hij de leerlingen zag, bestrafte Hij Petrus en zeide: ga weg, achter mij, Satan, want gij hebt geen Goddelijke maar menschelijke gedachten.

In 8 : 27—9 : 50 treffen wij Jezus in hoofdzaak bezig met zijn discipelen. Allengs teekende voor zijn blik de weg zich duidelijker af, dien hij zou hebben te gaan. De evangelist heeft doen zien, hoe de houding is van Herodes, hoe de Farizeën zich meer en meer vijandig toonen. De kring dien Jezus om zich heeft verzameld, moet worden voorbereid op hetgeen zij aan den Messias zullen blijken te hebben, en toegerust voor de taak, die hen wacht.

27 De reis gaat, met de discipelen, zooals Markus met nadruk zegt, naar de omgeving van Caesarea Filippi. Deze stad was het vernieuwde en vergrootte Paneas, welke naam nog voortleeft in het huidige Banijas, en afkomstig is van een „Paneion”, d.i. een aan de heidensche godheid Pan gewijde grot. Dicht bij deze grot had Herodes ter eere van Keizer Augustus een tempel gebouwd; Herodes' zoon Filippus noemde de door hem gestichte stad Caesarea, om den Caesar te eeren; Caesarea *Filippi* werd zij genoemd ter onderscheiding van de havenplaats aan de kust der Middellandsche zee, eveneens Caesarea geheeten. Caesarea Filippi lag dicht aan de N. grens van het Joodsch gebied, niet ver van de Z. uitloopers van den Hermon, en in de nabijheid van één der bronnen van den Jordaan.

Hier bevindt zich Jezus buiten de grenzen, buiten bereik van Herodes, van de vijandige interpellaties der Farizeëen en van een op wonderteekenen en sensatie beluste menigte.

Hier stelt Hij aan zijn discipelen de vraag, voor wien de menschen hem houden.

Wat is er hem aan gelegen, dit te weten? Hij stelt de vraag met paedagogische bedoeling: eigen land en volk was Hij ontweken, met achterdocht en vijandschap aangezien door de leiders, door de menigte gezocht en geëerd om de uitwendige weldaden des Koninkrijks.

Thans vertoeft Hij in heidensch land; de Pans-grot is een voorbeeld van heidensche vereering van natuurkrachten, de Augustus-tempel een sprekend getuigenis, hoe menschen-macht door menschen wordt bewonderd en vereerd.

Wat is er voor dezen Eenzame, niet-Gekende, in deze wereld te verwachten?

Zijn vraag moet den kleinen kring om hem heen prikkelen, zich er rekenschap van te geven, en voorbereiden op het antwoord, dat de toekomst geven zal. Zij moeten goed weten, wie het is, die hen aan zich verbonden heeft.

Het antwoord, dat de gangbare meeningen onder de menschen vertolkt, geeft het bewijs, dat men in hem iets anders zag dan een Rabbi van het gewone slag: Johannes den Dooper, of Elia, of een of ander profeet, in ieder geval niet een wetsleeraar, een Schriftgeleerde uit één der bekende scholen, maar iemand, die als profeet optrad.

29 Zoo is de overgang gemaakt tot zijn vraag, voor wien de discipelen Jezus houden; valt hun indruk samen met de publieke opinie, of hebben zij, in den omgang met hem, reeds juist inzicht verworven?

Haastig en voortvarend, naar zijn aard, is Petrus het eerst met zijn antwoord. De vraag heeft wakker geroepen en tot klaarheid gebracht, wat als een vermoeden reeds sluimerde in zijn bewustzijn, en waaraan hij thans uiting geeft: gij zijt de

Messias. Dit nut had het hun toch wel gedaan, met hem te verkeerren, door hem onderricht te worden, dat zij méér in hem hebben leeren zien dan „de menschen” met hup oppervlakkige meeningen.

„Gij zijt de Christus”, d. i. de Messias.

Meer vermeldt Markus niet. Zijn bericht is opmerkelijk kort. Van een antwoord van Jezus geen sprake. Slechts kunnen wij uit vs. 30 de gevolgtrekking maken, dat Jezus de Messiaansche belijdenis van Petrus aanvaardt en als juist erkent.

De beknoptheid van Markus behoeft niet te verwonderen, indien juist is, wat de overlevering meldt — zie *Inl.* § 5, 6, — dat hij in hoofdzaak de prediking van Petrus op schrift heeft gebracht.

Van Jezus' prijzend woord, dat *Matth.* 17 : 16 vermeldt, en van den eere naam en de eervolle plaats, aan Petrus daar toegekend, 16 : 18, zal deze zelf in zijn prediking gezwezen hebben.

Vandaar, dat Markus hier zoo sober is in zijn berichten.

30 Dat Jezus zijn discipelen het zwijgen oplegt, met grooten nadruk, is zeer begrijpelijk. Wat hier zoo kort, in enkele woorden, staat opgeteekend, wat Jezus niet terugwijst, maar aanvaardt, dat Hij de Messias is, was voor hun bewustzijn klaar gesteld, nu het eenmaal door één van hen was uitgesproken.

Het was van ontzaglijk ingrijpende beteekenis voor hen. Hoe begrijpelijk, dat zij er over zouden willen spreken, wanneer zij in eigen land zouden zijn teruggekeerd.

Maar dit zou verwachtingen wekken bij het volk, die nooit zouden kunnen verwezenlijkt, het zou misschien een beweging onder de menigte in gang zetten, die de discipelen zou meesleepen, en tegen Jezus een beschuldiging zou kunnen doen opwerpen van in verzet te komen tegen het Romeinsch gezag.

31 Van het zeer kort bericht van Petrus' belijdenis gaat Markus aanstonds over op hetgeen in het kader van zijn berichtgeving het voornaamste is: wat uit deze Messiasbelijdenis zou voortvloeien voor den Messias zelf en voor zijn belijders.

Hij is nu voor hen: Israëls Koning, de beloofde Messias.

Maar nu dit is uitgesproken, komt er een nieuw element in zijn onderricht aan hen. Want zij hebben nog uit de verte geen vermoeden, wat dit in-heeft. dat Hij de Messias is.

Daarom begint Hij hun te leeren, welke weg voor den Messias is afgebakend: de weg van lijden, verwerping en dood. Vroeger had Hij hierop wel gezinspeeld, vgl. 2 : 20; nu wordt het opzettelijk geleerd, d. w. z. Jezus moet er uitvoeriger over gesproken hebben dan in het korte, samenvattende woord, dat Markus erover mededeelt.

Ook hier noemt Jezus zichzelf den „Zoon des menschen”, een uitdrukking, waarover de meest uiteenlopende opvattingen

zijn ten beste gegeven, vooral door geleerden, die van meening waren, dat Jezus zichzelf niet voor den Messias heeft gehouden, of die van de Messiaansche gedachten geen andere voorstelling hadden dan ééne, die zich, zonder rekening te houden met de Oudtestamentische openbaring, had gevormd in aansluiting aan de verwachtingen, die in het latere Jodendom leefden, van nationalen en apocalyptischen aard.

Wij kunnen op dit alles hier niet ingaan.

Slechts dit zij gezegd, dat allengs het inzicht zich weer baan breekt, dat de zelf-aanduiding „Zoon des menschen”, in aansluiting aan Dan. 7 : 13, een bewuste en met voordacht gebezigde bedekte Messiaansche betiteling was in 's Heeren mond.

Dat Hij zich ermee noemde als Messias, blijkt ook uit vs. 31, dat een onmiddellijke weerslag is op Petrus' belijdenis.

Deze belijdenis, door Jezus als juist erkend, beteekent een keerpunt in zijn aardsche leven, een keerpunt ook in zijn betrekking tot de discipelen. Dezen moeten nu hooren, wat den Messias te wachten staat: de Zoon des menschen *moet* veel lijden, naar Gods bestel en naar de H. Schrift, vgl. 14 : 49.

Hij ziet den weg afgeteeënd, door den wassenden tegenstand van de oudsten en overpriesters en schriftgeleerden, door zijn „verwerping”, vgl. Matth. 21 : 42, Mark. 12 : 10, 1 Petr. 2 : 7, telkens naar Psalm 118 : 22, den weg, die uitloopt op zijn gedood worden en zijn opstanding.

„En onomwonden sprak Hij dit woord”, het is alsof in deze opmerking, de ontzetting nog na-klinkt, waarmede Petrus *deze* prediking over den Messias uit den mond van den Messias aanhoorde.

32 Bij Petrus wil dit er niet in; ook de anderen blijken wel het niet te begrijpen, maar Petrus matigt zich aan, Jezus terecht te wijzen: een lijdende Messias, en niet een triomfeerend koning! Onmogelijk! Hij, die juist Jezus als Messias had beleden, mocht dit wel zeggen.

33 Scherp echter is de bestraffing, die Petrus ontvangt. zóó, dat ook de anderen hooren, wat Jezus zegt: als Hij de anderen, terwijl Hij zich omkeert, in het oog krijgt, acht Jezus om hunnentwil een openlijke terechtwijzing noodig; Petrus' woord zou op hen indruk kunnen maken!

„Ga weg, achter mij, satan”: uit Petrus' mond was dit protest tegen de zoo juist uitgesproken noodzakelijkheid van het lijden een satanische verzoeking voor den Christus. Nu wordt opnieuw de mogelijkheid van Messiaansche heerlijkheid met vermindering van den lijdens-weg, aan Jezus voorgespiegeld; nu niet door den satan, als Matth. 4 : 8 v.v., maar nu door één, die juist bij Goddelijk licht Jezus als Messias had beleden. Van *deze* zijde komt thans de tegenspraak, het protest.

De Messias is ook nu de Eenzame.

Petrus wordt teruggewezen. Zijn plaats is niet naast Jezus;

hij behoort in de rij der discipelen, om ootmoedig zich te laten leeren, en alle waanwijsheid te laten varen.

Naar menschelijk inzicht is een lijdende Messias een ongerijmdheid. Doch Jezus kent de gedachten Gods; Hij kent en betreedt den weg des doods als voor den Messias afgebakend, en als den weg ten leven voor de zijnen.

Kruisdragen en zichzelf verloochenen. 8 : 34—9 : 1.

³⁴ En Hij riep de schare tot zich met zijn leerlingen en zeide tot hen: indien iemand achter mij aan wil gaan, hij verloochene zichzelf en neme zijn kruis op en volge mij. ³⁵ Want wie zijn leven wil redden, zal het verliezen; doch wie zijn leven verliest om mijnentwil en om het evangelie, zal het redden. ³⁶ Want wat baat het een mensch, de geheele wereld te winnen, en zijn leven er bij in te schieten? ³⁷ Want wat zou een mensch geven als prijs voor zijn leven? ³⁸ Want al wie zich voor mij en mijne woorden zal schamen in dit overspelig en zondig volk, voor hem zal ook de Zoon des menschen zich schamen, wanneer hij komt met de heerlijkheid zijns Vaders met de heilige engelen.

9 : ¹ En Hij zeide tot hen: voorwaar ik zeg u, er zijn sommigen van die hier staan, die den dood niet zullen smaken totdat zij gezien hebben het Koninkrijk Gods, gekomen met kracht.

³⁴ De woorden over het kruis-dragen en de zelfverloochening vormen als een pendant van de aankondiging van het lijden van den Messias; zij stellen aan de discipelen en de schare voor, wat het volgen van dezen Messias in-heeft en met zich brengt.

Daar er hier sprake is van de schare, die Jezus tot zich roept, en op de reis naar Caesarea Filippi, waar Jezus de afzondering met zijn discipelen zocht, geen menigte is, die hem hoort, is het waarschijnlijk, dat deze woorden in dit verband zijn geplaatst om hun inhoud.

De tijds-orde is van ondergeschikte beteekenis.

Christus spreekt van een „achter hem aan gaan”, wat óók de uitdrukking is voor den leerling, die zich bij den Rabbi aansluit en hem volgt, maar hier toch iets meer beteekent. Jezus spreekt hier nl. als Messias, in het bewustzijn van zijn Messiaansche roeping, en bedoelt dus met dit „achter hem aan gaan” iets meer dan het zich als leerling aansluiten bij den Rabbi of profeet. Hier is het de eisch van den vorst, die als zoodanig erkenning en gehoorzaamheid vraagt, vgl. het woord van Jehu, wanneer hij tot koning gezalfd is. 2 Kon. 9 : 8, 19.

Zóó verstaan is „achter mij aangaan”, en „volgen” niet hetzelfde; zij geven twee verschillende momenten aan.

De erkenning van Jezus als Messias, het „achter hem aan willen gaan”, heeft in het licht van de lijdens-aankondiging nieuwe beteekenis; het sluit zelf-verloochening in, niet vragen naar eigen aandrift en niet rekenen met eigen inzicht; hooren naar den eisch, door vorst Messias gesteld.

Ook sluit het in een „opnemen van het kruis”, wat in den mond des Heeren en voor hen, die het gold, veel scherper en dieper beteekenis had dan voor onze ooren; wij kennen het „kruis” slechts in overdrachtelijken zin.

Maar de Messias kende het als hem wachtende; en onder de Joden was de kruisstraf wel niet gebruikelijk, maar toch over-bekend. Varus liet 2000 Joden kruisigen, en Quadratus alle door Cumanus gevangen genomen rebellen, volgens mededeelingen van Flavius Josephus.

De in vs. 34 gestelde eisch is onvermijdelijk. „Want”, 35 zoo zegt Christus in een paradox, „wie zijn leven, wie zichzelf zal willen redden, wie uit zucht tot zelfbehoud zich aan den eisch zou willen onttrekken, zal zijn leven, in absoluten zin genomen, vgl. vs. 38, verliezen.”

Daarentegen, wie om den Messias en om het evangelie — dat de apostelen zouden te prediken hebben — zijn leven zal willen verliezen, den dood niet zal vreezen, zal het behouden.

Ook voor de christenen te Rome, voor wie Markus schreef, moet dit woord een levende beteekenis hebben gehad, toen Nero tegen hen woedde; en het heeft ook de kerk van later eeuwen gegolden, de martelaars, die om het evangelie zich lieten ter dood brengen.

36, 37 Het leven is gebonden aan Christus. Geheel de gedachtengang berust op de beteekenis, die „ziel” of „leven” hier heeft, dat zoowel het aardsch bestaan aanduidt als „zichzelf”.

De „geheele wereld” weegt niet op tegen „het leven”, dat volstrekte, onvergankelijke beteekenis heeft: is het eenmaal onder de macht van den dood, gekomen in het gericht, wat zou dan de mensch kunnen geven, om het hieruit te verlossen?

38 Wie dus zichzelf niet zal verloochenen, het kruis om Christus' wil zal schuwen, voor hem is er geen redding; de verhouding tot hem is beslissend; wie zich voor hem schaamt, dien zal Hij niet kennen.

„In dit overspelig en zondig volk” is er groot gevaar, zij verlaten het verbond, vallen van God af, vgl. de Oudtestamentische beeldspraak: „overspel” voor het verbreken van Gods verbond en het plegen van afgoderij; te midden van zulk een omgeving is het belijden van den Christus een moeite en een gevaar.

„Wie zich voor *mij* zal schamen . . . voor hem zal zich de *Zoon des menschen* schamen.”

Waarom gebruikt Jezus in de eerste helft van den zinnen een persoon, en daarentegen in de tweede helft de uitdrukking „Zoon des menschen”? Niet, omdat Hij daarmee op een ander doelt dan zichzelf, maar op zichzelf in een anderen staat dan waarin Hij op dat oogenblik verkeerde; „voor hem zal *ik* mij schamen”, dat zou in de ooren der discipelen, en terwijl Hij juist van lijden en verwerping had gesproken, te ongerijmd klinken; zijn staat op het oogenblik, en hetgeen hem te wachten staat binnenkort, vs. 31, hoe ver is daarvan af een Messias, die gericht houdt, en aanneemt of verwerpt.

Dit voor het natuurlijk inzicht onvereenigbare tracht Hij voor het geloof zijner discipelen als zeker voor te stellen door hun te spreken van den „Zoon des menschen”, die komen zal „met de wolken des hemels,” Dan. 7 : 13.

Als Hij komt ten gericht, en de beslissing zal blijken af te hangen van de verhouding tot hem, dan komt Hij voorzien van de glorie des Vaders en met de heilige engelen.

9 1 Een nieuwe spreuk wordt hieraan toegevoegd; naar haar inhoud behoort zij bij het voorafgaande. In de indeeling der hoofdstukken is zij bij hfdst. 9 gevoegd, waarschijnlijk onder den invloed van de meening, dat de belofte van vs. 1 haar vervulling zou hebben gevonden in het vs. 2—8 verhaalde. Hierop past dit woord echter in geen enkel opzicht, zoomin om de uitdrukking „het Koninkrijk Gods zien komen met kracht” als om de verzekering, dat sommigen den dood niet zullen smaken enz., dit onderstelt ongetwijfeld een langer periode dan verliep tot de vs. 2 v.v. verhaalde verheerlijking.

Als tegenwicht tegen de aan Jezus' volgers toegezegde moeiten en gevaren, vs. 34 v.v., behoort de belofte 9 : 1 te worden beschouwd; niet enkel moeite en smaad, kruis en martelaarschap wacht hen. Het zal óók openbaar worden, dat Hij de Messias is.

„Den dood smaken” is een Semitische uitdrukking, vgl. Joh. 8 : 52, Hebr. 2 : 9, „smaken” in overdrachtelijken zin Ps. 34 : 8, Job 20 : 18, Spr. 31 : 18; evenzoo „zien” in de beteekenis „beleven”, vgl. Joh. 8 : 56, Ps. 4 : 7 enz.

Wat er bedoeld is met het gekomen zijn van het Koninkrijk Gods met kracht, wordt door dit woord niet gepreciseerd.

Aan de wederkomst van Christus is niet gedacht; hierop doelt de gansch andere uitdrukking vs. 38.

Men kan de vervulling van de belofte, gegeven aan „sommigen, die hier staan”, zien in verschillende openbaringen van het Koninkrijk Gods, hetzij in het Pinksterfeest, hetzij in het gericht over Jeruzalem, hetzij in den machtigen voortgang van Christus' evangelie in de heidenwereld.

De verheerlijking op den berg. 9 : 2—8.

² En na zes dagen nam Jezus Petrus en Jakobus en Johannes mede, en bracht hen op een hoogen berg apart, hen alleen.

³ En Hij werd voor hun oogen van gedaante veranderd, en zijn kleeding werd blinkend, schitterend wit zoo als geen volder op aarde ze kan maken.

⁴ En hun verscheen Elia met Mozes, die met Jezus zich onderhielden. ⁵ En Petrus nam het woord en zeide tot Jezus : Rabbi, het treft goed, dat wij hier zijn, laat ons nu drie hutten maken, voor u een, en voor Mozes een en voor Elia een. ⁶ Hij wist nl. niet, wat hij zeggen zou, want zij waren zeer bevreesd geworden.

⁷ En er kwam een wolk, die hen overschaduwde, en er kwam een stem uit de wolk : deze is mijn Zoon, mijn geliefde, hoort naar hem. ⁸ En opeens, toen zij om zich heen zagen, zagen zij niemand meer, dan alleen Jezus bij hen.

2   Ieder der drie synoptische evangeliën heeft een tijdsbepaling : Mattheus en Markus : „na zes dagen”, Lukas : ongeveer acht dagen ; met de lijdens-aankondiging is de verheerlijking niet alleen in de overlevering, maar ook in den gang van 's Heeren leven zelf, nauw verbonden, zij behooren bij elkander.

Juist na de Messias-belijdenis van Petrus en de onmiddellijk daarop gevolgde voorzegging van het lijden heeft het 9 : 2—8 beschreven voorval zijn bijzondere beteekenis.

Evenals de verzoeking in de woestijn, hfdst. 1, is ook het bericht van de verheerlijking bij Markus uiterst beknopt ; mogelijk, omdat in 8 : 27—9 : 50 vooral op den voorgrond staat de voorbereiding en opleiding der apostelen tot hun toekomstige taak. De verheerlijking is in 's Heeren leven een episode van beteekenis, maar méér weegt, in het kader van Markus' teekening, voor de discipelen de zekerheid en noodzakelijkheid van het lijden van den Messias ; hiervoor wordt in den breede, voor den snel voorbijglijdenden lichtglans maar kort de aandacht gevraagd.

De drie vertrouwden neemt Jezus mede, en brengt Hij op een hoogen berg ; daar zijn zij met hem voor het oogenblik aan iedere aanraking met de menschen onttrokken.

En hier opent zich voor hen de hemel.

De „hooie berg” wordt van oude tijden vereenzelvigd met den berg Thabor in Galilea. Een naam noemt echter geen der evangelisten. De reis van Caesarea-Filippi is voortgezet, waarschijnlijk nog verder Noordwaarts, eerst 9 : 30 is er weer sprake van Galilea.

Bij den „hoogen berg” zal dus eerder gedacht moeten worden aan één der Zuidelijke toppen van den Hermon.

3 De „gedaante verwisseling”, welke daar ten aanschouwe der drie met Jezus plaats greep, wordt nader omschreven, zooals zij zich aan hun oogen voordeed: een hemelsche, bovenaardsche glans overtoog hem, of beter, doorstraalde hem, zoodat ook zijn kleeding hierin deelde. Blinkend, schitterend wit, zuiverder en glanzender dan dat het werk van een aardschen volder er mee te vergelijken viel.

4 Twee hemelsche gedaanten, van twee verheerlijkte Godsmannen uit het Oude Verbond, verschijnen, en spreken met den Christus. Waaraan zij weten, dat het Elia en Mozes zijn, wordt niet vermeld. Twijfel echter, dat het deze beiden zijn, schijnt niet bij hen op te komen.

5—6 Overeenkomstig zijn aard is het Petrus weer, die aan zijn indrukken lucht moet geven, hoewel hij zóó onder den indruk is, dat hij niet goed weet, wat hij zeggen moet: psychologisch zoo begrijpelijk, de behoefte aan uiting, temidden van de verwarring en de verbijstering, die over hem komt en over de anderen.

Hij wil den toestand van hemelsche heerlijkheid, die hij aanschouwt, bestendigen; laten zij voor ieder, voor Jezus, voor Mozes en Elia, een hut bouwen. Misschien denkt Petrus wel, dat zóó de Messiaansche heerlijkheid is angebroken, en deze aarde vervullen zal.

Een antwoord ontvangt hij niet.

Reeds wordt het aanschouwde aan zijn blikken onttrokken; als de wolk, die de heerlijkheid des Heeren in Israel omhulde, is er ook nu een wolk, die de drie hemelsche gedaanten omvangt en verbergt.

Er blijft voor de drie discipelen niets anders over dan een stem, een getuigenis van God-zelve, die gehoorzaamheid vraagt, gehoorzaamheid aan Jezus, van wien de Vader getuigt, dit is mijn geliefde Zoon, vgl. 1 : 11.

8 En dan blijft er niets of niemand dan Jezus, ontkleed van deze hemelsche heerlijkheid, en gereed om den berg af te dalen, en den weg naar Jeruzalem, den weg des doods, te betreden.

Dat is al, wat er overblijft.

Heeft dan het aanschouwde, hetgeen aan Jezus te beurt viel, niets te beteekenen?

Ongetwijfeld zeer veel.

Blijkens het verband, waarin zij plaats greep en wordt vermeld, hangt de verheerlijking samen evenzeer met de Messiaansche belijdenis als met het komende lijden en sterven.

Ook voor de discipelen was de verbinding Messias en lijden nog de ongerijmdheid zelve. Dit bewijst o. a. Petrus' houding, 8 : 32.

Voor hen, zoo goed als voor den Christus zelf, had de verheerlijking beteekenis.

Voor een oogenblik straalt de gedaante van den Messias hier in hemelsche heerlijkheid; hiermede wordt Hij niet „overkleed”, vgl. Paulus, 2 Cor. 5 : 2, doch zij breekt door uit zijn volmaakt en heilig wezen, zij bloeit uit zijn volkomen en zondeloos bestaan op, dat zou kunnen overgaan tot het eeuwig leven, zonder den dood te zien.

Dit kwam hem toe, en hierop had Hij aanspraak.

Doch ware Petrus' wensch vs. 5, vervuld, dan ware de heerlijkheid gebleven „op den berg”, voor hem alleen.

Hij echter is de Messias, de Vorst over het volk, dat Hij verlossen zal; als Messias, gaat voor hem de weg den dood in, door den dood heen, eerst dan is er een heerlijkheid, ook voor de zijnen, door hem voor hen verworven.

Een oogenblik, voorbijgaand, straalt Hij in heerlijkheid; het is een profetie, een bemoediging; want eerst leidt het pad de diepte in, en wenkt nog het kruis.

En op *dit* oogenblik getuigt de stem des Vaders, dat naar *dezen* Messias moet worden gehoord, dat deze de Geliefde Zoon is.

Als bij den doop, ook nu: terwijl Hij zich één maakt met zijn volk, om in hun dood in te gaan, de verzekering dat dit de wil is des Vaders, en de oproep tot gehoorzaamheid aan dezen Messias.

Zoo verkrijgen ook de figuren van Elia en Mozes hun beteekenis. Hun verschijnen moet niet verklaard uit hetgeen het O. Testament bericht over de wijze, waarop beider aardsche leven geëindigd is, vgl. 2 Kon. 2 : 11, Deut. 34 : 5, 6; ook niet hiermede, dat zij zouden optreden als representanten van *wet* en *profetie*; want dan zou eerder iedere andere profeten-gestalte dan van Elia hiervoor in aanmerking komen; Elia was geen „schriftprofeet”, meer een man van de daad dan van het woord; en het Messiaansche in zijn optreden zinkt in het niet bij de heilsbeloften en de Messiaansche perspectieven van een Jesaja, Micha, Jeremia of Maleachi.

Dat naast Mozes juist Elia verschijnt, moet een andere beteekenis hebben; het moet gezien in het licht van de lijdens-verkondiging, waarin deze verheerlijking is in-gevat.

Mozes, de wetgever, is de profeet en verkondiger van Gods eischende gerechtigheid; Elia, de man, die de oordeelen voltrekt, de profeet die Gods richtende gerechtigheid verkondigt.

Zij zijn het, die met den Messias samen-spreken: ook zij wijzen hem den weg van het kruis.

Voor hem in de eerste plaats heeft dus deze verheerlijking beteekenis. En dan ook voor de drie, die er getuige van waren, al verstonden zij er vooreerst niets van; eerst later, geleerd door den H. Geest, zullen zij van hetgeen hun te aanschouwen gegeven werd, iets hebben begrepen, vgl. 2 Petr. 1 : 16 vv.

Over den aard der gedaante-verandering, waarvan de evangelisten ons verhalen, kunnen wij overigens niets zeggen; slechts dit, dat een hemelsche heerlijkheid zijn gansche wezen vervulde, doorstraalde en ophief tot de schoonheid van het eeuwige leven.

Verder echter valt het evenzeer als het verheerlijkte lichaam van den verreezen Christus buiten alles, wat onze ervaring oplevert, en het gaat onze voorstelling geheel te boven.

Behartigenswaardig is het woord, dat Calvijn hierbij aanteekeut: „er is geen reden, dat iemand scherpzinnige beschouwingen houde over de witheid der kleeding of den glans van zijn gelaat, daar dit niet was een blijvende tentoonspreading der hemelsche heerlijkheid van Christus; maar in beelden, die geschikt waren voor aardschen maatstaf, heeft Hij gedeeltelijk te smaken gegeven, wat in zijn volheid nog niet bevat kon worden.”

Het is wel overbodig te zeggen, dat dit bericht van de „verheerlijking op den berg”, losgemaakt uit het verband, waarin het staat en behoort, raadselachtig, ja geheel onverklaarbaar wordt in zijn beteekenis. Vele verklaarders, die bijvoorbeeld het Messiaansch bewustzijn des Heeren niet erkennen, evenmin als zij zijne Messiaansche waardigheid belijden, weten dan ook geen zin te hechten aan dit voorval.

Overbodig is het, ons op te houden bij de velerlei pogingen tot verklaring, waarvan de geschiedenis der exegese zou kunnen verhalen.

Het is niet meer dan natuurlijk, dat zij alle tot mislukking gedoemd zijn, tenzij men, met de H. Schrift zelve, 's Heeren Messiaansch bewustzijn erkenne, en Hem als den Vorst Messias belijde.

Gebod om te zwijgen. Elia de voorlooper? 9 : 9—13.

⁹ En terwijl zij van den berg afdaalden, beval Hij hun, dat zij niemand vertellen zouden wat zij gezien hadden, behalve wanneer de Zoon des menschen uit de dooden zou zijn opgestaan.

¹⁰ En dit woord hielden zij, terwijl zij onder elkander erover spraken, wat het beteekende: uit de dooden opstaan?

¹¹ En zij vraagden hem: waarom zeggen de Schriftgeleerden, dat Elia eerst komen moet? ¹² Hij nu zeide tot hen: indien Elia eerst komt en alles in orde brengt, hoe staat er dan geschreven van den Zoon des menschen, dat Hij veel zal lijden en versmaad worden? ¹³ Maar ik zeg u: ook Elia is gekomen, en men heeft hem gedaan al wat men wilde, zooals van hem geschreven staat.

⁹ Terstond bij het afdalen van den berg wordt aan de drie discipelen, die getuigen waren van de verheerlijking, het zwijgen opgelegd; althans totdat Jezus van de dooden zou zijn opgestaan.

Opmerkelijk, dat Hij zich hier „de Zoon des menschen” noemt, in een verband waar sprake is van de opstanding. Het bewijst, dat deze uitdrukking niet volledig verklaard is door te wijzen op de menscheid en den lagen staat van den Christus in het vleesch; tenminste evenzeer moet er nadruk vallen op de hemelsche herkomst en macht van den Messias, die, hoezeer omsluid, er toch evenzeer in ligt; dit wordt duidelijk, wanneer in het oog wordt gehouden, dat de benaming zich aansluit en ontleend is aan Dan. 7 : 13; hier nl. staat in tegenstelling met de vier dieren, als representanten van wereldmachten, die uit de zee opkomen, de figuur van één, die verscheen „als eens menschen zoon”, en komt „met de wolken des hemels”.

Deze zelf-aanduiding als Messias is daarom in den mond des Heeren uitermate geschikt: eenerzijds is zij, in aansluiting aan haar herkomst uit Dan. 7, een zinspeling op zijne Majesteit en goddelijke afkomst, anderzijds is zij, om haar eigenaardigen vorm, tegelijk een omhulling hiervan, en past dus volkomen voor den staat zijner vernedering, en temidden van een volk, dat den titel van *Messias*, openlijk gebruikt, zeer zeker verkeerd zou hebben verstaan.

Dat Jezus van de opstanding uit de dooden spreekt, vgl. 8 : 31, behoeft niet te verwonderen; de ervaringen en ontmoetingen vs. 2—8 hadden het vooruitzicht van lijden en dood in nog scherper omtrekken doen verschijnen; en de heerlijkheid, hem voor een oogenblik doorstralend, had ook de zekerheid der overwinning in te scherper licht gesteld.

10 Voor de discipelen blijft de beteekenis van het een en van het ander nog duister; het woord, het gebod om te zwijgen, hielden zij, wat waarschijnlijk beteekent: zij hielden zich eraan; maar wat Jezus erbij heeft gezegd, begrijpen zij niet.

Dit wil niet zeggen, dat de gedachte aan opstanding uit de dooden hun vreemd zou zijn; zij verstaan maar niet, hoe dit in verband met den Messias kan worden gezegd, hoe het op zijn persoon betrekking kon hebben.

11 Wel zijn door hetgeen zij beleefd hadden, gedachten aan de Messiaansche periode bij hen wakker geroepen; en ook vragen. Hun onderlinge gesprekken, vs. 10, loopen uit op een vraag aan Jezus: waarom zeggen de Schriftgeleerden, dat Elia eerst moet komen?

„Eerst”, d.w.z. voordat het tijdperk van den Messias aanbreekt; dat dit niet meer ver af kon zijn, hadden zij dus begrepen. Doch als hun Meester welhaast als Messias openbaar zal worden, hoe is het dan met de verwachting, dat Elia als zijn voorlooper zal verschijnen?

Het stellen van deze vraag wordt zeer verklaarbaar, wanneer zij beschouwd wordt als nawerking van discussies, bij verschillende gelegenheden met de Farizeën en Schriftgeleerden

gevoerd. Dezen zullen o.a. Jezus' Messiaansche aanspraken, in twistgesprekken met zijn discipelen, vgl. 8 : 11 v.v., hebben gewraakt met een beroep op Mal. 4 : 5.

Zoo is begrijpelijk, dat zij, de discipelen, thans verwijzen naar een argument van de Schriftgeleerden, terwijl bovendien de gedachte aan Elia verlevendigd is door het op den berg aanschouwde.

12 Door zijn antwoord leidt Jezus hun gedachten van de Messiaansche glorie terug naar wat dichterbij is, en vóór de glorie zal gaan.

Schijnbaar ontbreekt alle verband tusschen vs. 12a, dat de gedachte van het „eerst komen” van Elia, naar Mal. 4 : 5 bevestigt, en vs. 12b.

Wij volgen hier de lezing van een enkel handschrift, die eenigszins afwijkt van de lezing, die aan den tekst der Statenvert. ten grondslag lag.

Daardoor wordt Jezus' antwoord één zin: indien Elia.... enz., hoe is dan van den Zoon des menschen geschreven, enz.

De bedoeling is dan duidelijk: de discipelen vertoeven met hun gedachten en verbeelding nog steeds bij de Messiaansche heerlijkheid, en denken aan een figuur van Elia, die hierbij past, die zij op den berg ook hadden aanschouwd.

Doch wat vlak voor de deur staat, kunnen zij niet bevatten. Hiertoe roept Christus hen terug; laten zij denken aan hetgeen van het lijden en de verwerping van den Zoon des menschen geschreven staat.

13 En nu, nadat dit op den voorgrond is gebracht, ontvangen zij antwoord op hun vraag. Inderdaad, de Schriftgeleerden hebben gelijk: eerst Elia, dan de dag van den Messias.

Maar, verre van daar, dat dit iets af zou doen van de waarheid van Petrus' belijdenis en van Jezus' Messiasschap, want ook Elia is gekomen, dat is reeds geweest; en ook over hem is de schaduw gevallen van het lijden van den Messias: zij hebben hem aangedaan al wat zij wilden.

Ongetwijfeld doelt Jezus hier op den Dooper en het lot, dat deze ondergaan had.

De verwijzing naar de H. Schrift, „gelijk van hem geschreven is” heeft niet de strekking, te zinspelen op een profetie aangaande het lot van den wegbereider van den Messias; iets van dien aard zou in het O. Test. bezwaarlijk aan te wijzen zijn; maar het doelt op het lot van den profeet Elia, uit het O. Test. bekend; in wat Elia wedervoer, is hij type en symbool van den Elia, die aan den Messias zou voorafgaan. Zooals Elia Izebel tegenover zich vond, om haar vijandschap te ontwijken, vluchtte, enz., zoo viel Johannes de Dooper door de list en den haat van Herodias.

Mogelijk, dat deze verwijzing naar de H. Schrift en naar

Johannes' einde de discipelen eenigszins toegankelijk zou maken voor de gedachte aan een *lijdenden* en versmaden Messias.

Genezing van een bezeten knaap. 9 : 14—29.

¹⁴ En toen zij bij de leerlingen kwamen, zagen zij een groote menigte rondom hen, en Schriftgeleerden met hen aan het redetwisten.

¹⁵ En terstond werd de geheele menigte, toen zij hem zag, zeer verbaasd, en zij kwamen toelopen en begroetten hem.

¹⁶ En Hij vraagde hen : wat zijt gij aan het redetwisten met hen ?

¹⁷ En één uit de menigte antwoordde hem : Meester, ik heb mijn zoon bij u gebracht, die een geest heeft, waardoor hij niet spreken kan ; ¹⁸ en wanneer deze hem aangrijpt, rukt hij aan hem, zoodat het schuim hem op den mond komt en hij knerst met de tanden en verstijft ; en ik heb uw leerlingen gezegd, dat zij hem uitdrijven zouden, maar zij waren er niet toe in staat.

¹⁹ Hij nu antwoordde en zeide tot hen : o ! ongeloovig geslacht, tot wanneer zal ik bij u zijn, hoe lang zal ik u (moeten) verdragen ? Brengt hem bij mij. ²⁰ En zij brachten hem bij Jezus. En de geest, toen hij hem zag, deed hem (den jongen) terstond stuiptrekken, zoodat hij op den grond viel en schuimbekkend om en om rolde.

²¹ En Hij vraagde zijn vader : hoe lang is het, dat hij dit heeft ?

Hij zeide : van kindsbeen af ; ²² en dikwijls heeft hij hem in het vuur doen vallen en in het water, om hem te dooden ; maar als gij iets vermoogt, help ons uit deernis met ons.

²³ Jezus nu zeide tot hem : wat aangaat „als gij vermoogt” — alles is mogelijk voor hem, die gelooft.

²⁴ Terstond riep de vader van het kind het uit en zeide : ik geloof ; kom mijn ongeloof te hulp !

²⁵ En Jezus, ziende dat een menigte kwam toelopen, bestrafte den onreinen geest, zeggende tot hem : gij geest van stomheid en doofheid, ik beveel u : ga uit van hem en kom niet meer in hem.

²⁶ En schreeuwend en met veel stuiptrekkingen ging hij heen ; en hij (de jongen) was als dood, zoodat de meesten zeiden :

daar is hij gestorven. ²⁷ Doch Jezus greep zijn hand, en richtte hem op, en hij stond op.

²³ En toen Hij in een huis was binnengegaan vraagden zijn leerlingen hem apart : waarom konden wij hem niet uitdrijven ?

²⁹ En Hij zeide tot hen : dit soort kan door niets uitvaren dan door gebed.

De ontmoeting aan den voet van den berg vormt een scherpe tegenstelling met de hemelsche heerlijkheid, die op den berg had geblonken. Opeens staat Jezus met de drie weer temidden van de schrikkelijke werkelijkheid der machten van verderf en duisternis en ongelooft.

^{14—16} Uitvoeriger dan bij Mattheüs en Lukas is bij Markus de terugkeer geteekend „tot de leerlingen”, en wel op een wijze, die geheel het standpunt vertegenwoordigt van één, die met Jezus terugkomt : zij komen bij de discipelen, d.i. de 9, en zien om hen heen een groote menigte, en Schriftgeleerden met hen in dispuut.

Zoo kunnen wij ons denken, dat Petrus in den 1en persoon hiervan heeft verteld ; met een geringe omzetting, in den 3en persoon, is het door Markus overgebracht.

Het dispuut van Schriftgeleerden met de discipelen zal zeker zijn aanleiding gevonden hebben in de onmacht der leerlingen, den ongelukkigen knaap, wiens toestand de vader aan Jezus zoo aanschouwelijk teekent, te genezen.

Uit hun onvermogen zullen de schriftgeleerden hebben afgeleid, dat ook Jezus niet was hetgeen de discipelen in hem meenden te zien. Zoo wordt dikwijls de macht en waarde van Christus afgemeten naar hetgeen zijn kleingeloofige en vaak zoo ongeestelijke belijders te zien geven.

¹⁹ Het verhaal van den teleurgestelden vader over den treurigen toestand van zijn kind en over zijn vergeefs inroepen van de hulp der discipelen ontlokt Jezus een klacht : „o ! ongeloofig geslacht”.

Zijn volgers ontbreekt het aan geloof, om zijn werken te doen, de Schriftgeleerden, die met hen redetwisten, aan geloof om zijn grootheid en roeping te erkennen.

Het is hem een pijnlijke noodzakelijkheid, het benauwt hem in de ziel te midden van zulk ongelooft, van zulke miskennen, als de Eenzame onbegrepen te moeten verkeerén. Vooral na het smaken en aanschouwen van de heerlijkheid, die hem toekwam, die bij zijn wezen paste, is deze aanraking met het ongelooft en met de macht des duivels dubbel smartelijk.

^{20—22} Het schijnt met dezen jongen wel een hopeloos geval ; van kind af aan is hij lijdende geweest aan deze aanvallen.

De vader vertelt er van op Jezus' vraag, ten aanhooren van de menigte.

Doch een sprank van hoop gloeit nog in zijn ziel : „als gij iets kunt, kom ons te hulp.”

23 Volgens den tekst der oudste handschriften, die eenigszins anders maar ook veel sprekender is dan die der Statenvert., neemt Jezus dit woord van den vader op : wat dat aangaat, „als gij kunt”, om den zin niet te voleindigen, als wil Hij zeggen : „dit is buiten kwestie ; bij mij is de macht ;” en om dan te wijzen op datgene, waarop het aankomt bij wie hulp van hem vraagt : „alles is mogelijk voor hem, die gelooft.”

24 Dit koninklijk woord wakkert zijn zwak vertrouwen aan, dat tegelijkertijd weer bestookt wordt door de werkelijkheid, die voor oogen is. Beide oefenen hun werking uit : het woord des Heeren, dat van zijn macht getuigt, en de kracht der omstandigheden, die de zaak wel hopeloos schijnen te maken.

Zoo roept hij uit : ik geloof. Kom mijn ongeloof te hulp ! Hier is het conflict, en hier is er één, die in het conflict en met zijn ongeloof zich tot Christus keert.

„Hij betuigt”, teekent Calvijn hier aan, „dat hij gelooft, en bekend toch dat hij ongeloovig is ; ofschoon deze beide met elkander in tegenspraak schijnen, is er toch niemand, of hij ondervindt bij zichzelf ditzelfde. Want omdat er nergens een volkomen geloof bestaat, volgt eruit, dat zij ten deele ongeloovig zijn ; zoozeer echter vergeeft God ons naar zijne goedheid, dat Hij ons naar een zeer geringe mate van geloof voor geloovigen houdt. Wanneer wij recht overwegen, wat een ieder gegeven is, zal het licht duidelijk zijn, dat er zeer weinig zijn, die uitblinken door een voortreffelijk geloof, dat enkelen een middelmatig geloof hebben, doch de meesten zijn begiftigd met een geringe mate.”

25—26 Daar Jezus ziet, dat er weer een menigte samenstroomt, wil Hij niet langer spreken, maar handelen. Hij bant door zijn met gezag en macht uitgesproken bevel den boozen geest, die aan dit woord gehoorzaamt, terwijl het kind onder stuiptrekkingen op den grond valt, vgl. 1 : 26, en den indruk maakt, gestorven te zijn.

28—29 De discipelen, alleen met Jezus, vragen naar de reden van hun machteloosheid. Zijn antwoord is van groote beteekenis voor hen, ook met het oog op hun toekomstigen arbeid : alleen door gebed, wanneer de kracht in afhankelijkheid wordt ingewacht en afgebeden kan „dit soort”, van demonen nl., worden uitgebannen.

Sommige handschriften laten nog volgen „en door vasten” ; waarom dit in vele andere zou weggelaten zijn, is niet in te zien, zoodat het voor niet oorspronkelijk moet gehouden.

's Heeren antwoord geeft ook een blik in zijn innerlijk leven. Het geldt óók voor hemzelf, daar Hij in den staat zijner veredering, als het Woord, dat *vleesch* werd, in volkomen af-

hankelijkheid van den Vader leefde, iets waaraan bepaaldelijk het 4e evangelie zoo telkens uitdrukking geeft, vgl. o.a. Joh. 5 : 19, 36, 6 : 40, 8 : 38, enz. enz.

Hernieuwde aankondiging van het lijden. 9 : 30—32.

³⁰ En vandaar vertrokken, gingen zij zonder oponthoud door Galilea, en Hij wilde niet, dat iemand het te weten kwam; ³¹ want Hij was bezig zijn leerlingen te onderrichten, en zeide tot hen : de Zoon des menschen wordt overgeleverd in menschenhanden, en men zal hem dooden, en wanneer hij gedood is zal hij na drie dagen opstaan. ³² Zij echter begrepen het woord niet, en vreesden, hem (ernaar) te vragen.

30—32 De terugreis gaat wel door Galilea, maar in alle stilte en zonder oponthoud; het incognito moet bewaard, waarvoor Markus als reden opgeeft, dat Jezus zijn discipelen nog weer spreken wilde van het lijden, dat hij tegemoet ging.

Zij hadden er reeds van gehoord, vgl. 8 : 31 vv., 9 : 9 vv., maar het was niet tot hen doorgedrongen : de gedachte van een lijdenden Messias was hun te zeer vreemd.

Hij wordt overgeleverd in menschenhanden, die geen barmhartigheid of deernis zullen kennen, een schrikkelijk lot, vgl. 2 Sam. 26 : 14, waarbij de Vader, uit Wiens hand Hij leefde, hem zal loslaten. Evenals bij de vorige gelegenheid, dat zij er over hoorden spreken, begrijpen zij ook nu dit woord niet. Protesteeren, zooals Petrus de eerste maal had gedaan, 8 : 32, durven zij niet, zij zien, hoe groot de ernst is van zijn woord; maar zij wagen het ook niet, van hun onverstand te laten blijken, en te vragen, wat Hij bedoelt.

Eerst achterna, bij het licht van den H. Geest, zullen zij het gaan verstaan.

Voor het oogenblik nemen andere gedachten hen in beslag, die bij hen oprijzen, nu zij — zooveel hebben zij wel begrepen — met den Messias op weg zijn naar Jeruzalem,

Strijd om den voorrang; als de kinderen worden, de kleinen ontzien; breken met wat tot een val zou worden. 9 : 33—50.

³³ En zij kwamen te Kapernaüm. En in huis gekomen, vraagde Hij hen : wat hadt gij onderweg te bespreken? ³⁴ Zij echter hielden zich stil; want onder elkander hadden zij onderweg het erover gehad, wie de meeste was. ³⁵ En na plaats genomen te hebben, riep Hij de twaalf en zeide tot hen : indien iemand begeert de eerste te zijn, moet hij de laatste van allen zijn, en aller dienaar.

³⁶ En Hij nam een kind, plaatste dat in hun midden, omhelsde het en zeide tot hen: ³⁷ wie één van zulke kinderen ontvangt in mijn' naam, ontvangt mij: en wie mij ontvangt, ontvangt niet mij, maar mijn Zender.

³⁸ Johannes zeide tot hem: Meester, wij hebben iemand in uw naam demonen zien uitdrijven, die ons niet volgt, en wij hebben het hem belet, omdat hij ons niet volgde.

³⁹ Doch Jezus zeide: belet het hem niet; want niemand die een kracht zal uitoefenen in mijn naam, zal zoo spoedig mij kunnen smalen; ⁴⁰ want wie niet tegen ons is, is vóór ons.

⁴¹ Want wie u een beker water zal te drinken geven op grond hiervan, dat gij van Christus zijt, voorwaar ik zeg u, dat hem zijn loon niet zal ontgaan.

⁴² En wie één van deze kleinen, die gelooven, ten val brengt, het ware beter voor hem, indien een molensteen om zijn hals werd gedaan en hij in de zee geworpen.

⁴³ En wanneer uw hand u ten val brengt, kap haar af; het is beter, dat gij verminkt ingaat ten leven, dan met beide handen in de Gehenna te gaan, in het onuitbluschbaar vuur.

⁴⁵ En wanneer uw voet u ten val zou brengen, hak hem af; het is beter, kreupel in te gaan ten leven dan met beide voeten in de Gehenna geworpen te worden.

⁴⁷ En wanneer uw oog u ten val brengt, ruk het uit; het is beter, dat gij met één oog in het Koninkrijk Gods binnenkomt dan met twee oogen geworpen te worden in de Gehenna, ⁴⁸ waar hun worm niet sterft en het vuur niet gebluscht wordt.

⁴⁹ Want ieder zal met vuur gezouten worden.

⁵⁰ Een goed ding is het zout, maar wanneer het zout zijn smaak verliest, waarmede zult gij het klaar maken?

Hebt in uzelve zout, en houdt vrede onder elkander.

33—37 Deze vss. zijn een directe terugslag op hetgeen onderweg was voorgevallen, en sluiten zich hierbij ook onmiddellijk aan. Er is iets verhandeld onderweg, waarop Jezus eerst terugkomt wanneer zij te Kapernaüm in huis zijn gekomen. Hijzelf was in het gesprek niet betrokken geweest, maar het was hem toch niet ontgaan, dat zij het gehad hadden over iets, dat hen met levendige belangstelling vervulde.

Wat het onderwerp van gesprek was, durven zij op zijn vraag hem niet zeggen.

Het lijden van den Messias, hiervan verstonden zij niets;

maar een Messias in glorie, het rijk van den Messias, dat waren perspectieven, die hen lokten.

En zij hadden het erover gehad, wie de meeste was ; deze immers had de meeste aanspraak op een eereplaats in het Messiaansche rijk.

Zij grijpen vooruit, droomen reeds van de heerlijkheid, die van den Messias voor hen zal afstralen ; over den weg, die hiertoe leiden moet, denken zij geen oogenblik.

35 Hier is een onderwerp aangeroerd, een gezindheid openbaar geworden, die een terechtwijzing en onderwijzing voor allen noodzakelijk maakt. Dat zij alle twaalf aan het gesprek op den weg hebben deelgenomen of tegenwoordig waren, toen Jezus in huis ernaar vraagde, is niet zeker.

Doch thans zet Hij zich, en roept de twaalf : wat Hij te zeggen heeft, is voor hen allen van belang. Een waarheid, die niet voor de hand lag, en een oordeel inhoudt over hun strijd om den voorrang.

Terwijl zij zich droomden grootheid in het rijk van den Messias, terwijl zij een hooge positie voor zich verwachten, de één boven den ander, hooren zij, waarin het bestaat, de meeste te zijn.

Hoe lang zullen zij erover gedaan hebben, hiervan iets te verstaan ? En hoe velen zijn er, wien de hier getoonde grootheid tot een eerzucht wordt ?

„Begeert iemand de eerste te zijn, hij zal aller dienaar zijn.” Men kan dit „zal” opvatten als toekomenden tijd in letterlijken zin, en kan dus in dit woord lezen : streeft iemand in verkeerden zin naar den voorrang, hij zal het tegendeel bereiken ; zijn „loon” zal zijn een lage plaats, als aller dienaar.

Beter echter komt het ons voor, het woord te verstaan als een regel, door Christus gesteld voor het Koninkrijk Gods, voor het rijk van den Messias : zoekt iemand een eereplaats, laat hij verstaan, dat grootheid bestaat in dienen ; hij zal aller dienaar zijn, beteekent dus : hij behoort aller dienaar te zijn. In dezen zin wordt de toekomende tijd wel meer gebruikt van een *gebod* of *regel*.

37 Op sprekende wijze wordt dat geïllustreerd door hetgeen Jezus zegt van het kind, dat Hij in den kring der discipelen plaatst. Het ontvangen van een geringe brengt geen eer, heeft schijnbaar weinig te beteekenen. Wie het echter doet in „mijn Naam”, omdat Christus het verlangt, neemt hem, den Christus aan.

De apostelen moeten in de wereld de kleinen en geringen niet verachten, doch hen aannemen als door Christus op hun weg gebracht.

38—41 Ook deze vss. bevatten een leering omtrent het gedrag der apostelen in hun toekomstigen arbeid.

Om welke reden zij in dit verband zijn geplaatst, is met zekerheid niet te zeggen.

Mogelijk, omdat zij naar tijdsorde hier behooren; mogelijk eenvoudig omdat zij met de woorden in „uwen Naam“, vs. 38, zakelijk aansluiten bij het voorafgaande, waarin „in mijnen Naam“ voorkomt, vs. 37.

Johannes is degene, die het woord neemt; de eenige maal bij Mark., vgl. echter 10 : 35 en 13 : 3.

Hij toont besef van de beteekenis van zijn Meester en ijvert voor zijn eer. Hij zal iets opgemerkt hebben van de splitsing, die in het volk zich voltrekt en gezien hebben, hoe zijn Messiaschap door de meesten werd miskend, door enkelen beleden, die hem dan ook volgden.

En ook heeft hij gezien, dat er iemand was, die duivelen bande met gebruikmaking van, „in, den naam“ van Jezus; en hij volgt „ons“ — Johannes vereenzelvigt zijn zaak en die des Heeren — niet. Daarom hebben de discipelen hem dat belet.

Hun gedachtengang was waarschijnlijk deze: wanneer zoo iemand zooveel waarde hecht en kracht toekent aan Christus, dat hij zich van zijn naam bedient, laat hij hem dan ook als Messias erkennen en volgen.

39 Jezus' antwoord was niet, wat Johannes en de anderen verwacht hebben; zij wenschten immers zijn autoriteit hoog te houden, zij verdroegen geen halfheid; tegenover den Christus moest het zijn: alles of niets.

Jezus echter zegt: laat zoo iemand begaan; legt hem niets in den weg; want niemand zal in mijn naam een kracht kunnen doen en zoo spoedig mij smalen.

Hij is hier ruimer dan zijn discipelen. Ongetwijfeld, er is een schifting; steeds scherper zal men tegen hem zich stellen; maar iemand, die in zijn naam een kracht doet, is toch indirect een getuige van zijn macht en beteekenis; hij erkent Jezus wel niet voor wat Hij is, en volgt hem niet; maar zoo iemand zal er toch ook niet zoo spoedig toe komen, op Jezus te smalen.

40 „Want wie niet tegen ons is, is voor ons.“ Opge-merkt moet worden, dat hier de 1e persoon *meervoud* wordt gebruikt: tegen *ons*, voor *ons*.

Wat hier gezegd wordt, wordt dus min of meer losgemaakt van de erkenning en waardeering van hem als Messias, en heeft betrekking op de krachten, die Hij doet, en die zijn discipelen in zijn naam zullen doen.

Zijn kracht en beteekenis is zóó groot, dat ook zijdelings werking hiervan uit kan gaan; ook al wordt Hij niet erkend als de Christus, toch kunnen ook indirect de krachten des Koninkrijks, die in hem besloten zijn, in deze wereld openbaar worden.

Geschiedt dit met gebruikmaking van zijn naam, dan is het wel onrechtmatig, maar toch ook een getuigenis aan zijn grootheid.

In Hem is herstel en vernieuwing gegeven in ieder opzicht. Dit kan dus aan den dag komen op allerlei gebied, waar zijn

naam wordt gebruikt, ook zonder dat men zich voegt bij hen, die Hem erkennen als den Christus Gods, ook al blijft het buiten het centrum van het religieuze leven, de verhouding tot God.

41 Ook hier een spreuk, waarbij de uitdrukking „in den naam” een plaats bekleedt. In de vertaling komt dit niet uit; letterlijk weergegeven zou het zijn: wie u een beker water te drinken geeft in den naam (hiervan), dat gij van Christus zijt, wat echter in onze taal geen zin geeft; de St. Vert. leest een woord, dat de beste handschriften niet hebben, nl. in *mijnen naam*.

„Van Christus zijn” is een uitdrukking, die Paulus meermalen gebruikt, vgl. Rom. 8 : 9, 1 Cor. 3 : 23, 2 Cor. 10 : 7. „Christus” zonder lidwoord, komt elders in de synopt. evangeliën niet voor; wel: „de Christus”.

Ook „loon” heeft Markus alleen hier.

44—48 Een reeks van uitspraken over alles, wat tot een val zou kunnen brengen.

Naar den inhoud grijpt de eerste hiervan, vs. 42, terug op vs. 37, en sluit zich hierbij aan, door te spreken van „één van deze kleinen”; dit moet verstaan, niet van kinderen in letterlijken zin, maar overdrachtelijk, van de kleinen en geringen, die in eigen schatting niets zijn, vgl. vs. 37, waar het ook heet: „één van *zulke*, dergelijke, kinderen.

Dat het zoo moet worden opgevat, blijkt ook uit de toevoeging „die gelooven”.

Jezus wijst op de ontzaglijke verantwoordelijkheid tegenover zulke „kleinen, die gelooven”.

De St. Vert. spreekt van „ergeren” van zoo iemand, ook 4 : 17, 6 : 3, 14 : 29 komt deze vertaling voor bij Markus.

Het woord „ergeren”, „geërgerd worden” heeft echter voor ons niet meer de beteekenis, die het in de middeleeuwen en ook nog in de 17e eeuw had, nl. erg, d.i. slecht maken, slecht worden, zooals het bijv. nog is in de dichtregels van Huygens:

„De boose *ergert* van de straff,
De goede werd't er beter aff.”

Daarom is een andere uitdrukking nodig, daar „ergeren” aanleiding geeft tot mis-verstaan. In aansluiting aan de grond-beteekenis van het Grieksche woord past hier zeer goed „ten val brengen”; wie dit schrikkelijk kwaad zou begaan aan „één dezer kleinen, die gelooven”, van hem wordt gezegd, dat dood door verdrinking voor hem beter zou zijn dan zich met deze schuld te beladen.

„Een molensteen”, waarvan vs. 42 gewaagt, is de steen van een door een ezel in beweging gebrachten molen, die een gat in het midden had, waarin een steenen spil werd geplaatst; werkte de molen, dan werd door dien spil het graan gemalen.

De doodstraf door verdrinking was weliswaar niet bij de Joden gebruikelijk, maar hun toch niet onbekend; dergelijke executies, door de Romeinen dikwijls uitgevoerd, gaven daartoe gelegenheid te over.

Aan het woord „ten val brengen”, „tot een val doen zijn”, knopen zich onderscheidene spreuken aan, waarin dit thema wordt behandeld.

Indien uw hand, uw voet, uw oog u ten val zou brengen, kap haar af, hak hem af, ruk het uit.

Dat wil zeggen: ook het dierbaarst en kostbaarst levens-bezit kan aanleiding worden tot zondigen, een gevaar voor het geestelijk leven en de gehoorzaamheid aan Gods gebod.

In dat geval moet het niet worden ontzien, moet men er afstand van kunnen doen en van doen.

Al wat het geloof, den welstand van het geestelijk leven, het gaan in den weg Gods bedreigt, moet worden losgelaten.

Dit is de bedoeling van deze zeer forsche beeldspraak.

Niet, alsof „de hand, de voet, het oog” op zichzelf en in zichzelf zondig zouden zijn, maar omdat zij in dienst kunnen gesteld worden van en een prikkel worden voor de begeerlijkheid en de zonde.

Niet het oog is verkeerd, maar het kan de poort worden, waardoor in het bewustzijn de prikkel binnentreedt, die de begeerlijkheid activeert, vgl. Ps. 119 : 37.

Dan: weg ermede; gebroken ermede.

Om des levens wil.

Ook dit wordt uitgedrukt in de volgehouden beeldspraak: het is u beter verminkt, kreupel, met één oog in te gaan ten leven, enz.

Het natuurlijk leven, onverminkt en ongerept gehandhaafd, en dan: geworpen worden in de Gehenna, zou dat verkieslijk zijn boven een afzien en afstaan van wat dierbaar en kostbaar levensbezit is, boven een zelf-verloochening, die strijd en smart kost, maar waarbij het geloof bewaard blijft en de poort, die ten leven leidt, openstaat?

„De Gehenna”, bij Markus nog vs. 45, 47, is eigenlijk het Hebreeuwsche Gé-Hinnom of Gé-benèj-Hinnom, dat beteekent „dal Hinnom”, „dal der zonen van Hinnom”, vgl. o.a. Joz. 18 : 16, Jer. 7 : 31, 32, 32 : 35.

Dit „dal Hinnoms” ten Z. van Jeruzalem, was voor Israel een plaats van afgrijzen om den gruwel der kinderooffers aan den Moloch, bovendien als de plaats waarheen men al het onreine en al het gebeente placht te brengen, waar ook voortdurend een vuur werd aangehouden om het onreine te verbranden.

In de Rabbinistische litteratuur werd Ge-hinnom of Gehenna de plaats voor de onreinen, het oord der straf, gelijk Gan-(hof van) Eden het oord voor de reinen.

In dezen zin wordt ook hier het woord Gehenna of Geënna

gebruikt, om nl. het oord der tuchting, de plaats van eeuwige rampzaligheid aan te duiden.

Beter is het, verminkt ten leven in te gaan dan „met twee handen enz. geworpen te worden in de hel”.

Dat is de keuze; deze twee worden tegenover elkander gesteld: het onverminkte, het ten volle gehandhaafd natuurlijk leven, dat uitloopt op de hel, en het behouden worden, ingaan in het koninkrijk Gods, met het „afsterven van den ouden mensch”, den strijd en de smart der zelfverloochening.

Het één is even volstrekt als het ander.

De ellende en de wroeging van het onherstelbaar schuld bewustzijn in de „Gehenna” worden geteekend met de aan Jes. 66 : 24 ontleende woorden, die sommige handschriften ook in vs. 44 en 46, maar de beste alleen vs. 48 hebben: „waar hun worm niet sterft en het vuur niet gebluscht wordt”. Dit is het onherroepelijke en volstreckte van de ellende en het gericht.

49—50 Sommige handschriften, ook door de St.-Vert. gevolgd, hebben vs. 49 een ietwat breederen tekst; andere lezen, korter: „want ieder zal door vuur gezouten worden”.

Indien deze woorden in direct verband gezien worden met het voorafgaande, kan men ze verstaan als een toelichting van den vs. 45—47 omschreven eisch: breek met alles, wat het „leven” bedreigt, de ziel in gevaar brengt; „want ieder zal door vuur gezouten worden”. In Num. 31 : 23 wordt het vuur genoemd als ritueel reinigingsmiddel; ook het Jodendom kende voorschriften, om gebruiksvoorwerpen van heidenen, dus „onreinen” afkomstig, met vuur te reinigen.

Zoo zal hier bedoeld zijn: het „offer”, dat ieder kind des koninkrijks in zelfverloochening moet brengen; de smart van het dagelijks sterven van den ouden mensch is het vuur, waardoor ieder moet gezouten worden. Om des levens wil is dit onvermijdelijk.

De spreuk, die hierop nog volgt, staat op zichzelf; naar haar inhoud sluit zij bij het voorgaande niet aan.

Zij spreekt ook van „zout”, dat door niets te vervangen is, en wanneer het zijn smaak verliest, dien door niets kan terugverkrijgen.

In Palestina kon het zout gemakkelijk zout-loos, smakeloos worden: door overvloedigen regen verloor het zout uit de Dode Zee zijn smaak, maar niet zijn vóórkomen van zout.

„Hebt zout in uzelve, en hebt vrede onder elkander;” deze korte vermaningen kunnen een afsluiting zijn van het vs. 33 begonnen gesprek.

In ieder geval past hierop uitnemend de vermaning „hebt vrede onder elkander”.

Niets is ernstiger bedreiging voor den vrede onder de kinderen des koninkrijks dan de zucht naar den voorrang.

E. OP WEG NAAR JERUZALEM. HET LIJDEN, DE KRUISIGING, DE OPSTANDING.

HOOFDSTUK 10 : 1—16 : 20.

Gesprekken en ontmoetingen
tijdens de reis naar Jeruzalem. 10 : 1—51.

a. Over de echtscheiding. 1 : 10—12.

¹ En Hij brak vandaar op en kwam in het gebied van Judea en het Overjordaansche, en wederom kwamen er scharen samen bij hem, en zooals Hij gewoon was, leerde Hij hen wederom.

² En Farizeëen kwamen en vraagden hem, of het een man vrij staat, zijn vrouw weg te zenden; zij stelden hem (hiermede) op de proef. ³ Hij nu antwoordde: wat heeft Mozes u geboden?

⁴ Zij zeiden: Mozes heeft toegestaan, een scheidsbrief te schrijven en (haar) weg te zenden.

⁵ Doch Jezus zeide tot hen: met het oog op de hardheid van uw hart heeft hij u dit gebod geschreven. ⁶ Van het begin der schepping echter „heeft Hij ze man en vrouw gemaakt;

⁷ daarom zal een mensch zijn vader en moeder verlaten, ⁸ en de twee zullen tot één vleesch zijn”.

Zoodat zij niet meer twee zijn, maar één vleesch. ⁹ Wat dus God heeft samengevoegd, een mensch scheidet niet.

¹⁰ En in huis vraagden zijn leerlingen hem nog weer hierover.

¹¹ En Hij zeide tot hen: wie zijn vrouw wegzendt en een andere huwt, begaat overspel met haar; ¹² en wanneer zij haar man verlaat en een ander huwt, zij bedrijft overspel.

¹ Klaarblijkelijk begint hier een nieuw gedeelte. Uit het N. wordt de reis ondernomen, die eindigen zal in Jeruzalem.

In het vorige gedeelte, 8 : 27—9 : 50 was de arbeid van

den Messias bijna uitsluitend beperkt tot de opleiding en onder-richting van de discipelen; thans hooren wij weer zoowel van de scharen, die Hij leert als van ontmoetingen en twistgesprekken met Farizeën en andere groepen uit de kringen der leiders van het volk.

Jezus breekt op, uit het N. nl., en komt „in het gebied van Judea en het Over-Jordaansche. Uit het N. komend, bereikte men eerst het land ten O. van den Jordaan, daarna Judea. Daarom heeft deze volgorde bevreemding gewekt, en tot verschillende gissingen aanleiding gegeven.

Evenwel, onnoodig; vs. 1 is nl. een samenvattend bericht, zoowel waar het spreekt van de reis als van hetgeen gedurende de reis Jezus' werkzaamheid was. Hoeveel tijd deze reis in beslag nam, en welke route werd gevolgd, is een vraag, die wij den evangelist tevergeefs stellen. Ook om de volgorde bekom-mert hij zich niet; dat hij dus eerst Judea en dan het Over-jordaansche noemt, is nog geen aanwijzing, dat het gezelschap eerst Judea, en daarna het gebied ten O. van den Jordaan zou hebben doorreisd.

In het algemeen wordt ook vs. 1b de arbeid in deze periode geteekend.

2 Naar zijn gewoonte doet de schrijver verschillende voor-beelden volgen van Jezus' „leeren", en van verschillende ontmoetingen met de gesprekken, die daaruit voortvloeiden.

Het begint met een vraag, door Farizeën hem gesteld, niet, omdat zij in het onzekere zijn, of zijn voorlichting begeeren, maar, zooals Markus erbij zegt, om hem op de proef te stellen; zij willen eens hooren, hoe Hij het er af brengt, als zij hem een moeilijke kwestie voorleggen, en of Hij tegen hun dispu-teerkunst opgewassen is. Bovendien is de mogelijkheid niet uit-gesloten, dat Hij een meening heeft, die van de hunne afwijkt, wat aan zijn gezag bij het volk afbreuk zou kunnen doen.

De vraag betreft de echtscheiding: staat het een man vrij, zijn vrouw weg te zenden?

Het is listig uitgedacht: zij verwachten, dat Hij bevestigend zal antwoorden, met beroep op de wet van Mozes. Doch dan zou Hij minder streng van opvatting blijken dan Johannes de Dooper; deze immers had Herodes bestraft; en zou dit niet hem het vertrouwen doen verliezen bij degenen, die Johannes hadden aangehangen?

Antwoordt Hij ontkennend vgl. Mal. 2 : 15 v.v. dan stond Hij wel aan de zijde van Johannes, maar had Hij zich Herodes tot een vijand gemaakt.

In de scholen der Rabbi's Hillel en Sjammai was er verschil van opvatting: de één achtte om de kleinste nietigheid geoor-loofd, dat een man zijn vrouw wegzond, de ander was strenger.

3 Jezus valt niet in den strik. Zij komen met een vraag, alsof voor hen zijn meening eenig gezag heeft;

Hij verwijst hen naar een autoriteit, wiens gezag noch zij noch Hij zullen betwisten: naar Mozes; daarmede is tevens het gevaar afgesneden, dat zij mogelijk een uitspraak van hem zouden uitspelen tegen de Mozaïsche wet. En óók kunnen zij, nu zij zelve het antwoord moeten geven — want zij kunnen nu toch niet zeggen: wij weten het niet — gevoelen, dat hun vraag andere motieven heeft dan de begeerte om voorlichting.

4 Prompt geven zij antwoord; zij zijn immers uitnemend op de hoogte en terwijl Jezus vraagde, wat Mozes *geboden* heeft, moeten zij antwoorden: Mozes heeft (inderdaad) *toegestaan* vgl. Deut. 24 : 1; de nadruk valt op het werkwoord; het is alsof in deze inkleeding een zekere verontschuldiging ligt voor de practijk, die zeer vele gevallen kende, waarin reden tot echtscheiding aanwezig was.

5 Deze bepaling in de Mozaïsche wet, die hun werd tot een voorwendsel voor een zeer ruime practijk inzake echtscheiding, heeft echter een anderen zin; zij is een concessie aan, houdt rekening met de zonde, de menschelijke hardheid van hart; zij maakt mogelijk, wat in een enkel geval onvermijdelijk kan zijn.

Hun practijk echter greep deze bepaling aan om in zeer vele gevallen een huwelijk te verbreken.

6—9 Hiertegenover wijst Jezus van de om de zonde noodzakelijke concessie naar de norm, die in de scheppingsorde ligt. Hij verwijst daarbij naar Gen. 1 : 27 en 2 : 24: krachtens de scheppings-orde is in het huwelijk een band gelegd tusschen man en vrouw, die hen maakt tot één vleesch, d. w. z. die inniger is en sterker trekt dan de band tusschen ouders en kinderen of eenige bloedverwantschap, en, minder nog dan deze, kan verbroken worden.

De conclusie, gegrond op de scheppings-orde, en gebouwd op de H. Schrift, lag niet ver, en staat tegenover de latere practijk en de casuïstiek van het Farizeïsme: „wat dus God saamverbonden heeft, de mensch scheidt het niet.

De wet van Mozes laat Christus volkomen onaangetast, maar het misbruik ervan wijst Hij beslist terug.

10—12 Alleen met Jezus, komen de discipelen nog op de kwestie terug. In zijn antwoord stelt Hij wederom nadrukkelijk de heiligheid en onverbrekelijkheid van het huwelijk, zoo sterk, dat Hij als echtbreuk stempelt het huwelijk van een man, die zijn eerste vrouw verstooten heeft, en een andere huwt.

Markus is hier veel beknopter dan Mattheus; hij geeft voor zijn lezers te Rome niet méér dan voor hen en voor de onder de Romeinen heerschende practijk van belang was.

b. Jezus zegent de kinderen. 10 : 13—16.

¹³ En men bracht kinderen tot hem, dat Hij ze zou aanraken;

doch de leerlingen voeren tegen hen uit. ¹⁴ Doch Jezus, toen Hij het zag, werd verontwaardigd, en zeide tot hen : laat de kinderen tot mij komen, verhindert ze niet ; want voor zulken is het koninkrijk Gods. ¹⁵ Voorwaar ik zeg u, wie het koninkrijk Gods niet ontvangt als een kind, komt er zeker niet in.

¹⁶ En Hij omhelsde hen, en zegende hen met oplegging van de handen.

¹³ De kinderen, die men tot Jezus bracht, misschien wel op de armen gedragen, zijn nog zeer jong geweest : dat tot hen een woord is gezegd, blijkt niet, wel over hen spreekt de Christus.

Zij, die hen brengen — de moeders ? — begeeren voor de kinderen een aanraking van Jezus' hand. Wat zij zich daarbij denken en hiervan verwachten, verhaalt Markus niet ; doch dat een zegenende oplegging der handen bedoeld is, vgl. ook vs. 16, is zeker niet te veel gezegd in den kring van het Joodsche volk, dat uit de historie der patriarchen wist, hoe zij hun zonen zegenden.

De hooge eerbied, dien men voor Jezus had, komt in ieder geval onweersprekelijk aan den dag.

De discipelen echter willen dezen last hun Meester besparen. Dáárvoor ontbreekt hem toch zeker de tijd, en wat konden deze kinderen er aan hebben.

¹⁴ Zij denken er anders over dan Jezus-zelf, die verontwaardigd is als Hij ziet, wat er gebeurt.

Hij is voor kinderen niet te hoog en te groot, en zij zijn voor hem niet te gering. „Voor zulken is het koninkrijk Gods.” En meer nog :

¹⁵ Hij stelt de kinderen aan de volwassenen, aan de eigenwijze discipelen tot een voorbeeld : als een kind moet men het koninkrijk ontvangen, anders komt men er niet in.

Geen inbeelding dus en zelfverheffing, maar onbevangenheid en eenvoud ; geen gedachte aan eigen waarde of verdienste of beteekenis, maar vertrouwen, kinderlijk en onbepaald.

¹⁶ Na deze terechtwijzing van de discipelen doet Jezus méér dan men van hem gevraagd had, enkel een aanraking : Hij omhelst de kinderen en zegent hen met oplegging van de handen. Een zegening, machtiger en zekerder dan de zegen der patriarchen, die de hun van Godswege geschonken heils-belofte deden overgaan op hun nakomelingen ; niet de heils-belofte draagt Hij, de Beloofde, over, maar het heil, in hem verschenen, en waarover Hij koninklijk beschikt.

c. De rijke man teruggegaan. 10 : 17—22.

¹⁷ En toen Hij naar buiten ging, den weg op, kwam er een

toeloopt en hem te voet vallend vraagde Hij hem : goede Meester, wat moet ik doen om het eeuwige leven te beërven ?

¹⁸ Jezus zeide tot hem : waarom noemt gij mij goed ? Niemand is goed dan alleen God.

¹⁹ De geboden kent gij : gij zult niet doodslaan, gij zult niet echtbreken, gij zult niet stelen, gij zult geen valsch getuigenis spreken ; gij zult niets ontvreemden, eer uw vader en uw moeder.

²⁰ Hij nu zeide : Meester, dat alles heb ik in acht genomen van mijn jeugd af.

²¹ En Jezus, op hem ziende, kreeg hem lief en zeide tot hem : één ding ontbreekt u : ga heen, verkoop al wat gij bezit en geef het aan de armen, dan zult gij een schat in den hemel hebben, en kom (dan) hierheen, volg mij.

²² Maar hij betrok bij dit woord en ging verdrietig heen, want hij was iemand, die veel bezittingen had.

17—18 De ontmoeting met den rijke, door Markus niet nader aangeduid dan als „iemand”, bij Mattheus, 19 : 20 een jongeling, door Lukas, 18 : 18 een „overste” genoemd, volgt naar de aanschouwelijke teekening van den evangelist, als Jezus buiten komt, uit het huis, waar Hij de kinderen had gezegd.

Zoo wordt ook vs. 14 duidelijk : „toen Hij het zag”. Bij de deur of op de binnenplaats van het huis, waar Hij zich bevindt, willen de discipelen de moeders tegenhouden, die haar kinderen tot hem wilden brengen.

Thans, bij het naar buiten gaan, om de reis voort te zetten, komt er iemand met haast aanloopen ; hij heeft òf op Jezus gewacht, òf krijgt onverwacht hem in het oog ; in ieder geval, hij haast zich, verheugd de gelegenheid te hebben, die hij zich niet wil laten ontgaan, om Jezus een vraag te doen.

Hij spreekt hem aan als „goede Meester”, een aanspraak, die als een buitengewone en zeldzame onderscheiding een hoogst enkele maal voor een Rabbi wordt gevonden.

De vrager bedoelt hiermede niet, iets te verklaren omtrent 's Heeren zedelijke hoedanigheden, evenmin als dit de beteekenis is van „goed” van God gezegd, vgl. bijv. Ps. 73 : 1, 118 : 1, 135 : 3.

Zoo is ook 's Heeren antwoord begrijpelijk : „wat noemt gij mij goed”, enz.

Ten onrechte heeft men hierin een argument gevonden tegen de zondeloosheid van Jezus, en een bewijs en uiting gezien van besef van onvolmaaktheid. De Christus wijst dit „goed” af, omdat Hij den vrager wil doen gevoelen : pas niet lichtvaardig, zonder dat gij weet, wien gij vóór hebt, op mij toe, wat alleen aan God toekomt.

De vraag, tot Jezus gericht, is de uiting van ernst en van onzekerheid; in de wetsvervulling, waarnaar hij ernstig heeft gestreefd, heeft de vrager de zekerheid van het eeuwig leven niet gevonden. Van Jezus verwacht hij nu een aanwijzing, in welken weg het leven te verwerven; doch het blijft: eigen kracht en eigen gerechtigheid. Wat hem wordt opgedragen, hij wil het volbrengen.

19 Jezus verwijst hem naar de wet; als het op *doen* aankomt, welnu, daarin heeft hij de uitdrukking van Gods heiligen wil, en iets anders heeft hij van Jezus niet te verwachten; de geboden kent hij, aanwijzing genoeg.

In het woord „gij zult niets ontvreemden” worden het 9e en 10e gebod samengevat. Waarom het 5e gebod in de laatste plaats wordt genoemd, is moeilijk te zeggen.

Alleen geboden uit de tweede tafel der wet worden hem voorgelegd; dit behoeft niet te verwonderen, daar hij iets vraagt om te *doen*; en minder dan bij de geboden van de eerste is bij die van de tweede tafel een schijn mogelijk, waaraan het wezen niet beantwoordt; te goeder trouw kon één, die bij het uitwendige blijft, bij het *doen* zich bepaalt, zich inbeelden, de geboden te vervullen.

En voor hem, die het eeuwig leven meent te verwerven door eigen inspanning, door *doen*, is er geen andere weg, dan dien Jezus hem wijst, de weg van de geboden Gods die maatstaf en regel der gerechtigheid zijn.

20 Jezus' antwoord moet den vrager teleurgesteld hebben. Dit was zóó nuchter en simpel, het bracht hem niets nieuws, het wees hem den weg, dien hij van der jeugd af had bewandeld, . . . en die hem juist in onrust had gelaten, hem niet de zekerheid van het eeuwig leven had gegeven.

Dit antwoord stelt hem niet voor een nieuwe, grootere inspanning, legt hem niets „bijzonders” op, en opent geen nieuwe perspectieven voor hem.

21 De ernst en de ontgoocheling zijn op zijn gezicht te lezen. En Jezus, die het hem aanziet, en hem liefkrijgt, omdat hij het leven zoekt, stelt hem voor de beslissing. „Verkoop alles, wat gij hebt”. Het zal blijken, in hoever de vraag naar het eeuwig leven werkelijk een levensvraag is geworden. Dan zal hij er alles voor loslaten. En dan zal hij bij Jezus het antwoord vinden.

22 Is het hem levens-ernst? De vraag naar het eeuwig leven weegt hem wel, heeft hem verontrust. Maar deze eisch, waarbij Jezus hem geheel blijkt te doorzien, en een teere plek heeft geraakt, is hem te zwaar.

d. Het gevaar van den rijkdom. 10 : 23—31.

²³ En Jezus zag om zich en zeide tot zijne leerlingen: hoe moeilijk zullen zij die geld hebben, in het koninkrijk Gods binnenkomen.

²⁴ De leerlingen ontstelden over zijn woorden. En Jezus begon er opnieuw over en zeide: mannen, hoe moeilijk is het, in het koninkrijk Gods binnen te komen. ²⁵ Het is gemakkelijker, dat een kameel door het oog van een naald gaat, dan dat een rijke in het koninkrijk Gods inkomt. ²⁶ En zij werden nog meer verslagen, en zeiden tot elkander: maar wie kan dan behouden worden? ²⁷ Jezus zag hen aan en zeide: bij menschen is het onmogelijk, maar niet bij God. Want alles is mogelijk bij God.

²⁸ En Petrus zeide tot hem: zie, wij hebben alles verlaten en zijn u gaan volgen. ²⁹ Jezus zeide tot hem: voorwaar, ik zeg u: niemand, die huis of broeders of zusters of moeder of vader of kinderen verlaten heeft om mijnentwil en om het evangelie, ³⁰ of hij zal nu in dezen tijd honderdvoud ontvangen huizen en broeders en zusters en moeders en kinderen en akkers met vervolgingen, en in de komende eeuw het eeuwig leven.

³¹ Doch vele eersten zullen laatsten zijn en de laatsten eersten.

²³ Uit de houding van den vrager, die terugschrikte voor den eisch, hem door Jezus gesteld, leidt deze een algemeenen regel af, en wijst op de belemmering, die de rijkdom vormen kan, en zeer licht vormt voor het ingaan in het koninkrijk Gods.

²⁴ De verslagenheid der discipelen over dit woord geeft hem aanleiding zijn uitspraak te herhalen en uit te breiden; volgens de oudste handschriften moet gelezen: hoe moeilijk is het, in het koninkrijk Gods te komen.

De aanspraak, letterlijk: „kinderen”, vgl. Joh. 13 : 33, door ons met „mannen” vertaald, geeft aan zijn woord iets vertrouwelijks en gemeenzaams.

²⁵ Het wordt nog geïllustreerd door de parabel van de kameel door het oog der naald. Ten onrechte heeft men de kracht der hierin liggende hyperbool willen verzwakken door „kameel” te verstaan als kabel, scheepstouw, of ook door de op niets steunende bewering, dat „oog der naald” de benaming zou zijn van een poortje in den stadsmuur van Jeruzalem, groot genoeg om juist een mensch door te laten.

De onmogelijkheid, die Jezus wil aangeven, wordt juist door de overdreven beeldspraak duidelijk geïllustreerd, op echt Oostersche wijze. Een uitspraak van een Rabbi omstreeks het midden der 3e eeuw luidt: „gij komt zeker uit Pumbeditha, waar men een olifant door het oog eener naald laat gaan”.

²⁶ Uit de verslagenheid der discipelen en uit hun vraag: wie kan dan behouden worden? blijkt, dat Jezus in-

derdaad aan zijn uitspraak vs. 23 een breeder strekking heeft gegeven. De „rijke”, vs. 25 is niet meer iemand, die geld en goed heeft, maar heeft hier een overdrachtelijke beteekenis gekregen; dit ligt geheel in de lijn van het spreukmatig karakter van vs. 25.

27 Zoo is èn de ontsteltenis der discipelen verklaard èn 's Heeren antwoord, dat weer van algemeene strekking is: bij menschen is het onmogelijk; dit is een weerslag op de algemeen gestelde vraag: „wie kan dan behouden worden?”

Indien een „rijke”, die als de vrager van vs. 17, niet alleen rijk was aan aardse goederen, maar ook in zijn zelfbewustzijn en eigengerechtigheid meende iets te bezitten en in eigen kracht het leven te verwerven, indien een „rijke” niet kan ingaan, voor wien staat dan de ingang ten leven open?

Jezus neemt de behoudenis uit 's menschen hand en legt die in de hand Gods: bij Hem is alles mogelijk, vgl. Gen. 18 : 14, Job 42 : 2, Zach. 8 : 6.

Wanneer de vraag, door de verslagen discipelen gesteld, is opgerezen, en het inzicht geboren van de waarheid van 's Heeren antwoord, dan is eigen rijkdom verdwenen.

28—31 Aan dit gesprek sluit zich, evenals bij Matth. 19 : 27 v.v. en Luk. 18 : 28 v.v. een woord aan over het loon dergenen, die om Jezus' wil alles hebben losgelaten.

Petrus neemt het woord, en wijst erop, dat zij van alles hebben afgezien. Is het, omdat hij wil gerustgesteld worden na het strenge woord van vs. 24? Wil hij hooren, dat Jezus hèn niet buitensluit? Of spreekt ook het besef mede, dat ook zij, hoewel zij van alles hadden afgezien, toch ook nog behoorden tot de „rijken”, die zouden vallen onder het oordeel van vs. 25?

Jezus' antwoord zegt hun, met een nadrukkelijk „voorwaar zeg ik u”, ingeleid, toe, wat de „schat” zal zijn, dien zij zullen ontvangen. Om hem en om het evangelie lieten zij alles varen. Zijn woord heeft dus voornamelijk betrekking op hun toekomstigen arbeid in zijn dienst.

Allerlei natuurlijke banden zijn verbroken; huis en familie hebben zij verlaten. Een rijke vergoeding zullen zij ontvangen in de geestelijke betrekkingen, die zullen ontstaan; honderdvoudig zal de vergoeding zijn; wáár zij komen, om Christus' wil, met zijn evangelie, zullen de huizen voor hen opengaan, en zal men hen als broeders ontvangen.

Reeds in het leven der oude kerk is deze belofte duidelijk vervuld, men vergelijke bijv. Hand. 4 : 5, 16 : 15, Rom. 16 : 13, Gal. 4 : 19 enz.

Jezus voegt er iets bij, dat hen die vergoeding niet zal doen zoeken als loon, en om het loon: het zal hun alles ten deel vallen „met vervolgingen”; troost en vergoeding wordt hun beloofd, maar geen genot. En niet slechts „in dezen tijd” zullen zij ontvangen wat opweegt tegen het verlaten van alles om

Christus' wil; ook in de toekomstige eeuw zal het koninkrijk Gods voor hen zijn.

Ten slotte volgt een spreuk, die in dit verband een ernstige waarschuwing bevat: „vele eersten zullen laatsten zijn”. Op het volgen van Jezus zoo min als op het afzien van alles, wat daarvoor moest losgelaten worden, late iemand zich voorstaan; al behooren de discipelen tot de „eersten”, tot degenen, die van het begin af met Jezus zijn geweest, dáárin ligt geen enkele waarborg. Eerst in de vuurproef der vervolgingen zal de trouw en standvastigheid blijken, en uitkomen, dat vele „laatsten” „eersten” zullen zijn.

e. Hernieuwde aankondiging van het lijden; op weg naar Jeruzalem.
10 : 32—34.

³² En zij waren op weg, opgaande naar Jeruzalem, en Jezus ging voor hen uit, en zij waren ontsteld, en zij, die volgden, waren bevreesd.

En Hij nam wederom de twaalf bij zich en begon hun te spreken van hetgeen hem overkomen zou: ³³ zie, wij gaan op naar Jeruzalem, en de Zoon des menschen zal overgeleverd worden aan de Overpriesters en de Schriftgeleerden, en zij zullen hem ter dood veroordeelen en overleveren aan de heidenen, ³⁴ en zij zullen hem bespotten en bespuwen en hem geeselen en dooden, en na drie dagen zal Hij weder opstaan.

Markus' teekening is hier weer uitvoeriger en aanschouwelijker dan Matth. 20 : 17 en Luk. 18 : 31.

Jezus gaat voorop; de discipelen zijn in onrust, en die volgen, zijn bevreesd. Hierin weerspiegelt zich de haast, de drijving, die Jezus op den weg naar Jeruzalem brengen; men ziet, het is ernst, het gaat nu inderdaad op Jeruzalem aan. In Jezus' houding moet iets geweest zijn, dat de onrust, de ontsteltenis der discipelen verklaart, in hen een voorgevoel doet geboren worden van den donkeren tijd, die komen gaat. Ook zij, die volgen, de schare, moeten onder den indruk zijn geraakt, en waren bevreesd. Zij worden geboeid door een besef, dat er iets buitengewoons ophanden is.

Ook nu neemt Jezus de twaalf bij zich, om opnieuw hun te spreken van hetgeen hem te wachten staat. Naarmate Jeruzalem dichterbij komt, en de crisis zich duidelijker afteekent voor zijn bewustzijn, komen ook de vormen van het conflict en den ondergang scherper uit: het zal de strijd zijn, door de Jeruzalemsche autoriteiten aangebonden, en ten einde toe volgehouden, tegen den Messias; verklaarbaar is, dat Jezus dus spreekt van de Overpriesters en de Schriftgeleerden, en in breede trekken aangeeft, wat hem zal geschieden.

Den haat zijner vijanden, hoewel nog ingehouden, heeft Hij geproefd; Hij weet, waarop het moet uitloopen.

En met een enkel woord spreekt Hij ook van de overwinning: na drie dagen zal Hij weder opstaan.

f. De vraag der zoons van Zebedeüs. 10 : 35—40.

³⁵ En Jakobus en Johannes, de zoons van Zebedeus, kwamen bij hem, en zeiden tot hem: Meester, wij wenschten wel, dat gij doen zult wat wij u gaan vragen. ³⁶ Hij nu zeide tot hen: wat wilt gij van mij, dat ik voor u zal doen? ³⁷ Zij zeiden tot hem: geef ons, dat wij de één aan uw rechterhand en de ander aan uw linkerhand mogen zitten in uw heerlijkheid. ³⁸ Doch Jezus zeide tot hen: gij weet niet, wat gij vraagt. Kunt gij den beker drinken, dien ik drink, of den doop ondergaan, waarmede ik gedoopt word?

³⁹ Zij zeiden tot hem: dat kunnen wij.

Doch Jezus zeide tot hen: den beker, dien ik drink, zult gij drinken, en den doop, waarmede ik gedoopt word, zult gij ondergaan; ⁴⁰ maar het zitten aan mijn rechter- of linkerhand staat niet aan mij, te geven, maar (het is) voor hen, wien het bereid is.

³⁵ Dat de gedachte aan Jezus' Messiasschap en het vermoeden van een beslissing, waarop het aangaat, bij enkelen wel is ontwaakt, blijkt uit het verzoek, waarmede de beide zoons van Zebedeus tot Jezus komen: om de eereplaats, rechts en links van den koninklijken troon van den Messias.

Zijn heerlijkheid en glorie blinkt al voor hun verbeelding; en voordat zij Jeruzalem zijn binnengekomen willen zij zich vergewissen, dat ook op hen iets van den glans van hun Koning zal afstralen.

Hierin is toch iets van geloof: de koninklijke rechten van hun Messias hebben zij erkend; en aan zijn triomf twijfelen zij niet.

Zou hun verzoek louter door de begeerte, hiervan te getuigen, zijn ingegeven? Of zou ook de gedachte hierin zijn gemengd, dat zij de anderen vóór moesten zijn?

Het één zoowel als het ander.

³⁸ En ook bewijzen zij, dat aan hen voorbijgegaan is al wat Jezus had gezegd van den weg, waardoorheen het zou moeten gaan om tot de Messiaansche glorie te komen.

Hij roept hen tot de werkelijkheid, die vlak voor de hand is, en zegt, dat zij de strekking van hun verzoek zelf niet begrijpen.

De beeldspraak van „den beker, dien Hij drinkt” en „den doop, dien Hij ondergaat” bedoelt het den Christus toebedeelde lot, vgl. Ps. 11 : 6, 23 : 5, Jes. 51 : 17, 22, Hab. 2 : 16, ook Mark. 14 : 36. De „doop”, het ondergedompeld worden, kan aanduiding zijn van overstelpende rampen, maar mag hier toch wel in verband gebracht worden met 's Heeren doop door Johannes, waarin Hij een schaduw en profetie zag van zijn ondergaan in den dood, zie de verklaring van 1 : 9, bl. 22 v. ook Luk. 12 : 50.

Jakobus en Johannes willen zijn glorie deelen. Zullen zij ook kunnen dragen, wat hem zal opgelegd worden om tot die glorie te komen?

39 Zij antwoorden, zonder besef van de beteekenis van hun woorden, zonder aarzelen bevestigend. Weinig vermoeden hebben zij van wat dit inheeft, weinig begrip ook van de genade-kracht, die noodig zal zijn om hun woord waar te maken.

Wat zij begeeren, kan hun echter niet worden toegezegd. „Het staat aan Mij niet te geven”; in volkomen afhankelijkheid van den Vader leeft en spreekt de Christus in den staat zijner vernedering; Hij is nog in den weg der gehoorzaamheid, over de heerlijkheid ook der zijnen heeft Hij nog geen beschikking.

Het zitten ter rechter- en ter linkerhand zal zijn voor hen, wien het bereid is. De weg is zeker: het volgen en het belijden van den Messias zal zijn het dragen van zijn smaadheid.

De trouw, het volharden tot het eind, of deze er zullen zijn, of het zal uitloopen op een deelen in zijn heerlijkheid, dat is iets, dat nog niet geopenbaard is, dat op den weg van stap tot stap moet blijken.

Alléén te zien op het *doel*, en geen oog te hebben voor den *weg* is een vooruitgrijpen, en miskennis van den eisch der geloofsgehoorzaamheid.

g. De grootheid van het dienen. 10 : 41—45.

⁴¹ En toen de tien het hoorden, waren zij verontwaardigd over Jakobus en Johannes.

⁴² En Jezus riep hen tot zich en zeide tot hen: gij weet, dat zij die geacht worden de volken te regeeren, heerschappij over hen oefenen, en hun grooten hebben macht over hen. ⁴³ Zoo is het onder u niet; maar wie de grootste wil zijn onder u, zal uw dienaar zijn, ⁴⁴ en wie een eerste van u wil zijn, zal aller knecht zijn. ⁴⁵ Immers de Zoon des menschen is niet gekomen om gediend te worden, maar om te dienen en zijn leven te geven als losprijs voor velen.

41 De andere discipelen zijn verontwaardigd. Waarom zouden Jakobus en Johannes boven hen vóór hebben? Waarom zijn zij beiden hun te vlug af geweest? Hun verzoek is wel niet toegestaan, doch evenmin beslist afgewezen. En van rang-orde, van eere-plaatsen in het rijk van den Messias schijnt er toch wel sprake te zijn.

42 Eenzelfde eerezucht leeft zoowel in hun hart als in dat van Jakobus en Johannes.

Jezus roept hen tot zich, om hun over den voorrang te leeren.

Onder hen, in het rijk van den Messias, geldt een andere regel dan in de rijken der wereld. De plaats, die hier de vorsten en hun rijks-grooten innemen, bekleeden in het Messiaansche rijk de Messias en de twaalf.

Onder hen gaat het anders dan onder de volken, over wie de vorsten „geacht worden” te regeeren; het regiment van den Messias is van een ander karakter.

43, 44 In zijn rijk geldt een andere maatstaf; wie hier streeft naar den rang van „eerste”, moet aller knecht zijn.

Van een nivelleeren, van het uitwischen van alle onderscheid is hier dus geen sprake, slechts van een gansch andere norm voor wat werkelijke grootheid en hoogheid is.

45 Zijn grond vindt dit in den aard der heerschappij van den Messias zelf, en den weg, waarlangs Hij tot zijn koninklijke heerschappij zou komen.

De „Zoon des menschen” is „gekomen”, vgl. 1 : 38, 2 : 17 : hiermede wordt zijn optreden gekarakteriseerd; Hij komt, en is er, eens en voor al, dit kan niet herhaald of overtroffen worden; het is definitief en beslissend.

Waartoe Hij „gekomen” is, wordt negatief en positief omschreven: niet om gediend te worden: hoewel Hij de Messias is, boven allen staat en hun Meerdere, wil Hij niet hun hulde, hun dienst, — waarmede zouden zij hem ook kunnen dienen; wat zouden zij hem kunnen geven of aanbrenge, dat Hij niet reeds in zichzelf bezat — maar Hij is gekomen om te dienen; waarin dit bestaat, zegt het volgende: zijn leven te geven als losprijs voor velen.

Het Grieksche woord voor „losprijs” komt in het N. Test. alleen nog voor in de gelijkkluidende uitspraak Matth. 20 : 28, een verwant woord 1 Tim. 2 : 6.

In de Grieksche vertaling van het O. Test. komt het herhaaldelijk voor, en heeft altijd in zich de gedachte aan een aequivalent; in het Grieksch, zooals het in de laatste eeuwen voor Christus en in het begin van onze jaartelling gangbaar was, is het woord de gebruikelijke term voor het losgeld, waarmede een slaaf wordt vrijgekocht. De beteekenis van 's Heeren uitspraak over het doel van zijn „komen” is dus in het minst niet twijfelachtig.

De grootheid en de glans van zijn koningschap staan voor

het oogenblik nog op den achtergrond. Hij is op weg naar Jeruzalem, Hij weet, waartoe, en wat dit inhoudt.

Dit is het door den Vader hem gestelde doel, de levenstaak, die Hij in gehoorzaamheid heeft aanvaard. Door zijn leven te geven als losprijs voor velen, zal Hij velen loskooopen, bevrijden uit den dood, waaraan zij onderworpen zijn, uit de banden, waarin zij, zonder hem, onherroepelijk zijn gevangen.

Het laat geen plaats voor twijfel, of de Heere Christus hier spreekt van de plaatsbekleedende en verlossende beteekenis van zijn sterven.

Met hfdst. 14 : 24 is dit de eenige uitspraak uit zijn eigen mond over de waarde en beteekenis van zijn dood.

Kort en sober is zij. Slechts een korte aanduiding.

Dat Hij zich bewust was, waartoe Hij „gekomen” is, en wat zijn sterven zou te beteekenen hebben, behoeft in het minst niet te verwonderen. Al ware het alleen hierom, dat Hij de gestalte van den lijdenden knecht des Heeren in het O. Test. had gevonden, vgl. o. a. Jes. 53, en zichzelf met hetgeen hem opgelegd was, hierin had herkend.

Doch terwijl de gedachte aan het lijden en den dood hem vervult, terwijl Hij gedreven wordt op den weg naar Jeruzalem, terwijl Hij herhaaldelijk zijn discipelen tracht vertrouwd te maken met de gedachte aan een *lijdenden* Messias, en spreekt van zijn sterven, uit Hij zich over de *beteekenis* en *waarde* van zijn dood slechts een hoogst enkele keer, en dan nog in sobere, aanduidende woorden.

Eerst later, na het Pinksterfeest, zou de onderwijzing des H. Geestes de apostelen hierin inzicht geven ; eerst dan wordt het hun duidelijk, waartoe Hij stierf, dat zijn dood een offerdood was.

En wanneer zij uitgaan om te prediken, wanneer zij schrijven tot onderwijzing van Zijn kerk, dan staat het kruis in het middelpunt, en wordt in allerlei vorm en op velerlei wijze door hen getuigd van de waarde en de kracht van dit sterven.

Nu echter, zoolang Hij nog in hun midden verkeert, kunnen zij het nog niet verdragen, zouden zij het niet verstaan.

En Hij verzwijgt het niet, wat Hij gaat doen. Maar wat het beteekent, wordt niet meer dan even aangeduid.

h. Bartimeus. 10 : 46—52.

⁴⁶ En zij kwamen te Jericho. En toen Hij uit Jericho vertrok met zijn discipelen, en een groote schare, zat de zoon van Timeus Bartimeus, aan den weg. ⁴⁷ En hoorende, dat het Jezus de Nazarener was, begon hij te roepen en te zeggen : Zoon van David, Jezus, ontferm u over mij. ⁴⁸ En velen vielen tegen hem uit, dat hij zwijgen zou ; maar hij bleef des te meer roepen : zoon van David, ontferm u over mij.

⁴⁹ En Jezus bleef staan en zeide : roept hem. En zij riepen den blinde en zeiden tot hem : grijp moed, sta op, Hij roept u.

⁵⁰ En hij, zijn bovenkleed afwerpend, sprong op en kwam bij Jezus. ⁵¹ En Jezus nam het woord en zeide tot hem : wat wilt ge dat ik u doe ? En de blinde zeide : Rabbouni, dat ik weer zien mag.

⁵² Jezus zeide tot hem : ga heen, uw geloof is uw behoud geweest.

En terstond kon hij weer zien, en volgde hem op de reis.

⁴⁶ Het gezelschap komt te Jericho aan, een weinig ten Z. van het oude Jericho, waarvan in Joz. 2 sprake is, en iets ten W. van het tegenwoordige dorp Ericha. Herodes de Groote had de stad herbouwd en verfraaid, hij had er zijn winterpaleis, waar hij ook stierf. Archelaüs stichtte er vele fraaie gebouwen. De Romeinsche procuratoren legden in de stad een bezetting.

De afstand tusschen Jericho en Jeruzalem is ongeveer 5 uur gaans. Hier vindt de genezing plaats van den blinde, wiens naam door Markus wordt genoemd, Mattheus noch Lukas vermelden een naam — nl. Timaeus ; ook dat zijn vader Timaeus heette, vertelt Markus.

Wat de naam Timaeus, die ook een goed Grieksche naam is, beteekent, staat niet vast.

Bij Lukas heet hij een bedelaar.

⁴⁷ Hij hoort, dat het Jezus de Nazarener is, die voorbij gaat, d. w. z. hoorende, dat er een groote menigte voorbij trekt, vraagt hij, wat er aan de hand is, en de een of ander uit de langstreckende schare licht hem in. De blinde roept hem aan om hulp ; het „Zoon Davids” zal hij wel overgenomen hebben van dengene, die hem had verteld, wie daar voorbijtrok.

^{48, 49} Hij laat zich het zwijgen niet opleggen door de menigte, die meent, dat zijn geroep geen pas geeft.

Doch Jezus laat hem roepen. En eensklaps slaat de stemming der menigte ten opzichte van den blinde om, en men spreekt hem moed in.

^{50—52} Levendig en aanschouwelijk teekent Markus den haast en de verrassing, waarmede Bartimaeus aan den oproep gehoor geeft, vs. 50. Hij blijkt van den Zoon Davids niet een aalmoes verwacht te hebben, maar begeert, het gezicht terug te ontvangen,

Jezus' antwoord op deze bede heeft aandacht voor het geloof, dat niet beschaamd wordt.

Als Messias, als „Zoon Davids”, werd Hij aangeroepen ; nu wijst Hij dit niet meer af. Het gaat nu op Jeruzalem aan, waar

Hij straks zijn koninklijken intocht houden zal. En de genezen blinde volgt hem op dezen tocht.

Een vergelijking van dit bericht met het parallele verhaal bij Mattheus en Lukas doet zien, dat beiden de ontmoeting met den blinde stellen bij het binnenkomen in Jericho en dat Mattheus van twee blinden gewag maakt, terwijl Markus (en Lukas) slechts van één blinde spreekt, en de genezing plaatst bij het verlaten van Jericho.

Tegenspraak tusschen deze berichten is wel door velen aangenomen, doch zonder noodzaak.

Het bericht van Lukas geeft reden, de volgende voorstelling zich te maken van de juiste volgorde der gebeurtenissen: bij het inkomen in Jericho zit Bartimeus aan den weg; zijn roepen wordt door het rumoer der menigte overstemd, en door Jezus niet gehoord; daarop volgt de ontmoeting met en het oponthoud in het huis van Zacheus; de blinde, die hoopt, door Jezus genezen te worden, heeft zich verplaatst, en wacht Jezus nu op bij het uitgaan uit Jericho.

De evangelist Lukas heeft de beide voorvallen, de genezing van den blinde en de ontmoeting met Zacheus gesplitst, en ieder in éenen, als één geheel, verhaald.

De evangelisten schrijven niet als verslaggevers, niet van minuut tot minuut wordt iedere bijzonderheid vermeld. Bewaard is in hun geschriften, waar het op aankomt, in dit geval de macht van het woord van den Messias, een woord, dat werkt, waar Hij geloof ontmoet.

De laatste week, tot 14 Nisan. 11 : 1—14 : 10.

a. De intocht in Jeruzalem. 11 : 1—11.

¹ En toen zij dicht bij Jeruzalem kwamen, bij Bethphagé en Bethanië tegen den Olijfberg, zond Hij twee van zijn leerlingen uit en zeide tot hen: ² gaat naar het dorp daar vóór u, en terstond als gij er binnenkomt, zult gij een veulen vinden, dat vastgebonden is, waarop nog geen mensch heeft gereden; maakt het los en brengt het (hier). ³ En wanneer iemand u zegt: waarom doet gij dat?, zegt dan: de Heere heeft het noodig, en Hij zendt het terstond weer hier terug.

⁴ En zij gingen heen en vonden een veulen vastgebonden bij de deur, buiten bij den tweesprong, en zij maakten het los.

⁵ En sommigen van die daar stonden zeiden tot hen: wat doet gij dit veulen los te maken? ⁶ Zij zeiden tot hen zooals Jezus gezegd had; en men liet hen begaan. ⁷ En zij brachten

het veulen tot Jezus, en zij legden hun bovenkleederen erop, en Hij besteeg het.

⁸ En velen spreidden hun bovenkleederen op den weg, en anderen twijgen, die zij op de akkers afsneden.

⁹ En die vooruitgingen en die volgden riepen :

¹⁰ Hosanna, gezegend die komt in den naam des Heeren,
Gezegend het komende rijk van onzen vader David,
Hosanna in den hooge.

¹¹ En Hij kwam in Jeruzalem, in den tempel; en nadat Hij alles in oogenschouw had genomen, vertrok Hij, daar het reeds laat op den dag was, naar Bethanië met de twaalf.

¹ De tempelstad is niet ver meer; de evangelist preciseert, na eerst het doel der reis, Jeruzalem, te hebben genoemd, nog iets nader, en vermeldt nog twee plaatsnamen: Bethphagé en Bethanië, twee dorpen, die men voorbij-moest op de reis van Jericho naar Jeruzalem.

Bethphagé, dat waarschijnlijk „vijgen-huis” beteekent, lag in de onmiddellijke nabijheid van Jeruzalem, aan de W.-zijde van den Olijfberg, dichter bij Jeruzalem dan Bethanië, het tegenwoordige El-Azarijeh, dat 15 stadiën van de stad verwijderd is, vgl. Joh. 11 : 18.

Jezus maakt aanstalten voor den koninklijken intocht in de hoofdstad.

Te Bethanië wordt halt gehouden, vandaar heeft men het gezicht op Bethphagé waar twee der discipelen het veulen moeten gaan halen, dat Jezus zal gebruiken.

³ Indien men hun rekenschap vraagt, moeten zij zeggen: de Heer heeft het noodig, en Hij zendt het u dadelijk weer terug. Dit zal afdoende zijn. De eigenaar moet dus niet alleen van Jezus geweten hebben, maar ook tot zijn vrienden behoord, een aanwijzing, dat dit niet het eerste bezoek aan Jeruzalem is, al wordt bij Markus en Mattheus geen ander vermeld, wel bij Lukas en Johannes.

^{4—7} De beschrijving van de uitvoering van de opdracht door de discipelen is bij Markus aanschouwelijker en met meer bijzonderheden dan bij Mattheus en Lukas; zij vinden het veulen vastgebonden „bij de deur, buiten aan den tweesprong” of „den weg”; het Grieksch heeft hiervoor een woord, dat in het N. Test. overigens niet voorkomt, wel dikwijls in de papyri, waar het gewoonlijk „wijk, kwartier” beteekent.

Deze bijzonderheden, door Mattheus en Lukas niet vermeld, wijzen op een bekendheid met alle omstandigheden, die ook hier aan Petrus als zegsman doen denken.

De discipelen beginnen te begrijpen, dat Jezus iets van buiten-

gewonen aard voor heeft, door op deze wijze Jeruzalem te willen binnentrekken. Het kan niet uit vermoeidheid zijn, dat Hij den geringen afstand niet te voet aflegt.

De Messiaansche gedachte begint ook bij hen door te breken, en geestdrift grijpt hen aan.

8-11 Op den weg zijn talrijke pelgrims, die optrekken naar Jeruzalem voor het Paaschfeest. Zij spreiden hun bovenkleed op den weg uit, anderen snijden groen of twijgen af, dat ter weerszijden van den weg op de akkers groeit.

En vóór en achter klinkt het gejuich op, dat den indruk vertolkt, bij de schare gewekt: hun Messias trekt op, Jeruzalem binnen.

„Hosanna”, een Hebreeuwsche uitdrukking, eigenlijk een roep om hulp: „help toch”, vgl. 2 Sam. 14 : 4, 2 Kon. 6 : 26, Ps. 118 : 25, is later een vreugde-roep, waarmede men een vorst eerde. Dat is ook hier de bedoeling, blijkens vs. 10 „Hosanna in den hooge.”

De uitroep: gezegend, die komt in den naam des Heeren, is aan Ps. 118 : 26 ontleend, en geldt den Messias, zooals blijkt uit wat erop volgt: gezegend het komende rijk van onzen vader David.

De evangelist is hier zeer beknopt. Welken indruk deze optocht, deze Messiaansche leuzen te Jeruzalem maken, hij spreekt er met geen enkel woord over.

Het is er hem slechts om te doen, dit oogenblik te teekenen, dat Jezus voor een korten tijd door de schare als Messias wordt geëerd; als Messias komt Hij de stad Davids binnen, als zoodanig laat Hij zich toejuichen.

Alleen van een kort bezoek aan den tempel maakt Markus gewag. Jezus neemt daar alles rondom in oogenschouw, en vergadert de indrukken, die hem als Israëls Messias aanleiding zullen geven tot handelen.

Echter niet op dit oogenblik. De dag is reeds te ver heen. Hij vertrekt uit Jeruzalem, om te gaan overnachten te Bethanië. De toorn der Farizeëen is tegen hem ontstoken, maar zijn tijd is nog niet vol, en Hij onttrekt zich aan hun lagen, door des nachts buiten Jeruzalem te vertoeven.

Ook aan de geestdrift der menigte is Hij hierdoor onttrokken.

b. De onvruchtbare vijgeboom; de tempelreiniging. 11 : 12-28.

¹² En den volgende dag, toen zij uit Bethanië gingen, kreeg Hij honger. ¹³ En van verre een vijgeboom in het oog krijgend, die in het blad was, kwam Hij of Hij er soms iets aan vinden zou, en (erbij) gekomen vond Hij niets dan bladeren; ¹⁴ want het was de tijd voor vijgen niet. ¹⁴ En Hij nam het woord en zeide

tot den boom: nooit in der eeuwigheid moge iemand meer vrucht van u eten.

En de discipelen hoorden hem.

¹⁵ En zij kwamen in Jeruzalem, en in den tempel gekomen begon Hij die verkochten en kochten in den tempel te verdrijven, en de tafels der wisselaars en de banken der duivenkooplieden wierp Hij om, ¹⁶ en Hij liet niet toe, dat iemand vaatwerk door den tempel heen droeg, ¹⁷ en Hij leerde en zeide: staat er niet geschreven:

Mijn huis zal een bedehuis genoemd worden voor alle volken?

Maar gij hebt er een roovershol van gemaakt.

¹⁸ En de Overpriesters en de Schriftgeleerden hoorden het, en zij zochten, hoe zij hem zouden ombrengen; want zij waren bevreesd voor hem, want de geheele schare stond versteld over zijn leer.

¹² Markus stelt de vervloeking van den vijgeboom op den volgenden dag; Mattheus en Lukas laten op den intocht onmiddellijk het bericht van de tempelreiniging volgen, die als Messiaansche daad in haar karakter hierbij ook direct aansluit.

Bij het vertrek uit Bethanië krijgt Jezus honger. Aan alle zwakheden van het lichaam was Hij naar zijn menschheid onderhevig; met name na den nacht, die in geestelijke inspanning en gebed zal zijn verlopen, en in de geestelijke spanning, waarin Hij verkeerde, zal de invloed ook op het lichaam merkbaar zijn geweest.

¹³ Een vijgeboom, die vol in het blad is, geeft hem reden, er ook vrucht aan te verwachten.

Inderdaad komt het voor, met name aan de O. helling van den Olijfberg, waar de plantengroei meermalen een halve maand vóór is bij dien van Jeruzalem, dat omstreeks einde Maart, begin April bladeren aan den vijgeboom te vinden zijn. De O.-helling van den Olijfberg is beschut tegen den W.-wind, en staat open voor den gloed van den Sirocco.

Doch Hij vindt onder het blad geen vrucht, de boom heeft niets dan bladeren.

Markus voegt eraan toe „want het was de tijd voor vijgen niet.” Dit klinkt schijnbaar als een verontschuldiging voor den vijgeboom, en verleent oogenschijnlijk aan Jezus' vervloeking van dien boom het karakter van onredelijkheid, haast van een toornig woord uit persoonlijke gegriefdheid en uit teleurstelling.

Op velerlei wijze heeft de exegese zich gepijnigd om hiervoor of een verklaring te vinden, of den vorm der vervloeking zóó te wijzigen, dat zij haar karakter van „vervloeking” verliest.

Het één noch het ander echter is noodig. De verklaring, dat het de tijd voor vijgen niet was, bedoelt aandacht te vragen voor het karakter der handeling, die volgt.

Soms komen aan den vijgeboom de vruchten vóór het blad ; nu en dan zelfs in de tweede helft van Februari ; rijp zijn deze vruchten echter niet voor Juni, en dikwijls vallen zij vóór dien tijd, onrijp, af.

14 De opmerking van vs. 13c kenschetst Jezus' oordeel over den vijgeboom als een symbolische handeling, een symbolisch-profetisch woord.

Dat Hij honger had, is de aanleiding tot het kiezen van dezen vorm, doch zonder dat men in het oordeel over den vijgeboom een uiting zou mogen zien van persoonlijke teleurstelling of gekrenktheid.

Hij spreekt hier als Messias, zijn woord draagt hier een profetisch karakter. De vervloeking van den vijgeboom valt, evenals alles wat de evangelisten uit deze laatste week van 's Heeren leven mededeelen, binnen het kader zijner Messiaansche roeping ; wel is gansch zijn openbaar leven hierin begrepen, maar toch wordt in deze dagen te Jeruzalem de spanning grooter, de tegenstand scherper, en dit Messiaansch karakter van al hetgeen Hij doet en zegt daardoor nog sprekender. Wat hier tot den vijgeboom wordt gezegd en ermee gebeurt staat op één lijn met hetgeen bij meer dan één profeet onder het Oude Verbond valt op te merken : zij hebben, op last des Heeren, een prediking tot het volk in den vorm van een symbolische handeling, soms al, soms niet vergezeld van of gevolgd door een profetisch woord.

Men vergelijke o.a. 1 Kon. 22 : 10 v.v. Jes. 20 : 1 v.v., Jer. 13 : 1 v.v., 19 : 1, 2, 10.

Zoo zegt Jezus' woord tot den vijgeboom aan het volk der Joden het gericht aan ; en dat de boom ook verdort, is voor het volk een teeken, dat zijn woord niet ijdel is.

Zij zijn als de boom, die blad heeft, en dus reden geeft, vrucht te verwachten, die straks rijpen zou : zij hebben vluchtig en oppervlakkig hun geestdrift getoond jegens den Messias, onder hun Hosanna-geroep trok Hij Jerusaleem binnen.

Maar waar zullen de vruchten zijn ? Er is geen bekeering, geen erkennen van het geestelijk karakter zijner Messiaansche waardigheid.

Over *dit* volk spreekt de Messias het oordeel uit, vgl. Jer. 8 : 13.

De discipelen zijn onder den indruk van het voorval ; zij hebben een vermoeden van de beteekenis van zijn woord, en zijn aangegrepen door den ernst ervan. Dit weerspiegelt zich in de — alleen bij Markus voorkomende — toevoeging : en zijn discipelen hoorden naar hem.

15—18 Nauw hiermede hangt het bericht van de tempelreiniging samen ; niet alleen in tijds-orde, maar ook om zijn inhoud.

Jezus komt in den tempel, die met alles wat daar voorvalt en in den toestand, waarin hij verkeert, een levende en sprekende illustratie is van den vijgeboom, in het blad, maar zonder vrucht.

Met groote kracht en veel heftigheid treedt Jezus op. Den vorigen dag, vs. 11, had Hij alles goed in zich opgenomen; toen waren zijn indrukken reeds vastgelegd, en zijn plan gevormd.

Een drukke handel werd er in den voorhof der heidenen van den tempel gedreven; de feestgangers konden zich op een gemakkelijke wijze de offerdieren verschaffen, noodig voor den offerdienst, en waren zeker, er een te koopen, dat aan de vereischten der wet voldeed. De vreemde munt kon gewisseld worden tegen den „sikkel van het heiligdom”, dien ieder Israëliet moest opbrengen, Ex. 33 : 12 v., Matth. 17 : 18 v.

En geheel dit bedrijf had de goedkeuring en stond onder toezicht van een deel der geestelijke leidslieden van het volk, de priesters.

Jezus vaagt dit alles weg van de plaats, die erdoor werd ontwijld.

Teekenachtig is de bijzonderheid, vs. 16 : „en Hij liet niet toe, dat iemand vaatwerk door den tempel droeg.” Alleen Markus heeft dit.

In den Talmud wordt het voor ongeoorloofd verklaard, over den tempelberg te gaan met onderscheiden, met name genoemde voorwerpen; ook mocht men den tempel niet maken tot een pad, om den weg te bekorten.

Deze gedachte aan de heiligheid van het huis des Heeren was door het volk en de leiders geheel uit het oog verloren.

Bij den Christus doet het aanschouwen van dezen toestand een heftige verontwaardiging oprijzen, zóó plotseling, en zoo machtig, dat van verzet geen sprake is, zelfs niet eens van een protest bij de Overpriesters en Schriftgeleerden, die geheel overbluft schijnen.

Jezus zelf spreekt van hetgeen hem dreef, vs. 17; in een kort woord vat de evangelist samen, wat, blijkens vs. 17 : „en hij leerde”, zeker breder zal zijn uiteengezet, vgl. ook vs. 18 : de schare is ontzet „over zijn leeren”.

Het protest tegen hetgeen in den tempel geschiedde, en de verklaring voor zijn heftig optreden knoopt Hij ook hier vast aan een beroep op de H. Schrift : „is er niet geschreven”. Zoozeer leeft Hij uit het Woord zijns Vaders, dat zulk een beroep als vanzelf hem voor den geest komt.

Het is een aanhaling uit Jes. 56 : 7. Tegenover den aard van Gods huis als een huis des gebeds stelt Hij, wat er door de Joden van is gemaakt : een roovershol. Dit herinnert sterk aan Jer. 7 : 11.

Zij komen er niet om te aanbidden, maar om handel te drijven en winst te maken.

In Jer. 7 : 11 wordt gezegd, dat Israël zich in het huis Gods

veilig waande voor de gerichten Gods ; zoo meenen de Joden van Jezus' dagen ongestoord in den tempel hun buit te kunnen vergaderen, en zij rekenen niet met het doel en den aard van het huis des Heeren.

Direct verweer hebben de Overpriesters en Schriftgeleerden niet, wel gevoelen zij vooral zich door Jezus' optreden en woord geraakt ; want zij hadden steeds geduld, wat Hij zoo scherp afkeurt.

En zij zinnen op een gelegenheid, hem om te brengen.

Hier voor het eerst spreekt Markus van een vijandig, zij het nog heimelijk, optreden der Overpriesters. Zij gevoelen zich persoonlijk geraakt door zijn critiek. Niet alleen, dat Hij veroordeelt, wat zij hadden toegelaten.

Maar ook wellicht, omdat zij finantieele belangen bedreigd achtten. De markt stond onder hun bescherming. De Joodsche litteratuur spreekt van „de winkels der zoons van Hanan”, d.i. van Annas.

De overpriesters zullen den strijd aanbinden. Zij werken nu nog in stilte ; maar rusten zullen zij niet, voordat zij hem zullen hebben uit den weg geruimd.

c. De verdorde vijgeboom ; de macht van het geloof. 11 : 19—26.

¹⁹ En wanneer het avond werd ging hij de stad uit.

²⁰ En toen zij er voorbij gingen in de vroege zagen zij dat de vijgeboom tot den wortel toe verdord was.

²¹ En het kwam Petrus weer in de gedachte en hij zeide tot hem : Rabbi, zie, de vijgeboom, dien gij vervloekt hebt, is dor.

²² En Jezus antwoordde hun : hebt geloof in God. ²³ Waarlijk ik zeg u : wie tot dezen berg zou zeggen „word opgenomen en in de zee geworpen,” en hij zal niet twifelen in zijn hart, maar hij gelooft dat gebeurt wat hij zegt, het zal hem te beurt vallen.

²⁴ Daarom zeg ik u, al wat gij vraagt in het gebed, gelooft dat gij het ontvangen hebt, en het zal u te beurt vallen. ²⁵ En wanneer gij staat te bidden, vergeeft indien gij iets tegen iemand hebt, opdat ook uw Vader, die in de hemelen is, u uwe overtredingen vergeve.

^{19, 20} Markus is hier iets uitvoeriger dan Mattheus, die de vervloeking van den vijgeboom en zijn verdorring in één bericht samenvat. Bij Markus zijn deze twee momenten uiteengelegd, en vallen zij op twee verschillende dagen.

In den avond, bij het verlaten van Jeruzalem, is de boom aan de aandacht der discipelen ontgaan. Bij het teruggaan naar

de stad den volgenden morgen treft hen die ééne verdorde boom te midden van de overige.

„Tot den wortel toe” is hij verdord.

21 Petrus is bij Markus degene, die het woord doet ;

Matth. 21 : 20 spreekt in het algemeen van „de leerlingen”. Ook dat het Petrus „weer in de gedachten kwam” is een teekenachtige bijzonderheid, die op Petrus’ prediking als één van de gegevens voor Markus’ bericht wijst.

22 Uit Jezus’ antwoord blijkt, dat de toon van Petrus’ stem, toen hij de aandacht vestigde op den verdorden boom, verbazing verried over zulk een uitwerking van ’s Heeren woord.

Zijn antwoord ontdekt de bron der kracht, waaraan deze werking ontspringt. Het geldt wel zijn leerlingen : „hebt geloof in God”, maar het openbaart tevens, hoe Hij zelf in zijn menschelijke verschijning leefde in volkomen afhankelijkheid en ongebrokeu gemeenschap met zijn God.

Uit zichzelf deed Hij niets. Als Messias had Hij deze symbolische handeling voltrokken, in de zekerheid en het vertrouwen, dat de Vader zijn woord zou bekrachtigen. Hij is over de uitwerking niet verbaasd.

En in zijn antwoord, wijst Hij Petrus en de anderen aan, welke in de toekomst hun houding zal moeten zijn bij de vervulling van hun roeping.

23 Ingeleid met een plechtig „waarlijk, ik zeg u”, wordt de macht van een onbeperkt vertrouwen hun geleerd in een hyperbolisch gezegde : ook het onmogelijke, het in zichzelf onwaarschijnlijk wil God schenken aan het geloof, dat het onvoorwaardelijk en volstrekt moet wagen met Zijn macht en op Zijn toezegging.

Twijfel, gedeeld-zijn, ontstaande doordat men ziet op de omstandigheden, niet kan afzien van het rekenen met menschenmogelijkheden, mag er niet zijn.

24 Wat zij in het gebed begeeren, daarvan moeten zij gelooven, dat zij het reeds ontvangen hebben ; uitsluitend en volkomen moet het verwacht worden van de macht en goedheid Gods.

Het spreekt vanzelf, dat deze belofte niet in onbeperkten zin mag verstaan worden, alsof in het geloof alles van den Heere zou kunnen verkregen worden.

Het verband leert anders. Jezus’ woord tot den vijgeboom had betrekking op de vervulling van zijn roeping als Messias. Wat Hij hier tot zijn discipelen zegt, geldt hun toekomstigen arbeid.

Bovendien zal de oprecht geloovige den Heere God niet willen gebruiken, Hem a. h. w. in zijn dienst stellen, maar allereerst Hem erkennen als God, Zijne eer zoeken, en de vervulling van iedere bede afhankelijk stellen en weten van Zijn wil.

Voor den Christus was er nimmer strijd tusschen zijn begeren en den wil des Vaders.

Doch waar is de geloovige, die meenen kan, dat zijn wensch en wil niet in strijd zou kunnen zijn met den wil en de eer Gods, en het „niet mijn wil, maar Uw wil geschiede“, zou mogen achterwege laten? Een „geloof“, dat zonder dit voorbehoud over God zou willen beschikken, zou eerder den naam verdienen van magie dan van geloof.

Calvijn teekent hierbij aan: „Hij, (Christus) onderwerpt de gebeden aan den regel des geloofs. Zoo toch is het noodig, opdat de Geest al onze begeerten tot gehoorzaamheid dwinge, beteugeld door het Woord Gods. Christus eischt een vast vertrouwen zonder aarzeling bij het smeeken. Vanwaar nu zou het menschelijk gemoed dit vertrouwen verkrijgen dan uit het Woord Gods? Nu zien wij dus, dat Christus zijn' discipelen geen enkele belofte doet, tenzij zij zich houden binnen de perken van het Goddelijk welgevallen.”

25 Markus heeft hier nog een woord, dat bij Mattheus voorkomt in de bergrede, 6 : 14, die Markus niet heeft.

Omdat ook dit woord handelt over het gebed, en wel over de rechte gezindheid en stemming bij het gebed, is het in dit verband op zijn plaats en mogelijk om deze reden hier opgenomen.

Het staan bij het gebed is voor de Joden de gebruikelijke gebedshouding, Vgl. Luk. 18 : 11, 13; in de Rabbinistische litteratuur komt de uitdrukking „staan om te bidden“ herhaaldelijk voor.

Het gebed tot God kan nooit op de rechte wijze gedaan tenzij in het besef van de behoefte aan vergeving, in het bewustzijn, dat God, hetgeen Hij schenken wil, geeft uit ongehouden goedheid. Dit besef moet wel vergevensgezindheid in zich sluiten jegens dengene, tegen wien men iets heeft.

„Uw Vader, die in de hemelen is“ komt overigens bij Markus niet voor. God wordt door Jezus Mark. 8 : 38 en 13 : 32 „de Vader“ genoemd.

Wat de St. Vert. als vs. 26 hebben, komt in verscheiden oude handschriften niet voor; in andere, die het wel hebben, met verschillende afwijkingen in den tekst, wat er op wijst, dat deze hss. het uit Matth. 6 : 15 overnamen.

d. De vraag naar Jezus' bevoegdheid, 11 : 27—33.

²⁷ En zij kwamen weder te Jeruzalem. En terwijl Hij in den tempel op en neer liep, kwamen de overpriesters tot hem en de schriftgeleerden en de oudsten, en zeiden tot hem: ²⁸ met wat voor bevoegdheid doet gij deze dingen? Of wie heeft u deze bevoegdheid gegeven, om dit te doen?

²⁹ En Jezus zeide tot hen: ik zal u een vraag stellen, ant-

woordt mij, dan zal ik u zeggen, met wat voor bevoegdheid ik deze dingen doe. ³⁰ De doop van Johannes, was die uit den hemel of uit de menschen? Antwoordt mij,

³¹ En zij bespraken onder elkander: wanneer wij zeggen: uit den hemel, zal Hij zeggen: waarom hebt gij hem dan geen geloof geschonken? ³² Of zullen wij zeggen: uit de menschen? — zij waren bevreesd voor de menigte; want allen hielden het ervoor, dat Johannes wezenlijk een profeet was. ³³ En zij gaven Jezus ten antwoord: wij weten het niet. En Jezus zeide tot hen: dan zeg ik u ook niet, met wat voor bevoegdheid ik deze dingen doe.

27 Onder het gesprek over den verdorden vijgeboom en het geloovig gebed is Jeruzalem bereikt. Het doel is wederom de tempel; niet lang laat de gelegenheid zich wachten voor een ander gesprek. De overpriesters en schriftgeleerden en oudsten komen op Jezus af; dat deze drie groepen van het Sanhedrin worden genoemd, maakt den indruk, dat officieel een deputatie was afgezonden om Jezus ter verantwoording te roepen over zijn optreden van den vorigen dag. Want „deze dingen”, vs. 28, doelt zeker op de tempelreiniging. Het gesprek, de interpellatie, zal wel in méér woorden dan waarin de evangelist de bedoeling samenvat, hebben duidelijk gemaakt, waarover de vraag liep.

Formeel waren zij in hun recht, de vraag naar Jezus' bevoegdheid te stellen: voor den gang van zaken, voor de goede orde in den tempel, waren de overpriesters aansprakelijk. Jezus had hier ingegrepen. Met welke bevoegdheid?

Ontleent Hij die aan zichzelf? Of hebben zij hem soms gemachtigd? Dat zij deze dubbele vraag stellen, is niet zonder beteekenis. Zij begrijpen eigenlijk zeer goed, dat Jezus krachtens Messiaansche aanspraken was opgetreden zooals Hij deed. En toch vragen zij: „Of wie heeft u deze bevoegdheid gegeven?” Dit sluit de ontkenning in zich van zijn Messiaansche waardigheid, en de gedachte: wij hebben u toch zeker niet gemachtigd!

Dit verklaart ook Jezus' antwoord, dat een wedervraag is; van hetgeen zij hierop zeggen, zal zijn definitief antwoord afhangen.

Waarom vraagt Hij juist naar den doop van Johannes? Omdat zijn doop en de gansche profetische prediking van Johannes heenwees naar den Komende, een inluiden was van het tijdperk van den Messias.

Johannes, optredend als profeet, doopte met het oog op den komende Messias. Vlak na hem is er een ander, óók met profetische prediking; wat kon deze zijn, anders dan de Messias?

Zij konden dus zelf wel het antwoord geven op de vraag naar Jezus' bevoegdheid; indien zij maar acht willen slaan op Johannes, die in hun midden had getuigd.

31—32 De vragers geraken nu in verlegenheid. Hoe weinig oprecht zij zijn, blijkt uit hun beraadslagingen. Zij zinnen op een antwoord, dat hen niet in moeilijkheden zal brengen.

Zeggen zij: Johannes' doop was uit den hemel, d.i. naar Joodsche zegswijze: uit God, dan verwachten zij het verwijt: waarom hebt gij hem dan geen geloof geschonken? Van hun houding tegenover Johannes maakt Markus met geen woord gewag. Wel blijkt uit Matth. 3 : 7 hoe critisch en hooghartig afwerend deze was.

Johannes' profetische roeping rondweg loochenen durven zij evenmin uit vrees voor de menigte, die Johannes algemeen voor een profeet hield.

33 En de deputatie, afgezonden om Jezus rekenschap te vragen, komt voor den dag met de beschamende en onoprechte bekentenis: wij weten het niet.

Daarom weigert Jezus op zijn beurt, hun vraag te beantwoorden. Niet, omdat Hij zich ervan wil afmaken.

Maar om hun onoprechtheid aan de kaak te stellen.

e. Gelijkenis van de goddelooze landlieden. 12 : 1—12.

¹ En Hij begon tot hen in gelijkenissen te spreken: een mensch plantte een wijngaard en zette een heining eromheen en groef een kelder en bouwde een schuur, en verpachtte hem aan landlieden, en ging op reis. ² En hij zond tot de landlieden te zijner tijd een knecht, om van de landlieden van de vruchten van den wijngaard in ontvangst te nemen; ³ en zij namen hem, gaven hem slaag en zonden hem zonder iets weg.

⁴ En opnieuw zond hij een anderen knecht tot hen; ook dien sloegen zij op het hoofd en behandelden zij smadelijk.

⁵ En hij zond nog een ander: en dien doodden zij, en vele anderen, waarvan zij sommigen slaag gaven, anderen doodden.

⁶ Nog één had hij, een eenigen zoon; hem zond hij ten laatste tot hen, zeggende: zij zullen voor mijn zoon wel oppassen.

⁷ Die landlieden echter zeiden tot elkander: deze is de erfgenaam, komaan, laten wij hem doodden, dan zal de erfenis voor ons zijn. ⁸ En zij namen hem en doodden hem, en wierpen hem buiten den wijngaard. ⁹ Wat zal de eigenaar van den wijngaard doen? Hij zal komen en de landlieden ombrengen en den wijngaard aan anderen geven. ¹⁰ Hebt gij dit Schriftwoord niet gelezen:

¹¹ „de steen, dien de bouwlieden afgekeurd hebben,
deze is geworden tot een hoeksteen ;
van den Heere is hij gekomen,
en hij is verwonderlijk in onze oogen” ?

¹² En zij trachtten hem te grijpen, maar zij vreesden de schare ;
want zij begrepen, dat Hij met het oog op hen de gelijkenis
had uitgesproken. En zij lieten hem begaan en gingen weg.

¹ Van de gelijkenissen (meerv.), waarvan Markus ge-
waagt, deelt hij er slechts één mede, waarvan de strek-
king duidelijk is, en ook door hen, op wie zij doelt, wel wordt
begrepen, vs. 12.

Het beeld van den wijngaard kon voor geen kenner van het
O. Test. duister zijn ; Israël heet daar meermalen de door den
Heere geplante en met Zijn zorgen omringde wijngaard, het
uitvoerigst Jes. 5, vgl. ook Jer. 2 : 21, Ps. 80 : 9 v.v.

Evenals Jes. 5 wordt ook hier het beeld uitgewerkt in bij-
zonderheden, zoodat de slotsom kan zijn : niets is verzuimd,
alle zorg is er aan besteed.

Het door „kelder” vertaalde woord is eigenlijk een kelder,
van gehouwen steen gemaakt, die dienen moest om den most
in te vergaren. Het woord, door de St. Vert. met „toren”, door
ons met „schuur” vertaald, heeft in het latere Grieksch meer-
malen de beteekenis van een gebouwtje, dat diende tot opber-
ging van gereedschappen enz., en bovendien een of meer ver-
trekken bevatte voor bewoning.

^{2—4} Met toenemende kwaadwilligheid worden de knechts
bejegend, achtereenvolgens door den eigenaar afge-
zonden. Zijn de landlieden, aan wie de „wijngaard”, d.i. het
volk Israël, is toevertrouwd, de leiders van het volk, de knechts,
door hen mishandeld en gedood, zijn de profeten ; vgl. voor
de behandeling, die onderscheiden profeten hadden te verduren
o.a. Am. 3 : 7, Zach. 1 : 6, Jer. 7 : 25, 25 : 4.

⁵ In vs. 5 wordt geresumeerd, en de bejegening van
de profeten van de zijde der leiders in algemeene trek-
ken geteekend. De laatste in de reeks, Johannes de Dooper,
mag hierbij ingesloten worden gedacht. Men vergelijkte Neh.
9 : 21, 1 Kon. 22 : 24, het lot van Jeremia, Luk. 6 : 23,
13 : 34 enz.

⁶ Onmiskénbaar duidelijk spreekt in vs. 6 het Messi-
aansch bewustzijn des Heeren ; Hij stelt zich niet als
één in de rij der profeten, maar is zich bewust, apart te staan ;
méér dan een profeet als de anderen. Hij is de „geliefde”, d.i.
de eenige Zoon, vgl. 1 : 11 en 9 : 7 ; Hij is zich bewust van
een bijzondere betrekking tot den Vader ; de Zoon wordt „ten
laatste” gezonden, d. w. z. hooger openbaring en machtiger liefde-
betoon is niet te verwachten.

7 Ook in het „erfgenaam” ligt het Messiaansch bewustzijn opgesloten.

Hoe kunnen de landlieden denken en zeggen : wanneer wij den erfgenaam dooden, zal de erfenis voor ons zijn ?

Omdat zij niet verder en hooger zien dan op de tot hen gezondenen : op dengene, die hen zendt, letten zij niet. Zij achten zich zelfstandig en meenen, straks ongestoord in het bezit van den wijngaard te zullen zijn.

Zóó dachten ook de geestelijke leiders der Joden : zij zien Jezus wel, maar letten niet op den Vader, die hem zond. Zij beelden zich in, indien zij maar met Jezus afgerekend hebben, dat hun geestelijke tyrannie over het volk voorgoed zal bevestigd zijn, vgl. Joh. 11 : 47.

8 Zij wierpen hem uit, buiten den wijngaard : zij meenden, nu voorgoed met dezen Eéne, den eenigen Zoon, afgerekend te hebben.

9 Doch zij hebben, dit doet Jezus uitkomen in zijn rhetorische vraag, waarop Hij zelf het antwoord geeft, ook met den eigenaar van den wijngaard te doen. Hun verantwoordelijkheid en het gericht, dat zij over zich brengen, geeft Hij hun te verstaan. Anderen zullen komen in de positie, waarin zij denken, zich te handhaven : de leiding van het Israël Gods zal komen in andere handen, en overgaan op de apostelen.

10, 11 Een laatste waarschuwing wordt aan de gelijkenis nog toegevoegd door de verwijzing naar een Schriftwoord, dat ook deze Schriftgeleerden en oudsten toch wel kennen moeten ; tenzij ze van alle inzicht in de H. Schrift verstoken zijn moet hun dit toch ook wel iets te zeggen hebben,

De aanhaling is uit Ps. 118 : 22 v. ; zal zij iets beteekenen, dan moet Jezus de bedoeling hebben, dit woord in verband te brengen met en toe te passen op zichzelf ; dan behelst het een waarschuwing aan het adres der leiders, die het wel tegen den Messias opnemen, doch zijn verhooging niet zullen kunnen keeren, die Hij uit de H. Schrift afleest, evenzeer als Hij zijn verwerping in die Schrift had gevonden.

De 118e Psalm zingt van Zion, door de bouwers als waar-deloos verworpen, maar door God tot den hoeksteen van Zijn bouwwerk gemaakt.

Deze psalm is gezongen na de voltóoing van Jeruzalems muur in 444, waardoor de tempel weer beveiligd werd.¹⁾

Het herstel van den tempel, evenals de herbouw van de tempelstad staat in onverbrekelijk verband met het herstel en de verlossing van Israel zelf, is een deel van de betooning van Gods verbondstrouw en ontferming aan Zijn volk.

Israël nu bestaat alleen om en door den Messias, die de grond is van Israëls verkiezing, en die uit Israël zou voortkomen.

¹⁾ Vgl. A. Noordtjiz, De Psalmen, Korte Verklaring enz. 1925.

Hetgeen van Zion wordt gezongen in Ps. 118, bergt een profetisch perspectief in zich, vindt zijn wezenlijken inhoud en zijne vervulling eerst in den Messias.

Zoo kon de Christus-zelf eerst den diepen zin en de wijde strekking van dit woord, door den H. Geest ingegeven, inzien en aan het licht brengen.

En de Kerk van Christus heeft het dan ook terecht verstaan van zijn verwerping en verhooging en hierop toegepast.

Hijzelf weet van zijn verwerping, weet ook van zijn verhooging; beide vond Hij ook in de H. Schrift. Zoo kan een hoog besef van zijn waardigheid hem vervullen, een besef, dat ook spreekt uit de gelijkenis van vs. 1—9. In dat besef spreekt Hij hier zoo onverbiddelijk streng tot de leiders van het volk, die hem ter verantwoording hadden geroepen, en laat Hij, terwijl zij zich gereed gaan maken hem uit te werpen, zijn ernstige waarschuwing hen nog hooren.

12 Dat heel de gelijkenis op hen doelt, hebben zij begrepen. Maar de waarschuwing ter harte genomen hebben zij niet.

Het 12e vers teekent samenvattend, wat hun opdracht was geweest, en hoe het hiermede afliep: zij waren uitgezonden om te vragen naar Jezus' bevoegdheid, 11 : 37 v.v.; de verwachting was geweest, dat Hij zich niet bevredigend zou kunnen verantwoorden, en het gesprek had kunnen uitloopen op zijn arrestatie: Hij zou zich nl. of voor den Messias uitgeven, of blijken, onrechtmatig in hun bevoegdheden te zijn getreden.

In plaats van zulk een verantwoording hooren zij een waarschuwing, die hen geldt. Dit vermeedert hun verbittering en doet de neiging toenemen, hem te grijpen. Maar Hij heeft geen vat op zich gegeven. Bovendien zien zij, hoe de menigte op zijne hand is voor het oogenblik. Daarom laten zij hem begaan, en vertrekken.

f. Belasting aan den Keizer ? 12 : 13—17.

¹³ En zij zonden eenige Farizeën en Herodianen tot hem om hem een strikvraag te stellen. ¹⁴ En zij kwamen en zeiden tot hem: Meester, wij weten dat gij eerlijk zijt en u aan niemand stoort; want gij ziet er de menschen niet op aan, maar onderwijst in waarheid den weg Gods; mag men den keizer belasting geven of niet? moeten wij geven of niet geven? ¹⁵ Hij nu, hun huichelachtigheid wetend, zeide tot hen: waarom stelt gij mij op de proef? Brengt mij een denarie, dat ik die zie. ¹⁶ Zij brachten er een. En Hij zeide tot hen: van wien is deze beeldenaar en dit opschrift? Zij zeiden tot hem: van den keizer. ¹⁷ Jezus zeide tot hen: wat des keizers is, geeft dat den keizer weer, en wat Gode toekomt, aan God. En zij stonden verbaasd over hem.

13 Het Sanhedrin heeft zijn deputatie onverrichter zake zien terugkeeren. Thans wagen zij opnieuw een poging; eenige Farizeën en Herodianen (zie over hen 3 : 6, bl. 42) worden afgezonden om hem een strikvraag te stellen.

Het is nu niet een interpellatie, als 11 : 28, maar een vraag om advies, ingeleid met een zeer vleierende erkenning van Jezus' positie en beteekenis. Als „Meester”, d. i. Rabbi, spreken zij hem aan; zij loven zijn onafhankelijk oordeel en eerlijkheid; met een echt Semitische uitdrukking prijzen zij zijn onpartijdigheid; letterlijk is het: „gij ziet niet op het gezicht, den persoon der menschen”, vgl. Luk. 20 : 21. Matth. 22 : 16. In het O. Test. is dit: het aangezicht aannemen, kennen en dergel., vgl. Deut. 1 : 17, 28 : 50, Job 13 : 10, 32 : 21. Ps. 82 : 2, Mal. 2 : 9.

Bij zijn onderwijs vraagt Hij dus niet, wien Hij voor heeft of over wien Hij spreekt; slechts wat waar en recht is, geldt voor hem: den weg Gods, d. i. den weg, dien naar Gods wil de mensch te bewandelen heeft, leert Hij in waarheid.

Hoe goed kunnen zij oordeelen. Hoe juist is deze karakteristiek! In hun mond echter onoprecht, vleitaal, om Jezus gunstig te stemmen en hem te verlokken zulk een antwoord te geven op de strikvraag, die zij willen gaan stellen, dat zij hem zullen kunnen aangrijpen. Zij laten wel doorschemeren, dat het antwoord op hun vraag aan de ééne of andere groep niet welgevallig zal zijn. Maar voor hem, zoo vleien zij, zal dat niet wegen.

Na deze inleiding komen zij voor den dag met hun vraag, die inderdaad van groote listigheid getuigt; het is een strikvraag, waarvan zij, begrijpelijkerwijze, verwachten, dat Jezus door zijn antwoord erin zal loopen.

Het gaat over de betaling van belasting. Na 6 n. Chr. was ook aan de Joden, wier gebied als Romeinsche provincie onder een procurator was gekomen, de betaling van een hoofd-geld opgelegd door de Romeinen.

Toen dit begon, had het aanleiding gegeven tot verzet, waarvan Judas de Galileër de leiding had, vgl. Handel. 5 : 37. Deze belasting, beschouwd als bewijs van dienstbaarheid aan de Romeinen, was bij de Joden zeer impopulair.

Hoe listig is hun vraag uitgedacht.

Antwoordt Hij: betalen, zal het dan met zijn aanzien en invloed bij het volk niet uit zijn? Iemand, die er zóó over denkt, kunnen zij toch niet beschouwen als Messias; van den Messias werd immers verwacht, dat hij het juk der Romeinen zou helpen verbreken.

En antwoordt Hij: de betaling weigeren, dan kunnen zij hem aanbrengen bij de Romeinsche overheid als één, die verzet predikt. Zij kunnen zich niet anders denken dan dat Jezus een strik gespannen is, waaraan Hij niet ontkomen kan.

15 Hij echter is niet verblind door hun vleitaal, die zijn oordeel niet onzuiver maakt; Hij doorziet volkomen, hoe onoprecht al die lof is, en antwoordt terstond: Waarom stelt gij mij op de proef?

Dàarom is het hun te doen, niet om voorlichting of raad.

Jezus vraagt om een denarie, een zilveren munt, met den beeldenaar van den keizer; het kopergeld was gemunt met een figuur erop, een palm, een olijfboom enz.

16 Als er een denarie is gebracht, die in het bezit van Jezus' leerlingen niet was, en op dat oogenblik niet bij de hand, hooren de ondervragers het antwoord, waarop zij in spanning hebben gewacht.

— Zelf zeggen zij, op 's Heeren vraag, dat die munt des keizers beeltenis vertoont; de Romeinsche munt is onder hen gangbaar, het keizerlijk bewind hebben zij blijkbaar aanvaard.

17 De conclusie ligt dus voor de hand; zij hadden het hem niet behoeven te vragen. En nu kunnen zij uit zijn antwoord geen wapen tegen hem smeden. Want uit hun eigen houding jegens de Romeinsche overheersching vloeit zijn antwoord logisch voort.

Bovendien voegt Jezus er aan toe: geeft Gode, wat God toekomt.

Dit is nog een aanmaning, hem te erkennen: in de aardsche verhoudingen hebben zij zich gevoegd naar de feiten, het keizerlijk bewind aanvaard; naar het recht hiervan hebben zij Jezus gevraagd uit bezorgdheid, schijnbaar, voor Israëls voorrechten en uit ijver voor het koningschap van Davids huis. Welnu, laten zij Gode geven, wat Hem toekomt, d. i. zich niet verzetten tegen Jezus' Messiaansche aanspraken. Laat er overeenstemming zijn tusschen hun houding ten opzichte van het keizerlijk régime en hetgeen God de Heere eischt: dat Jezus als Messias worde erkend.

Dit antwoord hadden zij niet verwacht. Zij hadden niet anders gedacht dan hem te zullen vangen in den uitgezetten strik. Maar Hij blijkt hun meerdere, en stelt hen ook nu voor den eisch, die voortvloeit uit hetgeen zij niet willen erkennen: zijn Messiasschap. Zij zijn vol verbazing over hem.

g. Over de opstanding der dooden. 12 : 18—27.

18 En er kwamen Sadduceën tot hem — degenen, die zeggen dat er geen opstanding is — en zij vraagden hem het volgende:

19 Meester, Mozes heeft ons voorgeschreven, wanneer iemands broeder sterft en een vrouw nalaat, maar geen kind nalaat, dat (dan) zijn broeder de vrouw moet nemen en voor zijn broeder nakroost moet verwekken. 20 Er waren zeven broeders; en de eerste nam een vrouw en liet bij zijn dood geen kinderen na;

²¹ en de tweede nam haar en stierf zonder kinderen na te laten; ²² en evenzoo de derde; en met hun zevenen lieten zij geen kinderen na. Het laatst van allen stierf ook de vrouw. ²³ In de opstanding, wanneer zij opstaan, van wie zal dan de vrouw zijn? Want alle zeven hebben haar tot vrouw gehad. ²⁴ Jezus zeide tot hen: dat gij dwaalt, komt het niet hiervan, dat gij de Schriften niet kent noch de kracht Gods? ²⁵ Want wanneer zij uit den dood opstaan, huwen zij niet en worden niet ten huwelijk genomen, maar zijn zij als engelen in de hemelen. ²⁶ En wat de dooden betreft, dat zij opgewekt worden, hebt gij niet gelezen in het boek van Mozes bij (het gedeelte over) de braambosch, hoe God tot hem sprak als volgt: ik ben de God van Abraham en de God van Izaak en de God van Jakob? ²⁷ Hij is niet God voor dooden maar voor levenden. Gij dwaalt ten zeerste.

18 In het gesprek over de opstanding, vs. 18—27, is het bij Markus de eenige maal, dat er Sadduceën optreden. Dat zij het doen, is zeer begrijpelijk; het is niet om een dispuut of voorlichting te doen; maar ook zij hebben als leden van het Sanhedrin — vele priesters behoorden tot de partij der Sadduceën — smadelijk hun minderheid gevoeld bij de vraag naar Jezus' bevoegdheid, 11 : 27 v.v.; toen kwamen zij voor den dag met een beschamend: wij weten het niet. Nu zullen zij op hun beurt eens komen met een uiterst moeilijke vraag, en hun meerderheid boven Jezus toonen.

Markus zegt tot verduidelijking voor zijn lezers er bij, dat de Sadduceën de opstanding der dooden loochenen, vgl. Hand. 23 : 8.

Het vraagstuk, dat zij Jezus voorleggen, is met zorg uitgekozen, en doet naar hun meening waarschijnlijk ook het geloof aan de opstanding duidelijk in zijn ongerijmdheid uitkomen.

19 Zij beginnen met zich te beroepen op een bepaling in de Mozaïsche wet, die het z.g.n. zwagerhuwelijk voorschrijft, nl. Deut. 25 : 5.

20—23 Dan stellen zij het geval van zeven broeders, die achtereenvolgens dezelfde vrouw huwen, om te eindigen met de vraag, voor wien van de zeven in de opstanding de vrouw zal zijn.

De strekking is klaarblijkelijk, het geloof aan de opstanding belachelijk te maken. Ook Mozes, die het zwagerhuwelijk voorschrijft, kan volgens hen met de opstanding geen rekening hebben gehouden.

24 Merkwaardig is Jezus' antwoord. Hij betoogt niet de mogelijkheid of redelijkheid van de opstanding, maar begint met zijn ondervragers te bestraffen.

Zijn antwoord is gevat in het verwijt, vs. 24 en 27, dat zij dwalen. Deze dwaling, dit onverstand, dat zij voor hooge verstandigheid houden, komt voort uit een dubbele reden; zij beroepen zich wel op Mozes, maar missen inzicht in de Schrift; en zij hebben geen begrip van de kracht Gods, die naar hun maatstaf van redelijkheid en verstandigheid niet kan gemeten worden.

Zij beroepen zich wel op Mozes, maar bewijzen, dat zij de Schrift kunnen kennen en erkennen en gebruiken zonder inzicht en daarom ook zonder iets van Gods kracht te verstaan.

Mozes' voorschrift heeft betrekking op aardsche verhoudingen; zij brengen, en dit is hun dwaling, dit alles over op het opstandingsleven.

In de opstanding is er van huwen en ten huwelijk genomen worden geen sprake; de reden om den naam te doen voortleven in de kinderen is dan vervallen: in de aardsche verhoudingen vallen de individuen weg, en leeft de naam voort in het nageslacht. In de opstanding is dat alles anders; daar is men als engelen in den hemel, d. w. z. daar is het leven onverderfelijk.

26 De kracht Gods, die de dooden opwekt, wordt toegelicht met een verwijzing naar de Schrift. Het een is niet zonder het ander: zonder gehoorzame onderwerping aan de H. Schrift geen inzicht in de kracht Gods, die in Zijn Woord zich openbaart.

Het woord, waarop Jezus wijst, is in „het boek van Mozes”, op de plaats, die handelt over de braambosch, nl. Ex. 3 : 6.

27 En de conclusie is: Hij is niet God voor dooden, maar voor levenden. De bedoeling is deze: God noemt zich, aan Mozes verschijnend, de God van Abraham, Izaäk en Jakob, om te herinneren aan Zijn verbond met hen; krachtens dat verbond is Israëls Gods volk, en wordt het door Hem ook in Egypte niet vergeten.

Doch dit is niet het eenige. Niet alleen is Gods verbond onverbrekkelijk en Zijne trouw onveranderlijk, maar ook blijft Hij de God der patriarchen. Deze verhouding is niet voorbijgaand, niet iets, dat ooit tot het verleden gaat behooren, maar eeuwig-blijvend; met den dood der aartsvaders is deze verhouding niet verbroken of beëindigd; want Hij is God voor levenden.

Het verbond Gods is eeuwig, door alle geslachten heen; maar al is het met en voor Zijn kerk, toch is het niet onpersoonlijk, zoodat de individuen, als onbeteekenend, telkens wegvallen. Het is, ook voor den enkele, volstrekt, en dus voor ieder verbondslid, eeuwig; Hij is hun God.

Zóó worden de Sadduceënen beantwoord met een bestraffing, terwijl zij gedacht hadden, het met hun ongeestelijke wijsheid van hem te winnen.

h. Het voornaamste gebod. 12 : 28—34.

²⁸ En een Schriftgeleerde kwam dichterbij, die hun twistgesprek had aangehoord, en inziende, dat Hij hun goed geantwoord had, vraagde hij hem: wat voor gebod is het allervoornaamste? ²⁹ Jezus antwoordde: het voornaamste is: hoor, Israël, de Heere uw God is een eenig Heer, ³⁰ en gij zult den Heere uw God liefhebben van ganscher harte en met geheel uw ziel en met geheel uw verstand en met al uw kracht. ³¹ Het tweede is dit: gij zult uw' naaste liefhebben als uzelf. Er is geen ander gebod voornamer dan deze. ³² En de Schriftgeleerde zeide tot hem: uitnemend, Meester, naar waarheid hebt gij daar gezegd dat Hij één is, en dat er geen ander is behalve Hij; ³³ en Hem liefhebben van ganscher harte en met alle verstand en met alle kracht en den naaste liefhebben als zichzelf is meer dan alle brandoffers en slachtoffers. ³⁴ En Jezus, ziende dat hij verstandig geantwoord had, zeide tot hem: gij zijt niet ver van het Koninkrijk Gods. En niemand waagde het verder hem een vraag te stellen.

²⁸ Op één der omstanders heeft het twistgesprek een diepen indruk gemaakt; het is een Schriftgeleerde, die bij Jezus een ongewoon inzicht in de H. Schrift had ontwaard, en getroffen is door de wijze, waarop Hij de Sadduceën had te woord gestaan.

Hij komt op Jezus af, en stelt hem een vraag, die geheel ligt in de lijn van de denkwijze en disputeermethode der Schriftgeleerden. Hij vraagt nl. „wat voor gebod is het allervoornaamste?“, d. w. z. onder welke categorie moet het worden gezocht; behoort het onder de reinheids-voorschriften, de offerwetten, de Sabbatsbepalingen, i. e. w. op welk terrein ligt het?

Dat is de methode der Farizeën; zij stelden „gevallen“, maakten gebod op gebod, regel op regel, en hadden in hun scholen vaak verschil over de vraag, welke bepalingen het belangrijkste waren.

Zulk een methode moest wel leiden tot formalisme. Zij nam ieder geval en ieder voorschrift op zichzelf en vergat niet zelden, te rekenen met den wil en de heiligheid van den Wetgever; daardoor werd de diepe beteekenis der zonde uit het oog verloren, evenals de eenheid der gansche wet, vgl. Jak. 2 : 10, 11.

^{29—30} De vrager ontvangt dan ook een ander antwoord dan hij zal verwacht hebben. Christus verwijst hem niet naar een „geval“, niet naar een rubriek van geboden, maar naar de éénheid Gods, zooals deze dagelijks werd beleden in het

„Schema” d. i. „hoor”, het gebed waarmede de Israëliet den dag beginnen moest, Deut. 6 : 4, 5.

31 En naast het voornaamste gebod wordt hem een tweede genoemd, dat de liefde tot den naaste gebiedt, Lev. 19 : 18.

Nadrukkelijk wordt er aan toegevoegd, dat er geen belangrijker gebod is dan deze twee.

Door dit antwoord wordt de vrager verwezen van de afzonderlijke, op zichzelfstaande „gevallen” en bepalingen, over de belangrijkheid waarvan men kon verschillen en twisten, naar de eenheid, waarin alle geboden, alle gehoorzaamheid en wetsvervulling moet wortelen, de liefde. Dit is het centrale. En iedere overtreding van Gods gebod, welk ook, is bewijs van tekort aan de liefde jegens God of den naaste, en als zoodanig zonde.

Dit antwoord snijdt den weg af voor een dispuut, of misschien niet een ander gebod of een ander soort van gebod gewichtiger kon zijn.

Hier is de wortel van het leven geraakt. Niet het doen, het uitwendig volbrengen van de geboden, maar de motieven waaruit en de gezindheid waarin zij worden volbracht, daarop komt het aan, dat is het allervoornaamste.

33 De Schriftgeleerde is getroffen door dit antwoord, dat hij als in nadenken erover herhaalt, waarbij ook hem — hij kent immers de Schrift — overeenkomstige woorden in de gedachte komen, vgl. Deut. 4 : 35.

Hij begint te zien, wat het voornaamste is, méér dan brandoffers en slachtoffers, vgl. 1 Sam. 15 : 22, Hos. 6 : 6, Jes. 1 : 11 enz. Over het gevaar van alle casuïstiek, en van alle uitwendige, formalistische, zoo licht eigengerechtig wordende wetsvervulling gaat hem een licht op.

34 Hij is klaarblijkelijk oprecht in zijn wederwoord. En Jezus geeft hem het getuigenis, dat hij niet ver is van het koninkrijk Gods. Niet slechts, omdat Hij Jezus' woord als waarheid erkent, maar ook omdat hij, gewaarschuwd voor uitwendig, eigengerechtig dienen van God, genoopt kan worden, zich te toetsen aan het gebod der liefde, daaraan zijn hart te beproeven, en eigen ongerechtigheid te erkennen.

„Niet ver”; het is een lof; en tegelijk een waarschuwing. Het kan, zal het goed zijn, met hem niet zoo blijven. „Niet ver van het koninkrijk Gods” is toch nog niet: er binnen.

35 Markus' opmerking, dat niemand het waagde, hem verder een vraag te stellen, doet Jezus' meerderheid uitkomen. Verschillende groepen uit het Sanhedrin hebben getracht, hem te vangen in zijn woorden, het van hem te winnen in scherpzinnigheid en kunst van disputeeren.

Maar Hij ontmoette hen allen met een wijsheid, waarvan zij geen vermoeden hadden, die ver boven hun spitsvondigheid en

handigheid verheven is. Tegen hem gevoelen zij zich niet opgewassen. En van dit oogenblik af vallen zij hem niet meer lastig.

i. Davids Zoon, Davids Heer. 12 : 35—37.

³⁵ En Jezus nam het woord en zeide, leerende in den tempel : hoe bedoelen het de Schriftgeleerden, dat de Christus een zoon van David is? ³⁶ Zelf heeft David door den Heiligen Geest gesproken :

„De Heere heeft tot mijnen Heere gezegd : zet u aan mijn rechterhand, totdat ik uw vijanden gelegd heb onder uwe voeten.”

³⁷ David zelf noemt hem Heere, hoe komt het dan, dat Hij zijn zoon is? ³⁸ En de groote schare hoorde gaarne naar hem.

35—37 Markus is hier in zijn bericht zeer beknopt. Hetgeen Jezus hier aan de orde stelt, de vraag, die Hij opwerpt, is wel van het hoogste belang en diepen zin, en moet de Farizeën in niet geringe verlegenheid hebben gebracht ; maar voor Markus' lezers te Rome zal zij moeilijk te vatten zijn geweest.

Jezus „neemt het woord” ; Farizeën, overpriesters, Schriftgeleerden en Sadduceën hebben om beurten en als om strijd getracht, met hun strikvragen en kwesties hun meerderheid boven hem te bewijzen.

Maar de één voor en de ander na zijn zij beschaamd weggekomen. Nu is aan den Christus de beurt om van zijn' kant eens een vraag te stellen. Ook nu staat zijn Messiaansche waardigheid in het middelpunt. Eigenlijk is de miskennis hiervan de verborgen drijfveer geweest van alle aanvallen, door het Sanhedrin na den intocht op hem gericht.

Zij hadden zijn koninklijken intocht aanschouwd, waren er getuigen van geweest, hoe de menigte hem met geestdrift had omstuwd en gejubeld van „het koninkrijk van onzen vader David”, 11 : 10. En Hij had het zich laten welgevalen, gedaan alsof hem de eer toekwam, waarop de Messias aanspraak zou hebben.

Niet onmogelijk is, dat één der argumenten hunnerzijds tegen deze aanspraken is geweest het betwisten van zijn Davidische afkomst. Allicht is ook deze in het geding geweest.

In ieder geval, hiervan gaat Hij uit bij zijn vraag, wat ook de Schriftgeleerden zeiden : de Messias moet een afstammeling van David zijn.

Jezus betwist dit niet ; Hij laat dit als vaststaand gelden. Maar door de vraag, die Hij eraan toe voegt, geeft Hij te verstaan, dat aan de kwestie „Messias” nog wel iets anders en meer vast is.

„Hoe bedoelen de Schriftgeleerden het ?” Want alles is er op verre na niet mede gezegd.

Immers David zelf zegt nog iets anders, n.l. in Ps. 110 : 1 ; en dit is niet Davids eigen vinding, maar hij spreekt daar door den H. Geest. Dit blijkt uit den aanhef-zelf van Ps. 110 ; voor het bewustzijn van den dichter staat, hetgeen hij zeggen gaat, duidelijk als een Gods-spraak. Hij begint, met dit uit te drukken, vs. 1 : „spreuk des Heeren”.

Jezus verstaat dezen psalm, en het kan moeilijk anders, als doelende op den Messias. Dezen noemt David hier „Heere”.

Hij vindt in dezen psalm zichzelf terug, en stelt dan de vraag : hoe komt het, dat David den Messias, die toch uit Davids geslacht zal zijn, hier zijnen Heere noemt ?

Zulke vragen waren bij deze Schriftgeleerden nooit opgekomen. En hadden zij, nu deze vraag hun werd voorgelegd, den diepen zin ervan verstaan, hoe zouden zij zich gebogen hebben voor hem, die hier in zulk een hoog zelfbewustzijn spreekt !

Zij zouden eerst bewijs willen hebben van zijn Davidische afkomst — zoolang deze onzeker is, schorten zij voor het minst hun oordeel over hem op.

Hij zet de kwestie andersom, zooals Hij in zijn zelfbewustzijn Zichzelf kende, en den Messias ook in Ps. 110 vond : de Davidische afkomst is vrucht en uitvloeisel van iets anders, n.l. van den raad Gods, die Davids Heere verordende tot Messias. Omdat Hij, de Zoon, bestemd is tot Messias, die heerschen zal, dáárom is Hij ook Davids zoon.

Met die vraag kunnen zij zich bezighouden ; haar diepte kunnen zij trachten te peilen.

Of zij het gedaan hebben, vertelt Markus niet.

Wel is uit dit inzicht, dat Christus toont te bezitten in de H. Schrift, een bewustzijn openbaar, dat ver uitreikt boven een Messias-gedachte, die beperkt blijft tot het Davidisch koningschap.

Hier blijkt 's Heeren Messiaansch bewustzijn zijn diepsten grond en zijn verklaring te vinden in zijn Zoons-bewustzijn.

Daarom kan Hij ook in de omstandigheden, waarin Hij op dat oogenblik verkeert, omringd van bittere vijanden, en met den dood voor oogen, toch van zijn triomf spreken, en dat woord uit Ps. 110 aanhalen, door God tot den Messias, Davids Heer, gezegd : zet u aan mijn rechterhand.

Voor zijn vijanden, ook voor de Schriftgeleerden, die de Schrift niet kenden, ligt hierin een waarschuwing besloten, de profetie van zijn onverbrekelijke macht : zijn vijanden zullen aan Hem worden onderworpen. Doch ook dit gaat aan hen voorbij.

Welken indruk zijn woord op de Schriftgeleerden maakte, wordt ons niet medegedeeld.

38a Wel verhaalt de evangelist, dat de talrijke schare gaarne naar hem luisterde.

j. Waarschuwing tegen de Schriftgeleerden. 12 : 38—40.

³⁸ En bij zijn onderricht zeide Hij: hoedt u voor de Schriftgeleerden; zij die ervan houden in toga's rond te gaan en van begroetingen op de marktplainen houden en van de eerste plaatsen in de synagogen ³⁹ en de voornaamste plaatsen bij de maaltijden; ⁴⁰ zij eten de huizen der weduwen op en doen alsof zij lang bidden; dezen zullen een zwaarder oordeel ontvangen.

^{38b} Slechts een enkel voorbeeld uit Jezus' onderricht in den tempel tijdens deze laatste week deelt de evangelist mede. Het blijkt, dat Hij zijn vijanden niet vreest, maar hen in hun ware gedaante ten toon stelt. Hij waarschuwt tegen de Schriftgeleerden, bij wie alles op den schijn en het zoeken van eer bij menschen berekend is. In een langen, wijden mantel gehuld vertoonen zij zich gaarne, overtuigd van hun gewichtigheid, en verlangende, door anderen geëerd te worden, op straat met eerbied te worden gegroet, in de synagogen op het gestoelte der eere en aan de maaltijden op de eere-plaatsen te zitten.

Zij meenen aanspraak te hebben op dit alles als Schriftgeleerden: zij zijn de menschen, die het weten, die aan de menigte advies kunnen geven en het leven zóó kunnen regelen, dat het zich beweegt binnen de perken der wet.

⁴⁰ Het motief voor zijn waarschuwing geeft Jezus in de volgende uitspraak: zij eten de huizen der weduwen op en doen alsof zij lange gebeden verrichten.

M. a. w. zij zijn hard en onbarmhartig. Zelfs van weduwen vorderen zij het uiterste, waarschijnlijk voor tempelgaven en den eeredienst.

En dat, terwijl de wet van Mozes weduwen in het bijzonder in bescherming neemt, vgl. Ex. 22 : 22, Zach. 7 : 10; hoe gemakkelijk konden zij, in rechtszaken, de dupe worden van de kenners der wet, vgl. Jes. 1 : 17.

Naast hun hardvochtigheid verwijt Jezus de Schriftgeleerden hun huichelachtigheid; zij nemen den schijn aan van lange gebeden te doen. Met name in het Oosten is het ceremonieel bij godsdienstige verrichtingen, ook bij het gebed, breed en plechtig; de religie is daar een zaak ook van het publieke leven en heeft in het sociale leven een groote plaats; doen alsof men een lang gebed verricht kon dus gemakkelijk den indruk wekken van bijzondere godsvrucht.

En daarom zal het hun begonnen zijn.

Doch zulk een gebed, niet om te aanbidden en Gods aangezicht te vinden, maar om aandacht te trekken en indruk te maken, wordt tot zonde.

In het Jodendom werden lange gebeden voor bijzonder verdienstelijk gehouden, getuige o.a. de uitspraak in het tractaat

van den Talmud, dat over het gebed handelt : „een lang gebed verlengt het leven.”

Van zulke Schriftgeleerden, die aanspraak meenen te hebben op buitengewone onderscheiding en eerbewijzen zegt Jezus : zij zullen zwaarder oordeel ontvangen.

Het penninkje der weduwe. 12 : 41—44.

⁴¹ En gezeten tegenover de schatkamer zag Hij hoe de menigte geld in de schatkamer bracht ; en vele rijken brachten veel, ⁴² en een arme weduwe kwam en bracht twee penningen, zooveel als één quadrans. ⁴³ En zijn leerlingen tot zich roepend zeide hij tot hen : waarlijk zeg ik u, deze arme weduwe heeft het meeste gebracht van allen, die (iets) in de schatkamer gebracht hebben ; ⁴⁴ want allen hebben van hun overvloed gebracht, maar zij bracht van haar armoede al wat zij had, alles waarvan zij leven moest.

⁴¹ De plaats, waarop Jezus het gezicht heeft, wordt genoemd met een woord, dat wij door *schatkamer* vertaalden ; de St. vert. heeft *schatkist*.

In het O. Test. wordt het woord gebruikt van de plaats, waar de koninklijke of tempelschat bewaard werd, bijv. Esth. 3 : 9.

Flavius Josephus spreekt van onderscheiden schatkamers in den tempel, hetzelfde woord bezigend, en vertelt, dat bij den val van Jeruzalem deze „schatkamers” verbrand werden, waarin een geweldig groote voorraad geld, talloze kleedingstukken en andere kostbaarheden waren.

Elders heeft hij het over *de* schatkamer : toen Agrippa I door Keizer Caligula uit de gevangenschap te Rome ontslagen was, hing hij de gouden keten, hem door Caligula geschonken, tot een gedachtenis aan den keer in zijn lotgevallen, in den binnensten voorhof op boven de schatkamer.

Waarschijnlijk moeten wij bij de „schatkamer”, die Markus vermeldt denken aan den voorhof der vrouwen, waar zoowel mannen als vrouwen toegang hadden ; hier was de schatkamer, waar ieder zijn gave brengen kon.

De gewone voorstelling is, dat Markus één der 13 daar geplaatste offerbussen of -kisten zou bedoelen, doch waarom zou dan één van deze alle juist *de* schatkist heeten ?

Bovendien kon een Israëliet zijn offergave niet in den tempel brengen zonder eenige toelichting. Hij moest den priester mededeelen, waarvoor hij zijn gave wilde bestemmen ; de priester beoordeelde, of zij voldoende was voor het bestemde doel ; achtte hij de gave te gering, dan werd zij niet aanvaard ; was zij grooter dan voorgeschreven was, dan werd zij gesplitst, en

het overschot in den regel gestort in één der eerste vijf offerbussen, bestemd voor vrijwillige gaven.

De gaven, bestemd voor de laatste der dertien offerbussen waren waarschijnlijk gaven, voortvloeiend uit een gelofte. Ook hierbij was dus een bespreking noodig tusschen den gever en den priester, om uit te maken of de gift in overeenstemming was met de gedane gelofte.

Ook wie een gering bedrag als gelofte had toegezegd, moest zijn bedrag noemen.

Zoo is denkbaar, dat Jezus de besprekingen aanhoorde van de velen, die hun gaven brachten; vele rijken brachten veel, een arme weduwe een zeer gering bedrag. De gaven, in de dertiende offerbus gedaan, waren niet bestemd voor de armen, maar dienden tot het koopen van brandoffers. Giften voor de armen kon men brengen in een andere schatkamer.

42 Markus noemt een zeer klein bedrag: twee „leptons”, een Grieksch woord, dat hij voor zijn lezers verduidelijkt door het om te zetten in de Romeinsche munt van gelijke waarde, een „quadrans” of het vierde van een Romeinsche as, die „vier duiten” is.

43, 44 Jezus, die buiten de schatkamer de verhandelingen heeft kunnen volgen, roept zijn discipelen bij zich, vestigt hun aandacht op de gave van de weduwe.

Het bedrag was nietig, had misschien wel den spot der omstanders uitgelokt. Hij verklaart van haar, dat zij het meeste heeft gegeven van allen, die een gave brachten. Dezen gaven van hun overvloed, eerst zijn al hun wenschen en behoeften vervuld, en zij houden nog over. Zij gaf uit haar armoede, en stond af al datgene waarvan zij leven moest.

Zij verstond te leven uit de hand van haar God, en te geven uit de gezindheid van een hart, dat zich in Hem verblijdt en rijk is in Hem.

DE LAATSTE DINGEN.

HOOFDSTUK 13.

De verwoesting van den tempel voorspeld. 13 : 1—4.

¹ En terwijl Hij uit den tempel ging, zeide één van zijn leerlingen tot hem : Meester, zie eens, wat een steenen, en wat een gebouw ! ² En Jezus zeide tot hem : ziet gij deze groote gebouwen ? Er zal geen steen op den anderen gelaten worden, die niet zal worden afgebroken. ³ En toen Hij op den Olijsberg gezeten was, tegenover den tempel, vraagden hem afzonderlijk Petrus en Jakobus en Johannes : ⁴ zeg ons, wanneer zal dat zijn, en wat is het teeken, dat dit alles in vervulling zal gaan ?

Door vs. 1—4 wordt de onmiddellijke aanleiding duidelijk voor het houden van de rede over „de laatste dingen”, waarover hfdst. 13 handelt : één der discipelen maakt een opmerking over den tempel. Matth. 24 : 1 spreekt meer in het algemeen van „zijn leerlingen”. Was mogelijk Petrus degene, die getroffen is door de schitterende pracht van Jeruzalems tempel ? Was hij de man, die de opmerking maakte, dan is te eer begrijpelijk, dat Markus geen naam noemt.

Bij het verlaten van den tempel valt de schoonheid van dit bouwwerk hem opnieuw in het oog ; door Herodes gerestaureerd, maar nog niet voltooid, moet hij een buitengewoon schitterenden aanblik hebben opgeleverd.

Waardoor deze uitroep van bewondering den discipel wordt ontlokt, blijkt uit Markus' bericht niet. Bij Mattheus gaat aan de rede over de verwoesting van den tempel, hfdst. 24, de strafrede tegen de Farizeën vooraf, waarin o. a. 23 : 38 van de verwoesting van den tempel met een enkel woord wordt gesproken.

Dit zal den discipel, die 's Heeren aandacht vraagt voor de pracht van den tempel, in het geheugen zijn blijven hangen. Hij huivert bij de gedachte, dat dit alles zou te niet gaan.

² Beter dan deze discipel ziet Jezus de beteekenis van den tempel in ; Hij weet, dat dit centrum van Israëls

bestaan zal verdwijnen, dat het gericht onvermijdelijk is, dat òók over dezen prachtigen tempel zal gaan.

De opmerking, die Hij heeft gehoord, waarin misschien wel een toon van protest heeft geklonken, beantwoordt Hij met de verzekering, dat er geen steen op den anderen zal blijven.

3 De discipelen hooren het aan, en doen er het zwijgen toe; zij kunnen niet terstond bevatten, wat deze voorzegging wel inhoudt. Eerst wanneer zij buiten de stad, op de helling van den Olijfberg, met Jezus tegenover den tempel zijn gezeten, komen drie van hen op de zaak terug. Zij vragen: wanneer zal dat zijn? Doch hierbij laten zij het niet. Zóóveel hebben zij wel begrepen: een dergelijke ramp als de verwoesting van den tempel, waarvan Jezus met zooveel stelligheid sprak, zal niet op zichzelf staan.

Ook vroeger was de ondergang van het heiligdom een deel geweest van schrikkelijke gerichten Gods over Zijn volk.

Een bang vermoeden, dat het ook nu zoo zal zijn, kan bij hen zijn gerezen; zij hebben Jezus als Messias erkend hem zijn intocht in de tempelstad zien houden; maar zij hebben óók den haat der leiders gespeurd, en hun verbittering zien toenemen bij ieder conflict, dat zij uitlokten, en waarin hun minderheid tegenover Jezus zoo smadelijk uitkwam.

Wordt Hij door Jeruzalem uitgeworpen, wat zal er dan gebeuren? Dan blijft het niet bij een gericht, dat den tempel zal wegvagen, maar dan zal de storm van Gods oordeel wel méér terneer werpen.

4 Geen wonder, dat zij, vragende naar het, „wanneer” van de verwoesting van den tempel, er nog iets bij zeggen, en vragen naar het teeken, dat dit alles zal voleindigd worden?

Zij zouden willen hooren, waaraan zij kunnen weten, wanneer de gerichten Gods zich zullen voltrekken, die niet alleen, maar ook over den tempel zullen gaan.

De voorboden. 13 : 5—8.

⁵ Jezus nu begon tot hen te zeggen: geef acht, dat niet iemand u op een dwaalspoor brengt. ⁶ Velen zullen komen onder mijn' naam, zeggende: ik ben het, en velen zullen zij op een dwaalspoor brengen. ⁷ En wanneer gij hoort van oorlogen en geruchten van oorlogen, laat u niet verschrikken; het moet geschieden, maar het is nog niet het eind. ⁸ Want volk zal tegen volk opstaan, en rijk tegen rijk. Er zullen aardbevingen zijn op (verschillende) plaatsen, er zal hongersnood zijn. Het begin der weeën is dit.

5 Het begin van 's Heeren antwoord is een waarschuwing: geef acht, dat niet iemand u op een dwaal-

spoor brengt. Vooral in tijden van beroering en verwarring is de neiging sterk, zich te laten bekoren door stemmen, die een uitweg beloven uit de moeilijkheden en den hemel op aarde toezeggen.

6 Wat alleen Hij is en wat alleen Hij kan brengen, omdat Hij de Messias is, zullen velen zich aanmatigen, velen zullen optreden onder de leus: ik ben het, nl. de Messias, en bij menigeen zal hun woord ingang vinden.

7 Ook hebben de discipelen zich niet vergist, toen zij vermoedden, dat de verwoesting van den tempel niet op zichzelf zou staan, maar met groote, verder reikende beroeringen zou gepaard gaan: Jezus spreekt van oorlogen en geruchten van oorlogen, waardoor zij zich niet moeten laten verschrikken.

Dit alles is onvermijdelijk: het *moet* geschieden, niet omdat een blind noodlot werkt, maar krachtens den raad en het bestel Gods. Vgl. voor een dergelijk Goddelijk „moeten” vs. 10, 8: 31, 9: 11, 14: 31, ook o.a. Dan. 2: 28.

Dat het zóó gaan moet, zal blijken verband te houden met de verwerping van den Messias, door al deze beroeringen heen zal het Koninkrijk Gods moeten komen.

De discipelen mogen het zich voor gezegd houden. Maar ook erop bedacht zijn, dat dit het einde nog niet is. Zij hebben geleefd in de gedachte, dat het huis des Heeren, wel gefundeerd en vast, niet vallen kan. Zien zij den ondergang van den tempel, zij zouden kunnen denken, dat hiermede ook „het einde” was gekomen.

Zij moeten worden opgevoed tot de gedachte, dat de genadige tegenwoordigheid Gods niet blijvend verbonden zal zijn aan Jeruzalems tempel, nu de Messias verschenen is; met de verwoesting van den tempel behoeft dus ook nog niet de volheid en heerlijkheid van het rijk van den Messias aan te breken.

8 Ook van „natuur”-rampen spreekt de Christus. Het kosmisch leven is mede betrokken in den strijd en de beroering, die vrucht is van de komst van den Christus.

Door de gansche H. Schrift loopt deze gedachte. Wanneer de profetie in het O. Test. spreekt van den „dag des Heeren”, van de komst van Zijn rijk, van de gerichtten, die daaraan zullen voorafgaan, dan deelt hierin de aardsche schepping vgl. o.a. Jes. 19: 2, 8: 21, 13: 13. Ezech. 5: 12, enz.

Over het geheel is in de H. Schrift, die uitgaat van de erkenning van de majesteit des Heeren als Schepper en Souverein van al wat bestaat, niet die scheiding, welke voor ons zoo gewoon is geworden, tusschen den mensch en de overige aardsche schepping.

De H. Schrift ziet veel meer en doet ons zien den samenhang tusschen die beiden, tusschen toestand en lot van den mensch en de aarde, waarop hij geplaatst is. Dat komt reeds uit na den zonde-val, vgl. Gen. 3: 17.

Zoo ook bij het herstel, dat in en met den Messias is ge-

geven : bij den strijd, die om den Messias ontbrandt onder de menschen, is ook de kosmos niet onbewogen.

De apocalyptiek heeft deze gedachten der H. Schrift opgegrepen en vaak op zeer fantastische wijze uitgewerkt.

Opmerkelijk steekt hiertegen de soberheid af van het woord des Heeren, wanneer Hij spreekt over den strijd en de beroering die samenhangt met de vernieuwing, welke uitgaat van Hem, den verschenen en komenden Messias.

Wat Hij den discipelen aanzegt, daarvan verklaart Hij : dit is het begin der weeën, waaruit de heerlijkheid van Gods koninkrijk zal geboren worden.

Het hangt samen met den Messias, het is deel en openbaardwording van de crisis, waarin de wereld gekomen is doordat Hij in het vleesch is verschenen.

En toch, het is maar een begin.

Van den tempel en zijn verwoesting heeft Jezus in zijn antwoord niet met zooveel woorden gesproken ; zij is zelfs niet meer genoemd. De vraag der drie discipelen gaf hem aanleiding, den val van den tempel te zien als een onderdeel van een grooter geheel, van een crisis, die gegeven is met zijn komen in het vleesch, en het leven der menschheid raakt, ook het kosmisch leven niet onberoerd zal laten.

Zijn beteekenis is zóó centraal, dat zijn verschijning werkt tot in den wijdsten omtrek.

Terwijl tot dusver dan ook slechts sprake was van hetgeen aan de verwoesting van den tempel zal voorafgaan, wordt allengs de horizon verwijd.

Waarschuwing en vertroosting voor de discipelen. 13 : 9—13.

⁹ Neemt gij echter uzelve in acht ; men zal u overleveren aan gerechtshoven en in synagogen zult gij gegeeseld worden en voor stadhouders en koningen zult gij gebracht worden om mijnentwil, hun tot een getuigenis. ¹⁰ En aan alle volken moet eerst het evangelie verkondigd worden. ¹¹ En wanneer men u overlevert en voorleidt, weest niet van te voren bezorgd, wat gij zeggen zult, maar wat u gegeven wordt op dat oogenblik, spreekt dat ; want gij zijt het niet, die spreekt, maar de Heilige Geest. ¹² En de ééne broeder zal den andere uitleveren ten doode en een vader zijn kind, en kinderen zullen opstaan tegen de ouders, en hen (doen) dooden. ¹³ En gij zult gehaat zijn door allen om mijn naam ; doch die volhardt tot het einde, die zal gered worden.

⁹ De beroeringen, die komen zullen, zullen ook de discipelen raken : zij staan aan de zijde van den Messias,

belijden hem; er zullen voor hen ook andere gevaren dan alleen van dwaling zich voordoen.

In de eerste plaats zullen zij kennismaken met de vijandschap der Joodsche autoriteiten, die hen zullen verhooren en vervolgen.

Een „Sanhedrin”, d. i. een geestelijke rechtbank, was ook in kleinere plaatsen. De Grieksche tekst heeft hier, in het meerv., hetzelfde woord, dat 15 : 1 door „Joodsche raad” wordt vertaald in de St. Vert.; wij geven het weer door „gerechtshoven.”

Bij verhoor en aanklacht zal het niet blijven; ook strafoplossingen zullen plaats vinden; de geeselsstraf werd ook onder de Joden toegepast, vgl. 2 Cor. 11 : 24.

Bij terechtstaan voor Joodsche rechtbanken zal het niet blijven; ook de Romeinsche overheid zal erin gemoeid worden.

Reeds de alleroudste tijden der christelijke kerk hebben de vervulling van dit woord aanschouwd; Petrus en Johannes maakten kennis met den haat van het Sanhedrin, Hand. 3, 4. Jakobus viel onder de hand van den beul door Herodes' optreden, Paulus ondervond de waarheid van 's Heeren woord bij zijn arbeid keer op keer.

En alles is het „om mijnentwil”, omdat zij den Christus prediken en belijden.

„Hun tot een getuigenis”: als een getuigenis tegen degenen, die den naam van Christus hooren, maar zich tegen hem blijven keeren, en hun vijandschap toonen in de vervolging van zijn belijders.

10 Even wordt een deur op een kier gezet, het perspectief geopend op de prediking van het evangelie, die naar Gods raad, „eerst” tot alle volken moet komen. „Eerst,” d.w.z. zoo spoedig zal het met die vervolgingen niet ophouden. Maar ook deze hebben hun beteekenis en bedoeling in den gang van Gods werk.

Iets ervan heeft Markus aanschouwd: helper van Petrus, reisgezel en helper van Paulus, heeft hij, nog vóór de Joodsche oorlog ontbrandde, en er sprake was van Jeruzalems verwoesting, den voortgang van het evangelie onder de volken gezien; en van de vervolgingen en moeiten, waarmede Petrus en Paulus in den dienst van het evangelie te kampen hadden, was hij voor een deel getuige geweest.

11 Na vs. 10, dat een wijd vergezicht opent, keert de gedachte terug tot de dingen, die op de discipelen betrekking hebben, zooals zij thans om Jezus vergaderd zijn. Hij zegt hun bij de verantwoording, waartoe zij zullen geroepen worden, de leiding en bezieling door den H. Geest toe. Hoe meer zij zich afhankelijk weten, des te meer zal die Geest in hen spreken.

12 Ook op andere wijze en van andere zijde dan van de Joodsche autoriteiten zal de vijandschap aan den dag komen: tot in de gezinnen toe zal de houding tegenover

den Christus verdeeldheid brengen ; sterker dan de natuurlijke liefde en de stem van het bloed zal de haat tegen den Christus zijn, vgl. ook Mich. 7 : 6.

De één zal zijn onder de belijders, de ander, uit hetzelfde gezin, zich scharen onder de vervolgers, en zelfs broeder of vader of kind niet ontzien.

13 Gehaat zullen zij zijn ; zij zullen zich moeten in acht nemen. Tegenover de zekerheid van dit alles stelt echter Christus de zekerheid van zijne belofte : wie volhardt tot het eind, wordt behouden.

De eerste benauwenis ; pseudo-Messiassen. 13 : 14—23.

14 Wanneer gij echter den gruwel der verwoesting ziet staan waar hij niet behoort — de lezer merke op — dat dan die in Judea zijn naar het gebergte vluchten, 15 wie op het dak is ga niet naar beneden en ga ook niet naar binnen om iets uit zijn huis te halen, 16 en wie op den akker is keere niet terug om zijn bovenkleed te halen. 17 Wee de zwangeren en de zoogenden in die dagen ! 18 Bidt, dat het niet in den winter gebeure ; 19 want die dagen zullen benauwenis zijn, zóó als er geen geweest is van het begin der schepping die God schiep tot nu toe, en zeker niet (meer) zijn zal. 20 En indien niet de Heere de dagen bekortte, zou geen mensch gered worden ; maar om de uitverkorenen, die Hij heeft verkoren, heeft Hij de dagen bekort. 21 En wanneer dan iemand u zegt : zie, hier is de Christus, of : zie, dáár, gelooft het niet ; er zullen schijn-Christussen en schijnprofeten opstaan en teekenen en wonderen doen, om zoo mogelijk de uitverkorenen te doen afdwalen. 23 Gij echter, geeft acht, ik heb u alles vooruit gezegd.

14 Tot dusver heeft Jezus gedeeltelijk de tweede helft beantwoord van de vraag, hem gesteld, vs. 4 ; Hij wees het „teeken” aan, dat hun tot een waarschuwing zou kunnen zijn ; optreden van dwaling, strijd tusschen de volken, beroeringen in het kosmisch leven, de haat, die zich tegen de belijders van zijn naam zal keeren.

Thans wordt duidelijker en in concreter vorm gesproken van de voortekenen der verwoesting van stad en tempel.

Ook deze teekening echter heeft breeder strekking en opent wijder perspectief, zij is van meer algemeene beteekenis, want ook het in uitzicht gestelde gericht over Jeruzalem is een symptoom ; het heeft zijn directe en concrete beteekenis, en is tegelijk een gericht Gods over krachten, die dàn zich stellen tegen den

Christus, maar steeds in allerlei vorm en op allerlei wijze zich openbaren.

Een eerste teeken, dat Hij op hun vraag de discipelen aanwijst, is, dat zij zullen zien „den gruwel der verwoesting staande waar hij niet behoort.”

Deze uitdrukking „gruwel der verwoesting” die ook Dan. 9 : 27 en 12 : 11 voorkomt, keert ook 1 Macc. 1 : 54 terug, hier met het oog op een beeld van den „Olympischen Zeus”, door Antiochus Epiphanes in 168 v. Chr. opgericht op het brandoffer-altaar in den tempel te Jeruzalem.

Het eerste woord in deze uitdrukking, „gruwel”, wordt in het O. Test. gebruikt van de afgoderij en wat daarmee samenhangt, vgl. Ezech. 7 : 20, 30 : 13, 2 Kron. 28 : 3, Jes. 2 : 20 enz.

De bijvoeging „der verwoesting” geeft aan, dat de hier bedoelde „gruwel” verwoesting in zijn gevolg zal hebben.

De historie van Israël als volk Gods, geroepen tot Zijn dienst, vertoont in verschillende perioden de werking der vijandschap van omringende en Israël overweldigende volken, die zich keeren niet alleen tegen dat volk als politieke en nationale grootheid, maar ook tegen Israëls God, en den tempel, waar Hij woont.

Telkens wanneer de wereldrijken om en tegen Israël strijden, openbaart zich ook de afkeer tegen den naam en den dienst des Heeren. In de dagen der Maccabeën komt dit o.a. uit in de ontheiliging van den tempel door een afgodsbeeld.

Begrijpelijk, dat de uitdrukking „gruwel der verwoesting” bijna tot een „technische term” werd, waarvan ook Jezus hier gebruik maakt.

Hij is als Messias verschenen; nu zal in scherper vorm de vijandschap tegen Hem en Zijn kerk zich vertoonen. En wat de discipelen daarvan zullen aanschouwen, het zal zijn als een uitbarsting van denzelfden krater van haat en vijandschap, waaruit bij tijden vuur en vlammen worden uitgestort over Zijne belijders.

Wat de Christus hier zegt met het oog op den val van Jeruzalem, heeft dus profetische beteekenis, en opent wijder vergezicht, omdat ook hierin de worsteling zich merken laat van anti-Messiaansche krachten, de woeling van een geest, die zich tegen den Christus stelt, en Gods gericht over deze machten openbaar wordt.

In zeer scherpen vorm was deze vijandschap tegen den dienst en het volk des Heeren aan den dag gekomen in het jaar 39 of 40, toen de Romeinsche keizer Caius Caligula pogingen deed, zijn beeld in den tempel te doen oprichten.

In den tekst van Matth. 24 : 15, wordt bij de vermelding van den „gruwel der verwoesting” verwezen naar Daniëls profetie. In sommige handschriften wordt dit ook in Markus' tekst gevonden: „waarvan gesproken is door Daniël den profeet”;

in de beste handschriften echter ontbreken bij Markus deze woorden.

Dan is de opmerking bij Markus „de lezer merke op” een attentie-signaal van den evangelist, die zijn lezers wil opwekken, bijzonder te letten op dit woord aangaande den verwoestenden gruwel.

Geen wonder, daar de schrijver leefde in zulke tijden van beroering, en o.a. te Jeruzalem geweten moet hebben van de profaneerings-pogingen van Caligula.

Wanneer de door Jezus aangeduide gruwel komt, zal dat het sein zijn van een naderende catastrophie.

Wat het zal zijn, van welken aard en vorm, wordt niet gezegd: het blijft bij algemeene aanwijzing; eerst de vervulling zou leeren, hoe het door den Christus is bedoeld.

Voor de discipelen zou het te zijner tijd duidelijk worden, dan zouden zij zich door de vlucht aan de komende rampen moeten onttrekken: uit het vlakke land van Judea een toevlucht zoeken in het gebergte.

Er zal een tijd komen, dat er zelfs van getuigen tegen de goddeloosheid geen sprake meer kan zijn; wanneer de gerichten losbreken, zal er niets meer resten dan de vlucht.

15 En dan zal de tijd dringen; er mag niet gedraald worden, alle uitstel zal even gevaarlijk zijn als voor Lot en de zijnen, die uit Sodom werden uitgeleid.

Aanschouwelijk wordt dit geïllustreerd in een dubbele aanwijzing; wie op het platte dak van zijn huis vertoeft, moet zich voorthaasten op de vlucht, langs den trap, die gewoonlijk aan de buitenzijde van het huis zich bevond, of op de binnenplaats uitkwam, haastig naar beneden gaan, maar niet meer het huis binnen, om nog iets mede te nemen.

Het platte dak van een Oostersch huis werd voor velerlei gebruikt, vgl. bijv. 1 Sam. 9 : 25, Jer. 19 : 15, Zef. 1 : 5, Jes. 22 : 1, 15 : 3, 10 : 27, Neh. 8 : 16, Hand. 10 : 9. enz. enz.

16 Wie op den akker aan den arbeid was, zou voor de vlucht geen enkel oogenblik mogen verliezen.

17, 18 Ongekend en bang zullen de nood en de benauwenis zijn, ware het in den winter, wat de discipelen wel mogen af-bidden, de ellende zou nog verzwaard worden.

20 De vorm van vs. 20 is geheel die van de Oud-testamentische profetie, waarin ook de verleden tijd wordt gebruikt, wanneer bedoeld wordt op de *zekerheid* van iets, dat nog in de toekomst ligt. Zoo ook hier: om de uitverkorenen heeft de Heere de dagen (der benauwenis) *bekort*, d. w. z. omdat het zoo in Zijn raad besloten is, zal Hij het zeker zoo doen. Zonder dit zou ieder er onder moeten bezwijken, niemand zou het kunnen doorstaan.

Om de uitverkorenen echter zal het niet tot het uiterste gaan. „Een wonderbare troost wordt den vromen gegeven, dat God

nimmer aan 'Zijn toorn den loop zal laten, zonder zorg te dragen voor hun heil' (Calvijn).

21 Naast het gevaar van den nood en het optredend gericht zal een ander gevaar gelegen zijn in de schijn-Messiassen, die zich zullen opwerpen, en trachten hun bevoegdheid ook door teekenen en wonderen te bewijzen. Toch zijn het schijn-Messiassen, die nimmer de beteekenis en de waarde kunnen hebben, ook al wenden zij dit voor, die alleen de Christus, de Gezalfde des Heeren bezit.

Velen zullen door deze pseudo-Messiassen begoocheld worden. Jezus waarschuwt de Zijnen bij voorbaat tegen hun verleidenden invloed.

Het einde der benauwenis; de saamvergadering der verkorenen.
13 : 24—27.

24 Maar in die dagen na die benauwenis zal de zon verduisterd worden en de maan zal haar licht niet geven, ²⁵ en de sterren zullen van den hemel vallen, en de krachten in de hemelen zullen geschokt worden. ²⁶ En dan zal men den Zoon des menschen zien komende op de wolken met groote kracht en heerlijkheid. ²⁷ En dan zal Hij de engelen uitzenden en de uitverkorenen tezaamvergaderen van de vier windstreken van het einde der aarde tot het uiterste des hemels.

24—27 Evenals de profetie van het O. Test. telkens spreekt van „het laatst der dagen”, gewaagt Jezus hier van „die dagen”, na de „benauwenis”, en doelt daarmee op den heils-tijd, de Messiaansche periode; met dit verschil, dat in de Oud-Testamentische profetie de komst van den Messias daar in-begrepen is, terwijl hier sprake is van de komst van den Christus in heerlijkheid.

Met dezelfde kleuren als bij de profeten wordt hier de beooring geschilderd, die in het kosmische leven zullen plaats vinden, vgl. o.a. Joel 2 : 10, 31, 3 : 15, Jes. 34 : 4 enz. Men zie ook op 13 : 8, bl. 162.

Klaarblijkelijk draagt de schildering vs. 14—23 een algemeen karakter, en mag de beteekenis ervan niet beperkt worden tot de voortekenen van de verwoesting van den tempel en de dagen, die de discipelen zullen beleven.

De crisis is gegeven met het optreden van den Messias, en wordt bepaald door de verhouding tegenover hem. Zij is absoluut en definitief. In den loop der tijden breekt telkens iets ervan uit, en dan in soortgelijken vorm en met overeenkomstige verschijnselen als bij het eind-gericht, bij de verschijning van den Christus in heerlijkheid, wanneer Hij „andermaal gezien wordt”, Hebr. 9 : 28.

Daarom wordt als vanzelf, terwijl Jezus spreekt over de voorteekenen, waarnaar de discipelen vraagden, vs. 4, en schijnbaar zonder overgang de horizonst wijder, en wordt hier gezegd, wat op de komst in heerlijkheid betrekking heeft.

Toch wordt wel iets van dien overgang merkbaar: vs. 23 spreekt Jezus de discipelen toe: ik heb het *u* vooruit gezegd: In vs. 26 wordt, in den 3en persoon meervoud gesproken, onbepaald: in die dagen zal *men* den Zoon des menschen zien komen, enz.

Deze „komst” zal zijn met groote kracht en heerlijkheid. Christus staat vlak voor het lijden, de dood is op handen; met welk een verheven rust spreekt Hij van de zekerheid zijner overwinning; door het uitzicht te openen op de macht en glorie van den Messias wil Hij Zijn kerk troosten en bemoedigen.

Wordt Hij openbaar in heerlijkheid, dan houdt dat ²⁷ voor haar in een tezaamvergaderd worden om met Hem vereenigd te zijn.

Het woord „tezaamvergaderen” heeft haast „technische” beteekenis, vgl. Matth. 24 : 31, 23 : 37, Luk. 13 : 34, 2 Thess. 2 : 1; in de Grieksche vertaling van het O. Test. komt het zeer dikwijls voor, bijv. Ps. 106 : 47, 147 : 2. Jes. 52 : 12.

De uitverkorenen zullen tezaamvergaderd worden „van het eind der aarde tot het uiterste des hemels”, een dichterlijke uitdrukking, voor welker beteekenis men vergelijke o.a. Deut. 4 : 32, 13 : 7, 28 : 64, 30 : 4, Ps. 18 : 6, Zach. 2 : 6.

Wachten en waken. 13 : 28—37.

²⁸ En leert van den vijgeboom deze les: wanneer reeds zijn tak sappig wordt en hij de bladeren doet uitloopen, dan merkt gij, dat de zomer ophanden is. ²⁹ Zoo ook gij, wanneer gij deze dingen ziet geschieden, weet dan, dat het dichtbij is, voor de deur staat. ³⁰ Voorwaar ik zeg u, dat dit volk niet voorbij zal gaan voordat dit alles geschied is. ³¹ De hemel en de aarde zullen voorbijgaan, maar mijne woorden zullen niet voorbijgaan. ³² Doch van dien dag of dat uur weet niemand (iets), ook niet de engelen in den hemel, ook de Zoon niet, maar alleen de Vader.

³³ Geeft acht, weest waakzaam; gij weet niet, wanneer de tijd er is. ³⁴ Het is als met een mensch, die op reis gaat, zijn huis verlaat en aan zijn dienstknechten bevoegdheid geeft, aan ieder zijn werk, en den deurwachter droeg hij op om de wacht te houden. ³⁵ Weest dus waakzaam, want gij weet niet, wanneer de heer des huizes komt, of 's avonds of te middernacht of met het hanengekraai of in den morgen; ³⁶ laat hij niet, wanneer hij plotseling komt u in slaap vinden. ³⁷ En wat ik tot u zeg, zeg ik tot allen: weest waakzaam.

28 Na op allerlei voorteekenen te hebben gewezen, raakt Jezus de vraag aan naar het „wanneer” en „hoe lang”.

Hij gebruikt daarbij den vijgeboom als voorbeeld, letterlijk staat er: parabel, gelijkenis. De discipelen kunnen dus van den vijgeboom een les leeren, wanneer zij maar acht geven.

Zij weten, wanneer de sappen weer door stam en tak gestuwd worden, en de bladeren nieuw uitbotten, dat dit een voorbode is van den zomertijd.

Dat Jezus juist den vijgeboom als beeld kiest, is niet verwonderlijk. Inderdaad is hij, meer dan de amandelboom en de wijnstok een bode van de lente: de amandelbloesem is weer vroeger dan de werking in den vijgeboom; maar terwijl de koude de amandelbloesem soms nog overvalt, blijft het warm, wanneer aan den vijgeboom het nieuwe blad is verschenen.

Ook hier, gelijk in zoo menige andere parabel, is voor den Christus „de natuur” een beeld voor de dingen van het Koninkrijk zijns Vaders, omdat de „natuur” voor hem niet op zichzelf bestaat, en wat daarin voorvalt, niet een „natuur-proces” is, maar omdat Hij in alles de alomtegenwoordige en almachtige kracht Gods ziet en erkent.

29 Zooals het zwellen der knoppen een aankondiging is van den naderenden zomer, moeten de beroeringen en vervolgingen, waarvan Hij sprak, voor de Zijnen teekenen zijn van het naderend gericht en de parousie.

30 Jezus verzekert met een plechtig „amen”, dat „dit volk” niet zal voorbijgaan, voordat „dit alles” zal geschied zijn.

Meer dan één heeft in deze verzekering gelezen, dat Hij de wederkomst binnen een zeer kort tijdsbestek zou hebben verwacht en voorzegd. Evenwel, ten onrechte.

Vooreerst toch zou dit geheel in tegenspraak zijn met vs. 32, waar Jezus zegt, dat alleen de Vader bekend is met dien dag of dat uur.

Maar ook de bewoordingen van vs. 30 zeggen niet, wat men er menigmaal in heeft gevonden. Het woord, dat wij door „volk” vertaalden, wordt in de St. Vert. door „geslacht” weergegeven. Deze beteekenis, in den zin van „generatie”, „menschenleeftijd” heeft het inderdaad meermalen, bijv. Matth. 1 : 17. Het kan echter ook de beteekenis „geslacht” hebben zoo dat niet de gedachte aan den levensduur op den voorgrond staat, maar die van verwantschap; dicht hierbij ligt de beteekenis „volk”, nl. het Joodsche volk, vgl. Matth. 8 : 12, Jer. 2 : 31, Lev. 20 : 18 enz.

Het is dus volstrekt niet zeker, dat Jezus bedoeld heeft op de generatie, in welker midden Hij leefde; eerder is waarschijnlijk, dat Hij dacht aan het Joodsche volk als volks-geheel, het „geslacht”, dat hem als Messias verwierp.

Verder moet ook hierop worden gelet: „dit alles” omvat de

voorteekenen, de troebelen en moeiten, die aan de wederkomst des Heeren zullen voorafgaan. Dáárvan is in hfdst. 13 voornamelijk sprake. Het komen van den Zoon des menschen in heerlijkheid wordt slechts terloops vermeld; ook de parabel van vs. 28 bewijst, dat de gedachte aan de voortekenen op den voorgrond staat; de nadruk valt op al datgene, wat aan de parousie zal voorafgaan, op de bemoediging, die temidden van dat alles de discipelen en de kerk van alle tijden zullen noodig hebben, op den eisch van waakzaamheid, die vs. 33—37 wordt gesteld.

In „dit alles”, dat vs. 30 wordt genoemd, is de wederkomst zelve niet begrepen, wat ook tegenover de nadrukkelijke verzekering van vs. 32 ondenkbaar zou zijn.

Waar het om te doen is, is dit: scherp voor het bewustzijn der apostelen te plaatsen, dat sterke beroering en zware rampen, ook het gericht over stad en tempel, zouden te wachten staan, dat ook zij zelf den strijd zouden leeren kennen; in dit alles moesten zij voortekenen van zijn „komst” onderkennen.

31 Vaster dan hemel en aarde vgl. Jes. 54 : 10 is hetgeen Hij hiervan voorzegt, en waarvan Hij spreekt met meer dan profetische zekerheid. Ook de profeten van het Oude Verbond spraken telkens van de vastheid van hun profetisch getuigenis: wat zij zeggen, het komt. Dan beroepen zij zich op hun profetische zending, of hierop: „alzo spreekt de Heere”. Wat zij brengen is „spreuk des Heeren”, Godsspraak.

Hier echter is Eén, die zegt: Mijne woorden gaan niet voorbij. Onder het Oude Verbond wordt telkens tegenover de schijnbare onbewegelijkheid van hemel en aarde de onveranderlijkheid gesteld van den eeuwigen God, vgl. Ps. 102 : 25 v.v., Jes. 51 : 6. 34 : 4, 40 : 8, enz. Ook hier is de tegenstelling; maar nu zoo: *mijne* woorden zullen niet voorbijgaan.

32 Uiterst opmerkelijk staat naast dit hooge zelfbewustzijn de uiting van volkomen afhankelijkheid en volmaakte gehoorzaamheid, die den Christus toont in zijn vernedering.

Beide bestaan naast elkaar, zonder dat zij met elkaar in strijd zijn. Het „dat” is zeker; „mijne woorden gaan niet voorbij”.

En zoo zeker het „dat” is, zoo onzeker is het „wanneer”. Alleen de Vader is hiermede bekend. Ook de Zoon weet niets van dag en uur; met zijn verschijning in het vleesch is ook deze menschenlijke beperktheid gegeven, waarvan Hij hier in groote onbevangenheid spreekt.

33 Het is minder te doen om voorspelling en berekening van het tijdstip dan om tot waakzaamheid te vermanen, om de kerk des Heeren te wijzen op de moeiten, die haar wachten; de „komst” des Heeren wordt daarbij genoemd, om haar een vergezicht te openen, dat in het midden van den strijd zal kunnen bemoedigen en troosten.

„Geef acht, weest waakzaam.”

Deze waarschuwing geldt in de eerste plaats de apostelen in hun roeping, die zij straks ten opzichte van de kerk zullen te vervullen hebben.

Ten duidelijkste blijkt dit uit de parabel, waarmede deze opwekking tot waakzaamheid wordt aangedrongen.

Daarin toch is sprake van een mensch, die op reis gaat en het bestuur over zijn huis aan zijn ondergeschikten opdraagt, aan ieder zijn taak.

Onbetwistbaar ziet dit op de positie, die de discipelen zullen bekleeden, ieder naar de gave, hem geschonken. Ook hier is het Messiaansch bewustzijn bij Jezus onmiskenbaar, evenals de zekerheid van een geordend geheel, dat na zijn heengaan er zijn zal, en dat de apostelen zullen te beschouwen hebben niet als het hunne, maar als het zijne, waarvoor zij als voor het zijne, hun toevertrouwd, zorg zullen moeten dragen.

De deurwachter, die de opdracht ontvangt om de wacht te houden, kan in het bijzonder op hen zien, het twaalfstal, dat om Jezus op dat oogenblik vereenigd is, en dat in de kerk een bijzondere roeping en plaats zal hebben.

Zeër begrijpelijk is in de parabel de afzonderlijke vermelding onder de dienstknechten, van den deurwachter: niet zelden waren de Joodsche woningen een complex, om een binnenplaats heen gebouwd; de toegang was aan de straat en stond onder de hoede van den „man bij de deur”. Veilige bewaking van het geheele complex was er dus slechts, wanneer de portier aanwezig en op zijn hoede was.

Ter vergelijking kan men denken aan den concierge in de étageswoningen in groote steden.

35 Bij de afzonderlijke vermelding van den deurwachter sluit zich de vermaning „weest dus waakzaam” onmiddellijk aan; zij onderstelt eveneens de bijzondere positie der apostelen.

De onzekerheid van het tijdstip van 's Heeren komst wordt opnieuw uitgesproken. Met „'s avonds, te middernacht, met het hanengekraai en in den morgen” zijn de vier nachtwaken aangegeven, waarin naar Joodsche tijds-indeeling de nacht was verdeeld, vgl. Matth. 28 : 1, Mark. 11 : 19, Luk. 11 : 5, Hand. 16 : 25, Mark. 1 : 35 enz.

37 De vermaning tot waakzaamheid, speciaal tot de apostelen gericht, wordt tenslotte uitgebreid tot allen, die hem toebehooren.

Jezus' dood besloten; zalving te Bethanië; Judas' afspraak. 14 : 1—11.

¹ Het Pascha nu en (het feest van) de ongezuurde brooden was over twee dagen. En de overpriesters en de schriftgeleerden zochten, hoe zij hem met een list zouden in handen krijgen en hem dooden.

² Zij zeiden namelijk : niet op het feest, opdat er soms geen opschudding onder het volk zal komen.

³ En toen Hij te Bethanië was in het huis van Simon den melaatsche, kwam terwijl Hij aan tafel was een vrouw met een albasten flesch met onvervalschte kostbare nardus-zalf ; zij brak de albasten flesch stuk en goot die over zijn hoofd uit. ⁴ En er waren er, die bij zichzelf dit kwalijk namen : waarvoor heeft deze verspilling van de zalf plaats gehad ? ⁵ Immers, deze zalf had verkocht kunnen worden voor meer dan driehonderd denariën en het had aan de armen kunnen gegeven worden. En zij vielen haar hard.

⁶ Doch Jezus zeide : laat haar met rust ; waarom valt gij haar lastig ?

⁷ Een schoone daad heeft zij aan mij verricht. Want altijd hebt gij de armen bij u, en wanneer gij wilt kunt gij goed aan hen doen, maar mij hebt gij niet altijd. ⁸ Waar zij kans voor kreeg, heeft zij gedaan ; zij heeft bij voorbaat mijn lichaam gezalfd voor de begrafenis.

⁹ Waarlijk ik zeg u, waar ook het evangelie zal verkondigd worden in de geheele wereld, zal ook hetgeen zij gedaan heeft vermeld worden tot haar gedachtenis.

¹⁰ En Judas Iskarioth, één van de twaalf, ging heen naar de overpriesters om hem aan hen over te leveren. ¹¹ En zij het hoorende, werden verblijd, en zij beloofden hem geld te geven. En hij zocht hoe hij hem geschikt zou overleveren.

1—2 Vs. 1 en 2 zijn eigenlijk een opschrift, die hetgeen volgt in een bepaald licht zetten. Het tijdsverband tusschen vs. 2 en vs. 3 wordt in het geheel niet aangegeven.

De bedoeling van vs. 1 en 2 is, te laten uitkomen hoe in de geschiedenis van 's Heeren lijden en sterven het plan der vijanden wordt verijdeld, en Gods raadslog wordt volvoerd.

Als tijds-bepaling geeft vs. 1 aan : het zou over twee dagen Pascha zijn en het feest der ongezuurde brooden. Hier worden onderscheiden het eigenlijke Pascha, de plechtigheid van den 14 Nisan, en de daarop volgende 7 dagen van het mazzôth-feest of het feest der ongezuurde brooden.

Op den avond van den 14en Nisan werd de paaschmaaltijd gehouden, waaraan ook het paaschlam werd gegeten, tevoren in den tempel door den priester geslacht.

Met den daarop volgende dag begon het eigenlijk mazzôth-feest, doch deze naam sloot soms ook wel den 14en Nisan mede in, zooals bijv. vs. 12 en Matth. 26 : 17 het geval is.

Behalve deze tijdsbepaling vermeldt Markus van het voor-nemen, dat bij de overpriesters en schriftgeleerden bestond, Jezus in handen te krijgen en uit den weg te ruimen. Een open-lijk optreden echter ligt niet in hun plan; zij zinnen op list, uit vrees voor onrust onder het volk. Daarom denken zij een gunstige gelegenheid af te wachten. Zij hadden de geestdrift der menigte gezien bij den intocht, de stad was vol pelgrims uit Galilea, voor het Paaschfeest naar Jeruzalem gekomen. Iedere maatregel tegen Jezus genomen kon, ruchtbaar geworden, gemakkelijk een beweging onder het volk ontketen om hem tot Messias te proclameeren.

Hun gedachte is dus: niet op het feest; wat beteekent: eerst willen zij het feest laten voorbijgaan. Meermalen is, volgens het getuigenis van Fl. Josephus, juist op één der groote feesten een opstand uitgebroken.

Zijn de scharen, die de stad vulden, maar eerst weggetrokken, dan bestaat niet meer het gevaar van een partij-kiezen voor Jezus; de vrees hiervoor had reeds eerder de leden van het Sanhedrin van maatregelen tegen Jezus weerhouden, vgl. 11:18, 12:12.

3 Een geregelde orde waarin de gebeurtenissen elkan-der opvolgen, geeft Markus niet (vgl. bl. 11). Hij verhaalt dan ook niet, hoe de leden van het Sanhedrin hun plan ten uitvoer brengen, doch laat het bericht volgen van Jezus' zalving te Bethanië.

Zoo komt het contrast tusschen de berekeningen van Jezus' vijanden en zijn bereidwilligheid, zich in den dood te geven, in gehoorzaamheid aan den raad Gods, in een scherp licht te staan.

Tegelijk wordt duidelijk, hoe de zekerheid, waarmede Jezus spreekt van zijn ophanden zijnden dood, Judas ertoe brengt, zich met het Sanhedrin in verbinding te stellen, vs. 10, 11.

Hij is de Messias, die naar Gods raad zich geven zal als een offer voor Zijn volk; dezen raad zal Hij vervullen in klare bewustheid en met volkomen gehoorzaamheid. Het offer zal worden gebracht niet na maar op het Paaschfeest.

Te Bethanië, waarheen Jezus zich telkens begaf tegen het einde van den dag, vgl. 11:11, 13:3, is een maaltijd, waaraan Hij met zijn discipelen mede aanzit. Simon, de gastheer, wordt „de melaatsche” genoemd; waarschijnlijk om hem te onderscheiden van zijn naamgenooten; de naam Simon of Simeon was zeer gebruikelijk. Het N. Test. alleen kent tien verschillende Simon's.

Een vrouw, wier naam Markus niet noemt, komt met een albasten flesch, zooals men gebruikte voor het bewaren van welriekende oliën. De nardus, dien zij heeft, een zeer kostbare olie, werd gewonnen uit den wortel van het Indische nardus-gras.

De beteekenis van het Grieksche woord, dat wij met „on-

vervalscht" vertaalden, staat niet volkomen vast, maar is toch waar-schijnlijker dan andere, die zijn voorgedragen, als bijv. „vloeibaar”.

Zij slaat den hals van haar reukflesch stuk; het is haar bedoeling den geheelen inhoud te besteden voor Jezus' zalving, en niet, een gedeelte te bewaren.

Haar daad is een bewijs van groote liefde tot Christus en van een diepe vereering, die zij voor hem heeft.

Zij heeft dieper inzicht dan de oppervlakkige menigte, zij is misschien de eenige, die verstaat, waarop het met hem zal uitloopen, dien ook zij, als vele anderen, als Messias erkent. Zij zalft zijn hoofd, zooals de profeet Samuel de zalfolie uitgoot over het hoofd van den gezalfde des Heeren.

Meer nog dan een uiting van vereering en liefde is deze daad van één der „stillen in den lande” een daad van geloof.

4 Begrepen wordt haar daad evenmin als gewaardeerd; wat haar drijft verstaat men niet. Sommigen nemen het zelfs kwalijk, en spreken van een vermorsen van de zalf, alsof Jezus zulk een uiting van liefde en toewijding niet waard was. In hun niet-begrijpen zijn zij harteloos en beleedigend jegens hem, dien het geloof dezer vrouw had erkend.

5 Zij taxeeren de waarde van hetgeen zij vermorst achten, en houden het ervoor, dat het bedrag, 300 denariën, ongeveer f 125, dat deze zalfolie had kunnen opbrengen, aan de armen onttrokken is.

6 Voor Jezus moet deze harteloze critiek wel buitengewoon grievend zijn geweest; van een in liefde en geloof hem bewezen hulde zegt men, waar Hij bij is: „'t is nog zonde.”

Hij begint met de vrouw in bescherming te nemen: laat haar met rust. Dan eerst spreekt Hij van zichzelf, en noemt wat zij gedaan heeft een schoone daad.

7 Zij hadden zooveel hart voor de armen. Maar zij vermoeden niet, hoe diep hun critiek op de daad dezer vrouw hem moet gewond hebben; zij vatten niet, wat er dreigt; de gedachten, dat een scheiding nu op handen is, — „mij hebt gij niet steeds bij u” — schijnt bij hen nog niet opgekomen.

8 Jezus toont, haar daad verstaan te hebben. Zij heeft de gelegenheid aangegrepen, die zich voordeed. En hierbij geeft Hij een uitleg aan haar daad, die waarschijnlijk verder reikte dan haar bedoeling: „zij heeft bij voorbaat mijn lichaam gezalfd voor de begrafenis”, maar die toch ook in het verlengde ligt van hetgeen zij meende: hem als Messias te eeren op het oogenblik, dat zij er gelegenheid voor zag. Wie weet met het duister besef, dat de vijandschap der leiders de kans hiertoe spoedig zou afsnijden.

Haar geloofsdaad wordt door Jezus aanvaard en erkend. En onbewimpeld spreekt Hij van zijn dichtbij zijnd sterven.

Blijkens Joh. 12 : 3 v.v. is Lazarus' zuster Maria de vrouw, die Jezus zalfde. Hetgeen de H. Schrift verhaalt van haar diep inzicht, geeft recht tot de opvatting, dat zij inderdaad bedoeld heeft, hem als Messias te eeren en verklaart, dat Jezus aan haar daad een uitleg geeft als Hij doet.

9 Door de gasten wordt zij hard gevallen. Door Jezus wordt zij in bescherming genomen en geëerd. Ja meer dan dat: aan de verkondiging van het evangelie, waar dan ook in de wereld, zal de vermelding van haar daad voortaan verbonden zijn.

Niet haar naam, niet haar persoon, maar haar geloof maakt haar „onsterfelijk”.

10—11 Het bericht van Judas' onderhandelingen met de overpriesters sluit de inleiding tot de eigenlijke lijdensgeschiedenis af. Het vormt als een tegenhanger met vs. 1 v.: het Sanhedrin heeft zijn overwegingen en berekeningen; zij zeggen: niet op het feest; maar hun raadslagen worden verijdeld, en Gods raad wordt volvoerd.

Veelzeggend heet Judas Iskarioth „één van de twaalf”. Waarom hij tot de overpriesters gaat om zijn Meester te verraden zegt Markus niet; hij bericht sober en met weinig woorden, wat Judas gaat doen, maar zegt niet, waarom hij zoo handelt.

Mogelijk was de hartelooze, scherpe critiek op de zalving van hem uitgegaan; misschien zag Judas, die volgens Joh. 12 : 6 de beurs hield, zich spijtig een aanzienlijk bedrag ontgaan. Het kan ook zijn, dat hij ontgoocheld was door de verzekerdheid, waarmee hij Jezus van zijn begrafenis hoorde spreken. Indien hij in Jezus den Messias heeft gezien, zal hij in het volgen van hem zichzelf gezocht en voordeel gezien hebben. Maar wat kan hij te wachten hebben van één, die ondergaat?

11 Hoe het zij, Judas vindt bij de overpriesters instemming met zijn plannen. Zij verheugen zich over deze ongedachte hulp, die hun wel wat geld waard is. En Judas wacht van dit oogenblik zijn kansen af.

HET LIJDEN EN STERVEN.

HOOFDSTUK 14 : 12—15 : 47.

Het paaschmaal gereed gemaakt 14 : 12—16.

¹² En op den eersten dag der ongezuurde brooden, wanneer men het pascha slachtte, zeiden zijn leerlingen tot hem: Waar wilt gij dat wij toebereidselen gaan maken dat gij het pascha eten kunt? ¹³ En Hij zond twee van zijn leerlingen uit en zeide tot hen: gaat naar de stad, en u zal iemand tegenkomen die een kruik water draagt, ¹⁴ volgt hem, en waar hij binnengaat moet gij tot den heer des huizes zeggen: de Meester laat zeggen: waar is de kamer voor mij, waar ik met mijn leerlingen het pascha kan eten? ¹⁵ En hij zal u een groote opperzaal wijzen, gestoffeerd, en klaar; en daar moet gij het voor ons gereed maken. ¹⁶ En de leerlingen gingen weg en kwamen in de stad en vonden het, zooals Hij hun had gezegd, en maakten het pascha gereed

¹² Anders dan vs. 1, waar het pascha van de erop volgende dagen der ongezuurde brooden wordt onderscheiden, volgt de evangelist hier meer de populaire spreekwijze, waarbij ook de dag van het slachten van het paaschlam, d. i. de 14e Nisan, wordt gerekend onder het „feest der ongezuurde brooden”; eigenlijk begonnen de „dagen der ongezuurde brooden” eerst den 15en Nisan, vgl. Lev. 23 : 5, 6, Num. 28 : 16, 17.

De discipelen vragen, in de onderstelling dat Jezus het pascha houden zal, waar zij den maaltijd moeten gereed maken.

^{13, 14} De aanwijzingen, die Hij geeft, zijn voor het tweetal, dat naar „de stad” gezonden wordt, duidelijk genoeg. Doch de anderen, die te Bethanië blijven tot den avond, vs. 17, weten eerst op hét laatste oogenblik wáár de tafel is aangericht. Zoo is Jezus zeker van een ongestoord samenzijn; ook Judas is niet op de hoogte, en heeft het Sanhedrin niet kunnen waarschuwen.

Markus heeft hier eenige bijzonderheden, die Mattheus niet

heeft: hij spreekt van *twee* discipelen, en van den man met de kruik water, die zal binnengaan in het huis, voor het houden van den maaltijd bestemd.

De eigenaar van het huis moet met Jezus bekend zijn geweest, de vraag uit naam van „den Meester” zal voor hem aanleiding zijn, een kamer voor hem en zijn leerlingen ter beschikking te stellen.

15 Ook hier is Markus meer gedetailleerd in zijn bericht dan Mattheus; hij noemt het vertrek een „opperzaal”, een op de eerste verdieping gelegen groote kamer, soms de eenige op die verdieping en bestemd voor het verblijf van gasten. Verder zegt Markus, dat deze opperzaal „gestoffeerd” zal zijn, d. w. z. belegd met tapijten of matten, en voorzien van de kussens of rustbanken, waarop men bij den maaltijd kon aanliggen.

Hier zouden de twee discipelen, die naar Jeruzalem worden gezonden, alles moeten gereed zetten op de tafel; de benodigdheden voor den maaltijd moesten zij n.l. zelf bezorgen.

16 Van stap tot stap a. h. w., breedvoeriger dan Mattheus, geeft Markus aan, hoe zij de opdracht vervulden: zij gingen weg, kwamen in de stad, en vonden het, zooals Hij hun gezegd had. Wat zullen zij benieuwd zijn geweest, waar zij terecht zouden komen, en met hoeveel aandacht zullen zij gespeurd hebben naar den man met de kruik water op den schouder of op het hoofd!

Volgens Luk. 22 : 8 zijn de twee, die afgezonden waren, Johannes en Petrus; in Petrus' herinnering zullen al deze bijzonderheden vastgelegd zijn gebleven.

En de bijzonderheden over de opperzaal zijn mogelijk een aanwijzing dat de „heer van het huis” Markus' vader zal zijn geweest, vgl. bl. 12.

De laatste maaltijd. 14 : 17—25.

17 En toen de avond was gekomen, kwam Hij met de twaalf.
18 En terwijl zij aan tafel waren en aten zeide Jezus: voorwaar ik zeg u, dat één van u mij zal overleveren, iemand die met mij eet. 19 Zij werden bedroefd en zeiden tot hem, de één voor, de ander na: ik toch niet? 20 Hij echter zeide tot hen: één van de twaalf, één, die met mij in den schotel indoopt. 21 Want wel gaat de Zoon des menschen heen zooals over hem geschreven staat; wee echter dien mensch, door wien de Zoon des menschen wordt overgeleverd; het was beter voor hem, indien hij niet geboren was, die mensch. 22 En terwijl zij aten nam Hij brood, zegende het, brak het en gaf het hun en zeide: neemt, dit is mijn lichaam. 23 En Hij nam een beker, dankte en gaf

hem aan hen, en allen dronken er uit. ²⁴ En Hij zeide tot hen: dit is mijn bonds-bloed, dat vergoten wordt voor velen. ²⁵ Voorwaar zeg ik u, dat ik niet meer drinken zal van het gewas van den wijnstok tot dien dag, wanneer ik het nieuw drink in het koninkrijk Gods.

Zeer beknopt zijn Markus' berichten in dit gedeelte; hij doet ook in het weinige, dat hij mededeelt, uitkomen, dat het lijden den Christus niet verrast, maar dat Hij het welbewust en gewillig tegemoet gaat.

18 Allereerst verhaalt de evangelist de aankondiging van het verraad. Deze is onbepaald: „één van u.” Wel spreekt de smart, die Jezus gevoelt, uit wat Hij erbij zegt: „iemand, die met mij eet”, d. i. niet een verklaarde tegenstander, niet een openlijk vijand, maar een, die tot den kring der vrienden wordt gerekend, een dischgenoot, vgl. Joh. 13 : 18, Ps. 41 : 10.

19, 20 De ontsteltenis der discipelen is groot. Dat zij vragen: „ik toch niet” is begrijpelijk, wanneer men in aanmerking neemt, dat het door Jezus gebruikte woord „overleveren” de mogelijkheid openlaat van een uit onvoorzichtigheid of onbedachtzaamheid Jezus in de handen van zijn tegenstanders brengen.

Nog eens geeft Jezus uiting aan de pijn, die door zijn ziel vlijmt, als Hij zegt: iemand, die met mij in den schotel indoopt, die met mij van één schotel eet. Het ongezuurde brood, dat in stukken gebroken werd, at men met een saus, waarin het werd gedoopt.

Men kan in deze uitdrukking van Jezus ook een nadere aanwijzing lezen van den verrader: degene, die tegelijkertijd met hem een stuk brood in den schotel doopte.

21 Hoe diep dit hem ontroert, verbergt Jezus niet. Maar Hij snijdt toch iedere gedachte af, als zou hem dit overkomen anders dan naar den wil des Vaders.

Dat Hij heengaat, is in overeenstemming met hetgeen van den Messias geschreven staat: in de H. Schrift heeft Hij ook van de noodzakelijkheid van den weg des lijdens en des doods gelezen. Doch de schrikkelijke verantwoordelijkheid van hem, die den Christus overlevert, blijft; Jezus huivert bij de gedachte aan hetgeen die mensch over zich brengt.

22—25 Met de woorden „terwijl zij aten”, gelijkkluidend aan vs. 18, wordt een nieuw moment aan den maaltijd aangegeven.

Als de huisvader treedt Jezus op aan de tafel, wiens taak het was bij het Paaschmaal een zekere orde te volgen: op bepaalde oogenblikken deelde hij het brood uit, werd een beker rondgegeven, terwijl bij iedere bete en iederen beker een bepaalde zegenspreuk of lofzegging werd uitgesproken.

Hij voégt echter bij de gebruikelijke spreuken nog iets anders ; bij het brood de woorden : neemt, dit is mijn lichaam.

Hierdoor wordt — meer zegt het zeer korte bericht van Markus niet — een bepaald verband gelegd tusschen het brood, dat Hij brak en uitdeelde, en zijn lichaam.

Ook het andere, dat op den beker betrekking heeft, vertelt Markus in zeer beknopten vorm. Bij den beker, die rondgegeven wordt zegt Jezus : dit is mijn bloed van het testament, dat vergoten wordt voor velen.

Het Hebreeuwsche woord, dat in het O. Test. gebruikt wordt voor „verbond” wordt in de Grieksche vertaling weergegeven door „testament”; dit is in het N. Testament overgenomen, niet alleen hier, maar ook bijv. 2 Cor. 3, en in den brief a. d. Hebr. enz.

Hier, aan den Paaschmaaltijd, moet in de eerste plaats gedacht worden aan het Pascha, aan het bloed, dat bij den uittocht de Israëlieten vrijwaarde voor den dood hunner eerstgeborenen ; verder ook aan de verbonds-sluiting bij den Sinai. Beide genadedaden Gods zijn fundamenteel, en behooren onafscheidelijk bij elkaar.

Van zijn verbondsbloed zegt Jezus verder, dat het wordt vergoten „voor velen”. Het voorzetsel „voor” is de vertaling van een Grieksch voorzetsel, dat beteekent „ten behoeve van”, maar in het Grieksch van den N. Testamentischen tijd dikwijls dezelfde beteekenis heeft als een ander voorzetsel, te vertalen door „in de plaats van”, dat bijv. gebruikt wordt 10 : 45. In zijn bloedstorting wordt opnieuw een „testament” of verbond bezegeld, dat de verlossing en de verbonds-betrekking tot God in zich besluit.

Deze gedachte aan een *nieuw* verbond, eveneens in verband gebracht met de verbondssluiting bij den Sinai, en ten opzichte hiervan nieuw genoemd, komt o.a. ook Jer. 31 : 31 v.v. voor.

Markus' bericht is zóó beknopt, dat het zich tot deze enkele woorden bepaalt, en van een bevel of aanwijzing tot herhaling van dezen maaltijd, m. a. w. van een maaltijd als door Jezus *ingesteld*, in het geheel geen gewag maakt.

Doch uit het weinige, dat Markus verhaalt, vloeit dit toch noodzakelijk voort ; Jezus spreekt toch deze woorden aan den Paaschmaaltijd, die ieder jaar werd gevierd. En het verbond, waarvan Hij spreekt, reikte toch verder dan tot dien avond, dat Hij met zijn discipelen voor het laatst vóór zijn sterven samen was.

25 Ook in de plechtige verzekering van vs. 25 ligt de gedachte aan een herhaling opgesloten ; anders zou zij weinig zin hebben : Jezus verzekert, dat Hij van den wijn niet meer zal drinken, totdat enz. Waarom zou Hij in dezen vorm van zijn heengaan spreken, als het niet was, omdat Hij van degenen, die achterblijven, verwacht, dat zij bij den wijn, dien

zij wèl zullen drinken, de bezegeling en bevestiging zullen zien van hun eenheid met hem en van hun verbonds-betrekking tot God?

Hij spreekt hier toch ook niet van iets, dat hem persoonlijk geldt, maar als Messias, dat dus ziet op hun verhouding tot hem.

Tegelijk wordt in deze woorden een wijd perspectief geopend; en wel op „dien dag, dat ik (den wijn) nieuw drink in het koninkrijk Gods.” Dit geeft het uitzicht op de volheid en volkomenheid van Gods koninkrijk, als alle dingen nieuw zullen gemaakt zijn door Hem.

Deze handeling en deze woorden des Heeren aan den Paaschmaaltijd besluiten dus alles in zich; zijn Messiaansche roeping concentreert zich, zijn Messias-werk voleindigt zich op de aarde in zijn dood en bloedstorting.

In Israëls historie liggen de verschillende momenten van Gods genadige verlossing en de betooning van zijn verbondstrouw ver uitéén, wel in elkaars verlengde, maar toch gescheiden en over de eeuwen verdeeld; het verbond met de aartsvaders, de verlossing uit Egypte, de verbonds-sluiting bij den Sinaï enz.; hier valt dit alles samen in het ééne, waarop dit alles doelde, en waarin het zijn grond heeft, in het werk van den Ééne en Eenige, in den dood, de zelfofferande van den Messias, den Eeuwigen Zoon des Vaders.

Daarom is het „eens en voor al”; daarom is ook hier het vergezicht geopend op het eeuwig-volmaakte, dat met dit „eens en voor al” gegeven is, Hebr. 9 : 26, aan dit avondmaal onafscheidelijk verbonden, 1 Cor. 11 : 26b.

De paaschzaal verlaten; de vlucht der discipelen en Petrus' verloochening voorspeld. 14 : 26—31.

²⁶ En na het zingen van den lofzang gingen zij naar den Olijfberg.

²⁷ En Jezus zeide tot hen: gij zult allen tot een val komen, want er staat geschreven: „ik zal den herder slaan, en de schapen zullen verstrooid worden”. ²⁸ Maar nadat ik zal opgewekt zijn zal ik u voorgaan naar Galilea.

²⁹ Petrus echter zeide tot hem: allen mogen tot een val komen, maar ik niet. ³⁰ En Jezus zeide tot hem: voorwaar ik zeg u, heden, in dezen nacht, eer de haan tweemaal gekraaid heeft, zult gij mij driemaal verloochend hebben. ³¹ Hij echter sprak zeer boud: al moet ik met u sterven, ik zal u zeker niet verloochenen. Eveneens zeiden zij ook allen.

²⁶ Ook Jezus, die het lijden tegemoet gaat, heft mede den lofzang aan, die aan den Paaschmaaltijd werd ge-

zongen; na het rondgaan van den tweeden beker zong men een gedeelte van het z.g. „groote Hallel”, d.i. Ps. 113—118, en wel het eerste deel, Ps. 113 en 114.

Daarna begaf het gezelschap zich naar den Olijfberg; telkens was, na het vallen van den avond, de stad ontweken, en Bethanië, ten O. van Jeruzalem gelegen, op den Olijfberg, opgezocht, vgl. 11 : 11, 19, 13 : 1, 3; 14 : 3.

Dezen zelfden kant gaat Hij ook nu met zijn discipelen, voor wie het verlaten van Jeruzalem dus niets bevreemdends had.

27   Op weg naar het doel spreekt Jezus van de ontrouw der zijnen, geen enkele uitgezonderd. Hij weet, wat hem te wachten staat, hoe weinig zij hierop verdacht zijn, en hoezeer zij verbijsterd zullen worden.

Ook deze vereenzaming van den Messias heeft Hij gevonden in de H. Schrift; hiernaar verwijst Hij met een „er staat geschreven.” Het woord, waarop Hij doelt, is Zach. 13 : 7; daar is het God, die het zwaard oproept tegen zijn' herder, en zegt: „sla dien herder, en de schapen zullen verstrooid worden.”

Dit woord past Jezus hier op zichzelf toe en op de discipelen, die hem ontrouw zullen worden. Zooals in de dagen van Zacharias de „herder”, hij, die over het volk regeert, zal worden gedood, en het volk daardoor hulpeloos en verstrooid wordt, zoo zal nu door hetgeen den Messias gaat overkomen de groep zijner discipelen verlegen en verlaten staan, en beroofd van hun herder zullen zij op de vlucht slaan.

Zacharias' profetie heeft dus wel betrekking op een bepaalden „herder”, één van Israëls leiders, maar wordt toch door Jezus terecht toegepast op zichzelf. Hij toch, de Herder bij uitnemendheid, door den Vader bestemd en gesteld tot Messias is degene, in Wien het Koningschap in Israël zijn' grond vindt, en die in Israëls wettige „herders” wordt afgeschaduwd.

Dit beroep op de Schrift en deze voorzegging van hun ontrouw behelst niet alleen een waarschuwing voor zijn discipelen, maar is ook vol van paedagogische wijsheid: wanneer zij beschaamd straks op hun ontrouw zullen terugzien, en wanneer zijn grafspelonk gesloten wordt, zal het hen voor wanhoop kunnen bewaren, indien dit woord hun te binnen komt: het zal hun zeggen kunnen, dat dit alles hèn niet overviel, maar dat Hij ook hierin de vervulling had gezien der profetie.

Het zal, niet hen verontschuldigen, maar te beter hen doen beseffen hoezeer de schapen zonder den herder niets zijn, en alleen veilig en vereenigd zijn onder zijn staf.

28   Ook hiervan spreekt Hij, tot hun bemoediging: „maar nadat ik zal opgewekt zijn, zal ik u voorgaan naar Galilea”.

29   Doch zij letten meer op hetgeen in hun gebrek aan zelfkennis hen tot verweer prikkelt dan op den troost, die er in zijn woorden ligt. Vooral Petrus protesteert, en stelt

zich boven de anderen ; wat zij zullen doen, laat hij daar, maar bij hem zal van ontrouw geen sprake zijn.

Zijne liefde is oprecht, maar hij kent zichzelf nog niet, en heeft voor hetgeen Christus' liefde beteekent, nog weinig oog.

30 Nadrukkelijk wordt speciaal voor hem een val voorzegd ; hij acht zich getrouwer en standvastiger dan de anderen ; het zal met hem nog door grooter diepte gaan ; als de anderen zal ook hij wegvluchten, maar bovendien, het zal niet lang meer duren, de morgen zal nog niet zijn aangebroken, of Petrus zal driemaal Jezus verloochend hebben.

31 Ook dit doet Petrus niet schrikken, hij gelooft niet in den afgrond, voordat hij zichzelf in de diepte vindt. De waarschuwing prikkelt hem te meer, hij protesteert nog sterker, en verzekert nog stelliger zijn trouw. Merkwaardige vereeniging van sterke verblindende en scherpe intuïtie : „al moet ik met u sterven” ; hij schijnt er toch iets van te vermoeden, waarop het zal uitloopen ; „ik zal u zeer zeker niet verloochenen ;” van eigen zwakheid heeft hij nog geen vermoeden. Eerst wanneer hij deze heeft leeren kennen zal hij ook de beteekenis van het sterven van den Messias verstaan.

Zijn overmoed werkt aanstekelijk op de anderen, die evenals hij hun trouw betuigen.

Gethsémané. 14 : 32—42.

32 En zij kwamen aan een plaats, Gethsémané geheeten ; en Hij zeide tot zijne leerlingen : zet u hier neder, terwijl ik ga bidden. 33 En Hij nam Petrus en Jakobus en Johannes met zich, en begon beangst en benauwd te worden 34 en zeide tot hen : mijn ziel is geheel vol smart tot stervens toe, blijft hier en waakt. 35 En Hij ging een eind verder en wierp zich ter aarde en bad, dat indien het mogelijk was, de ure aan hem zou voorbijgaan, 36 en Hij zeide : Abba, Vader, alle dingen zijn voor u mogelijk ; neem dezen beker van mij weg ; maar niet wat ik wil, maar wat gij wilt. 37 En Hij kwam en vond hen in slaap, en zeide tot Petrus : Simon, slaapt gij ? Waart gij niet in staat, één uur wakker te blijven ? 38 Waakt en bidt, opdat gij niet in verzoeking komt ; de geest is wel gewillig, maar het vleesch zwak. 39 En wederom heengegaan bad Hij met dezelfde woorden. 40 En teruggekomen vond Hij hen in slaap, want hun oogleden waren zwaar en zij wisten niet, wat zij hem antwoorden zouden. 41 En Hij kwam voor de derde maal en zeide tot hen : slaapt gij voort en rust gij uit ? Het is genoeg : het uur is aangebroken, zie, de Zoon des menschen wordt overgeleverd in de

handen der zondaren. ⁴² Staat op, laat ons gaan, zie, die mij overlevert, is dicht bij.

32   Ditmaal gaat men niet, als de andere avonden, door tot Bethanië, maar niet verder dan tot een „plaats” of hoeve, die Gethsémané heette, d. i. olie-pers of -kelder. Zij moet dus een olie-pers en olie-kelder bevat hebben, zooals nog in Palestina voorkomen. Bij den ingang laat Jezus zijn discipelen achter, terwijl Hij drie, Petrus, Jakobus en Johannes mee-neemt verder den hof in, om in de eenzaamheid te bidden.

33, 34   Tot dit drietal spreekt Hij ronduit van zijn ziele-smart, die hem tot stervens toe benauwt, en ook in zijn uiterlijk en houding zich afteekent: Hij begon beangst en benauwd te worden; Hij verheelt niet, dat Hij behoefte heeft aan de wetenschap, dat zij waken en in de nabijheid zijn.

36   Ook in zijn houding komt de diepte van verslagenheid tot uiting, waarin Hij verkeert, en waaruit zij hem in het gebed hooren roepen. Den inhoud van dit gebed geeft de evangelist kort samengevat weer, om er dan (vs. 36) enkele woorden van aan te halen.

Ook het Arameesche Abba, d. i. mijn vader, heeft de schr. bewaard. In het gemeenschappelijk gebed der oudste kerk is deze gebeds-aanspraak overgegaan, zelfs bij heiden-christenen, vgl. Gal. 4 : 6, Rom. 8 : 16.

Met „dezen beker”, waarvan de Christus bidt, dat hij zoo mogelijk, zou voorbijgaan, is bedoeld niet op den angst, waarin Hij op dit oogenblik verkeert, maar op het doods-lijden, dat Hij ziet naderen, en dat hem de ziel benauwt.

Volkomen begrijpelijk, zuiver en echt menschelijk is deze vrees voor het lijden en den dood. In al wat leeft is de drang om voort te bestaan, een afweer tegen wat het leven bedreigt en aantast.

Dat Hij, wiens gevoel nooit overprikkeld en in het minst niet afgestompt was, met een ongekenne siddering terugschrikt voor den dood, die volstrekt vreemd aan zijn wezen en met de volkomenheid van zijn leven ten eenenmale in strijd was, is niet meer dan natuurlijk.

Doch ook hierin gaat Hij niet buiten de maat: de angst perst hem, maar Hij blijft ook hier in volkomen afhankelijkheid en volmaakte gehoorzaamheid onderworpen aan den wil des Vaders.

Zijn levens-gevoel verzet zich, zijn ziel bezwijkt van angst, Hij bidt dezen beker af. Maar het blijft: niet wat ik wil, doch wat gij wilt.

De zekerheid, dat het *moest*, het besef, dat het van hem geschreven stond, het wordt in dit oogenblik verdrongen door den angst voor de donkerheid, die zijn ziel begint te besluipen.

De overweging van het besluit Gods, hetgeen Hij kende en herhaaldelijk uitgesproken had als den wil des Vaders, het wordt op den achtergrond gedrongen, geheel overschaduwd door de

realiteit, die op hem aankomt : de dood, het oordeel over een schuld, die aan zijn wezen vreemd is, en die Hij op zich neemt.

In zijn vernedering ter aarde geslagen, roept Hij tot den Vader. „De Goddelijke kracht des H. Geestes heeft voor een oogenblik zich verborgen en haar plaats afgestaan aan de zwakheid des vleesches”, Calvijn.

In deze zwakheid echter is geen zonde ; Hij keert zich tot den Vader, en onderwerpt zich aan den wil des Vaders.

„Ook de geloovigen klimmen, wanneer zij hun gebed uitstorten, niet altijd op tot het beschouwen van de geheimenissen Gods, of tot het rustig overwegen van wat mogelijk is, maar worden door het branden hunner wenschen soms meegevoerd . . . . Het was hier dus niet een overwogen gebed van Christus, maar de kracht en aanval der smart ontperste hem een plotselingen uitroep, waaraan terstond de correctie werd toegevoegd „niet wat ik wil”, enz. Dezelfde heftigheid (der smart) ontnam hem, voor het oogenblik het bewustzijn van het hemelsch besluit, zoodat Hij op dat moment niet overwoog, dat Hij in dezen weg gezonden was als Verlosser van het menschelijk geslacht, zooals een zware benauwdheid dikwijls de oogen verduistert, dat niet alles tegelijk voor den geest staat” (Calvijn).

„Maar niet wat ik wil, doch wat Gij wilt.” De zwakheid des vleesches, waarin Hij plaatsbeksleedend de vreeze des doods ondergaat, is op geen oogenblik duidelijker geweest dan bij de worsteling in Gethsémané ; maar de grens tusschen zwakheid en zonde is niet overschreden : Hij onderwierp het aan den wil des Vaders.

Zijn begeeren, naar zijn menschelijke natuur, kon niet anders dan het leven zijn, en een willen afweren van het oordeel, de verlatenheid van God ; zijn volmaakte, normale menschheid moest hiervoor wel sidderen en terughuiveren.

Abnormaal is de *afwezigheid* van een dergelijk affect, een vrucht der zonde, die het gevoel afstompt ; en is de vreeze des doods overwonnen, dan is het alleen om hem, die „verhoord is uit de vrees, Hebr. 5 : 7.

37, 38 Het gebed des Heeren zal niet uit de luttele woorden hebben bestaan, die Markus vermeldt. Dit blijkt ook uit hetgeen Jezus tot Petrus zegt : „waart gij niet bij machte, een uur wakker te blijven?” Het was een gebeds-worsteling „met sterk geroep en tranen”, Hebr. 5 : 7, waarvan het drietal apostelen op een kleinen afstand getuige waren, maar waarbij zij allengs insliepen.

Hij is vergeten, hoewel Hij om hun waakzaamheid en sympathie had gevraagd.

Met name Petrus geldt het verwijt over deze ongevoeligheid ; hij had zich ver boven de anderen gesteld, en zijn onwankelbare trouw tot het uiterste verklaard. Maar ook hij is in slaap.

Bij de klacht over eigen vereenzaming, die in de vraag aan

Petrus ligt, laat Jezus het niet. Hij voegt er een waarschuwing aan toe, die bewijst, hoe Hij de zijnen kent, de gevaren ziet, waarvan zij omgeven zijn, en ook hun zwakheid verstaat.

„Waakt en bidt” enz. Zonder gebed en waakzaamheid zal de verzoeking nooit kunnen worden afgeweerd.

39, 40   Dat het vleesch zwak is, bewijst hun houding ook na deze waarschuwing. Een tweede en een derde maal gaat Jezus heen om opnieuw te bidden, en telkens, als Hij bij hen terugkomt, vindt Hij ze weer ingeslapen. Zij kunnen de oogen niet open houden, al zijn zij beschaamd, en weten geen verontschuldiging: „zij wisten niet, wat zij hem antwoorden zouden”, een bijzonderheid, die alleen Markus heeft.

41   Wat Jezus, de derde maal bij hen komend, tot hen zegt, moet o. i. als vraag worden opgevat, en bevat in dien vorm een verwijt: „slaapt gij voort en rust gij uit?” Zóó verstaan levert het ook geen moeilijkheid op, dat er terstond op volgt: „het is genoeg.” Aan hun rust moet een eind gemaakt, nu niet meer omdat Hij behoefte heeft aan de sympathie van een menselijk wezen, dat waakt en mede-voelt terwijl Hij strijdt; dit is nu voorbij. Maar omdat het uur is geslagen, dat „de Zoon des menschen wordt overgeleverd in de handen der zondaren.”

42   Daarom wordt het tijd, zich weer bij de anderen te voegen, die bij den ingang zijn achtergebleven. Judas is in aantocht. Jezus wacht hem af; Hij gaat gewillig zich geven.

Judas' verraad; de gevangenneming. 14 : 43—52.

43 En mèt, dat Hij het zeide, was Judas er, één van de twaalf, en met hem een menigte, van zwaarden en knotsen voorzien, vanwege de overpriesters en de schriftgeleerden en de oudsten.

44 En die hem zou overleveren had een teeken met hen afgesproken, zeggende: wien ik een kus geef, die is het, dien moet gij grijpen en veilig wegleiden. 45 En zòò als hij kwam ging hij terstond op hem toe en zeide: Rabbi, en kuste hem. 46 En zij legden de hand op hem en namen hem in hechtenis. 47 Eén nu der omstanders trok het zwaard en raakte den knecht van den hoogepriester en sloeg zijn oor af. 48 En Jezus nam het woord en zeide tot hen: als tegen een roover zijt gij uitgetrokken met zwaarden en knotsen om mij gevangen te nemen; 40 dagelijks was ik bij u in den tempel en leerde, en gij hebt mij niet gegrepen; maar de Schriften moesten vervuld worden. 50 En zij lieten hem alleen en gingen allen op de vlucht. 51 En een jonge man was hem mede nagegaan, omhangen met een laken over

het bloote lichaam, en zij grepen hem ; maar hij liet het laken achter en ontvluchtte naakt.

43 Met nadruk wordt van Judas gezegd, dat hij was één van de twaalf ; het verraad, uit dezen kring wordt hiermede als te schandelijker geteekend. Hij heeft een deel der tempelwacht bij zich, die onder de bevelen stond van het Sanhedrin. Judas zal dit geleide wel zeer veilig hebben gevonden ; en het Sanhedrin gaf gaarne gewapende mannen mede, om zekerheid te hebben, dat zij de hand op Jezus zouden kunnen leggen.

44 Judas' afspraak is een bewijs van slim overleg : zelf loopt hij geen gevaar, en men kan Jezus in hechtenis nemen vóórdát er van verzet van de zijde van zijn aanhang sprake kan zijn.

45, 46 Zeer kort is Markus in de beschrijving van Judas' verraad en van de gevangenneming. Van een woord, door Jezus tot Judas gezegd, vermeldt hij niets.

47 Ook de naam van den man, die het zwaard trok en gebruikte, wordt niet genoemd. Zelfs dat hij iemand uit 's Heeren naaste omgeving is, zegt Markus niet, wat Mattheus en Lukas wel doen. De naam wordt eerst vermeld door Johannes, die schreef in een tijd, toen de vermelding van zijn naam en van deze daad Petrus niet meer schaden kon.

48 Geen woord van bestraffing aan het adres van den onbesuisde, die meent Jezus te moeten en te kunnen in bescherming nemen. Slechts een woord tot de gewapende mannen, die hem komen arresteeren. Tegenover hen spreekt Jezus, te zijner rechtvaardiging uit, dat het niet noodig was geweest, als tegen een gevaarlijk misdadiger tegen hem op te treden.

49 Men had gelegenheid genoeg gehad in de laatste week, toen Jezus dag aan dag in den tempel vertoefd en daar onderwezen had. Doch Hij weet, dat in dezen weg de Schriften zullen vervuld worden.

50 Jezus' voorspelling, door de gezamenlijke discipelen afgewezen, vs. 27 v.v., blijkt nu geen ijdel woord ; allen vluchten, ook Petrus niet uitgezonderd.

51—52 Alleen Markus heeft het bericht van den jongen man, dien de dienaars van het Sanhedrin trachten te grijpen, waarschijnlijk omdat hij niet vlucht, en gehouden wordt voor iemand, die bij Jezus behoort ; hij ontkomt echter aan hun handen met achterlating van het „laken” of stuk lijnwaad, dat hij zich had omgeworpen ; waarschijnlijk is hiermede bedoeld een ruim en luchtig stuk lijnwaad, waarin men zich te slapen legde.

De jonge man moet dus van zijn bed zijn opgestaan om haastig Jezus achterna te gaan, op het oogenblik, dat Jezus zich uit Jeruzalem naar Gethsémané begaf.

Tot deze voorstelling geeft zoowel de beschrijving van den man aanleiding als de opmerking, dat hij Jezus „gevolgd” was.

Velen hebben in dit voorval een ervaring van Markus-zelf vastgelegd geacht; ten huize van zijn vader zou de Paaschmaaltijd zijn gehouden, en Markus zou, toen het gezelschap het huis verliet, haastig zijn opgestaan en medegegaan.

Dit zou ook verklaren, dat in zijn evangelie dit trekje vermeld wordt, dat voor den gang van het verhaal overigens geen bijzondere beteekenis heeft; op de houding der discipelen werpt het geen nieuw licht, en het staat ook geheel buiten het lijden des Heeren.

Een bewijs voor deze onderstellingen valt niet te leveren. Zij zijn zeer aannemelijk, maar meer gewicht dan van een gissing, die mogelijk juist is, kan er niet aan worden gehecht.

Het verhoor en de veroordeeling. 14 : 53—65.

⁵³ En zij leidden Jezus weg naar den hooge priester, en alle overpriesters en oudsten en schriftgeleerden kwamen bijeen.

⁵⁴ En Petrus volgde hem van verre tot op de binnenplaats van den hooge priester, en hij zat bij de knechts en warmde zich bij het vuur.

⁵⁵ De overpriesters nu en het geheele Sanhedrin zochten een getuigenis tegen Jezus ten einde hem ter dood te brengen, maar zij vonden het niet; ⁵⁶ want velen legden een valsche verklaring tegen hem af, en de verklaringen stemden niet overeen.

⁵⁷ En sommigen stonden op, en zeiden: wij hebben hem hooren zeggen: ⁵⁸ ik zal dezen tempel, die met handen gemaakt is afbreken, en in drie dagen een anderen, niet met handen gemaakt, bouwen. ⁵⁹ En ook zóó was hun getuigenis niet eensluidend.

⁶⁰ En de hooge priester stond op midden in de vergadering en vraagde Jezus aldus: antwoordt gij niets op hetgeen dezen tegen u getuigen?

⁶¹ Doch Jezus bleef zwijgen en gaf geen enkel antwoord. Wederom stelde de hooge priester hem een vraag en zeide tot hem: zijt gij de Christus, de Zoon van den Gezegende?

⁶² En Jezus zeide: dat ben ik, en gij zult den Zoon des menschen zien zitten ter rechterhand der Kracht en komen met de wolken des hemels.

⁶³ En de hooge priester maakte een scheur in zijn kleederen en zeide: wat hebben wij nog getuigen noodig? Gij hebt de Godslastering gehoord; wat dunkt u? En allen oordeelden, dat Hij des doods schuldig was. ⁶⁵ En sommigen begonnen hem te spuwen en zijn gelaat te omhullen en

hem te stompen, en tot hem te zeggen : profeteer, en de knechts sloegen hem in het gezicht.

In de vss. 53 en 54 wordt de parallel aangegeven, die tusschen vs. 55—65 en 66—72 bestaat : Jezus en Petrus in het huis van den hogepriester ; van beiden wordt een belijdenis gevraagd ; Jezus belijdt en wordt veroordeeld, Petrus verloochent, en ontkomt.

53 Den hogepriester, voor wien Jezus geleid wordt, noemt Markus nergens met zijn' naam, — ook Lukas niet —, slechts zijn functie wordt vermeld ; voor Markus' Romeinsche lezers was de naam niet van beteekenis.

In het paleis van den hogepriester waren de overpriesters en de oudsten en de schriftgeleerden bijeen, d. w. z. de samenstellende deelen van het Sanhedrin. Een formeele vergadering van het Sanhedrin is het wellicht niet geweest ; niet waarschijnlijk is, dat in den laten avond zulk een vergadering zal zijn belegd ; zie op 15 : 1. Doch wel waren de leden op de hoogte gesteld van de kans, dat Jezus zou gevangen genomen worden.

54 Petrus volgt van verre ; hij is in Gethsémané te schande geworden door zijn gebrek aan waakzaamheid, toch heeft hij het oprecht gemeend, dat hij nooit ontrouw zou worden ; zijn zwaardslag heeft het reeds bewezen ; nu zal hij zoo na mogelijk in Jezus' nabijheid blijven ; hij is werkelijk aan zijn Meester verbonden, al kent hij zichzelf nog maar ten deele, en verstaat daarom Jezus ook nog niet.

Op het binnenplein van het hogepriesterlijk huis voegt hij zich tusschen het personeel, en warmt zich met hen bij het vuur.

55, 56 Het kost Jezus' vijanden moeite, hun doel te bereiken, dat is : een doodvonnis tegen Jezus. De verklaringen, tegen hem ingebracht zijn waarschijnlijk ten deele wel ontleend aan de gesprekken van de laatste dagen ; telkens hadden zij gepoogd, hem ter verantwoording te roepen en een strikvraag te stellen ; hieraan zullen zij aangeknoopt hebben, zijn optreden, zijn Sabbatschennis, zal in het geding zijn gebracht. Doch het levert niets op ; de verklaringen stemmen niet overeen, omdat zij, ieder op een andere wijze, de waarheid geweld aandoen.

57—59 Eindelijk schijnt men te zullen slagen ; er zijn er, die aanknoopen aan hetgeen gezegd is na de tempelreiniging. Zoomin bij Mattheus als bij Markus of Lukas wordt eenig woord van Jezus medegedeeld, dat eenigszins gelijkt op de aanklacht, die thans tegen Jezus wordt ingebracht.

Want als aanklacht is het bedoeld, het zou, had Jezus gesproken zooals zij het hem toedichten, een uiting geweest zijn van minachting, een aanranden van de heiligheid van den tempel, waarvan immers zij de beschermers waren.

Dat Jezus' woord over het afbreken van den tempel en het oprichten van een nieuwen, door Johannes weergegeven, 2 : 19, de Joden diep heeft getroffen, komt telkens uit; honend komen zij er op terug, bij het kruis, 15 : 29, en ook in de beschuldiging van Stephanus klinkt het nog na, Hand. 6 : 14.

Ook nu echter verdraaien zij zijn woord, waarvan bovendien de beteekenis hun is ontgaan, en ook deze aanklacht moet men laten vallen.

60 Jezus heeft zich niet eenmaal verdedigd. Zijn zwijgen brengt den hooge priester in verlegenheid, het doet hem zoo duidelijk de onwaarachtigheid van dit verhoor gevoelen, en bovendien, het leidt tot geen resultaat. Hij zou Jezus een antwoord willen ontlokken.

61 Jezus echter blijft zwijgen; tegenover hen is nu de tijd van spreken voorbij; zijn zwijgen is een oordeel over hun verharding.

En nu komt de hooge priester voor den dag met een vraag, die doet zien, wat hen eigenlijk drijft: het is Jezus' Messiaansche waardigheid, waartegen zij strijden, omdat zij haar niet willen erkennen. Dáárom zullen zij hem verwerpen; maar dit moet dan ook klaar uitkomen, en mag niet bedekt worden onder andere voorwendsels.

„Zijt gij de Messias, de Zoon van den Geprezene”? De hooge priester vermijdt het uitspreken van den naam Gods, naar Joodsch gebruik. Schijnbaar is deze vraag buiten alle verband met de tot dusver opgeworpen en weer vervallen aanklachten. Doch in werkelijkheid niet, wanneer deze uitgingen van de disputeren der laatste week, daar deze alle zich bewogen om de vraag naar Jezus' waardigheid en gezag als Messias.

62 Thans weigert Jezus het antwoord niet. Hij belijdt, de Messias te zijn. En voegt hieraan iets toe, waaruit de zekerheid spreekt van zijn triomf, iets, dat voor zijn rechters een laatste waarschuwing inhoudt.

Gedeeltelijk herinnert zijn woord aan de profetie van Dan. 7 : 13, gedeeltelijk aan Ps. 110 : 1: waarop Jezus de Farizeë en Schriftgeleerden kort te voren nog gewezen had, zie 12 : 35 v.

Het „zitten ter rechterhand” duidt op de verheerlijking en zijn bevoegdheid als rechter. In het algemeen drukt het uit een onderscheiding, een eere-plaats en het deelen van de eer en de positie van hem, aan wiens rechterhand men is geplaatst, vgl. 1 Kon. 2 : 19, Ps. 45 : 10 enz.

Jezus spreekt van de rechterhand der „kracht”, d.i. van God, die in de Rabbinistische literatuur menigmaal zoo wordt genoemd, zooals bijv. Hebr. 1 : 3 en 8 : 1 „de majesteit” op dezelfde wijze wordt gebruikt.

Zij zullen den Zoon des menschen zien „komen met de wolken des hemels”, een uitdrukking die in het O. Test. slechts van God wordt gebezigd, en doelt op de openbaring Zijner

majesteit en grootheid, hetzij in Zijn genadige tegenwoordigheid, vgl. 1 Kon. 8 : 10, Ex. 13 : 2, hetzij in Zijn gericht over de vijanden van Zijn volk, vgl. Jes. 19 : 1, Nah. 1 : 3 enz. Dit past Jezus op zichzelf toe, hiermede voor zich op Goddelijke majesteit aanspraak makend.

„Gij zult den Zoon des menschen zien zitten ter rechterhand der Kracht en komen met de wolken des hemels”.

Dat dit woord niet zóó kan verstaan worden, alsof Jezus hier aan zijn „komst” ten oordeel, aan zijn wederkomst nog in de dagen zijner rechters zou hebben gedacht, is duidelijk. In het tweede deel, het „komen met de wolken des hemels”, waarvan Hij zegt, dat zij het „zien” zullen, kon men dit desnoods nog lezen; maar het kan niet losgemaakt van het eerste: gij zult hem „zien” zitten ter rechterhand der Kracht.

Met dit „zien” moet dus bedoeld zijn, dat zij de teekenen en bewijzen van zijn heerlijkheid zullen aanschouwen evenzeer als de openbaring zijner gericht.

Hij belijdt, de Messias te zijn. Hij zal hierom worden verworpen. Maar zijn rechters zullen de teekenen aanschouwen zijner grootheid en majesteit.

De hogepriester maakt een scheur in zijn kleederen; 63 bij rouw was dit den hogepriester in de wet verboden, vgl. Lev. 10 : 6, 21 : 10, doch er waren gevallen, waarin ook hij het deed.

Nu is het doel bereikt. Men is, waar men komen wilde.

De hogepriester spreekt van Godslastering, en allen 64 zijn het met hem eens. De lastering ligt niet in de Messiaansche belijdenis op zichzelf, maar in de bevestiging van hetgeen de hogepriester er aan had toegevoegd: „de Zoon van den Gezegende”; dit is meer dan enkel synoniem van „de Christus.”

Jezus had dan ook meer dan eens zijn Messiaansche aanspraken gegrond op iets, dat hooger reikt en dieper ligt, op zijn betrekking tot den Vader, op zijn Zoon-schap; vgl. o.a. 12 : 35 v.

Iets daarvan hebben de leiders van het volk wel beseft; dit verklaart de vraag van den hogepriester, en dat hij spreekt van Godslastering.

Nu zij het doel bereikt hebben, houden zij zich niet 65 langer in. Jezus wordt door zijn rechters mishandeld en bespot. Markus is in zijn berichten hier zeer beknopt. Met hun spottend woord: „profeteer” bedoelen zij waarschijnlijk: zeg nu eens, wie u met de vuist sloeg, zij hadden nl. zijn gezicht bedekt.

Ook de dienaars van den Joodschen raad volgen het voorbeeld van hun heeren, en toonen hun minachting voor dezen Rabbi.

De verloochening van Petrus. 14 : 66—72.

⁶⁶ En terwijl Petrus zich beneden op de binnenplaats bevond kwam één der dienstboden van den hooge priester ⁶⁷ en Petrus ziende, die zich warmde, zag zij hem aan en zeide : ook gij waart bij den Nazarener, (bij) Jezus. ⁶⁸ Doch hij ontkende het en zeide : ik weet niet en ik begrijp niet wat gij zegt. En hij ging weg naar buiten naar het voorste gedeelte van de plaats. ⁶⁹ En de dienstbode hem ziende begon weer tot de omstanders te zeggen : hij behoort bij hen. Doch hij ontkende het wederom. ⁷⁰ En na korten tijd zeiden de omstanders opnieuw tot Petrus : werkelijk, gij behoort bij hen ; immers gij zijt een Galileër. ⁷¹ Hij echter begon zich te vervloeken en te zweren : ik ken dezen mensch niet, dien gij bedoelt. ⁷² En terstond kraaide de haan voor de tweede maal. En aan Petrus kwam het woord in de gedachte hoe Jezus tot hem had gezegd : voordat de haan tweemaal gekraaid heeft zult gij mij driemaal verloochenen. En hij barstte in tranen uit en schreide (lang).

66—68 Petrus moet, om zichzelf te leeren kennen, den weg tot het einde toe gaan, om zich te vinden, waar hij gedacht en gezegd had, nooit te zullen komen ; hij, in zijn groote liefde voor Jezus, zeker niet !

Er is niet veel meer noodig, om hem te doen vallen. Hij bevindt zich „beneden op de binnenplaats”, een bijzonderheid, die alleen Markus heeft.

De opmerking van een dienstbode of slavin van den hooge priester, die hem opmerkt en hem meent te herkennen, of in dezen vreemdeling, die in dit gezelschap niet thuisbehoort, een volgeling van Jezus vermoedt, doet Petrus ontstellen. En in zijn schrik is de loochening er uit, voordat hij zich heeft kunnen bezinnen. De vorm, waarin Markus deze eerste verloochening weergeeft, weerspiegelt zijn verlegenheid en verwarring : ik weet niet en ik begrijp niet, wat gij daar zegt.

Een regelrechte ontkenning is het, naar den vorm, wel niet ; doch in wezen zeer zeker.

Het wordt hem daar, bij het schijnsel van het vuur, te benauwd, en Petrus verwijdert zich uit deze groep, gaat naar het voorste gedeelte van de binnenplaats.

69. 70 Op een tweede verzekering, waarin nu de omstanders betrokken worden, en waardoor hun aandacht op Petrus wordt gevestigd, volgt opnieuw een ontkenning.

En het duurt niet lang, of nog weer wordt hij herkend, en niet één, maar meer zeggen : gij behoort bij hen. Men kon het hooren dat hij een Galileër was ; hij sprak een dialect, waar-

mede ook in den Talmud dikwijls de spot wordt gedreven.

71 Met zelfverwensching en met een eed tracht hij zich eruit te redden.

72 Totdat het kraaien van een haan hem tot bezinning brengt. In de uiterste spanning, waarin hij verkeert, dringt het hanengekraai plots tot zijn bewustzijn door. Hij ziet, waartoe hij is gekomen, hem komt te binnen, hoe hij met sterke woorden van zijn onwankelbare trouw had opgegeven; en Jezus' woord, dat hij toen had afgewezen, komt hem in de gedachte.

En hij barstte (in tranen) uit, en schreide (lang.)

Deze vertaling is niet volkomen zeker; het woord, dat wij weergeven door „hij barstte (in tranen) uit”, wordt ook wel anders vertaald. De beteekenis „hij barstte uit”, hij begon, hij ging over tot, heeft op z'n minst even veel recht als andere, die men heeft voorgeslagen.

De constructie van den korten, uit drie woorden bestaanden zin is zoo, dat dit onzekere woord als deelwoord staat bij het volgende „schreide hij”; men zou dus kunnen vertalen: „uitbarstende schreide hij”. Er is echter een onderscheid in de tijden der gebezigde werkwoorden; het deelwoord „uitbarstende” geeft het oogenblik aan, waarop zijn tranen losbarstten; de andere werkwoordsvorm duidt aan, dat hij bleef schreien.

Vandaar onze vertaling: en hij barstte (in tranen) uit en schreide (lang).

Jezus voor Pilatus. 15 : 1—15.

¹ En terstond vroeg in den morgen, na een besluit genomen te hebben lieten de overpriesters met de oudsten en schriftgeleerden, d. i. het geheele Sanhedrin, Jezus binden en weggeleiden en leverden hem over aan Pilatus. ³ En Pilatus ondervraagde hem: zijt gij de koning der Joden? Hij nu antwoordde hem: gij zegt het. ³ En de overpriesters brachten veel aanklachten tegen hem in. ⁴ Pilatus nu ondervraagde hem wederom: antwoordt gij niets? Zie, hoeveel aanklachten zij tegen u inbrengen. ⁵ Doch Jezus gaf hem geen antwoord meer, zoodat Pilatus zich verwonderde. ⁶ En bij ieder feest liet hij hun een gevangene vrij, dien zij wenschten. ⁷ Nu was er een, Barabbas geheeten, met de oproermakers gevangen genomen, die tijdens het oproer een moord hadden begaan. ⁸ En de menigte kwam opzetten en begon te eischen wat hij hun gewoonlijk deed. ⁹ Pilatus nu antwoordde hun: wilt gij, dat ik u den koning der Joden loslaat? ¹⁰ Want hij begreep, dat de overpriesters hem uit nijd hadden overgeleverd. ¹¹ De overpriesters echter zetten het volk op, dat

hij hun liever Barabbas zou loslaten. ¹² En Pilatus antwoordde hun wederom: wat moet ik dan doen met hem, dien gij den koning der Joden noemt? ¹³ En zij begonnen op hun beurt te roepen: Kruis hem. ¹⁴ Pilatus zeide tot hen: Wat heeft Hij dan voor kwaad gedaan? Maar zij riepen des te meer: Kruis hem. ¹⁵ En Pilatus willende de menigte tevreden stellen, liet hun Barabbas los, en gaf Jezus, na hem te hebben laten geeselen, over dat Hij gekruisigd zou worden.

1   Op de nachtelijke bijeenkomst, 14 : 53—66 volgt „vroeg in den morgen” d. w. z. omstreeks 5 of 6 uur, een formeele zitting van het Sanhedrin, waar in allen vorm het besluit genomen wordt, dat voortvloeide uit de verhandelingen van den voorafgaanden nacht; officieel wordt het vonnis geveld door het Sanhedrin, waarvan Markus in vs. 1 de samenstellende bestanddeelen opnoemt. Dan wordt Jezus naar Pilatus gebracht, opdat hij het doodvonnis zal voltrekken, wat aan de Joden onder Romeinsch bewind niet meer vrij stond.

Het ambt van Pilatus, die procurator was van Judea, wordt door Markus niet vermeld; voor zijn Romeinsche lezers was de naam voldoende. Pilatus was de vijfde procurator over Judea sedert 6 v. Chr., en bekleedde zijn ambt van 26—36. Hij staat bekend als een zeer geldzuchtig en wreed ambtenaar.

2   Uit Pilatus' vraag aan Jezus valt af te leiden, dat het Sanhedrin gebruik maakte van Jezus' belijdenis, 14 : 16 v., om bij den stadhouder den indruk te wekken, dat Hij een der velen was, die zich als Messias opwierpen en zich aan het hoofd stelden van een verzet tegen het Romeinsch gezag.

Deze beschuldiging is zóó onwaarachtig, dat Jezus op Pilatus' vraag antwoordt met „gij zegt het”, waarmee Hij de beoordeeling eigenlijk overlaat aan hem, die de vraag stelt. Haar zonder voorbehoud bevestigend beantwoorden kon niet, daar Pilatus er geheel iets anders onder moest verstaan, dan een eenvoudig „ja” zou bedoeld hebben; het ontkennen kon Jezus evenmin, want Hij wilde wel niet „de koning der Joden” zijn in den zin, dien Pilatus eraan hechtte, maar wel de Koning Israels, de Messias.

3   Pilatus is niet bevredigd. Als rechter heeft hij nog geen grond voor een vonnis. De klagers komen met allerlei andere aanklachten op.

4, 5   Doch Jezus doet er het zwijgen toe, wat de verlegenheid van Pilatus vermeerdert.

De evangelist wil duidelijk doen uitkomen, wat Jezus aan het kruis heeft gebracht; zijn aanspraak op de Messiaansche waarheid.

6   Ten behoeve van zijn Romeinsche lezers deelt Markus eenigszins uitvoerig mede, welke gewoonte er bestond

om bij ieder feest — bedoeld is in dit verband het Paaschfeest — een door de Joden zelf aangewezen gevangene in vrijheid te stellen, een gewoonte, waarvan de herkomst niet bekend is; misschien is zij van Pilatus zelf afkomstig.

7 Van Barabbas evenals van „de oproermakers” spreekt Markus als van bekende grootheden: uit de prediking zal de gemeente vooral van de bijzonderheden van het lijden en sterven van Christus op de hoogte zijn geweest, en het ligt voor de hand, dat de tegenstelling Barabbas-Jezus hierin van den beginne af een bestanddeel is geweest, vgl. ook Hand. 3 : 14.

8 De vertaling „de menigte kwam opzetten” geeft een Grieksch woord weer, waarvoor sommige handschriften een ander hebben, dat beteekent „riep uit”, wat ook de St. Vert. las. Bij de door ons gevolgde vertaling ging het initiatief voor de vrijlating van Barabbas van de menigte uit, die kwam opzetten niet uit belangstelling voor Jezus en zijn terechtstaan, maar om de in vrijheidstelling van den populaireren opstandeling Barabbas te eischen, waartoe het ophanden zijnde Paaschfeest hun de gelegenheid gaf.

9 Dit geeft Pilatus aanleiding, een poging te wagen, Jezus los te laten, van wien hij niet zonder spot als van „den koning der Joden” spreekt; in dezen pretendent naar Israëls troon ziet Pilatus geen gevaar.

10, 11 Op aanstichten van hun geestelijke leidslieden kiest de schare voor Barabbas.

12—14 Pilatus begint te aarzelen; hij is niet meer de magistraat, die beslist, maar de man, die gaat beraadslagen met de menigte, en het heft uit handen geeft. Hij getuigt van Jezus' onschuld, en vraagt toch: wat hij met hem moet doen.

15 Daarom heeft hij, van menschelijk standpunt gezien, de zaak verloren, en zwicht voor het geroep: kruis hem.

Markus' bericht is hier zeer beknopt, maar doet in zijn kortheid duidelijk uitkomen, dat Jezus ook naar Pilatus' oordeel, onschuldig in den dood wordt gegeven.

Dit geschiedt na de geeseling, die in den regel aan de kruisiging voorafging; op Romeinsche burgers mocht, naar de wet, deze strafoefening niet worden toegepast, slechts op slaven en onderdanen van de wingewesten. Het was een uiterst wreede marteling, uitgevoerd met een geesel, uit reepen leer gevlochten die hier en daar met een botje of stukje metaal waren voorzien.

Jezus door de soldaten bespot. 15 : 16—20a.

¹⁶ De soldaten nu leidden hem weg binnen het paleis, dat is het praetorium, en riepen de geheele cohorte bij elkaar. ¹⁷ En zij trokken hem een purperen mantel aan en zetten hem een krans van doornen op, die zij gevlochten hadden; ¹⁸ en zij be-

gonnen hem te begroeten : wees gegroet, koning der Joden ;
 19 en zij sloegen hem met een riet op zijn hoofd en bespuwden hem, en met een knieval bewezen zij hem hulde.

20 En toen zij hem bespot hadden trokken zij hem den purperen mantel uit en deden hem zijn kleederen aan.

16 Wat vs. 15 niet met zooveel woorden was gezegd, blijkt hier, nl. aan wie Pilatus Jezus overgaf, nl. aan de soldaten. Hiermede wordt dus een begin gemaakt met de ten uitvoerlegging van het vonnis. Daar de soldaten Jezus wegbrengen binnen het paleis, is de verhandeling en de beslissing van Pilatus gevallen vóór het „praetorium”, zooals Markus het Grieksche woord met een Latijnsch vertolkt (zie bl. 15). Het „paleis” of „praetorium” is de plaats waar Pilatus resideerde tijdens zijn verblijf te Jeruzalem ; het kan geweest zijn het paleis van Herodes, of de dicht bij den tempel gelegen burcht Antiona, vgl. Hand. 22 : 34 v. Het laatste is het waarschijnlijkste, daar Herodes zelf in deze dagen ook te Jeruzalem was, vgl. Luk. 23 : 7.

De soldaten, die met de bewaking van Jezus belast waren, roepen „de geheele cohorte” erbij ; een „cohorte” was een afdeeling van 600 man ; dat deze voltallig bedoeld is, behoeft niet te worden aangenomen ; men kan denken aan de afdeeling, die het escorte van Pilatus vormde op zijn reis naar Jeruzalem.

17—19 In hun bespotting van Jezus zinspelen zij op de beschuldigingen, die door het Sanhedrin tegen hem zijn geuit. Een soldatenmantel moet den koningsmantel voorstellen, een uit doortakken gevlochten krans een koninklijken diadeem.

Zoo toonen zij hun minachting als verdedigers en dragers van de macht van het Romeinsche rijk, voor den Jood, die het zou wagen, iets tegen het gezag van hun Keizer te ondernemen.

En aan Jezus berokkenen zij de smart, die dieper schrijnt dan de pijn der doornen, dat Hij wordt aangezien en behandeld als Messiaansch pretendent, iets waartegen Hij gedurende zijn geheele openbare leven zich had verweerd, en dat Hij juist niet had gewild.

Hun hulde aan den „koning der Joden,” is niet meer dan ruwe spot, wat zij doen blijken door de stokslagen, die zij op zijn hoofd doen neerkomen, en door hem te bespuwen.

Jezus weggeleid en gekruisigd. 15 : 20b—26.

20 En zij leidden hem weg om hem te kruisigen. 21 En zij presten een voorbijganger, Simon van Cyrene, die van buiten kwam, den vader van Alexander en Rufus, om zijn kruis op te nemen. 22 En zij brachten hem naar de plaats Golgotha, dat

vertaald beteekent : schedelplaats. ²³ En zij wilden hem met myrrhe gemengden wijn geven, maar hij nam dien niet. ²⁴ En zij kruisigden hem, en verdeelden onderling zijn kleederen, erom lotend wat ieder nemen zou. ²⁵ En het was de derde ure toen zij hem kruisigden. ²⁶ En het opschrift met de reden tot zijn veroordeeling was aangebracht : de Koning der Joden.

^{20b} Zeer kort samenvattend bericht hier de evangelist ; met enkele woorden geeft hij de verschillende elkander opvolgende momenten aan, zonder er een enkele beschouwing of opmerking aan toe te voegen. Wat hij bericht, spreekt in zijn volstreckte beteekenis, van moment tot moment, voor zichzelf.

Jezus wordt weggebracht, buiten Jeruzalem zal de terechtstelling plaats hebben ; zoo was het in Israël, vgl. Num. 15 : 35 v. 1 Kon. 21 : 13, Hand. 7 : 58 ; ook bij de Romeinen was het gewoonte : „buiten de poort.”

²¹ Onderweg wordt Simon van Cyrene geprest, d.i. naar de beteekenis van het Grieksche woord, door het militair gezag gerequireerd, om het kruis van Jezus te dragen. Markus zegt niet waarom ; waarschijnlijk is, dat Jezus aanvankelijk zelf den kruisbalk droeg, vgl. Joh. 19 : 17, en daaronder dreigde te bezwijken.

Simon kwam „van buiten”, wellicht liep hij in een richting, tegengesteld aan den stoet, die met Jezus uittrok, en viel daarvoor op hem de aandacht.

Hij was afkomstig uit Cyrene, in Lybië, waar een talrijke Joodsche kolonie was ; te Jeruzalem was een synagoge der Cyreneërs, Hand. 6 : 9, vgl. ook Hand. 2 : 10, 13 : 1.

Markus noemt hem, wat Mattheus en Lukas niet hebben, bovendien nog als den vader van Alexander en Rufus. Hijzelf „een zekere Simon”, zal aan de lezers niet bekend zijn geweest, wel zijn zoons ; in dit geval is deze toevoeging zeer verklaarbaar. Mogelijk geeft een verwijzing naar den Rufus van Rom. 16 : 13 hier de verklaring.

²² Den naam Golgotha, door Markus in de vertaling gegeven, „schedelplaats”, dankt deze heuvel aan zijn vorm.

²³ De met myrrhe gemengde wijn, dien men Jezus wilde te drinken geven, zal de bedoeling gehad hebben, min of meer te bedwelmen. Daarom juist weigert Jezus, dien te drinken ; Hij wil in klare bewustheid het lijden en den dood ondergaan.

²⁶ Naar de gewoonte der Romeinen werd de reden van een veroordeeling bekend gemaakt, soms door den veroordeelde een bord met het opschrift om den hals te hangen, soms door het voor hem uit te laten dragen ; hier was het opschrift aangebracht boven Jezus' hoofd.

„De Koning der Joden”: hierin ligt het machtsbesef uitgesproken van den Romeinschen gezaghebber: zoo vergaat het ieder, die iets tegen den machtigen staat van Rome waagt te ondernemen.

„Koning der Joden” zóó als het hier is bedoeld, zóó als Pilatus het verstond, was Hij niet, wilde Hij niet zijn. „Koning Israëls” was Hij, de Messias, doch als zoodanig werd Hij uitgeworpen.

Aan het kruis bespot. 15 : 27—32.

²⁷ En met hem kruisigden zij twee roovers, één rechts en één links van hem. ²⁹ En die voorbij kwamen smaalden hem hoofdschuddend en zeggende: ha! gij die den tempel afbreekt en in drie dagen opbouwt, ³⁰ red u zelf en kom af van het kruis. ³¹ Eveneens zeiden ook de overpriesters, spottende onder elkander, met de Schriftgeleerden: anderen heeft Hij behouden, zichzelf kan Hij niet behouden, de Christus, de Koning Israëls. ³² Hij kome nu af van het kruis, opdat wij het zien en gelooven. Ook die met hem gekruisigd waren scholden hem.

²⁷ Jezus wordt gekruisigd tusschen twee roovers, met hen gelijkgesteld, „met de misdadigers gerekend”. In sommige handschriften komt deze verwijzing naar Jes. 53 : 12 voor, ook de St. Vert. heeft hier, als vs. 28: en het Schriftwoord werd vervuld, dat zegt”, enz.; hier echter is dit niet oorspronkelijk, maar uit Luk. 22 : 37 overgenomen. Latere overlevering weet hun namen te noemen, wat echter niet meer dan fantasie zal zijn.

²⁹ Behalve de smaad, die in de kruisiging tusschen twee misdadigers is gelegen, drukt hem ook het lijden, veroorzaakt door den spot en het hoonen der voorbijgangers, die talrijk waren, daar de strafplaats bij voorkeur aan den weg werd uitgezocht.

Hun hoofdschudden, vgl. Ps. 22 : 8, Klaagl. 2 : 15 enz. heeft een schijn van meewarigheid, maar is bedoeld als een spot over zijn machteloosheid. Daarbij wordt hem weer het woord over het afbreken van den tempel voorgehouden, zie op 14 : 58, bl. 190, het machtsbewustzijn, dat uit dit, onbegrepen, woord sprak, heeft hen gestoken, en schijnt nu wel deerlijk en afdoende te schande gemaakt. Dit verheugt hen, en Hij wordt in zijn onmacht gesmaald, „red nu uzelf.”

Zij verstaan er niets van, waarom en waartoe deze machteloosheid strekken moet, zij hebben er geen vermoeden van, dat het woord, waardoor zij zoo geprikkeld waren, over de afbraak van den tempel, nu in vervulling zal kunnen en moeten gaan: de tempel zal vallen in het gericht, dat komen zal over het

volk, dat zijn Messias verwierp; de tempel zal kunnen vervallen, omdat de offerdienst, daar onderhouden, zijn doel en einde vindt in het offer, dat Hij brengt, omdat de geestelijke tempel zal worden gebouwd, waarvan Hij het fundament en de hoeksteen is, vgl. 12 : 10, Ef. 2 : 20 v.

31, 32 Nog geraffineerder en vlijmender is de spot der overpriesters en schriftgeleerden; zij gevoelen zich nu als overwinnaars; in hun twistgesprekken met Jezus, waarbij zijn Messias-schap in het geding was, hebben zij het van hem niet kunnen winnen, maar nu is het hun beurt; nu triomfeeren zij; zij richten in hun spot niet rechtstreeks zich tot hem, maar spreken onder elkaar, zoo dat Hij het hooren moet, smalend over hem; zij herinneren aan zijn Messiaansche werken, „anderen heeft Hij gered”, en noemen met minachting zijn waardigheid, die zij niet erkenden: de Messias, de Koning Israëls.

In wreeden spot vragen zij een teeken, waarvan zij zeker zijn, dat het niet zal gegeven worden, en waarvan zij hun geloof afhankelijk stellen. Alweder keeren zij de orde om: zij willen eerst zien, eerst het teeken, om daarop te gelooven, en zij verstaan niet, dat het kruis de arbeid en de betooning is van zijn Messiasschap, voor het geloof. Een teeken, zooals zij het vragen, zullen zij nooit ontvangen.

Het sterven. 15 : 33—37.

³³ En toen de zesde ure was aangebroken, kwam er duisternis over het geheele land tot de negende ure. ³⁴ En op de negende ure riep Jezus met luider stem: „Eloï, Eloï, lama Sabachthanei”, dat is, vertaald: mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten? ³⁵ En sommigen der omstanders zeiden, toen zij dit hoorden: zie, Hij roept Elia. ³⁶ En iemand kwam toelopen, vulde een spons met azijn, legde die om een riet en gaf hem te drinken, zeggende: wacht, laat ons zien of Elia komt om hem er af te halen. ³⁷ Doch Jezus gaf met een luiden schreeuw den geest.

33 Bij Markus is er een zeker rhytme in de tijdsbepalingen van den laatsten dag van 's Heeren aardsche leven: vs. 1 geeft aan „vroeg in den morgen”, vs. 25 „de derde ure”, vs. 33 spreekt over het aanbreken van de zesde ure, en vs. 34 geeft aan wat „op de negende ure” voorviel. De vraag mag gesteld, of dit misschien samenhangt met de wijze, waarop in de gemeente deze dag werd herdacht, in verschillende deelen ingedeeld? Mogelijk is, dat verschillende gedeelten der geschiedenis van 's Heeren lijden en sterven achtereenvolgens op bepaalde uren werden gelezen in de samenkomsten der gemeente.

De duisternis, die over het geheele land kwam, duurde „van de zesde tot de negende ure”, d.i. van 12 tot 3 uur.

De eenheid van het leven en de historie der menschheid met het overige kosmische leven werd in de oudheid veel meer be-seft dan in onzen tijd. Vandaar dat de voorstelling volstrekt niet zeldzaam is, dat de overige schepping deelt en betrokken is in bijzondere gebeurtenissen in het leven der menschheid.

Met name is dit te verwachten in de heils-openbaring; de H. Schrift legt telkens een zeer nauw verband tusschen het kosmische leven en dat der menschheid.

Reeds bij den zonde-val wordt de aarde vervloekt om des menschen wil. En de profetie spreekt telkens van dit verband tusschen openbaringen Gods ten gericht of tot redding en kosmische beroeringen, vgl. o.a. Joël 2 : 30 v., Am. 8 : 9, Jer. 15 : 9 enz.

Met de tijdsbepaling vs. 33 grijpt de evangelist weer terug: niet waarschijnlijk toch is, dat al wat hij, in zeer beknopten vorm, tot vs. 32 heeft bericht, vóór 12 uur zou vallen.

Het is er hem om te doen, duidelijk de verschillende fasen te markeeren, waarin het lijden des Heeren voortschrijdt tot het oogenblik, dat als het hoogtepunt uitkomt in het eenige kruiswoord, dat Markus weergeeft.

34   Zoo wordt de laatste phase gemarkeerd door de tijdsbepaling „op de negende ure.”

De angstroep van verlatenheid is door Markus overgeleverd in den Arameeschen vorm; de vertaling, zonder welke zijn lezers hem niet zouden verstaan, voegt hij erbij.

In de woorden van Ps. 22 : 1 geeft Jezus uiting aan wat zijn ziel benauwt; zeer waarschijnlijk heeft Hij zich bewust aan dezen psalm aangesloten. Hij, die in den staat zijner vernedering leefde bij en van het woord zijns Gods, en dit met volkomen klaar inzicht verstond, heeft ook in dezen psalm het lijden van den Messias geteekend gevonden. Ook hierin betuigde de H. Geest te voren het lijden dat op den Christus komen zou, 1 Petr. 1 : 11, en Hij ontleent aan dezen psalm de uitdrukkingen voor zijn onpeilbaar en onbeschrijfelijk lijden.

Den angst en de diepte dezer verlatenheid zal nooit eenig lid van het lichaam van Christus ook maar bij benadering kunnen doorgronden. Om dit te kunnen, zou zoo iemand inderdaad van God losgelaten, door Hem verstooten moeten zijn, wat zelfs in het gevoel van Godverlatenheid, in de diepste ziele-duisternis, toch nooit het geval is, daar ieder geloovige voor dit volstrekte van het oordeel en den eeuwigen dood bewaard is door deze verlatenheid van den Gekruisigde.

De angst en de smart zijn niet het sterven op zichzelf; maar het was de duisternis en verschrikking, die over hem kwamen door den toorn en het oordeel van God, die hem loslaat en zich aan hem onttrekt. Dit is voor hem het volstrekte van den eeuwigen dood, waarin Hij verzinken moest.

Toch houdt Hij naar zijn menschheid in het geloof zich vast aan zijn God; voor zijn bewustzijn zinkt Hij weg in den dood, van de gemeenschap Gods is Hij verstoken, van Zijn tegenwoordigheid ervaart Hij in dit eeuwig oogenblik niets; maar in het geloof blijft Hij den Vader aanroepen als „mijn God.”

Zoo draagt Hij voor Zijn Kerk het oordeel van den eeuwigen dood. „Het schijnt ongerijmd, dat deze uitroep der wanhoop aan Christus ontsnapt is. De oplossing is niet moeilijk; hoewel het gevoelen van het vleesch den ondergang gewaar werd, bleef evenwel het geloof vast in zijn hart, waardoor Hij God als tegenwoordig schouwde, over wiens afwezigheid Hij klaagt. . . . Voordat Hij uitdrukking geeft aan de beproeving, laat Hij uitkomen, dat Hij tot God de toevlucht neemt als tot zijn God. Kortom in deze schrikkelijke kwelling bleef zijn geloof ongerept, zoodat Hij, terwijl Hij klaagde over de verlatenheid, toch op de hulp Gods als nabij vertrouwde”. (Calvijn).

35 Zoo volstrekt onbegrepen is deze smarktkreet, dat hij sommige omstanders nog stof levert tot nieuwen spot.

Opzettelijk en met uiterste wreedheid wordt Hij misverstaan: de uitroep „mijn God”, die in het Hebreeuwsch van Ps. 22 luidt „Eli” wordt spottend zoo opgevat, als riep Hij om Elia.

36 Een niet nader aangeduid persoon komt toelooopen, misschien door een zeker medelijden bewogen, en wil Jezus laven met eenig vocht: volgens Joh. 19 : 29 was de uit wijn bereide azijn, vgl. Num. 6 : 3, bij de hand; met water gemengd was dit, als een soort limonade, de gewone drank der veldarbeiders, vgl. Ruth 2 : 14, en der soldaten. Een spons, die misschien als stop van de kruik diende, wordt op een rietstengel gedaan en Jezus toegestoken.

Als schaamt hij zich zijn medelijden, doet de man — een soldaat? — die Jezus deze lafenis toereikt, nog mede aan den spot der anderen, en zegt: wacht eens, laat ons zien, of Elia komt om hem eraf te halen.

37 Thans weigert Jezus den dronk niet, als vs. 23. Nu is de strijd gestreden tot het laatste toe; van bedwelming of verdooving is nu geen sprake meer; slechts stelt de bevochtiging van lippen en tong hem in staat, nog eenmaal met luider stem iets uit te roepen — wat het is, zegt Markus niet — en daarna blies Hij den laatsten adem uit.

Na Jezus' sterven. 15 : 38—41.

³⁸ En het voorhangsel van den tempel scheurde in tweeën van boven tot beneden. ³⁹ En de officier, die tegenover hem erbij stond, ziende, dat Hij zóó den geest gegeven had, zeide: waarlijk, deze mensch was een Gods-zoon. ⁴⁰ En er waren ook vrouwen, die van verre toezagen, waaronder ook Maria de

Magdaleensche en Maria de moeder van Jakobus den kleine en van Joses, en Salome, ⁴¹ die toen Hij in Galilea was, zijn volgelingen waren en hem bedienden, en vele andere, die met hem waren opgegaan naar Jeruzalem.

38 De beide berichten van vs. 38 en 39 vormen tezamen een scherpe tegenstelling met de houding van de leiders van het volk bij het kruis. Zij verhalen twee zeer verschillende zaken, maar die ieder voor zich op het sterven des Heeren een scherp licht doen vallen, en de beteekenis ervan doen uitkomen.

Deze dood beteekent meer dan het triomfeerende Sanhedrin vermoedt. Dit wordt in het licht gesteld door het eerste, het scheuren van het voorhangsel van den tempel. Gedacht moet worden aan het gordijn, dat voor het heilige der heiligen hing; hiervoor heeft de Grieksche vertaling van het O. Test. hetzelfde woord, dat Markus hier bezigt, terwijl het slechts een zeer enkele maal dient voor een ander Hebreeuwsch woord, gebruikt van het voorhangsel voor het heilige.

Als bezwaar tegen de meening, dat het binnenst voorhangsel zou bedoeld zijn kan niet gelden, dat niemand het scheuren hiervan kan hebben gezien, terwijl het volk, dat ten tijde van het avondoffer in den voorhof van den tempel was, wel zou hebben kunnen zien dat het voorhangsel voor het heilige was vaneengescheurd.

Immers, in het heilige zijn zeker priesters aanwezig geweest, die dus getuige konden zijn van het scheuren van het voorhangsel voor het heilige der heiligen. En daar vele priesters in den eersten tijd der jonge kerk tot het geloof in Christus kwamen, vgl. Hand. 6 : 7, kunnen zij zeer wel aan dit feit van het scheuren bekendheid hebben gegeven.

De evangelist doet niet anders, dan in zeer enkele woorden het berichten. Dit zou hij echter niet hebben gedaan, indien er niet een diepe beteekenis in lag.

De tegenstelling met vs. 29 springt in het oog: de leden van het Sanhedrin hebben in Jezus' woord over den tempel een aantasten gezien van de heiligheid van het huis des Heeren; en nu zij over hem meenen te triomfeeren, hem in zijn machteloosheid met zijn eigen woorden gehoond.

En nu, terwijl Hij zijn ziel uitstort in den dood, nu, op het oogenblik dat zij meenen het voor goed van hem gewonnen te hebben, begint zijn profetisch woord reeds in vervulling te gaan: het scheuren van het voorhangsel is symbool en profetie van het verdwijnen van dien onaantastbaar gewaanden tempel op Sion. Hij verdwijnt, omdat hij zijn roeping heeft vervuld, en tegelijk als een oordeel over hen, die dit niet hebben willen inzien.

Hij verdwijnt, en met hem de dienst der offers, omdat het offer gebracht is, in den offerdienst van Israël afgebeeld. Hij verdwijnt, omdat een nieuwe, de geestelijke tempel wordt opgericht, waarvan Hij de uiterste hoeksteen is.

Het heilige der heiligen, tot dusver voor den hoogepriester alleen toegankelijk, en gesloten voor het volk, is nu geopend, omdat door het offer van den eenigen Hoogepriester de toegang openstaat tot den troon der genade voor ieder, die in dit volmaakte offer rust.

„Toen heeft Christus als de ware en eeuwige Priester, met afschaffing van de wettische vormen, door zijn bloed ons den weg tot het hemelsch heiligdom geopend, opdat wij niet meer van verre in den voorhof staan, maar vrij toetreden voor Gods aangezicht.... Daarom is het scheuren van het voorhangsel niet slechts geweest een afschaffen van de ceremoniën, die onder de wet van kracht waren, maar als een opengaan van den hemel, gelijk nu God de leden van zijn Zoon tot zich noodigt.” (Calvijn).

Ook in de Joodsche overlevering is de herinnering bewaard aan iets buitengewoons, dat in den tempel moet zijn voorgevallen. Zoo vertelt bijv. Flavius Josephus, dat op een Paascheest omstreeks middernacht de zware Oostelijke deur van den voorhof, die twintig man met moeite konden sluiten, opengesprongen bleek, wat velen een wonder toescheen. Een tractaat van den Talmud zegt, dat veertig jaar vóór de verwoesting van den tempel een poort van den tempel plotseling open werd gevonden.

39 Viel het scheuren van het voorhangsel in den tempel voor, als een getuigenis aan de beteekenis van 's Heeren sterven, ook bij het kruis zelf wordt van zijn waarde en waardigheid getuigd. Hier is het de Romeinsche officier, die onder den indruk is van de wijze, waarop Jezus het kruislijden had gedragen en was gestorven, en verklaart: waarlijk, deze mensch was een Gods-zoon. Welke voorstelling hij hieraan verbond, blijkt niet; wel, dat hij meer besef heeft dan de leden van het Sanhedrin, voor de grootheid, hier betoond. Mogelijk ook had hij bij het verhoor van Jezus voor Pilatus iets van de verhandeling opgevangen, en komt de herinnering hieraan nu weer bij hem boven, vgl. Matth. 27 : 34 v.

40 Van Jezus' vrienden, van zijn discipelen, heeft geen enkele zich in de nabijheid van het kruis gewaagd. Zij zijn bij de gevangenneming gevlucht, en houden zich schuil.

Uit de verte hebben enkele vrouwen toegezien, waarvan sommige met name worden genoemd: Maria Magdalena, de Magdaleensche, d. i. afkomstig van Magdala, gelegen aan het meer van Gennesaret, niet ver van Tiberias; tegenwoordig heet het El-Mejdel.

Een tweede Maria wordt nader aangeduid als de moeder van

Jakobus „den kleine” of „jongere” en van Joses ; van deze beiden, die aan de lezers waarschijnlijk bekend zijn geweest, weten wij verder niets. Daar de naam Maria = Mirjam zeer veel voorkomt, moest zij door een bijvoeging worden onderscheiden van haar talrijke naamgenooten.

Salomé is blijkens Joh. 19 : 25 een zuster van Maria, de moeder des Heeren.

⁴¹ Deze met name genoemde, en andere ongenoemde vrouwen waren met Jezus naar Jeruzalem getrokken, nadat zij ook in Galilea hem hadden gevolgd en bediend, vgl. Luk. 8 : 2.

Dit was, gegeven de positie der vrouw in het Oosten, ook in Jezus' dagen, wel iets zeer ongewoons : vrouwen in het gevolg van een Rabbi.

Deze vrouwen, voor hem gewonnen, aan hem verbonden, slaan uit de verte gade, hoe het met Jezus afloopt. Haar is het ook het eerst vergund, na de opstanding hem te ontmoeten.

Jezus' begrafenis. 15 : 42—47.

⁴² En toen de avond reeds was gevallen, kwam, daar het Vrijdag was, dat is vóór-Sabbat, ⁴³ Jozef van Arimathea, een aanzienlijk raadslid, die, ook hij, het koninkrijk Gods verwachtte ; moed grijpend ging hij naar Pilatus en vroegde om het lichaam van Jezus. ⁴⁴ En Pilatus was benieuwd, of Hij reeds dood was, ontbood den officier, en vroegde hem, of Hij lang geleden gestorven was ; ⁴⁵ en toen hij het van den officier vernomen had, stond hij het lijk aan Jozef af. ⁴⁶ En hij (Jozef) kocht lijnwaad, nam hem af, wikkelde hem in het lijnwaad en zette hem bij in een graf, dat in de rots uitgehouwen was, en wentelde een steen voor den ingang van het graf. ⁴⁷ En Maria de Magdaleensche en Maria de moeder van Joses zagen toe, waar Hij gelegd werd.

⁴² Met „den avond” wordt de tijd tusschen drie en zes uur bedoeld. De dag was reeds ver heen, bovendien was het Vrijdag — letterlijk beteekent het hier gebruikte Grieksche woord „voorbereiding”, „toerusting” ; vgl. Ex. 35 : 24, 39 : 22.

In de Rabbinistische litteratuur wordt de Vrijdag meermalen genoemd „de voorbereiding van den Sabbat”.

Voor zijn lezers te Rome, met de gewoonten van Palestina niet bekend, voegt Markus er de verklaring aan toe, dat het „voor-Sabbat” was.

Er was dus alle reden, om haast te maken met het begraven van Jezus. Op den volgenden dag, een Sabbat, zou men het

lichaam van het kruis niet mogen afnemen. Ook liet de wet niet toe, een gehangene den nacht over aan het hout te laten, vgl. Deut. 21 : 23.

De Romeinen lieten de lichamen der gekruisigden zonder bezwaar aan het kruis, maar zij zullen de gevoelens der Joden in deze wel hebben ontzien.

43 Jozef, die aan Pilatus het lichaam van Jezus vraagt, is afkomstig van Arimathea, dat in het N. van Judea gelegen was, ten O. van Joppe, vgl. 1 Sam. 1 : 1. Hij was een aanzienlijk, welgesteld man, en lid van den Joodschen raad.

„Ook hij”, evenals de vs. 40 genoemde vrouwen, verwachtte het koninkrijk Gods, wat verband moet hebben gehouden met hetgeen Hij van Jezus had gezien en gehoord.

Jozes „grijpt moed” — alleen Markus heeft dit — hij overwint de bezwaren, die hij moet gevoeld hebben: door sympathie voor Jezus te toonen, ging hij in tegen de stemming en gezindheid van de andere leden van het Sanhedrin, en stelde hij zich aan hun misnoegen en haat bloot.

44—45 Van Pilatus' verbazing over het spoedig sterven van Jezus, van het ontbieden van den officier om zich te vergewissen, spreekt alleen Markus. Dikwijls duurde de doodstrijd van gekruisigden langer. Na zich te hebben laten inlichten door den officier staat Pilatus aan Jozef het verzoek toe.

46 Jozef wikkelt Jezus' lichaam in lijnwaad, en begraaft hem in een rotsgraf; zulk een in de rots uitgehouwen graf als begraafplaats voor een rijke ook Jes. 22 : 16.

In den omtrek van Jeruzalem zijn talrijke rots-graven gevonden.

Met eerbied en liefde wordt het lichaam des Heeren behandeld, en de opening van het graf wordt met een zwaren steen afgesloten.

47 Twee vrouwen worden genoemd als getuigen van deze graflegging: Maria van Magdala, en Maria, de moeder van Jozes, zie vs. 40.

DE OPSTANDING VAN JEZUS CHRISTUS.

HOOFDSTUK 16.

De opstanding ; het ledige graf. 16 : 1—8.

¹ En toen de Sabbat voorbij was, kochten Maria de Magdaleensche en Maria (de moeder) van Jakobus en Salome specerijen om hem te gaan balsemen. ² En zeer vroeg op den eersten dag der week gingen zij naar het graf, na zonsopgang. ³ En zij zeiden tot elkander : wie zal ons den steen van de opening van het graf wegwentelen ? — ⁴ en opziende zagen zij, dat de steen afgewenteld was — want hij was zeer groot. ⁵ En het graf binnengaande zagen zij een jongeling zitten aan de rechterzijde, gekleed met een wit gewaad, en zij ontstelden hevig. ⁶ Hij echter zeide tot hen : weest niet ontsteld. Jezus zoekt gij, den Nazarener, die gekruisigd is ; Hij is opgewekt, Hij is niet hier ; zie, de plaats, waar men hem gelegd heeft. ⁷ Maar gaat heen, zegt aan zijn leerlingen, ook aan Petrus : Hij gaat u voor naar Galilea, daar zult gij hem zien, zooals Hij u heeft gezegd. ⁸ En zij gingen er uit en vluchtten weg van het graf, want beven en ontzetting had hen bevangen, en niemand zeiden zij iets ; want zij waren bevreesd.

¹ Zoodra de Sabbat om is, maken eenige vrouwen, dezelfde die 15 : 40 worden genoemd, alles in gereedheid om aan het lichaam des Heeren de zorg te gaan wijden, die zij aanstonds bij het begraven zouden hebben betoond, indien niet het invallen van den Sabbat dit onmogelijk had gemaakt : het lichaam te balsemen zou op Sabbat geoorloofd zijn geweest, maar niet het koopen van de hiervoor benoodigde specerijen.

^{2, 3} De zorg, die de vrouwen drukt, als zij 's morgens zeer vroeg op weg gaan, is de gedachte aan den zwaren

steen, dien zij vóór de opening van de grafspelonk hadden zien kantelen.

4 Het antwoord op de bezorgde vraag, dat Markus inlascht in een zin tusschen haakjes, gelijk hij dikwijls gebruikt, is reeds gegeven, vóórdát zij er eenig vermoeden van hebben, en op een verrassende wijze.

5 Zij gaan in het geopende graf, dat dus van vrij groote afmetingen moet zijn geweest; verscheiden van zulke rotsgraven hadden zelfs meer dan ééne grafkamer.

6 De opstanding zelve wordt niet beschreven, zooals bijv. in het fantastische bericht van het z.g.n. Petrus-evangelie; zelfs wordt zij niet eens verhaald, tenminste slechts indirect, door hetgeen de engel tot de vrouwen zegt.

Zij zoeken, zoo zegt hij, Jezus den Nazarener, die gekruisigd is. Voor de vrouwen was Hij de Beloofde, de Messias; nu zij hem aan het kruis hebben gezien, en in het graf zien leggen, is Hij voor haar „de gekruisigde”, en niet anders.

Maar nu hooren zij: Hij is opgewekt.

7 Het ledige graf zien zij; de boodschap der opstanding hebben zij te gelooven, en verder te geven, nl. aan de discipelen.

Afzonderlijk wordt Petrus genoemd; ook hij moet deze tijding vernemen. Alleen Markus heeft dit „ook aan Petrus”.

Geen wonder, wanneer Markus Petrus' prediking heeft opgeteekend. Dit bericht voor Petrus afzonderlijk moet weer een lichtstraal hebben doen vallen in het zwarte donker van zijn ziel. Was de boodschap aan de discipelen gebracht, hij had zich daar, na de verloochening, wel buiten kunnen stellen. Nu hoort hij, dat ook voor hem de levende Christus is; en de wanhoop begint te wijken uit zijn hart.

De vrouwen moeten de tijding van de opstanding brengen, en ook zeggen, dat Hij de discipelen voorgaat naar Galilea, waar zij hem zullen zien.

8 De vrouwen gaan weg van het graf; doch vrees overheerscht alle andere gevoelens; zich verblijden over het bericht van de opstanding, zij kunnen het nog niet, en in haar schrik en ontsteltenis spreken zij er tot niemand over.

Verschijningen. 16 : 9—20.

⁹ En nadat Hij vroeg op den eersten dag der week opstaan was, verscheen Hij eerst aan Maria de Magdaleensche, van wie Hij zeven demonen uitgedreven had. ¹⁰ Zij ging het vertellen aan degenen die met hem geweest waren, die treurden en weenden; ¹¹ en zij, toen zij hoorden dat Hij leefde en door haar gezien was, geloofden het niet.

¹² Daarna werd Hij aan twee van hen, die op den weg waren

geopenbaard in een andere gedaante, terwijl zij naar buiten gingen; ¹³ en zij gingen het aan de anderen vertellen, maar ook hen geloofden zij niet.

¹⁴ En later werd Hij aan de elf zelve geopenbaard terwijl zij aan een maaltijd waren, en Hij bestrafte hun ongeloof en de hardheid van hun hart, dat zij aan degenen, die hem na zijn opwekking gezien hadden, geen geloof hadden geschonken.

¹⁵ En Hij zeide tot hen: gaat heen in de geheele wereld en verkondigt het evangelie aan de gansche schepping. ¹⁶ Wie geloovig is geworden en gedoopt is, zal behouden worden, maar wie niet geloofd heeft zal veroordeeld worden. ¹⁷ En den geloovigen zullen deze teekenen vergezellen: in mijnen naam zullen zij demonen uitdrijven, in nieuwe talen zullen zij spreken, ¹⁸ slangen zullen zij opnemen en ook al drinken zij iets doodelijks, zal het hun volstrekt geen kwaad doen, zieken zullen zij de handen opleggen, en zij zullen het goed maken. ¹⁹ De Heere Jezus nu werd nadat Hij tot hen gesproken had, opgenomen in den hemel en zette zich aan Gods rechterhand.

²⁰ En zij gingen uit en predikten overal, terwijl de Heere medewerkte en het woord bekrachtigde door de teekenen, die het vergezelden.

De vss. 9—20 ¹⁾ dragen duidelijk het stempel van een résumé, een zeer kort samenvattend bericht; vs. 9—14 verhaalt zeer in het kort enkele verschijningen, vs. 15—18 spreekt van de opdracht, die de opgestane Christus geeft aan de discipelen tot het prediken van evangelie, en van de krachten, die bij de evangelieprediking hen zullen vergezellen, terwijl vs. 19, 20 de verheerlijking vermeldt en gewaagt van de prediking van het evangelie door de apostelen.

9—14 Het thema in de drie verschijningen, waarvan in deze vss. wordt gesproken is meer het ongeloof der apostelen dan de verschijning van den Verrezenen. Geen bijzonderheid wordt er vermeld dan juist zooveel als noodig is om begrijpelijk te maken, dat hier van een verschijning van Christus na zijn opstanding sprake is; alle nadruk valt op den twijfel en het ongeloof bij degenen, aan wie het bericht der opstanding wordt gebracht.

De eerste verschijning, die wordt genoemd is die te beurt viel aan Maria van Magdala, wier naam ook in 15 : 40, 47 en 16 : 1 voorkomt in verband met de kruisiging en de begrafenis des Heeren. Thans wordt er van haar bovendien nog gezegd,

¹⁾ Zie hierover het „Aanhangsel“.

„dat Jezus zeven demonen uit haar gedreven had,” een mededeeling die in ongeveer denzelfden vorm ook Luk. 8 : 2 is te vinden.

10—11 Zij gaat het vertellen aan „degenen, die met hem geweest waren,” een uitdrukking, die nergens elders in de evangeliën voorkomt, doch juist hier zeer op haar plaats is : zij omvat méér dan het twaalfstal „leerlingen,” welker onder-richt door Jezus bij Markus een zoo belangrijke plaats bekleedt ; zij bedoelt hier een breeder kring van vrienden en volgelingen dan „de elf”, vs. 14, wat blijkt uit vs. 12, „twee van hen”, die blijkens Luk. 24 : 13, 33 niet tot het twaalfstal, wel tot den breederen kring van discipelen behoorden.

Van degenen, die van Maria hoorden, staat vermeld, dat zij treurden en weenden : zij waren geheel en al terneergeslagen, al hun hoop was vervlogen ; dien zij als Messias hadden gevolgd, van wien zij de komst van het koninkrijk Gods hadden verwacht, hem wisten zij dood en begraven ; dat was voor hen het einde van alle verwachting. Zóózeer overheerscht hen de smart, dat zij aan het bericht van Maria van Magdala geen geloof slaan.

12 Het bericht van de twee, die op weg waren naar buiten de stad, en aan wie een verschijning ten deel viel van Christus „in een andere gedaante,” vgl. 9 : 3, brengt men in den regel in verband met de „Emmausgangers,” Luk. 24 : 13—33 ; zoo goed als zeker is hier dezelfde verschijning bedoeld, die bij Lukas uitvoerig wordt verteld.

13 Maar ook hier ontbreekt iedere nadere bijzonderheid ; het is er den schrijver blijkbaar om te doen, het ongelooft der discipelen te doen uitkomen die maar niet overtuigd worden, dat Jezus is opgestaan.

14 Ook in Jezus' verschijning aan „de elf” ligt het accent op dit ongelooft. De eenige bijzonderheid, die de schrijver verhaalt is, dat de verschijning plaats had „terwijl zij aan een maaltijd waren.”

Zóó weinig hadden zij van Jezus' onderwijs begrepen, zóózeer waren zij ontgoocheld door dit einde : het kruis, dat zij de berichten van degenen, die hem gezien hadden, niet gelooven, en zich niet herinneren, dat Hij zelf hun gesproken had niet alleen van het lijden, maar ook van de opstanding.

Dit ongelooft en deze hardheid van hart wordt hun door Christus verweten.

15—18 Neemt men het karakter van vs. 9—20 in aanmerking, dat blijkbaar een samenvatting is, en in dit opzicht geheel in overeenstemming met 1 : 1—14, dan is het niet noodig, vs. 15 v.v. te houden voor een deel van het gesprek, tijdens de verschijning van vs. 14 gevoerd.

Weliswaar zijn vs. 14 en 15 door het woordje „en” verbonden, maar dit zegt niets aangaande de volgorde en het tijds-

verband tusschen vs. 14 en 15, evenmin als het „en,” waarmede 1 : 16 aan 1 : 15 is aangesloten.

De bedoeling van den schrijver is, een scherpe tegenstelling te doen uitkomen tusschen het ongeloof der discipelen na Jezus' opstanding en de opdracht, hun niettemin verleend, om het evangelie te prediken.

In deze tegenstelling blinkt de macht en majesteit van Hem, die de inhoud is van dit evangelie, en zülke instrumenten gebruikt om zijn naam de wereld in te dragen.

Zij hebben het evangelie te brengen als een woord Gods, waarvan Christus de inhoud is; dat is hun taak en hun kracht. Voor dit woord hebben zij geloof te vragen. En de redding wordt toegezegd aan dengene, die tot geloof is gekomen en gedoopt is. Juist omdat in het geloovig aanvaarden van de toezegging Gods, die in het evangelie Christus doet brengen, het heil ligt, is aan het geloovig worden ook dit verbonden, dat de relatie tot Christus tot uitdrukking komt en bezegeld wordt; vandaar dat hier ook van den doop wordt gesproken.

Als een weerslag op vs. 9—14, waar het ongeloof der discipelen in een scherp licht was gesteld, wordt ook hier, vs. 16, het ongeloof in zijn verderfelijke beteekenis genoemd: wie niet geloofd heeft, zal veroordeeld worden.

Het geloof zal in zijn waarde achterna bevestigd worden, tot een getuigenis voor de geloovigen zelf zoowel als voor anderen, door verschillende teekenen, die het zullen vergezellen: de geloovigen zullen deel ontvangen aan de volheid die in Christus is, en ervaren, dat in Hem herstel en vernieuwing is geschonken.

19, 20 Dit slot, in zeer gedrongen vorm, correspondeert geheel met den aanhef 1 : 1, zie bl. 7, 18.

In het evangelie naar Markus wordt nergens anders dan hier Jezus „de Heere” genoemd. De evangelist zelf heeft na 15 : 43 den naam Jezus niet meer gebruikt, die slechts 16 : 6 nog voorkomt in den mond van den engel. Toch verwondert hier de aanduiding „de Heere” in het geheel niet, na 11 : 3, 12 : 36, 37.

Zij staat in het geheele evangelie op zichzelf; evenals „Jezus Christus”, 1 : 1.

Daar vs. 9—20 in zijn geheel het stempel draagt van een excerpt, van een zeer kort samengevat bericht, evenals 1 : 1—14, moet naar de tijdsorde hier niet gevraagd. Evenmin als vs. 15 behoeft men hier een onmiddellijke opeenvolging in tijd te onderstellen.

Dat de schrijver de hemelvaart, vs. 19, zich gedacht heeft onmiddellijk volgend op het vs. 15—18 verhaalde gesprek, ligt in de woorden „nadat Hij tot hen gesproken had”, volstrekt niet opgesloten.

Anders zou men genoodzaakt zijn, dit onmiddellijk verband ook tusschen vs. 19 en 20 aan te nemen, en den schrijver de voorstelling toe te dichten, dat de apostelen terstond na de

(opstanding en) hemelvaart alom waren uitgetrokken om te gaan prediken.

Ook hier moet in het oog worden gehouden, dat wij met een samenvattend, afsluitend woord te doen hebben.

Met vs. 19 en 20 komt het tot een besluit, waarin tevens een perspectief wordt geopend, dat 1 : 1 eigenlijk reeds wordt gesuggereerd, de schets van Jezus' werk en woord, door Markus gegeven, is „begin van het evangelie.”

In vs. 19 en 20 wordt deze gedachte, dat het een *begin* was, als het ware gerechtvaardigd. Hoe het evangelie was voortgegaan, hoe het zijn voorspoedigen en snellen loop had genomen tot in Rome, het was den lezers bekend, en Markus-zelf had als helper van Paulus, in het gezelschap van Petrus, het aanschouwd.

Daarom wordt in vs. 19 en 20 slechts even aangeduid, met welk een kracht de bron der genade is ontsprongen, die in de verkondiging van het woord, door den Heere zelf bevestigd en bekrachtigd, als een machtige stroom was uitgevloeid over de wereld.

AANHANGSEL.

Het slot van Markus. 16 : 9—20.

Een afzonderlijke bespreking vereischt dit slot van Markus, omdat ten opzichte hiervan een waarschijnlijk wel onoplosbaar raadsel bestaat.

De volgende merkwaardige feiten nl. doen zich voor :

In twee van de oudste en belangrijkste Grieksche handschriften eindigt het evangelie van Markus met 16 : 8 : want zij waren bevreesd. Evenzoo de oud-Syrische vertaling der evangeliën, en drie handschriften van de Armenische vertaling.

Bovendien zijn er tal van handschriften, die na 16 : 8 een teeken of woord hebben, dat aanduidt, dat hier het einde bereikt is, doch dan toch nog vs. 9—20 laten volgen, met de aantekening : in sommige handschriften wordt ook dit gevonden.

Ook de kerkgeschiedschrijver Eusebius weet van handschriften, die vs. 9—20 niet bevatten.

Verder zijn er onderscheiden handschriften, in het Grieksch, in het Latijn en andere oude vertaalde teksten, die na 16 : 8 een ander, veel korter slot laten volgen, dat in vertaling aldus luidt :

„Alles nu wat hun opgedragen was vertelden zij kortelijks aan degenen die met Petrus waren.

En daarna zond Jezus ook zelf van het Oosten tot het Westen door hen de heilige en onverderfelijke prediking uit van het eeuwig behoud.”

In de derde plaats zijn er handschriften, die zoowel het korte als het lange slot hebben.

Een en ander, dat hier slechts zeer in het kort is weergegeven, om niet te zeer in allerlei bijzonderheden af te dalen, welke gevoegelijk kunnen gemist worden, is een onweersprekelijk bewijs, dat het evangelie van Markus hier en daar in omloop is geweest en afgeschreven tot 16 : 8, zonder slot.

Dat volgt niet alleen uit het bestaan van die handschriften die met 16 : 8 eindigen, maar evenzeer uit de andere, die het korte slot hebben.

Immers dit korte slot is klaarblijkelijk vervaardigd om aan te vullen wat erkend werd als niet af, als onvolledig, als een einde,

dat geen einde is, m. a. w. om het bij 16 : 8 afgebroken boek aan een slot te helpen.

Dat Markus in omloop is geweest in sommige tijden en in zekere deelen der kerk zonder slot, blijkt eindelijk ook uit die getuigen, die zoowel het korte slot als vs. 9—20 hebben.

Hoe nu moet dit zeer merkwaardig verschijnsel verklaard worden?

Op allerlei wijze is deze vraag beantwoord.

Er zijn er geweest, die zeiden: de schrijver heeft zijn boek met 16 : 8 beëindigd, en niet bedoeld, er nog iets aan toe te voegen. Wat zou men na 16 : 8 nog kunnen verwachten, daar duidelijk is te verstaan gegeven, dat de opstanding heeft plaats gehad?

Deze opvatting echter heeft, terecht, slechts zeer weinig bijval gevonden.

Anderen meenen: de schrijver heeft niet verder geschreven dan tot 16 : 8, om een ons onbekende reden heeft hij zijn werk onvoltooid gelaten; hij heeft de pen neergelegd, omdat hij op reis moest, of gevangen genomen is, of door het martelaarschap is de pen aan zijn vingers ontgleden.

Het zal wel nimmer uit te maken zijn, of één van deze onderstellingen juist is. Wel echter wordt hier terecht ingezien, dat 16 : 8 geen slot is, en het zeker de bedoeling van den schrijver niet geweest is, hier te eindigen.

Weer een andere oplossing is deze: Markus heeft wel zijn werk beëindigd, maar het slot van zijn boek is verloren geraakt: in zeer oude tijden reeds kan een exemplaar van zijn evangelie defect zijn geworden; het uiterste einde van de papyrus-rol of het laatste blad van het perkament-handschrift, dat bevatte wat nog op 16 : 8 volgde, is afgescheurd en verloren gegaan.

Het „oorspronkelijk slot” is, bij deze onderstelling, niet meer bekend, en vervangen, in verreweg de meeste exemplaren, door het kanonieke slot, vs. 9—20, in enkele andere door het korte slot.

Vast staat, in ieder geval, dat vs. 9—20 reeds in de tweede helft der tweede eeuw een bestanddeel van het evangelie is geweest; Tatianus vervaardigde omstreeks het midden der 2e eeuw een z.g.n. „evangelien-harmonie”, waarbij hij de stof der vier evangelien inbegrepen Mark. 16 : 9—20 tot één boek verwerkte; en Irenaeus, pl.m. 180 haalt woorden uit vs. 9—20 aan met de vermelding: „Markus zegt in het einde van zijn evangelie”. De meeste geleerden nemen aan, dat het oorspronkelijk slot van Markus, door welke oorzaak dan ook, verloren is gegaan en vervangen door het slot, zooals het in den kanon staat.

Toch zijn er ook, die de meening verdedigen, dat vs. 9—20 het oorspronkelijk slot is, van de hand van Markus zelf.

Het is niet mogelijk, zonder in allerlei technische bijzonderheden af te dalen, en zonder beroep op het Grieksch, het vóór

en tegen der verschillende opvattingen te bespreken en te wegen.
Evenmin is het noodig.

Slechts dit zij hier gezegd : de meening, dat ook vs. 9—20 van de hand van Markus is, en dat door onbekende oorzaak in sommige exemplaren *dit*, oorspronkelijk, slot is verdwenen, komt ons niet zoo onhoudbaar voor als de meesten met groote stelligheid verzekeren.

Doch hoe men ook hierover oordeele, wij staan voor een geheim, dat niet licht ontsluit zal worden, hoe het nl. gekomen is, dat sommige afschrijvers een incompleet, met 16 : 8 eindigend exemplaar van Markus hebben gehad en afgeschreven.

En indien men van meening is, dat vs. 9—20 een slot is, niet van Markus zelf afkomstig, dan zal ook op de vraag, wie de schrijver hiervan is, en wanneer het aan het evangelie is toegevoegd, het antwoord niet gevonden worden.

Evenwel : aan het gedeelte, dat dan al of niet oorspronkelijk, het slot van het evangelie van Markus vormt, komt een plaats in den kanon evenzeer toe als aan het overige van het evangelie. Naar zijn inhoud stemt het overeen met de andere evangeliën, het is een korte opsomming van enkele verschijningen van den Verrezene.

Naar zijn vorm past het volkomen in het kader en den opzet van Markus' geschrift. Bij de verklaring is hierop gewezen.

Van ouds is het in de kerk als deel der H. Schrift erkend en aanvaard.

Ook dit gedeelte is kanoniek ; is door de bijzondere leiding en werking des H. Geestes als een bestanddeel van het Woord Gods aan Zijn kerk geschonken, en wordt door haar als zoodanig erkend.

INHOUD.

INLEIDING.

	Bldz.
§ 1. Kerk en gepredikt evangelie	5
§ 2. Gepredikt en geschreven evangelie	6
§ 3. Plaats van het evangelie naar Markus in den kanon.	7
§ 4. Inhoud van het evangelie naar Markus	9
§ 5. De overlevering omtrent het evangelie naar Markus.	11
§ 6. Markus-Petrus-Rome	12
§ 7. Verdere overlevering aangaande Markus	16
§ 8. De schrijver en zijn evangelie	16

OPSCHRIFT.

Hoofdstuk 1 : 1.

I. DE VOORBEREIDING.

Hoofdstuk 1 : 2—13.

1. Johannes de Dooper. 1 : 2—8 19
2. Jezus als Messias gewijd en op de proef gesteld. 1 : 9—13. 22

A. DE ARBEID TOT DE ROEPING VAN DE TWAALF.

Hoofdstuk 1 : 14—3 : 6.

a. RUSTELOOZE ARBEID. Hfdst. 1 : 14—45.

- Algemeene karakteristiek van Jezus' prediking. 1 : 14—45. 26
- De roeping der eerste apostelen. 1 : 16—20 27
- In Kapernaüm; genezing van een bezetene. 1 : 21—28. . 29
- Genezingen in Kapernaüm. 1 : 29—34 30
- De eenzaamheid gezocht, de kring van arbeiden wijder.
1 : 35—39. 31
- Een melaatsche genezen. 1 : 40—45 32

b. DE VIJANDSCHAP OPENBAART ZICH. Hfdst. 2:1—3:6.

Een verlamde genezen. 2 : 1—12.	33
Roeping van Levi; de Schriftgeleerden ergeren zich. 2:13—17	35
Over het vasten. 2 : 18—22	37
Over den Sabbat. 2 : 23—27.	39
Genezing op een Sabbat in een synagoge. 3 : 1—6.	42

B. VAN DE ROEPING DER TWAALF TOT HUN
UITZENDING.

Hoofdstuk 3 : 7—6 : 6.

De toeloop der scharen. 3 : 7—12.	43
Roeping van het twaalfstal. 3 : 13—19.	44
Jezus' verwanten; lastering van de Jeruzalemsche Schriftgeleerden. 3 : 20—30.	45
Jezus' broeders en zusters. 3 : 31—35.	50

DOOR GELIJKENISSEN. Hfdst. 4 : 1—34.

De Zaaier. 4 : 2b—9	51
Bedoeling van de gelijkenissen. 4 : 10—20	52
Roeping der leerlingen ten aanzien van Jezus' woord. 4:21—25.	54
Het opwassend graan. 4 : 26—29	55
Het Mosterdzaad. 4 : 30—32.	56
Over het spreken in gelijkenissen. 4 : 33, 34	57

MACHTIGE DADEN. Hfdst. 4 : 35—5 : 43.

Wind en zee gehoorzamen hem. 4 : 35—41	58
In het gebied der Gergesenen. 5 : 1—20	60
Een doode opgewekt, een lijdende genezen, 5 : 21—43	61
In zijn vaderstad miskend. 6 : 1—6	67

C. VAN DE UITZENDING DER TWAALF
TOT HET VERTREK NAAR CAESAREA FILIPPI.

Hoofdstuk 6 : 7—8 : 26.

Uitzending van de twaalf. 6 : 7—13	71
Herodes over Jezus; de dood van Johannes den Dooper verhaald. 6 : 14—29	74
Terugkeer der twaalf; de eenzaamheid gezocht. 6:30—33.	77
Spijziging der vijfduizend. 6 : 34—44	79
Jezus wandelt op het water. 6 : 45—52	81

	Bldz.
Genezingen in de streek van Gennesaret. 6 : 55—56	83
Over rein en onrein. 7 : 1—23.	84
De Syrophoenicische vrouw. 7 : 24—30	89
Een doove genezen. 7 : 31—37	90
Spijziging der vierduizend. 8 : 1—9	92
De Farizeën vragen een teeken. 8 : 10—13	93
Het zuurdeeg der Farizeën. 8 : 14—21	95
Een blinde genezen. 9 : 22—26	96

D. DE LIJDENSWEG VAN DEN MESSIAS AAN DE DISCIPELEN GEWEZEN.

Hoofdstuk 8 : 27—9 : 50.

Belijdenis te Caesarea Filippi ; aankondiging van het lijden. 8 : 27—33	98
Kruisdragen, zichzelf verlooehenen. 8 : 34—9 : 1	102
De verheerlijking op den berg. 9 : 2—8	105
Gebod om te zwijgen ; Elia de voorlooper ? 9 : 9—13	108
Genezing van een bezeten knaap. 9 : 14—29	111
Hernieuwde lijdens-aankondiging. 9 : 30—32	114
Strijd om den voorrang ; als de kinderen. 9 : 33—50	114

E. OP WEG NAAR JERUZALEM. HET LIJDEN, DE KRUISIGING, DE OPSTANDING.

Hoofdstuk 10 : 1—16 : 20.

Gesprekken tijdens de reis naar Jeruzalem. 10 : 1—52	121
a. Over de echtscheiding. 10 : 1—12	121
b. Jezus zegent de kinderen. 10 : 13—16	123
c. De rijke man teruggegaan. 10 : 17—22.	124
d. Het gevaar van den rijkdom. 10 : 23—31	126
e. Hernieuwde lijdensaankondiging ; op weg naar Jeruzalem. 10 : 32—34	129
f. De vraag der zoons van Zebedeüs. 10 : 35—40	130
g. De grootheid van het dienen. 10 : 41—44	131
h. Bartimeüs. 10 : 46—52	133

DE LAATSTE WEEK, TOT 14 NISAN.

Hoofdstuk 11 : 1—14 : 11.

a. De intocht in Jeruzalem. 11 : 1—11	135
b. De onvruchtbare vijgeboom, de tempelreiniging. 11 : 12—18	137

c.	De verdorde vijgeboom; de macht van het geloof. 11 : 19—26	141
d.	De vraag naar Jezus' bevoegdheid, 11 : 27—33	143
e.	Gelijkenis van de goddelooze landlieden. 12 : 1—12.	145
f.	Belasting aan den Keizer? 12 : 13—17	148
g.	Over de opstanding der dooden. 12 : 18—27	150
h.	Het voornaamste gebod. 12 : 28—34	153
i.	David's Zoon, David's Heer. 12 : 35—37	155
j.	Waarschuwing tegen de Schriftgeleerden. 12 : 38—40.	157
k.	Het penninkje der weduwe. 12 : 41—44	158

DE LAATSTE DINGEN.

Hoofdstuk 13.

De verwoesting van den tempel voorspeld. 13 : 1—4.	160
De voorboden. 13 : 5—8	161
Waarschuwing en vertroosting. 13 : 9—13	163
De eerste benauwenis; pseudo-Messiassen. 13 : 14—23.	165
Het einde der benauwenis; de saamvergadering der verkorenen. 13 : 24—27	168
Wachten en waken. 13 : 28—37	169
Jezus' dood besloten, zalving te Bethanië, Judas' afspraak. 14 : 1—11	172

HET LIJDEN EN STERVEN.

Hoofdstuk 14 : 12—15 : 47.

Het paaschmaal gereed gemaakt. 14 : 12—16	177
De laatste maaltijd. 14 : 17—25	178
De paaschzaal verlaten, de vlucht der discipelen en Petrus' verlooehening voorspeld. 14 : 26—31	181
Gethsémané. 14 : 32—42	183
Judas' verraad; de gevangenneming. 14 : 43—52	186
Het verhoor en de veroordeeling. 14 : 53—65	188
De verlooehening van Petrus. 14 : 66—72	192
Jezus voor Pilatus. 15 : 1—15	193
Jezus door de soldaten bespot. 15 : 16—20a	195
Jezus weggeleid en gekruisigd. 15 : 20b—26	196
Aan het kruis bespot. 15 : 27—32	198
Het sterven. 15 : 33—37	199
Na Jezus' sterven. 15 : 38—41	201
Jezus' begrafenis. 15 : 42—47	204

DE OPSTANDING VAN JEZUS CHRISTUS.

Bldz.

Hoofdstuk 16.

De opstanding ; het ledige graf. 16 : 1—8	206
Verschiĳningen. 16 : 9—20	207

AANHANGSEL.

Het slot van Markus	213
INHOUD	217
CORRIGENDA	223

THEOLOGY LIBRARY
CLAREMONT, CALIF.

A 13598

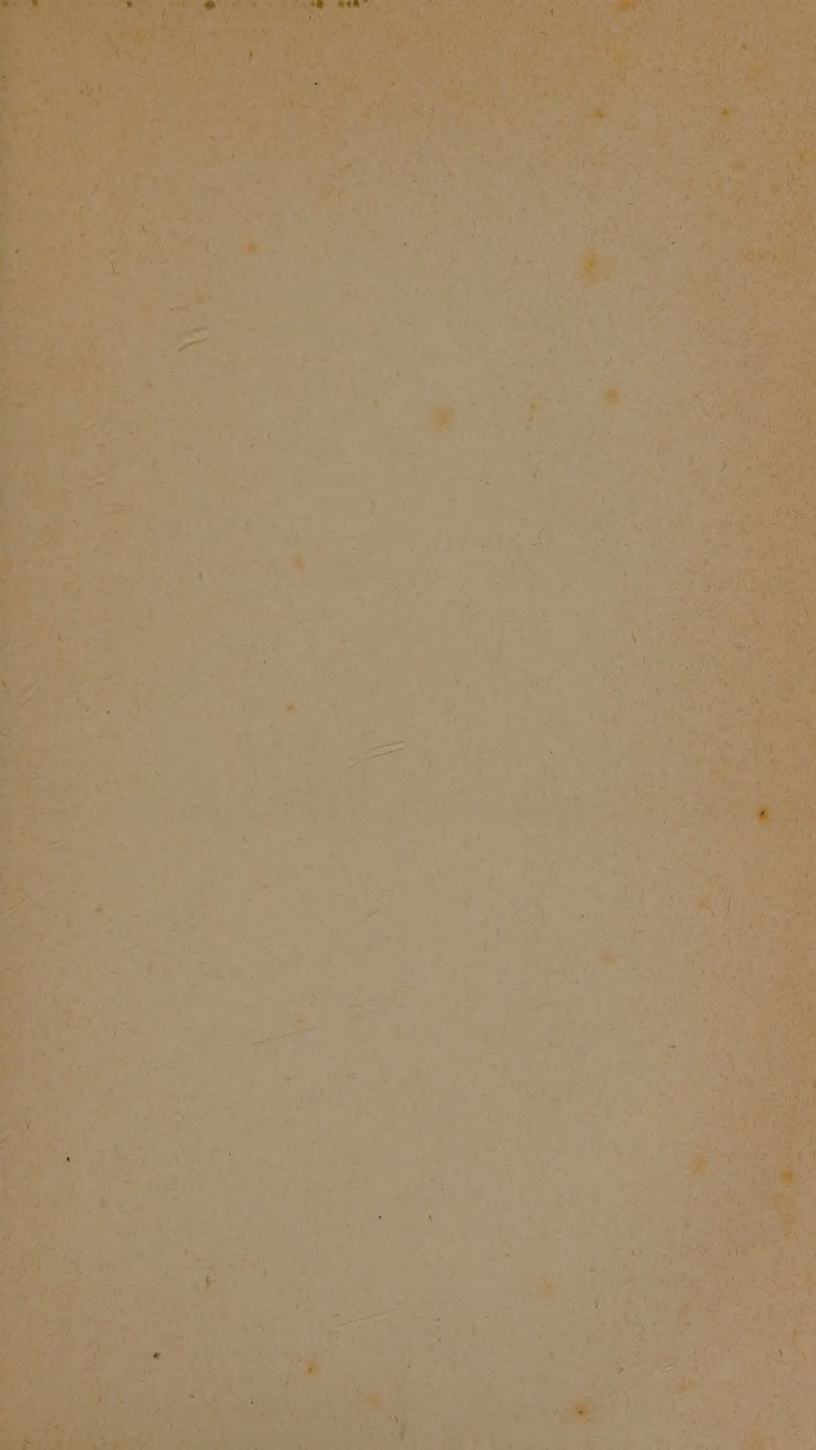

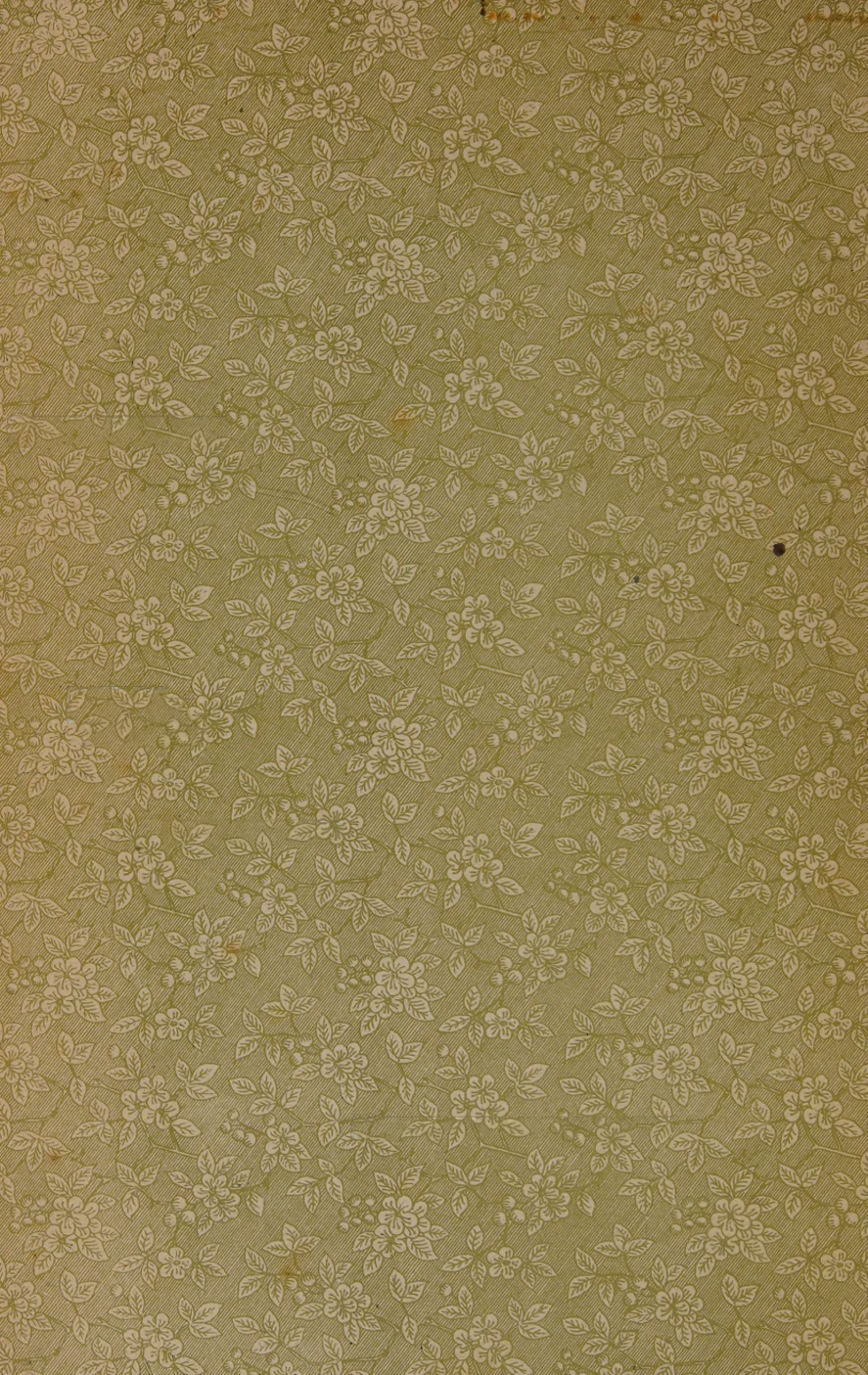
CORRIGENDA.

Blz.	10, r. 11 v. o.	staat :	10 : 6.	Lees :	10 : 1.
"	89, r. 1 v. b.	"	Syrophoenische.	"	Syrophoenicische.
"	121, Opschrift	"	10 : 1—51.	"	10 : 1—52.
"	135, r. 15 v. o.	"	14 : 10.	"	14 : 11.

BS2584 . D8 1928

Bible. N.T. Mark. Dutch. Leeuwen. 1928.

Het evangelie naar Markus /

BS Bible. N.T. Mark. Dutch. Leeuwen. 1928.
2584 Het evangelie naar Markus. Opnieuw uit den
D8 grondtekst vertaald en verklaard door J.A.C.
1928 Leeuwen. Kampen, J.H. Kok, 1928.
22lp. 21cm. (Korte verklaring der Heilige
Schrift, met nieuwe vertaling)

1. Bible. N.T. Mark--Commentaries. I.
Leeuwen, Jacobus Adrien Cornelius van, 1870-
1930. II. Series.

A13598

CCSC/mmb

